

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1957

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 12

5—10 april

Debatter m. m.

Fredagen den 5 april

	Sid.
Statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.	5
Befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottor	9
Automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.	9
Offentliga tjänstemäns förhållande till leverantörer m. m.	12
Inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.	14
Interpellation av herr Johansson, Theodor, ang. fördelningen mellan länen av byggnadsanslagen till allmänna vägar	18

Tisdagen den 9 april

Svar på interpellation av herr Elofsson, Gustaf, ang. löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal	21
Svar på fråga av herr Osvald, ang. visst förfarande av åklagare	24
Interpellation av herr Öhman, ang. införande av prisstopp för konsumtionsvaror m. m.	25

Onsdagen den 10 april

Svar på interpellation av herr Andersson, Axel, ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.	28
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Utredningsarbetet rörande försvarsfrågan	32
Arméns övningsanslag	41
Arméns tygmaterielanslag	41
Marinens övningsanslag	42
Fartygsbyggnader m. m.	42
Anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen	43
Anskaffning av flygmateriel m. m.	43
Drift och underhåll av flygmateriel m. m.	44
Försvarets forskningsanstalt	44
Ökat bidrag till soldathemsverksamheten	46

	Sid.
Anslag under elfte huvudtiteln:	
Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd	49
Utrustning m. m. av beredskapssjukhus	51
Avlöningar vid statens sinnessjukhus	54
Omkostnader vid statens sinnessjukhus	76
Driftbidrag till vårdanstalter för psykiskt efterblivna	78
Karolinska sjukhuset	80
Serafimerlasarettet	82
Akademiska sjukhuset i Uppsala	83
Utbildningskurser för instruktionssköterskor m. m.	84
Abortförebyggande åtgärder	85
Anslag till universiteten m. m.:	
Personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala	86
Lunds universitet	93
Tandläkarhögskolan i Malmö	95
Ändringar i kommunalskattelagen m. m.	98
Ändring i förordningen om nöjesskatt	129
Översyn av gällande abortindikationer	132

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 5 april

Jordbruksutskottets utlåtande nr 9, ang. statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.	5
— nr 10, ang. fortsatt stöd åt verksamheten vid djursjukhuset i Hälsingborg	9
— nr 11, ang. befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottar	9
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, ang. automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.	9
— nr 15, ang. offentliga tjänstemäns förhållande till leverantörer m. m.	12
— nr 16, ang. åtgärder mot spritmissbruk i samband med jakt	14
— nr 17, ang. modernisering av det statliga utredningstrycket m. m.	14
— nr 18, ang. inrättande av ett förlag och en bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket	14
Utrikesutskottets utlåtande nr 4, ang. Sveriges anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet	14
Statsutskottets utlåtande nr 59, ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.	14
— nr 60, ang. avstående av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlåtenskap	17
— nr 61, ang. försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	18
Bevillningsutskottets betänkande nr 35, ang. restitution av skatt å bensin för skördetröskor	18

Onsdagen den 10 april	Sid.
Utrikesutskottets utlåtande nr 5, ang. en till riksdagen överlämnad redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	32
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, ang. allmänhetens tillgång till myndigheters offentliga handlingar	32
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	32
— nr 11, ang. utgifterna under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	49
— nr 62, ang. anslag till bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen	86
— nr 63, ang. anslag till universiteten, den medicinska undervisningen m. m.	86
— nr 64, ang. anslag å kapitalbudgeten: justitiedepartementet	97
— nr 65, ang. anslag å kapitalbudgeten: inrikesdepartementet	98
— memorial nr 66, ang. sammanjämkning av kamrarnas beslut i fråga om vissa åtgärder beträffande ungdomsvårdsskolorna	98
Bevillningsutskottets betänkande nr 32, ang. ändring i kommunal-skattelagen m. m.	98
— nr 34, ang. ändring i förordningen om nöjesskatt	129
Bankoutskottets utlåtande nr 8, ang. utlämnande av vissa lån utan hinder av gällande kreditrestriktioner	132
— nr 9, ang. Kungl. Maj:ts rätt att medgiva öppnande av brev för valutakontroll m. m.	132
— nr 10, ang. åtgärder i syfte att göra i bank sparat kapital värdebeständigt	132
Första lagutskottets utlåtande nr 14, ang. en snar översyn av nu gällande abortindikationer	132

Fredagen den 5 april

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Justerades protokollen för den 29 nästlidne mars och den 2 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1957/58 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkesskada;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1957/58; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till Musikaliska akademien med musikhögskolan m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 150, med förslag till lag om kommunalförbund, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 154, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 26 §§ lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Ang. statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1957/58 till bidrag till väg- och flottledsbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo m. m.

I en till riksdagen den 21 december 1956 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 40, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna de förslag angående skogsvägsbyggnader m. m., som framlagts i propositionen.

Därefter hade Kungl. Maj:t, under åberopande av nämnda proposition, under punkten 180 av nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition hemställt, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 anvisa dels till Skogsvård m. m.: Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen, dels ock till Skogsvård m. m.: Flottledsbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

A. godkänna de förslag angående skogsvägsbyggnader m. m. som framlagts i utlåtandet;

B. å riksstaten för budgetåret 1957/58 under nionde huvudtiteln anvisa

1) till Skogsvård m. m.: Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ett reservationsanslag av 7 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen,

2) till Skogsvård m. m.: Flottledsbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo ett reservationsanslag av 20 000 kronor.

Ang. statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.

Herr SVENSSON, AXEL, (s):

Herr talman! I proposition nr 40 föreslås, att anslaget för väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo skall höjas från 5 miljoner till 7,5 miljoner kronor och avräknas mot automobilskattemedel. Då detta anslag tenderar att höjas för varje gång det kommer under riksdagens prövning, har jag roat mig med att forska något i hävderna för att söka utröna hur detta anslag så småningom kommit att bli ett väganslag med stöd av automobilskattemedelsfonden.

Från början var anslaget, såsom framgår av propositionen, avsett för bekämpandet av arbetslösheten på 1930-talet. Under åren 1938—1939 ansågs att man kunde slopa villkoret om arbetslöshet. Anslaget höjdes då kraftigt för att underlätta vedtransporter, vilka ju var mycket aktuella under det senaste kriget. Såvitt jag kunnat utläsa av handlingarna togs medlen den gången ur den allmänna budgeten.

År 1936 hade man emellertid tillsatt en skogsutredning, som avlämnade sitt betänkande år 1943. I detta betänkande föreslog utredningen ett anslag på 4,5 miljoner kronor om året under en tioårsperiod för byggande av de vägar som det här är tal om. De viktigaste nyheterna var, att arbetslöshetsvillkoret helt slopades såsom villkor för statsbidrag, att begreppet stamväg infördes samt att bidrag erhöles med högre procent. Vidare sades att »bidrag till vägbyggnader skall ha företråde, där delägarna är många eller där behovet av bidrag med hänsyn till delägarnas ekonomiska ställning är särskilt stort». Bidragets storlek föreslogs till 50 procent för stamväg och 40 procent för annan skogsväg.

Under årens lopp har ett antal motioner väckts i denna fråga. De hänsköts till att börja med till bevillningsutskottet, som i sitt trångmål hemställde om en utredning. Vid den tidpunkt då bevillningsutskottet behandlade motionerna hade man även tillsatt en kommitté — 1944 års trafikutredning. I ett remissvar till bevillningsutskottet anförde kommittén, att »utgifterna för statsbidrag till enskilda vägar, ödebygdsvägar,

skärgårdsvägar och andra kulturvägar samt militärvägar borde betalas av allmänna budgetmedel».

Även vid 1954 års riksdag behandlades motioner i förevarande fråga. Den gången hamnade motionerna emellertid hos jordbruksutskottet, som i sitt uttalande anförde att det förelåg beaktansvärda skäl för att viss avräkning mot automobilskattemedel kunde ske samt att detta skulle övervägas snarast möjligt. Nu hade alltså jordbruksutskottet fått hand om frågan, och därmed hade man också breddat vägen för att anslaget skulle tas från automobilskattemedel.

Detta uttalande av jordbruksutskottet 1954 var naturligtvis ett glädjebudskap för departementschefen, som inte heller dröjde med att återkomma till riksdagen med ett förslag enligt denna linje. Redan vid 1955 års riksdag uttalade han i statsverkspropositionen — sedan han av statsfinansiella skäl avvisat uppräkningsanlaget — att en uppräkningsanlag borde föranleda att en del av detsamma borde tagas ur automobilskattemedel. Departementschefen avvisade således först i statsverkspropositionen tanken på en uppräkningsanlag men slog sedan ändå fast att det nog var riktigt att om anslaget skulle uppräknas så skulle detta ske på bekostnad av automobilskattemedel.

Nu är vi, herr talman, vid slutpunkten av anslagens vandring genom instanserna. I skrivelse av den 18 oktober 1956 har 1955 års skogsvårdsutredning överlämnat ett betänkande, vari framhålles att landet har ett behov av skogsbilvägar till en längd av 40 000 kilometer för en sammanlagd kostnad av 900 miljoner kronor. Utredningen ansåg att man behövde ett anslag på 15 miljoner kronor om året för att lösa denna mycket stora fråga. Statsrådet har emellertid nedprutat summan till 7,5 miljoner kronor att avräknas ur automobilskattemedel.

Det är på den punkten, som jag känner mig något bekymrad, då medel för detta ändamål tidigare har tagits ur den allmänna budgeten. Frågan har under årens lopp vandrat fram och åter, den har gnuggats och malts i olika instanser,

Ang. statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.

och nu har man kommit fram till att automobilskattemedelsfonden skall användas. Men denna fond skall ju begagnas för helt andra ändamål än som redovisas i denna proposition. Om nu denna fond också skall bära den oerhörda utgiften av hälften av dessa 900 miljoner kronor, eftersom statsbidraget utgår med 50 procent, så ber jag som gammal bilist att på det bestämdaste få reagera mot en sådan utveckling. Jag anser den inte rimlig.

Jag förstår att det behövs vägar i våra skogar för att få fram virket, men jag vill erinra kammaren om att det varit högkonjunktur icke bara på andra områden av vårt ekonomiska liv utan även på skogens område under de sista femton, tjugu åren. Denna högkonjunktur har tillfört skogsägarna inkomster av en sådan storlek — det gäller åtskilliga hundratals miljoner kronor — att medlen måst steriliseras för att inte komma ut i den allmänna marknaden. Det borde väl finnas möjligheter att använda dessa upplagrade medel, som utgöres av vinster vid försäljning av virke och andra skogsprodukter, för ett ändamål, som står skogsnäringen så nära. Då behövede man inte belasta automobilskattemedelsfonden med en utgift av den storleksordning, som det här är fråga om.

Jag är fullt medveten om — vilket också framgår av propositionen — att remissinstanserna icke haft någon erinran att göra, och att Kungl. Maj:t av den anledningen alltså icke ansett sig behöva gå på avslagslinjen. Kanske har man också tyckt, att beloppet är så litet för år räknat. Men sedan skogsvårdsutredningen framlagt sitt siffermaterial, däri behovet uppskattats till 900 miljoner kronor, borde man ha reagerat på ett annat sätt än som skett.

Herr talman! Det är detta som jag skulle vilja ha anfört i samband med denna proposition. Då jag har den uppfattningen, att automobilskattemedlen skall användas för andra ändamål än enskilda vägar i våra skogar, ber jag att få yrka att anslaget ej skall utgå ur automobilskattemedelsfonden.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Till grund för detta utskottsutlåtande ligger en proposition i frågan. Någon motion har däremot icke väckts med anledning av denna kungl. proposition.

Efter vad jag kan förstå av herr Axel Svenssons inlägg i frågan, så har han den rent principiella inställningen, att man icke skall använda automobilskattemedel för skogsbilvägarna. Det är klart att herr Axel Svensson — och kanske flera med honom — kan ha en sådan avvikande mening, men det finns också många som har en annan uppfattning. Jag har personligen en annan uppfattning än herr Axel Svensson när det gäller denna fråga, därför att den motivering, som herr Axel Svensson använde för ett avslag på propositionen — nämligen att skogsägarna haft så stora inkomster under den sista tiden, att de själva borde kunna bära kostnaderna för vägar inom skogsområdena — icke är i praktiken bärande. Herr Svensson tänker väl i första hand på de inkomster, som de stora holagen erhållit genom förädling av råvaran. Men om man ser på fördelningen av skogsbeståndet, så är det ett faktum att 50 procent utgöres av bondeskogsbruk. Även ägarna av dessa skogar har visserligen fått betydligt större inkomster vid försäljningen av sin skog, men inkomsten har väl ändå inte varit av den storleksordningen, att de kunnat avsätta så mycket till skogsvägar.

Eftersom jag något känner till förhållandena i de bygder, som det här närmast gäller, vill jag även göra klart, att dessa skogsbilvägar i många fall kommer att medverka till att isolerade byar, som tidigare icke haft någon väg, nu kan få en väg fram till de centrala samhällena. Under sådana förhållanden anser jag det motiverat att ta dessa pengar från automobilskattemedelsfonden.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ESKILSSON (h):

Herr talman! Herr Svensson ansåg, att

Ang. statsbidrag till vägbyggnader å enskilda skogar m. m.

det var omotiverat att ta medel ur automobilskattefonden för bidrag till enskilda skogsbilvägar. Han menade att de pengar, som kom in i form av automobilskatt, borde användas till andra ändamål.

Med anledning av hans uttalande vill jag peka på den omständigheten, att det finns många enskilda stora skogsägare, bolag och andra, som har byggt ut ett betydande nät av bilvägar, vilka används för deras virkestransporter. På dessa skogsbilvägar går alltså företagens egna bilar, för vilka de får betala bilskatt, men bilskatten används för andra ändamål än för skogsbilvägarna.

Som exempel kan jag nämna ett stort bolag hemma i Östergötland, Kooperativa förbundets Fiskeby bolag, som har ett skogsbilvägnät av en omfattning som motsvarar vägsträckan mellan Nyköping och Göteborg över Jönköping. Dessa bilvägar är anordnade av företaget och trafikeras av företagets lastbilar, för vilka man får betala betydande belopp i bilskatt.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden tycker jag inte det är omotiverat att vederbörande får tillbaka något av de erlagda bilskatterna till anläggning av skogsvägar. Detta är anledningen till att man från olika håll redan tidigare har framställt förslag i denna riktning. Det har motionerats om saken vid tidigare riksdagar, och 1955 års skogsvårdsutredning har lagt fram ett förslag i saken, som såväl remissinstanser som ett enigt jordbruksutskott har tillstyrkt.

Jag ber att med dessa ord få komplettera vad herr Hjalmar Nilsson tidigare yttrat, och jag yrkar bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Denna fråga om bidrag av bilskattemedel till skogsbilvägar har framkommit av den anledningen, att transporter numera sker med bilar i stället för som tidigare med hästfordon. Det är den maskinella utvecklingen, som orsakat detta och som också återverkar på andra områden.

När fler och fler transporter sker med

bilar, betyder detta att statsverket tillföres mera bilskatt och mera skattemedel från bensinförbrukningen än tidigare. Därför är det kanske numera skäl att bilismen i någon mån bidrar till dessa skogsvägar.

I samband med att man ordnar bättre skogsvägar, skapar man förutsättningar för ändamålsenligare biltransporter: slitaget på bilarna blir mindre, transporterna kan ske hastigare, och detta blir till allmän nytta för landet i dess helhet. Dessa synpunkter bör i detta sammanhang också beaktas.

Den största vinsten är kanske ändå, att trävaruindustrierna kan få fram sitt virke kontinuerligt. De kan få fram det vid de tillfällen då de har behov av virke och behöver inte som tidigare lagra virket vid industrierna under lång tid. Detta är naturligtvis av allra största betydelse för industriens utveckling och utgör ytterligare skäl för att bilskattemedel används för att ställa i ordning skogsvägarna.

Man måste göra något på detta område, det är en följd av den allmänna maskinella utvecklingen i landet. Jag har därför, funnit skäl att tillstyrka utskottets förslag i detta avseende och räknar med att detta skall bidra till att vi får ett bättre skogsvägnät, som är till nytta inte bara för skogsägarna, utan också för industrien och därmed för hela folkhushållet.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågakörande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att de i punkten B 1 förekommande orden »att avräknas mot automobilskattemedlen» utelämnades.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottor — Ang. automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt stöd åt verksamheten vid djursjukhuset i Hälsingborg, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottor

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om anvisande av medel för befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottor.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 422, av herr *Staxäng* m. fl., hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att för befrämjande av fiskefartygs förseende med räddningsflottor anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»I likhet med motionärerna anser utskottet det vara ett viktigt samhällsintresse att så långt möjligt trygga våra fiskares säkerhet till sjöss. Av utredningen i ärendet framgår, att säkerhetsutrustningen särskilt på de mindre fiskefartygen ännu lämnar åtskilligt övrigt att önska. Såsom framhållits i motionen skulle anskaffandet av gummiflottor vara ägnat att i hög grad förbättra dessa förhållanden. Utskottet delar därför motionärernas uppfattning, att åtgärder bör vidtagas för att stimulera fiskarna att utrusta sina fartyg med nämnda hjälpmedel. Enligt utskottets förmenande bör emellertid statligt stöd härför icke utgå i form av bidrag från ett särskilt för ändamålet tillskapat nytt anslag utan möjlighet till dylikt stöd beredas genom lån från fiskerilånefonden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att — om på grund härav författningsändring anses erforderlig — vidtaga sådan ändring. Med hänsyn härtill finner sig utskottet icke kunna biträda yrkandet i motionen II: 422.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att motionen II: 422 icke må av riksdagen bifallas.»

Herr **BERG, GUNNAR**, (s):

Herr talman! Utskottet är visserligen enhälligt i sitt avstyrkande av motionen, men det bör observeras, att utskottet är lika enhälligt i sitt understrykande av hur viktig den angelägenhet är som motionen behandlar. Avslagsyrkandet är med andra ord motiverat helt på formella grunder. I realiteten är utskottets ställningstagande att tolka så, att utskottet varmt anbefaller regeringen att uppmärksamma hur angeläget det är, att det finns möjligheter att utrusta fiskebåtar med räddningsflottor av den typ, som motionen åsyftar.

Jag skulle vilja understryka hur viktig denna fråga är genom att erinra om att det för ett par veckor sedan inträffade en katastrof vid Utklippan, där en fiskebåt råkade i brand och tre av besättningsmännen omkom, vilket med all sannolikhet inte skulle ha blivit fallet, om man på den fiskebåten haft en räddningsflotte av den typ, som det här är fråga om.

Detta gör, herr talman, att jag gärna vill skicka med en hälsning till Kungl. Maj:t, när riksdagen nu avslår motionen, att uppmärksamma den rekommendation som utskottet ger, nämligen att man bör försöka finna en annan form för att stimulera fiskarna till att skaffa sig räddningsflottor av här nämnda typ.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om klarläggande av vissa arbetsmarknads- och andra problem i samband med en ökad automation inom industri och förvaltning m. m.

Ang. automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 348 av herr *Söderquist* m. fl. och II: 427 av herr *Nihlfors* m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

att genom något statligt organ eller genom särskild kommitté en kartläggning måtte komma till stånd för att klarlägga de problem av arbetsmarknads- och utbildnings- eller omskolningsnatur, som kunde komma att snabbt aktualiseras genom ökad automation inom industri och förvaltning, samt

att inom den statliga förvaltningen och verksamheten åtgärder måtte vidtagas för att tillvarataga erfarenheterna av den pågående utvecklingen i fråga om automation.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet yttrat bland annat:

»Ehuru utskottet, som av det ovan sagda torde framgå, icke ansett att i dagens läge tillräckliga skäl föreligger för bifall till motionerna, har utskottet likväl funnit de av motionärerna framförda spörsmålen så till vida böra beaktas, att utvecklingen av automationen och dess verkningar på olika förhållanden inom arbetsmarknaden m. m. bör uppmärksammat följas. Det synes utskottet icke osannolikt, att behov av exempelvis den i motionerna föreslagna kartläggningen framledes kan komma att anmäla sig.

Under åberopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa, att de likalydande motionerna I: 348 och II: 427 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade avgivits av herrar *Königson* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade. Det av reservanterna föreslagna yttrandet avslutades med följande uttalande:

»Med hänsyn till vad som anförts i de olika remissyttrandena förutsätter utskottet att de av motionärerna framförda spörsmålen i fråga om utvecklingen av automationen och dess verkningar på

olika förhållanden på arbetsmarknaden m. m. med särskild uppmärksamhet kommer att följas och att vederbörande statliga organ tar initiativ till erforderliga åtgärder av heredskapsnatur och i de hänseenden som berörts av motionärerna, såsom genom en kartläggning vid lämplig tidpunkt av de olika problemen.

Ehuru utskottet finner sannolikt, att den framtida utvecklingen kan medföra, att vissa av de i motionerna föreslagna åtgärderna bör komma till utförande, har utskottet funnit det böra i dagens läge anstå härmed, och utskottet får sålunda hemställa, att de likalydande motionerna I: 348 och II: 427 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr **SÖDERQUIST** (fp):

Herr talman! Eftersom den motion, som det föreliggande utskottsutlåtandet avser, är undertecknad av bland andra mig, vill jag säga några ord.

Utskottsmajoriteten och reservanterna har enats om att motionen bör avslås. Man har dock inte alldeles samma motivering för sitt ståndpunktstagande. Reservanternas skrivning är mera välvillig gentemot motionärerna än utskottsmajoritetens. I motionen föreslås, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att genom något statligt organ eller genom särskild kommitté en kartläggning kommer till stånd för att klarlägga de problem av arbetsmarknads- och utbildnings- eller omskolningsnatur, som kan komma att snabbt aktualiseras genom ökad automation inom industri och förvaltning, och att inom den statliga förvaltningen och verksamheten åtgärder vidtages för att tillvarataga erfarenheterna av den pågående utvecklingen i fråga om automation.

Utskottet har tydligen haft rätt stor förståelse för motionärernas synpunkter på de här problemen. Det framgår bland annat av det uttalandet i utskottsutlåtandet, att utskottet funnit de av motionärerna framförda spörsmålen så till vida böra beaktas, att utvecklingen av automationen och dess verkningar på olika förhållanden inom arbetsmarknaden m. m. bör uppmärksammat följas. »Det sy-

Ang. automationens betydelse för arbetsmarknadsproblemen m. m.

nes,» säger utskottet vidare, »icke osannolikt, att behov av exempelvis den i motionerna föreslagna kartläggningen framdeles kan komma att anmäla sig.»

Reservanterna har ansett, att utskottet bort låta skrivningen bli mera positiv. De föreslår bland annat följande uttalande: »Med hänsyn till vad som anförts i de olika remissyttrandena förutsätter utskottet att de av motionärerna framförda spörsmålen i fråga om utvecklingen av automationen och dess verkningar på olika förhållanden på arbetsmarknaden m. m. med särskild uppmärksamhet kommer att följas och att vederbörande statliga organ tar initiativ till erforderliga åtgärder av beredskapsnatur och i de hänseenden som berörs av motionärerna, såsom genom en kartläggning vid lämplig tidpunkt av de olika problemen.»

Detta uttalande är, som kammarens ledamöter behagar finna, en aning mera positivt än utskottsmajoritetens. Jag har mig dessutom bekant, att det endast beror på några formella omständigheter att inte klämman i reservationen fått en annan lydelse — jag tror mig veta, att reservanterna ansett, att man borde ha skrivit till Kungl. Maj:t och gett till känna vad utskottet anför. På det sättet skulle det sålunda ha blivit en något mer positiv avslutning på utskottsutlåtandet än vad som nu blivit fallet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! Det var måhända från början en allmän uppfattning, att motionen i detta ärende vidrört en mycket central punkt när det gäller automationen. Det visade sig emellertid, att så inte är fallet. Från alla berörda instanser har inkommit remissyttrandet, och de har inte gått i den riktningen, att de påvisat behov av några omedelbara åtgöranden.

Reservanterna stöder sig här på TCO:s yttrande, men detta kan knappast tas till intäkt för några omedelbara åtgärder. TCO talar visserligen om kontorspersonalen och dess friställande genom

ökad användning av kontorsmaskiner. Men man skall observera att det förhåller sig så, vilket också framgår av remissyttrandena, att i den händelse det sker en sådan automation av arbetet på kontoren, så sker det samtidigt en utvidgning. Därmed blir det ökad efterfrågan på arbetskraft. Man bör vidare beakta, att det för närvarande föreligger brist på kontorspersonal.

I detta sammanhang vill jag särskilt poängtera vad representanter från Ingenjörsvetenskapsakademien och från I.O hade att säga i sin rapport från ett studium av dessa förhållanden i Förenta staterna. De säger att de inte kunnat finna att automationen — som i Förenta staterna är genomförd i en helt annan utsträckning än här — har medfört sådana förhållanden att särskilda åtgärder skulle vara påkallade. Svenska arbetsgivareföreningen säger också, att den förändring på arbetslivets område, som automationen medför, inte är större än att den är förenlig med de löpande åtgärderna och överensstämmer med de vanliga rationaliseringsåtgärderna inom industrien.

Skillnaden mellan reservanternas och utskottets yrkande är, såsom talesmannen för reservationen själv har framhållit, ganska obetydlig. Vederbörande statliga organ bör följa frågan med uppmärksamhet, säger han. Det närmast berörda statliga organet är väl arbetsmarknadsstyrelsen, och den säger så här: »Såvitt kan bedömas torde inte automationen komma att medföra problemställningar av ny art eller av större omfattning än många andra företeelser i vårt näringsliv. Det är emellertid icke osannolikt, att omskolnings- och utbildningsåtgärder i framtiden kan bli nödvändiga i större omfattning än hittills, varför det är nödvändigt att följa den pågående utvecklingen.» Det statliga organ, som speciellt har beröring med dessa frågor, försäkrar oss alltså att det kommer att följa hithörande problem med uppmärksamhet, och det är just detta önskemål, som motionärerna och reservanterna särskilt har velat understryka. Jag kan därför inte finna annat

Ang. offentliga tjänstemäns förhållande till leverantörer m. m.

än att reservanterna här framfört ett önskemål, som strängt taget är obehövt. Såvitt jag kan finna, har utskottet också gjort ett ganska positivt uttalande i linje med motionärens önskemål.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förebyggande utlåtandet hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid utlåtandet följande reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. offentliga tjänstemäns förhållande till leverantörer m. m.

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående skyndsamma åtgärder i syfte att åstadkomma klagörande normer för vad offentliga tjänstemän har att iakttaga i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag.

I en inom andra kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 483, av herr *Håstad*, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder i syfte att, eventuellt först i provisorisk form, åstadkomma klagörande normer ("standards of ethics") för vad offentliga tjänstemän hade att iaktta i sina förbindelser i tjänsten och privat med leverantörer och andra företag.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet anfört bland annat:

»Att de i motionen upptagna samhällsviktiga frågorna prövas på sätt som framgår av vad ovan anförts, är enligt utskottets mening förenat med stora fördelar och utskottet vill starkt understryka angelägenheten av att det inom statens

sakrevision och Institutet för bekämpande av mutor och bestickning pågående arbetet fullföljes energiskt och målmedvetet.

Då motionens väsentliga syfte härigenom torde kunna bli tillgodosett torde i dagens läge motionen icke behöva föranleda annan åtgärd än en hemställan, att riksdagen i anledning av motion II: 483 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet ovan anfört.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Braconier* och *Nyhage* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade. I det av reservanterna föreslagna yttrandet hade till det första av de nyss återgivna styckena följande tillägg: »Utskottet förutsätter även, att, sedan dessa frågor blivit föremål för de överväganden, som här förordats, riksdagen får tillfälle att efter en av Kungl. Maj:t lämnad redogörelse ta ståndpunkt till dessa betydelsefulla problem.»

Herr WOLGAST (bf):

Herr talman! Jag har ansett att jag borde ta till orda under denna punkt på föredragningslistan, eftersom dessa mutskandaler har väckt en föga smickrande uppmärksamhet i landet. Det är tacknämligt att denna motion blivit väckt, så att ett klarläggande kan komma till stånd. Samtliga remissinstanser har också uttalat sig för den motion som utskottet behandlat.

Jag vill påpeka att motionen inte innehåller något krav på en ändring av 25 kap. 2 § strafflagen, utan går ut på att Kungl. Maj:t skulle utarbeta en särskild norm, något slags hederskodex, för tjänstemännens handlande. Det är väl inte fritt, när vi tagit del av uppgifterna om mutor och framför allt skrivierna omkring dessa affärer, att hos en eller annan kanske har insmuggit sig ett tvivel om våra tjänstemäns omutlighet och obesticklighet; det har ibland nästan kunnat verka, som om vi skulle riskera att hamna i förhållanden, som brukar anses kännetecknande för exotiska republiker. Sådana farhågor torde dock inte

Ang. offentliga tjänstemäns förhållande till leverantörer m. m.

vara grundade — vid diskussionerna inom utskottet stod det fullt klart, att man får betrakta det skedda såsom beklagliga undantag. Men i och för sig är det naturligtvis felaktigt och beklagligt, att någonting dylikt över huvud taget har förekommit.

Det har stått klart för utskottet, att en norm för tjänstemännens handlande är av stor vikt, och vi har inom utskottet fått en föredragning av byråchefen i sakrevisionen, som för utskottet framlade ett synnerligen detaljerat förslag. Efter vad jag kan förstå, behandlade det alla områden där en tjänsteman kan ha möjlighet att ta mutor i form av gåvor eller rabatter, genom att bli bjuden på resor etc. Allt detta behandlades, men inte nog med det. Det är ju också angeläget att i denna norm för tjänstemännens handlande fastslå vad som är tillåtet, vad som kan anses visserligen inte straffbart men otillbörligt och, till sist, vad som är straffbelagt. Byråchefens framställning belystes yttermera av exempel på domar som avkunnats i det ena eller det andra fallet.

I den pågående debatten har sagts, att det kan vara ganska lätt för en tjänsteman att av ovetenhet överskrida gränsen mellan det tillåtna och det otillbörliga. Utskottet har naturligtvis ansett, att det här inte så mycket kan bli fråga om att dra upp endast gränsen mellan det straffbelagda och det olämpliga; man får väl tänka sig att en tjänsteman inte närmar sig denna gräns utan håller sig strikt inom det område, som kan sägas vara tillåtet.

Sakrevisionen upplyste om att denna norm eller hederskodex sedermera skulle bli föremål för underhandlingar med vederbörande personalorganisationer. Jag kan meddela att underhandlingar redan ägt rum och tycks ha lett till ett ganska gynnsamt resultat. Vi kan därför räkna med att en sådan norm kommer att bli godkänd av alla parter. Jag vill påpeka att arbetet har skett i intim samverkan med Institutet för bekämpande av mutor och bestickning. Här tycks således vara i gång ett samarbete över hela linjen, och utskottet har icke fun-

nit annat än att detta också är den rätta vägen.

I detta sammanhang skulle jag också vilja framhålla, att dessa bestämmelser skulle tjäna såsom ett rättesnöre inte bara för tjänstemännen utan även för alla leverantörer och entreprenörer, så att de skulle förstå att de var ute på en oriktig väg när de försökte att fresta en tjänsteman att överskrida gränsen mellan det tillåtna och det otillbörliga.

Reservanterna vill nu ha en skrivning, som innebär att denna hederskodex skulle föreläggas Kungl. Maj:t. Utskottet har inte ansett det vara nödvändigt, ty det arbete, som sakrevisionen nu gör, kommer i sin tur att överlämnas till Kungl. Maj:t och blir då naturligtvis också granskat av Kungl. Maj:t. Det kommer också att överlämnas till statsutskottet och kommer således på det sättet även under riksdagens granskning.

Det bestående värdet av dessa bestämmelser blir att tjänstemännen får det skydd som de behöver; de vet att om de håller sig inom marginalen för det tillåtna är de skyddade. Det kanske kan vara bra att frågan löses på detta sätt, så att man får bort den irritation, som måhända finns på grund av vad som nu har inträffat, och att allmänheten befästes i tron på våra tjänstemäns oförvitlighet, vilken tro jag tycker att vi alla har all anledning att behålla.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att uttala någon annan mening än den som framförts av utskottet och som nu kommenterats av herr Wolgast. Jag instämmer med vad han sagt, och jag hoppas att de överväganden som pågår skall ge sådana resultat, att de tendenser, som på olika sätt förmärkts på detta område, definitivt stoppas.

Jag begärde ordet för att beröra en fråga, som ligger vid sidan om detta problem men som ändock hör samman med det. Det gäller en sak som kammarens ledamöter läst om i tidningarna,

Ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.

nämligen fallet rörande det industriella verk i Norrland, vars chef dömts för att ha givit mutor.

Det finns i upphandlingsförordningen en bestämmelse om att företagare, som gör sig skyldig till bestickning, skall avstängas från leveranser till statliga organ. I detta speciella fall har sådan avstängning skett. Numera har företagaren dragit sig ur företaget; han är gammal och dessutom nedbruten med hänsyn till vad som förekommit. Verksamheten har övertagits av ett kommanditbolag, som icke ger den ursprunglige ägaren någon oskäligen vinst. Det är detta kommanditbolag som nu är avstängt från leveranser. Genom vad som har förekommit har företaget hittills minskat sin verksamhet till hälften, och inom de allra närmaste dagarna tvingas företaget att helt nedlägga driften.

Det är beläget i en landskommun vid sidan om de stora vägarna, en landskommun som inte har annan industriell företagsamhet än just denna verksamhet. Av skatteunderlaget i kommunen faller 15 å 20 procent på företaget och dess anställda, ett underlag som helt försvinner när verksamheten upphör, med resultat att kommunens invånare får motsvarande höjning av sina utdebiteringar. Vid företaget har varit anställda 90 arbetare och tjänstemän. Ungefär hälften finns där nu. De andra är skingrade på olika sätt, och av dem som finns kvar och som endera dagen tvingas att lämna sin anställning är det åtskilliga som byggt egnahem på platsen, i ett litet samhälle omkring industrien. Det är kommunen och de anställda som drabbas av denna avstängning. Den dömde slipper helt undan de konsekvenser, som har följt på grund av denna bestämmelse i upphandlingsförordningen.

Den allmänna opinionen reagerar med rätta starkt emot vad som förekommit i mutavseende, men det finns en mycket rättsinnad allmän opinion, som också reagerar mot att konsekvenserna av det inträffade helt skall gå ut över oskyldiga människor, kommunens invånare och framför allt de anställda. Jag tror att man vid de överläggningar, som nu

pågår genom sakrevisionens försorg, bör ha uppmärksamheten riktad på att en bestämmelse av denna art, som i och för sig kan vara behövlig, får en sådan ändrad utformning att den inte — såsom skett i detta speciella fall — hårt drabbar oskyldiga. Detta kan knappast ha varit avsikten.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Elmgren* (s).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om skyndsamt utredning angående åtgärder mot spritmissbruk i samband med jakt;

nr 17, i anledning av väckt motion angående prövning av frågan om förbättring, modernisering och större spridning av det statliga utredningstrycket; samt

nr 18, i anledning av väckt motion om inrättande av ett förlag och en bokhandel för det statliga, kommunala och internationella trycket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till stadgan för det internationella atomenergiorganet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fångvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 77, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 1 februari 1957, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av en fabriksanläggning i Ulriksfors av det innehåll som angivits i statsrådsprotokollet, dels ock godkänna det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som föredragande departementschefen framlagt.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle kostnaderna för förvärvet av anläggningen uppgå till 600 000 kronor och kostnaden för byggnadsarbetena till 2 025 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Sunne* (I: 411) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl. (II: 526), hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 77 måtte dels bifalla Kungl. Maj:ts hemställan om bemyndigande att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av fabriksanläggningen i Ulriksfors, dels ock med avslag på det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som departementschefen framlagt,

a) besluta, att i Ulriksfors skulle anordnas en fångvårdskoloni för 50 intagna till en kostnad av högst 1 825 000 kronor;

b) besluta, att skillnaden mellan det av departementschefen angivna beloppet, 2 625 000 kronor, och nyss angivna belopp, 1 825 000 kronor, eller 800 000 kronor, skulle av Kungl. Maj:t få ställas till fångvårdsstyrelsens förfogande för anskaffande av välbelägna fångvårdsanstalter; samt

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att av de belopp, som i statsverkspropositionen beräknats för Ulriksforsanstalten under fångvårdsanstalternas avlönings-, omkostnads- och utrustningsanslag, ställa »ej erforderliga delar för en mindre Ulriksforsanstalt» till fångvårdsstyrelsens

förfogande för under b avsedda fångvårdsanstalter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtalsbestämmelser om förvärv av fabriksanläggningen i Ulriksfors av det innehåll, som i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 1 februari 1957 angivits;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 411 och II: 526 godkänna det förslag att i Ulriksfors inrätta en fångvårdsanstalt, som departementschefen i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 1 februari 1957 framlagt.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Som motionär i detta ärende tar jag mig friheten anförda några synpunkter, men jag vill redan inledningsvis framhålla, att jag inte kommer att framställa något yrkande.

Departementschefen säger att det i huvudsak bara är fångvårdsstyrelsen, som har gjort invändningar mot detta förslag, vilket, såsom torde vara kammaren bekant, innebär att man för statens räkning inköper vissa fabriksbyggnader i Ulriksfors i norra delen av Jämtlands län, 11,5 mil norr om Östersund och några kilometer från närmaste järnvägsstation, för att inrätta dessa numera tomma fabrikslokaler till en fångvårdsanläggning. Denna anläggning skulle inte bli provisorisk utan bestående för framtiden.

Det är emellertid inte bara fångvårdsstyrelsen som har gjort invändningar mot detta förslag. Fångvårdens byggnadskommitté säger att det stora upptagningsområdet kan komma att medföra vissa olägenheter i fråga om fångtransporter, de intagnas permissionsresor och de anhörigas besöksresor m. m. Statskontoret vill förorda förslaget under förutsättning att någon annan rimlig lösning icke står till buds och under den ytterligare förutsättningen att det inte borde bli fråga om en permanent

Ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.

utan om en provisorisk anläggning. Även Sveriges fångvårdsmannaförbund har yppat betänkligheter med hänsyn till de nackdelar som anstaltens geografiska läge kan komma att medföra.

Det är emellertid inte bara i denna speciella förlägningsfråga, som det råder oenighet. Man är inte heller fullt enig om byggnadskommitténs förslag att överlämna de nuvarande anstalterna i Gävle, Falun och Älgberget till den s. k. östra anstaltsgruppen. Statskontoret säger på tal om detta, att kontoret vill ifrågasätta lämpligheten av en sådan åtgärd och att i avvaktan på inrättandet av den s. k. inlandsgruppen synes med den ifrågasatta överflyttningen tills vidare böra anstå. Även byggnadskommittén är litet tveksam när kommittén framhåller, att om detta överlämnande till östra anstaltsgruppen kommer till stånd, bör, som fångvårdsstyrelsen också har hemställt, inlandsgruppen provisoriskt inrättas redan fr. o. m. nästa budgetår. I denna fråga säger emellertid departementschefen, att de problem, som kan komma att uppstå, innan den planerade delningen av östra räjongen slutligt genomförts, torde böra närmare utredas, och i avvaktan på en sådan utredning vill departementschefen uppenbarligen inte taga ställning till frågan nu, vilket ju såvitt man förstår hade varit önskvärt.

Viktigast i detta ärende är måhända principfrågan — eller rättare sagt om man i denna fråga skall låta arbetsmarknadsskäl helt överflygla de skäl som anmäler sig med hänsyn till fångvårdens s. k. räjongsystem. Förslaget innebär ju att man minskar den norra anstaltsgruppens förlägningsområde för anstalterna genom att överflytta de tre sydligaste till östra gruppen samtidigt som man inrättar den nya förläggningen i Ulriksfors. Emellertid blir uppenbarligen förvaltningsområdet för denna norra anstaltsgrupp fortfarande oförändrat, i det att det otvivelaktigt är meningen att in-ternerna, som är hemmahörande i Kopparbergs och Gävleborgs län, även i fortsättningen skall tillhöra norra anstaltsgruppen och följaktligen inte längre få

vårdas i Gävle eller Falun utan skall omhändertagas i anstalter längre norr ut. Det är ju tydligt att om inte avsikten vore just denna, så vore det meningslöst att överföra de tre sydligaste anstalterna till östra gruppen — det sker för att därigenom avlasta den betydliga överbeläggningen och det besvärliga läge som östra gruppen f. n. befinner sig i.

Principfrågans kärna är alltså den, att om man för ett relativt lågt engångsbelopp kan för statens räkning anskaffa byggnader för att därmed tillgodose ett inte bara provisoriskt utan permanent behov, skall detta då vara anledning till att man bryter sönder en statlig organisation och därjämte accepterar driftkostnader, som inte är fullt utredda. Statskontoret trycker särskilt på den sistnämnda synpunkten, då statskontoret säger att de av byggnadskommittén förutsatta merkostnaderna för driften av en anstalt i Ulriksfors inte har kunnat närmare beräknas.

Motionärerna har ansett att det hade inneburit en rimlig kompromisslösning att begränsa anläggningens storlek till cirka 50 platser och att använda de medel, som härigenom skulle bli disponibla, till att inrätta mer eller mindre provisoriska anläggningar inom den östra anstaltsgruppens egentliga förvaltningsområde. Nu har en stor majoritet inom statsutskottet ansett, att man bör följa Kungl. Maj:ts förslag, och jag har, såsom jag redan inledningsvis framhöll, inte velat framställa något särskilt yrkande utan endast velat framföra de betänkligheter, som enligt vad jag nu uttalat anmäler sig i samband med en principfråga av denna betydande räckvidd.

Herr ANDERSSON, BIRGER, (s):

Herr talman! Då herr Huss inte ställt något yrkande, kunde det kanske anses onödigt att säga någonting från statsutskottets sida. Då herr Huss emellertid framförde en del kritiska synpunkter kan det vara angeläget att frågan något litet belyses ur andra synpunkter än dem herr Huss nu anlagt.

Här har under åtskilliga år ropats efter nya anstaltsplatser inom fångvården.

Ang. inrättande av en fångvårdsanstalt i Ulriksfors m. m.

Man har talat om fångvårdens kris, och man har uppmanat myndigheterna att skyndsamt se till, att nya fångvårdsplatser erhålles. Fångvårdsbyggnadskommittén har med beaktande av den stora överbeläggningen vid befintliga fångvårdsanstalter undan för undan sökt att få fram nya anstalter och när den kommit dithän, att den kunnat presentera Kungl. Maj:t ett förslag, har den också gjort detta. Men det har visat sig vid nästan varje tillfälle, då ett förslag har lagts fram av kommittén, att kritiska synpunkter framförts och att man sagt att man vill ha något annat — men *vad* man vill ha har man sällan sagt.

Nu fanns det en möjlighet att i Ulriksfors i Jämtland förvärva en tom industribyggnad med stora, nästan nya lokaler till rimligt pris. Kommittén, liksom sedermera Kungl. Maj:t och slutligen statsutskottet, ansåg då att tanken på att förlägga en fångvårdsanstalt dit inte kunde avvisas. Meningen är ju att det skall finnas plats för 132 interner, och kostnaden per plats kommer att bli cirka 20 000 kronor. En del motionärer har i kamrarna i år framlagt vad herr Huss kallat för ett kompromissförslag, som innebär att man skulle nöja sig med 50 platser i stället för 132 platser, vilket skulle betyda att varje plats skulle kosta i det närmaste 37 000 kronor. Inom statsutskottet har vi inte ansett att det är en klok hushållning att avvisa dessa 82 säkerligen mycket behövlige platser och bara nöja sig med 50 platser, som därtill blir avsevärt mycket dyrare.

I reservationen säges det, att om man får de 800 000 kronor, som man skulle spara om man skär ner antalet platser, skulle för dessa pengar kunna ordnas en del mindre, välbelägna anstalter. Men den »goda cigarren» har vi inte fått presenterad för oss! Vi har inte sett något förslag om vad man skulle få för de 800 000 kronorna. I varje fall tvivlar fångvårdsbyggnadskommittén på att man kan få så förfärligt mycket.

Nu har herr Huss resonerat utifrån vad han kallar principiella synpunkter. Han har sett på räjongindelningen och menat att man inte skall bryta sönder

den genom att förlägga denna anstalt till Norrland. Fångvårdsstyrelsen har sagt att lägger man en fångvårdsanstalt i Ulriksfors kommer internerna att känna sig deporterade, eftersom de är skickade så långt norrut. Vi har inte kunnat förstå den synpunkten. Däremot har vi förstått att det är angeläget att skaffa platser när platsbristen är så stor. Här skall, som jag redan har sagt, åstadkommas 132 platser. Samtidigt har man tänkt sig, att de tre sydligaste anstalterna i den norra räjongen, nämligen i Gävle, Falun och Älgberget, skall tillföras den östra räjongen. Det innebär, att den norra räjongen förlorar exakt det antal platser som nu skall komma till vid Ulriksfors. Antalet platser i den norra räjongen kommer alltså i fortsättningen att bli detsamma, men den östra räjongen, till vilken Storstockholm hör — där kriminaliteten är störst — skall få denna välbehövlige utökning av platser. Detta har varken fångvårdsbyggnadskommittén, Kungl. Maj:t eller statsutskottet kunnat avvisa. Vi har ansett att det är rimligt att inrätta denna anstalt, när man kan få den för låga kostnader och det blir en bra anstalt med möjligheter till den produktion som man bör ha inom fångvården, en produktion som kan bygga på det trä som finns i Norrland och en produktion som skall försiggå i de stora rymliga, där befintliga fabrikslokaler. Det skulle enligt mitt enkla lekmanaförstånd vara ansvarslost att avvisa detta.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till statsutskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Mannerskantz* (h) och *Pålsson* (bf).

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlåtenskap; och

Interpellation ang. fördelningen mellan länen av byggnadsanslagen till allmänna vägar

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställen om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av skatt å bensin, som användes vid drift av skördetröskor, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr **PERSSON, JOHAN**, (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville medgiva, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående folkhögskolans ställning och uppgifter, som bordlagts vid kammarens sammanträde tisdagen den 2 april, må med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter 15 dagar från det propositionen kom kammaren till handa.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 151, med förslag till lag om fiskearenden, m. m.

Anmälades och bordlades riksdagens revisorers berättelse rörande rikets inledning i län.

Interpellation ang. fördelningen mellan länen av byggnadsanslagen till allmänna vägar

Ordet lämnades på begäran till herr **JOHANSSON, THEODOR**, (bf), som anförde:

Herr talman! Det totala statliga byggnadsanslaget till allmänna vägar 1957

utgjorde för Jönköpings län 8 miljoner kronor. Anslaget motsvarar en summa av 1 834 kronor per km allmänna vägar. Motsvarande siffror var för Örebro län 11 miljoner resp. 4 472 kronor, för Älvsborgs län 21,2 miljoner resp. 4 165 kronor, för Gävleborgs län 10,8 miljoner resp. 3 394 kronor samt för Hallands län 7,5 miljoner resp. 3 141 kronor. De anförda siffrorna ger sålunda vid handen att byggnadsanslaget per km allmänna vägar var väsentligt lägre för Jönköpings läns vidkommande än för de övriga nämnda länen. I fråga om detta anslags storlek ligger Jönköpings län på tjugua andra plats bland de tjugufyra länen. Beträffande antalet inregistrerade bilar ligger emellertid Jönköpings län på sjätte plats, och dess vägnät torde kunna betecknas som relativt starkt belastat av såväl mera lokal som genomgående motortrafik.

Det kan också nämnas att investeringsramarna för väg- och brobyggnader inom Jönköpings län har upptagit successivt minskade belopp under perioden 1954—1957.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att fråga statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet:

Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för de grunder, efter vilka de statliga byggnadsanslagen till allmänna vägar fördelas mellan länen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående föreskrifter till säkerställande av allmänhetens obehindrade tillgång till myndigheters offentliga handlingar;

statsutskottets utlåtanden och memo-
rial:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57 till Bidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa åtgärder beträffande ungdomsvårdsskolorna;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjes-
skatt jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående utlämnande av vissa lån utan hinder av gällande kreditrestriktioner;

nr 9, i anledning av väckta motioner om upphävande av den i valutalagen för Kungl. Maj:t givna fullmakten att medgiva öppnande och granskning av brev och andra försändelser för valuta-
kontroll; samt

nr 10, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att göra i bank sparat kapital värdebeständigt;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om en snar översyn av nu gällande abortindikationer;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagändringar i syfte att möjliggöra för banker och andra kreditinstitut att vid framtida övergång till fem dagars arbetsvecka införa lördagsstängning;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.; samt

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av 24 kap. 3 § kyrkolagen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om viss ändring av vattenlagens bestämmelser rörande syneförrättning för torrläggning av mark m. m.;

jordbruksutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om utredning angående införande av en allmän fiskevårdsavgift; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckta motioner om en undersökning av fortutbildnings-
möjligheterna för olika personalgrupper inom sjukvårdens område;

nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter till kortidsanställning för kvinnor; samt

nr 21, i anledning av väckta motioner om beredande av lättnad i husmödrarnas

arbetsbörda genom samordning och intensifiering av arbetet för en rationell bostadsplanering.

Anmäldes och bordlades en av herr *Hansson* under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

gående dispositionen av vissa prisutjämningsavgiftsmedel.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.13.

In fidem
G. H. Berggren

Tisdagen den 9 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fögat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagen första kammare

Med hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed anhålla om fortsatt ledighet t. o. m. den 30 april 1957.

Tranås den 5 april 1957

G. Heüman

Riksdagsman *Gustaf Heüman*, Jönköping, är på grund av funktionell nervsjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet ytterligare under tiden 16—30 april 1957, vilket härmed intygas.

Tranås den 5 april 1957

Lars Wrigstad

Bitr. överläkare

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet veckan 7—

13 april. Anledningen till denna anhållan är deltagande i en internationell konferens i Paris rörande automationen inom industrien. Konferensen är anordnad av det europeiska produktivetsorganet EPA.

Stockholm den 5 april 1957

Arne Geijer

Till riksdagens första kammare

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 24/4—26/4 för sammanträden inom Europarådets ekonomiska kommitté samt under tiden 29/4—4/5 för Europarådets ordinarie vårsammanträde i Strasbourg.

Lesjöfors den 6 april 1957

Gerard De Geer

Även de av herrar Geijer och De Geer sökta ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till folkskoleväsendet, yrkesundervisningen och gymnastiska centralinstitutet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition

Ang. löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal

av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fängvårdsanstalt i Ulriksfors, m. m.;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfonden tillfallen kvarlåtenskap; och

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 170, i anledning av väckta motioner om utredning angående ändring av villkoren för vinnande av mätningssmannakompetens;

nr 176, i anledning av väckta motioner om nordiska medborgares jämställande med svenska med avseende å rätten till fiske;

nr 177, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande rätten att överklaga ägodelningsrätts beslut angående avstyckning för bostadsändamål på landsbygden; och

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta stats- och andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1957/58 till Bidrag till sjukkassor m. m.; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag, m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser, nr 179, till Konungen i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om restitution av skatt å bensin, som användes vid drift av skördetröskor.

Ang. löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal

Herr statsrådet och chefen för civildepartementet LINDHOLM, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gustaf Elofssons interpellation angående löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Elofsson har frågat mig om jag avser att medverka till en rättvisare lönesättning mellan den personal vid F 10, som är bosatt i Barkåkra, och den personal vid flottiljen, som har sin bostad i Ängelholm. Vidare har herr Elofsson frågat om jag fortfarande finner det motiverat med fria resor till och från tjänstgöringsplatsen för den personal vid F 10, som har sin bostad på ett avstånd av 3—7 km från tjänstgöringsplatsen.

I sin första fråga syftar herr Elofsson på det förhållandet, att tjänsteman vid F 10, som är bosatt i Ängelholm, kan medgivas rätt att åtnjuta lön som om han hade Ängelholm i stället för Barkåkra som stationeringsort. Detta innebär f. n. att tjänstemannen erhåller lön enligt ortsgrupp 3 i stället för enligt ortsgrupp 2.

Jag får framhålla, att den här avsedda möjligheten för personalen att få åtnjuta lön enligt högre ortsgrupp än stationeringsortens och att erhålla ersättning för resor mellan bostadsorten och tjänstgöringsorten icke är något unikt för F 10. Dylika medgivanden har sedan lång tid tillbaka enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t kunnat lämnas vid ett relativt stort antal flygflottiljer och andra militära förband och inrättningar. Jag vill vidare betona, att det här inte är fråga om förmåner, som utan vidare tillkommer tjänstemän, som är bosatta på annan ort än stationeringsorten. Medgi-

Ang. löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal

vande kan sålunda endast lämnas efter prövning i varje särskilt fall att tjänstemannen ej kunnat erhålla tjänlig bostad på stationeringsorten. Vad särskilt angår F 10 har möjlighet att komma i åtnjutande av förmånerna stått öppen sedan år 1945.

Mot bakgrunden härav vill jag svara herr Elofsson, att jag inte finner anledning att nu ta upp frågan om ett slopande av de angivna förmånerna till prövning, vare sig generellt eller särskilt för F 10 i Barkåkra. Jag har vid detta ståndpunktstagande givetvis bedömt frågeställningarna från lönesynpunkt och icke ur kommunalpolitisk synvinkel.

Jag vill emellertid erinra om att de i Ängelholm stationerade stats tjänstemännen — och därmed även de förut berörda tjänstemännen vid F 10, som är bosatta i Ängelholm — endast övergångsvis åtnjuter högre lön än personalen i Barkåkra. Både Ängelholm och Barkåkra tillhör ju numera ortsgrupp 2. Jag kan upplysa herr Elofsson om att efter genomförandet av den av riksdagen nyligen beslutade löneplansrevisionen olikheterna i lönehänseende tjänstemännen i Ängelholm och Barkåkra emellan kommer att successivt elimineras.

Herr talman, härmed anser jag mig ha besvarat herr Elofssons frågor.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag vill till statsrådet Lindholm framföra mitt tack för svaret. När Skånska flygflottiljen, F 10, flyttades till Ängelholm, tog man åtta stycken av Barkåkras förnämsta jordbruk i besittning för flygfältet. Det uttalades då ifrån statsmakternas sida, att man inte kunde garantera att flygflottiljen skulle ligga kvar i Barkåkra under längre tid än högst sex å sju år.

Vad som har skett är att flygflottiljen stannat kvar. Barkåkra kommun förlorade genom jordbrukets försvinnande kommunala skatteinkomster, men räknade naturligtvis med att i gengäld få personalen bosatt inom kommunen. Så har inte skett. När F 10 flyttades till Barkåkra, tillhörde Ängelholm dyrortsgrupp

3 och Barkåkra dyrortsgrupp 2. Det är självklart, att personalen inte gjorde några större ansträngningar för att bosätta sig i Barkåkra, alldenstund den kunde få en högre lön genom att bo i Ängelholm, som ligger cirka tre till sju kilometer ifrån förläggningen.

Det har sagts att Barkåkra kommun inte har gjort något för att åstadkomma bostäder. Det har sagts, att personalen är villig att bo i Barkåkra, för den händelse att bostäder kan anskaffas. Jag vill bara säga, att av de bostadshus som byggdes i Barkåkra med 37 bostadslägenheter har endast 8 utnyttjats av flygets personal. Resten har fått uthyras till andra människor, som har anställningar på annat håll. Detta visar att lönesättningen och den uppgörelse som har träffats medför, att det inte går att få folk att bo på den plats, där de har sitt arbete förlagt.

Nu har emellertid Ängelholm flyttats ned från 3-ort till 2-ort och tillhör samma dyrort som Barkåkra kommun, men trots detta åtnjuter såväl äldre som nyanställd personal, som bor i Ängelholm, lön efter 3-ort. Jag vänder mig inte i och för sig emot den lön de har; det må vara hänt att de skall ha lön efter 3-ort, men i så fall bör alla anställda vid F 10 ha det och inte bara de som bor i Ängelholm. Det kan inte vara rimligt att fortsätta med det nuvarande systemet. Jag tror inte att det i längden är hållbart att människor, som har samma sysselsättning, samma utbildning och samma arbetsplats, skall vara begåvade med en högre ersättning, därför att de flyttar ett par tre kilometer och kommer inom en stads område, än de som bor på den plats där arbetet är beläget. Dessutom får vederbörande fria resor. Jag har från kommunen fått reda på att det för närvarande rör sig om cirka 60 000 kronor, som utgår i ersättning för resekostnader. Vidare är en man anställd, som under viss tid av dagen är sysselsatt med att hålla reda på dessa resor och klara av det hela.

Herr statsrådet säger visserligen här att systemet successivt skall avvecklas. Det vore tacknämligt om så bleve fallet,

Ang. löneförhållandena för Skånska flygflottiljens personal

men innan så sker — och vi vet inte hur länge det dröjer innan avvecklingen är klar — måste det skapa irritation bland de människor, som bor på den ort där arbetsplatsen är belägen, att de får en lägre lön för samma arbete än de som reser in till staden på statens egen bekostnad.

Jag anser därför att en ändring snarast möjligt bör komma till stånd. Jag vill ännu en gång påpeka att jag med min interpellation icke avsett att säga om det skall vara 3-ort eller 2-ort. Det får bli en underhandlingsfråga. Jag anser i alla fall att en övergång till allmänna bestämmelser med lika ersättning för lika arbete på samma arbetsplats fortast möjligt bör komma till stånd. Då herr statsrådet nämnde att det inte är endast F 10 som är begåvat med en sådan uppgörelse som det här är fråga om utan även andra militära förband, vill jag säga att det väl ändå måste vara en statens skyldighet att fortast möjligt se till att få sådana orättvisor ur världen.

När man från statsmakternas sida jämt talar om att man bör göra allt för att hålla folk kvar på landsbygden, skulle jag vilja fråga herr statsrådet: Är inte detta ett led i den andra riktningen, att fortast möjligt avfolka landsbygden?

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Den omständigheten att en del av tjänstemännen på F 10 är bosatta i Ängelholm har ju samband med att de icke kunnat få någon bostad i Barkåkra — förutsättningen för att de skall kunna vidta ett sådant arrangemang, som man gjort där nere och som tillämpas även på andra orter, är att ifrågavarande tjänstemän icke kan erhålla godtagbara bostäder. Jag förmodar att herr Elofsson liksom jag anser, att tjänstemännen bör få något så när godtagbara bostäder. Finns det inte sådana vid det ställe, där de har sitt arbete, måste det bli sådana här konsekvenser.

Sedan var, såvitt jag kunde förstå, herr Elofsson i någon mån inne på frågan om prövningen av dessa spörsmål. Nu förhåller det sig så att det är flottiljefen,

som har prövningsrätten, och om inte jag är felaktigt underrättad har åtminstone en organisation på flottiljen vid Barkåkra erbjudit herr Elofsson att komma dit för att närmare studera det system, som tillämpas där.

Frågan om den successiva avvecklingen av detta system vid Barkåkra har samband med den senaste löneuppgörelsen. Bortsett från de tjänstemän, som står i högsta löneklassen, kommer hela systemet att vara avvecklat inom högst tre år.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! När herr statsrådet säger, att det inte finns bostäder i Ängelholm, vill jag ännu en gång erinra om att i den av kommunen nybyggda fastigheten med 37 lägenheter har endast åtta lägenheter tagits i anspråk av personal tillhörande flygflottiljen. Tror verkligen herr statsrådet att kommunen skulle ha byggt dessa 37 bostäder på ett sådant sätt, att de inte skulle kunna vara godtagbara för personalen vid flygflottiljen? Jag tror det icke.

Sedan nämnde herr statsrådet att jag fått en inbjudan att besöka flottiljen vid Barkåkra. Det är riktigt. Herr statsrådet har säkerligen också fått samma brev som jag, ty i brevet till mig omtalade man att man även ämnade inbjuda herr statsrådet. Jag skall också gärna resa dit och se på förhållandena.

Jag vill alls inte försämra situationen för de människor som det här gäller. Jag kan emellertid inte anse det vara rimligt att gå till väga som man gjort här. Först hävdade man, att de anställda måste ha lön efter dyrortsgrupp 3, eftersom Ängelholm tillhörde den. Sedan staden förts till dyrort 2, förklarar man ändå, att lönen alltjämt skall utgå med det högre beloppet för de anställda som bor på denna plats. De människor däremot som bor kanske en kilometer eller bara 500 meter från gränsen skall emellertid ha lön enligt dyrortsgrupp 2. Det anser jag som sagt inte vara ett rimligt resonemang.

I brevet till mig erkänner man också

Ang. visst förfarande av åklagare

att man har förmåner framför andra statsanställda, men man förklarar att man tillvunnit sig dessa förmåner vid den senaste löneuppgörelsen. Det må vara hänt, om det nu är riktigt att förfara på detta sätt, men då bör även den del av personalen som bor i Barkåkra få motsvarande förmåner.

Herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Upplysningsvis vill jag bara meddela, att denna fastighet med de 37 lägenheterna icke var påtänkt vid den tidpunkt, då en del av här ifrågasvarande tjänstemän flyttade in i Ängelholm.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Men de tjänstemän, som har tagit anställning vid flygflottiljen de senaste åren, borde väl ha kunnat använda dessa lägenheter.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. visst förfarande av åklagare

Med stöd av § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Osvald* till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställt följande fråga: »Kan det enligt herr statsrådets uppfattning anses stå i överensstämmelse med god åklagaresed, att åklagare, innan ett mål varit föremål för domstols behandling, i föredrag som kommer till allmän kännedom agera för sin ståndpunkt?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr *Osvalds* berörda fråga, och nu yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr *Osvald*, har frågat mig om det enligt min mening kan anses stå i överensstämmelse med god åklagaresed, att åklagare, innan ett mål varit föremål för domstols behandling, i föredrag, som

kommer till allmän kännedom, agerar för sin ståndpunkt.

Till svar på herr *Osvalds* fråga vill jag anföra följande.

Det av herr *Osvald* berörda spørsmålet finns behandlat i en år 1952 utgiven publikation — Brottets beivrande — vilken ingår som del i Kriminologisk Handbok, utgiven av Karl Schlyter. Handboken är ett modernt, juridiskt standardverk, sammanställt av några av vårt lands främsta juridiska experter; den användes såväl i den juridiska undervisningen som av domstolar och andra myndigheter, som verkar i rättskipningens tjänst. I avsnittet »Åklagarens uppgifter i kriminalprocessen», författat av riksåklagaren Marths Heuman, yttrar denne följande: »Att en åklagare före meddelandet av beslutet i åtalsfrågan gör några förhandsuttalanden i vilken riktning hans beslut kan väntas komma att gå måste ur flera synpunkter anses olämpligt. Sedan åtal väckts bör åklagaren självfallet underlåta att utanför rättssalen göra några uttalanden om skuldfrågan eller eljest plädera för sin sak. Sådana uttalanden måste betraktas såsom otillbörliga försök att påverka allmänhetens inställning eller som ett föregripande av rättsens dom. Det sagda utesluter icke att det ibland kan vara lämpligt att åklagaren, när angrepp riktas mot åklagarmyndigheten, bemöter desamma eller när en brottmåls sak eller ett åklagarbeslut blivit framställt i oriktig dager, på ett objektivt sätt klarlägger förhållandena. Sådana klarlägganden, gjorda på ett tidigt stadium, kunna vara av betydelse för att förebygga uppkomsten av en eljest svårutrotlig misstro till kriminalpolisens eller åklagarmyndighetens åtgöranden i saken.»

Vad sålunda uttalats finner jag väl avvägt och jag kan för egen del helt ansluta mig till de av riksåklagaren anförda synpunkterna.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet för det svar som jag har fått på min enkla fråga.

Interpellation ang. införande av prisstopp för konsumtionsvaror m. m.

Jag vill också gärna begagna tillfället att tacka herr statsrådet för att han så klart och tydligt har ställt sig på den ståndpunkt som angivits av riksåklagaren, då han säger att uttalanden om skuldfrågan måste betraktas såsom otillbörliga försök att påverka allmänhetens inställning eller som ett föregripande av rättsens dom.

Men jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga till herr statsrådet: Om nu t. ex. en åklagare har gjort sig skyldig till ett sådant otillbörligt försök att påverka allmänheten, bör då inte herr statsrådet såsom rättsväsendets högste företrädare i landet se till, att det misstag, som har begåtts, rättas till och att några liknande otillbörliga försök att påverka allmänheten inte göres i fortsättningen?

Herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! I anledning av herr Osvalds sista fråga vill jag bara erinra om att herr Osvald från början riktat en principiell fråga till mig, och då måste jag naturligtvis också ge ett principiellt svar. Jag har, såsom kammarens ledamöter nyss hörde, hänvisat till vissa generella uttalanden i denna fråga. Om och hur man i vissa fall bör förebygga uppträdanden, som inte överensstämmer med god åklagarsed, får ju bli något som bedöms från fall till fall.

Vad angår det generella problem, som herr Osvald sist berörde, nämligen hur man i allmänhet skall förebygga olämpliga uttalanden av en åklagarmyndighet, vill jag bara erinra om att detta ju i första hand sker genom den utbildning som åklagarna får och vari för närvarande ingår just det moderna standardverk som jag citerade. Jag tror också att den diskussion, som förts här i dag, måhända kan tjäna till en viss ledning. I övrigt får man kanske säga att det alltid är svårt eller rent av omöjligt att lämna generella svar — vilka ju alltid måste förses med nyanser åt olika håll — om man samtidigt tänker på enstaka fall.

Herr **OSVALD** (fp):

Herr talman! Med anledning av herr statsrådets senaste uttalande vill jag sä-

ga, att det skulle väl ändå inte skada, om herr statsrådet också såge till att rättsvårdens, om jag så får uttrycka mig, oskrivna lagar bleve följda.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om fiskearrenden, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Hansson* m. fl. väckta motionen nr 485.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet riksdagens revisorerers berättelse rörande rikets indelning i län.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 5, konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, statsutskottets utlåtanden nr 4, 11 och 62—65 samt memorial nr 66, bevillningsutskottets betänkanden nr 32 och 34, bankoutskottets utlåtanden nr 8—10, första lagutskottets utlåtanden nr 14 och 18—20, tredje lagutskottets utlåtande nr 16, jordbruksutskottets utlåtande nr 13 även som allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 19—21.

Interpellation ang. införande av prisstopp för konsumtionsvaror m. m.

Herr **ÖHMAN** (k) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Nästan varje dag noteras prisstegringar på de mest skilda konsumtionsvaror. Matpriserna stiger. Kläderna blir dyrare. Telefntaxorna ökar. Hyrorna pressas uppåt. Kort sagt: en ny prisstegringsvåg har inletts över praktiskt taget hela konsumtionsvaruområdet. Men lönerna är låsta för två år framåt. Läget innebär att stora grupper av löntagare kommer att få sin levnadsstandard sänkt, om inte den nu inledda utvecklingen stoppas.

Från oktober 1956 till januari i år öka-

Interpellation ang. införande av prisstopp för konsumtionsvaror m. m.

de konsumentpriserna med nära 4 procent. Landsorganisationens och Arbetsgivareföreningens avtalsuppgörelse fastställde endast 2 procents höjning av penninglönerna, trots denna höjning av prisnivån.

Missnöjet bland fackföreningsfolket är därför berättigat. De förespeglningar som av och till gjorts om stabilitet och till och med sänkning av konsumentpriserna har inte infriats. Vid priskontrollens slopande den 1 januari i år uttalades från regeringens sida och från andra som önskade fria händer i prissättningen, att den s. k. fria konkurrensen skulle föra till lägre prisnivå. Allt detta har visat sig vara falskt.

Det är endast de privata företagen, monopolen och bolagen samt mellanhänderna i handeln som dragit nytta av priskontrollens avskaffande. Deras vinster ökar, medan konsumenterna får allt mindre för sina pengar.

Regeringen, vars huvudsakliga väljarunderlag är arbetare, småbönder och lägre tjänstemän, borde känna som sin plikt att hålla prisnivån stabil och helst pressa ned densamma.

Med hänvisning till denna motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsministern få ställa följande frågor:

Anser statsministern att tiden är mogen för att sätta i kraft den beredskapslag, som möjliggör införande av prisstopp?

Om så inte är fallet, hur stor prisstegring anser statsministern nödvändig för att sätta denna lag i kraft?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 145, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut;

nr 155, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.

nr 156, med förslag till lag om utlämning för brott;

nr 157, med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelser å allmän plats, m. m.;

nr 160, angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.; och

nr 165, angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Anmäldes och bordlades följande under sammanträdet till herr förste vice talmannen avlämnade motioner:

nr 486, av herr *Arrhén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd åt de politiska ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande verksamhet;

nr 487, av herr *Ohlön* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 488, av herr *Grym* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 489, av herr *Hagberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 490, av herr *Persson, Helmer*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående teckning av ytterligare aktier i Aktiebolaget Statens skogsindustrier, m. m.;

nr 491, av herr *Persson, Helmer*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsemedel för domänverket;

nr 492, av herrarna *Krügel* och *Grym*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.; samt

nr 493; av fru *Gärde Widemar* och fru *Hamrin-Thorell*, i anledning av

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382), m. m.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående uppmjukning av stadgandet i § 28 regeringsformen om svenskt medborgarskap såsom villkor för erhållande av offentlig tjänst i Sverige;

statsutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen

avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 70, i anledning av väckta motioner om likställighet i princip mellan pensionärer vid av staten övertagna enskilda järnvägar och motsvarande pensionärer vid statens järnvägar; samt

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner om säsongutjämnande åtgärder inom byggnadsfacken m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.35.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 10 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Axel Anderssons interpellation angående principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m., erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Axel Andersson har i en med första kammarens tillstånd framställd interpellation frågat mig vilka principer Kungl. Maj:t tillämpar vid ställningstagande i frågor rörande beviljande av lån av statsmedel för inrättande av alkoholfria restauranger samt i vilka fall dylika lån beviljats.

I anledning av dessa frågor vill jag anföra följande.

Som ett led i strävandena att främja ett alkoholfritt umgängesliv beslöt riksdagen år 1955 på förslag av Kungl. Maj:t att ställa medel till Kungl. Maj:ts förfogande för lån till alkoholfria restauranger. Kungl. Maj:ts proposition i ämnet angav närmare de förutsättningar, under vilka lån borde kunna beviljas. De riktlinjer för låneverksamheten, som sålunda uppdrogs, mötte icke någon erinran från riksdagens sida, och den kungörelse, som med stöd av riksdagens beslut utfärdades av Kungl. Maj:t, utformades också i anslutning därtill.

Enligt sålunda beslutade grunder för långivningen må lån beviljas för mindre utvidgningar och moderniseringar av redan förefintliga restauranglokaler men icke för nybyggnad eller större ombyggnad av dylika. Likaså må lån avse inredning av samt inköp av inventarier för matsal, sällskapsrum och ekonomiavdelning eller täckande av behov av rö-

relsemedel. Vidare har förutsatts en prövning av företagsledarens yrkesmässiga egenskaper och personliga förutsättningar i övrigt, av det kapital som rörelseidkaren själv eller annan insatt i rörelsen samt av rörelsens förutsättningar ur ekonomisk synpunkt och för att tillgodose syftet att främja ett alkoholfritt umgängesliv. I sistnämnda hänseende har närmast avsetts en bedömning av de möjligheter, som restaurangen kan ha att — med hänsyn till standard, betjäning, geografiskt läge, allmän inriktning och andra inverkan faktorer — effektivt konkurrera med icke alkoholfria restauranger. Härvidlag får restaurangens allmänna standard särskild betydelse. Vad man syftade till var nämligen att stödja alkoholfria restauranger av ungefär samma standard som de nuvarande restaurangerna av god klass med utskänkningsrättigheter.

Hittills har sex ansökningar om statslån till alkoholfria restauranger avgjorts av Kungl. Maj:t. Vid prövningen av dessa ärenden har självfallet de nyss relaterade, av riksdagen godkända riktlinjerna följts. Av ansökningarna har därvid en befunnits gälla en typ av kioskartade försäljningsställen, som man icke alls avsett att stödja med ifrågavarande lån, medan två ansökningar — hänförliga till samma projekt — gällt nybyggnad eller större ombyggnad. Övriga tre ansökningar har avsett företag, som icke kunnat sägas äga erforderliga förutsättningar att på sätt som åsyftats i den förut nämnda propositionen i konkurrens med icke alkoholfria restauranger främja ett alkoholfritt umgängesliv. Av de hittills prövade ansökningarna har således icke någon kunnat bifallas av Kungl. Maj:t. Härutöver vill jag tillägga, att i dagarna ytterligare en låneansökan inkommit, vilken i huvudsak tillstyrkts av kontrollstyrelsen.

Med det anförda anser jag mig ha besvarat de framställda frågorna.

Ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag ber först att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra ett tack för svaret.

Beskedet om att hittills inte ett enda öre av de medel riksdagen ställt till förfogande för det här ändamålet utlånats väcker knappast någon större förvåning. Såsom kontrollstyrelsen tycks tolka kungörelsen om lån för inrättande av alkoholfria restauranger lär det knappast bli tillfälle för finansministern att på detta område göra någon större insats. Man får närmast den uppfattningen att den ende restaurangägare, som kan finna nåd inför kontrollstyrelsens ögon och därmed ha utsikt att få lån ur denna fond, är den som inte behöver något sådant lån.

Visserligen uttalade departementschefen i den proposition det här gäller att »vad som framkommit genom utredningen och remissbehandlingen synes ägnat att bekräfta att en fruktbarande nykterhetspolitisk insats skulle kunna genomföras på detta område», men hittills har — som framgick av finansministerns svar — insatsen inte varit av den arten och den omfattningen, att den kunnat bära några skimrande frukter.

I propositionen framhölls också, att någon högsta eller lägsta gräns för lånesummans storlek inte skulle sättas. Vad som skulle krävas var att sökanden satsade samma belopp som det sökta lånet.

I det fall, som föranledde min interpellation, har sökanden satsat tre gånger så stort belopp som det sökta lånets summa. Lånet avsåg inredning och anskaffning av inventarier, en duglig företagsledare fanns, läget bedömdes av sakkunniga i länet som gott ur ekonomisk synpunkt, och såväl systembolagets distriktschef som de rådgivande nämnderna var eniga om att företaget skulle, såsom de skrev, »verksam bidraga till förverkligandet av ungdomens sunda nöjes- och kontaktbehov samt inrikta ungdomen på en alkoholfri samvaro», alltså just det man enligt propositionen krävde och eftersträvade. Kontrollstyrelsen kunde dock tydligen bättre än de lokala myndigheterna bedöma belägenheten

och konkurrenskraften. Den ansåg dem ogynnsamma och då den dessutom fann — och detta tycks ha varit ett mycket tungt vägande skäl — att »dans och lättare underhållning icke kommer att få förekomma i restaurangen», avstyrkte styrelsen, och Kungl. Maj:t följde den.

Medan enskilda och kommuner gör stora ansträngningar och uppoffringar för att motverka de vådliga följderna av den s. k. »oktoberrevolutionen», låter staten redan beviljade medel frysa inne. Skall kontrollstyrelsens krav till punkt och pricka följas, lär nämligen inte de här pengarna behöva röras i första taget. Skall dessutom rock'n'roll och framträdanden av mer eller mindre lättklädda Anita-modeller motsvara den lättare underhållning, som kontrollstyrelsen tycks betrakta som en oundgänglig faktor i ungdomens fostran till alkoholfria umgängesvanor, lär i varje fall inte landsorten ha några större utsikter till att erhålla lån.

Till sist endast ytterligare en reflexion. Kontrollstyrelsen avslutar sitt avstyrkande med orden: »Vid detta ståndpunkts-tagande har styrelsen även beaktat att ett eventuellt bifall till ansökningen kan komma att ge upphov till framställningar om lån från andra likartade institutioner i landet.»

Ja, det hade ju varit förfärligt om också andra institutioner, som tagit till sin uppgift att leda ungdomen in på ett alkoholfritt umgängessätt, låtit höra av sig! Då kanske arbetet kommit i gång i större omfattning och då kanske rent av de pengar riksdagen ställt till förfogande gått ut som lån.

Herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Utan att ta upp tiden för länge tror jag det är nödvändigt att något reda ut begreppen i detta fall.

Kontrollstyrelsen har ju att tolka författningen efter dess ordalydelse, och författningen är ett uttryck för vad riksdagen ansett vara riktigt i fråga om hur det här problemet skulle lösas. Självfallet har ingen något emot att ungdomsvårdande verksamhet får stöd och hjälp. Frågan är bara, om en typisk ungdoms-

Ang. principerna för beviljande av lån till gård — det är ju det som ligger i boten på det av herr Andersson aktualiserade spørsmålet — är att betrakta som en restaurang i konkurrens med andra restauranger med utskänkningsrättigheter.

Om jag gör den deklarationen, att jag självfallet är livligt intresserad av att all vällovlig ungdomsverksamhet blir understödd, så kanske jag också skall omnämna att just den av herr Andersson åsyftade ungdomsgården, som drivs av Evangeliska fosterlandsstiftelsen, för närvarande har en framställning om understöd inne hos allmänna arvsfonden. För min personliga del tycker jag — med de erfarenheter jag har beträffande fördelningen av arvsfondsmedel under mina fyra år i socialdepartementet — att detta är en sådan sökande som bör erhålla understöd, i den mån det finns ekonomiska möjligheter och utrymme för att lämna stöd; det är helt i överensstämmelse med användningen av arvsfondsmedel för ungdomsvårdande verksamhet.

Jag tror knappast att man kan komma fram till att denna Movikens ungdomsgård — som ändå ligger några mil utanför staden — är att anse såsom ett med de reguljära spritrestaurangerna konkurrerande företag; och den frågan har ju avgörande betydelse. Den utredning som behandlade dessa spörsmål — den bestod bl. a. av ledamöter av denna kammar och representanter för Landsorganisationen och hade alltså ett lekmaninslag av den vanliga typen — angav målsättningen för de restauranger, som avsågs med dess förslag, sålunda: »Dessa bör erbjuda sina gäster allt — exklusive alkoholen — som utgör dragningskraften hos spritrestaurangerna: god standard i fråga om inredning, mathållning, allmän service etc.» Sedan ifrågasätter utredningen om man bör och kan stanna vid denna punkt eller om man inte skall »ställa frågan, vad det finns för något speciellt och säreget, som de alkoholfria ensamma kan tillhandahålla», något som kan verka lockande i konkurrensen med spritrestaurangerna. I det sammanhanget för man in »musik, dans

alkoholfria restauranger m. m.

och annan, högklassig underhållning». Huruvida interpellanten räknar in rock'n'roll bland den högklassiga underhållningen får han väl själv klara ut — jag gör det inte. Det är just denna passus i utredningens betänkande som har varit fullt klar för riksdagen: det kan inte vara enbart ungefär samma underhållning som de vanliga spritrestaurangerna bjuder på, utan det bör helst vara någonting extra, som gör att dessa mat- och bespisningsställen blir speciellt attraktiva i konkurrensen med spritrestaurangerna.

Nu tror jag inte att Movikens ungdomsgård hör till de ställen dit människor, som brukar frekventera spritrestaurangerna, till äventyrs skulle gå för att äta lunch, middag eller supé. Jag tror att det är andra kategorier som gästar denna ungdomsgård. Det är förmodligen Evangeliska fosterlandsstiftelsens medlemmar i de yngre årgångarna, som under fotvandringar och i sällskapsresor eller på annat sätt reser ut för att där ha samvaro i vanlig mening — kalla det för klubbssamvaro eller för vanlig organiserad ungdomssamvaro. Men denna klubbssamvaro eller ungdomssamvaro har man i allmänhet inte på spritrestaurangerna, och här är det fråga om att stimulera en typ av restauranger, som geografiskt och i alla andra avseenden har chansen att verkligen på allvar ta upp konkurrensen med restauranger med utskänkningsrättigheter. Då är det faktiskt inte Movikens ungdomsvård man tänker sig, utan man avser en restaurang som är lokaliserad på ett sådant sätt, att den har praktiska möjligheter att konkurrera med spritrestaurangerna och att locka över den publik, som frekventerar spritrestaurangerna, till den alkoholfria restaurangen.

Detta är syftet med beviljandet av lån till alkoholfria restauranger, och jag tycker nog att den frågan borde klaras ut litet närmare i denna debatt.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det har tydligen uppstått ett litet missförstånd också när det gäller denna fråga.

Ang. principerna för beviljande av lån till alkoholfria restauranger m. m.

Man har inte sökt något lån för den klubbverksamhet, som bedrivs vid Movikens ungdomsgård, utan för den restaurangrörelse, som där bedrivs, och den är ju framför allt avsedd på sommaren för turiststrafiken och på vintern för olika organisationer, som man tänker sig vilja förlägga sin kursverksamhet dit och då utnyttja restaurangen. Det är inte på det sättet i Norrland att vi där har lyxrestauranger som ligger så förfärligt tätt — och det kanske vi skall vara glada åt — utan vad vi här närmast anser att konkurrensen bör gälla är de restauranger, som finns ute i bygden och som har rättighet att servera pilsner och vin. Det är dessa restauranger, som den ifrågavarande skulle konkurrera med, och jag anser nog också att denna restaurang gott kan konkurrera med de andra i fråga om standarden. Det är inte så litet folk som är i rörelse i denna bygd, framför allt på sommaren. Jag vågar påstå att denna kommun är Sveriges vackraste, och detta förklarar väl varför den blir livligt besökt av turister. I samband med invigningen av ungdomsgården, då jag också var med, var det inte mindre än 13 000 personer församlade i närheten av denna ungdomsgård.

Jag vill sedan anmärka, att det ju är mycket bra att man som underhållning här räknar klassisk musik, men jag citerade faktiskt vad kontrollstyrelsen skrivit, och den skrev om »lättare underhållning». Jag har aldrig hört talas om att klassisk musik kan räknas till lättare underhållning utan jag fick för min del helt andra föreställningar om vad det var fråga om.

Till sist är jag naturligtvis synnerligen glad över att herr statsrådet här, även om han inte direkt kan utlova det, i varje fall ställer i utsikt att denna ungdomsgård måste anses ha goda möjligheter att få bidrag ur allmänna arvsfonden.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag vill meddela kammarens ledamöter, att plenum i morgon kl. 13.00 endast avser bordläggning.

Vi har i dag sannolikt att påräkna kvällsplenum, och därefter fortsätter arbetsplenum på fredag kl. 13.00.

Plenum på lördag kl. 10.00 beräknas endast avse bordläggning.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 145, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Europarådets rådgivande församling år 1956 och 1957 vid dess åttonde ordinarie möte fattade beslut.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 155, angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till lag om utlämning för brott.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 157, med förslag till lag om rätt för kommun att uttaga avgift för vissa upplåtelse å allmän plats, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 160, angående omorganisation av sjukgymnastutbildningen m. m.; och

nr 165, angående nya riktlinjer för tillämpningen av kungörelsen den 5 juni 1953 (nr 475) om eftergift i vissa fall av belopp, vilka lämnats såsom ekonomiskt bistånd av utlandsmyndighet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 486, av herr *Arrhén* m. fl.;

nr 487, av herr *Ohlon* m. fl.;

nr 488, av herr *Grym* m. fl.;

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

nr 489, av herr *Hagberg*; och
nr 490, av herr *Persson, Helmer*, m. fl.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Persson, Helmer*, m. fl. väckta motionen nr 491.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herrarna *Krügel* och *Grym* väckta motionen nr 492.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet den av fru *Gärde Widemar* och fru *Hamrin-Thorell* väckta motionen nr 493.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden nr 67—70 samt bankoutskottets utlåtande nr 11.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner angående föreskrifter till säkerställande av allmänhetens obehindrade tillgång till myndigheters offentliga handlingar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1**Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Ewerlöf m. fl. (I: 251) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* m. fl. (II: 300), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta uttala, att enligt dess mening pågående utredningsarbete borde bedrivas i sådan takt, att förslag kunde föreläggas 1958 års riksdag till beslut om långsiktiga riktlinjer för ett fortsatt effektivt försvar.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Utskottet vill erinra om att chefen för försvarsdepartementet efter samråd med 1955 års försvarsberedning och med dess enhälliga tillstyrkan genom skrivelse den 21 mars 1957 uppdragit åt överbefälhavaren att verkställa överarbetning, mot bakgrunden av det aktuella läget och framtidsutsikterna i militärt, tekniskt och ekonomiskt avseende, av de av denne år 1954 framlagda förslagen till riktlinjer för krigsmaktens fortsatta utveckling. Enligt skrivelsen bör vid den nya utredningen ÖB-förslagets grundprinciper beträffande bland annat en efter utvecklingen kontinuerligt anpassad långsichtsplanering och vidmakthållande av god kvalitet fasthållas. Vidare uttalas, att utredningen bör grundas på den allmänna förutsättningen, att någon avgörande förändring i den gällande, av statsmakterna år 1948 fastställda målsättningen för det militära försvaret icke ifrågasättes. Departementschefen har vidare förutsatt, att resultaten av utredningen framläggas utan dröjsmål.

Vid den sålunda förestående överarbetningen av ÖB-planen torde de i de föreliggande motionerna berörda problemen komma under behandling. Med hänsyn härtill finner utskottet motionerna icke böra föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen vill understryka departementschefens i skrivelsen till överbefälhavaren gjorda uttalanden, att resultaten av utredningen böra framläggas utan dröjsmål.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet, att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 251 och II: 300, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.»

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! De sammanlagda utgifterna för militära ändamål uppgår enligt försvarsministerns beräkningar till omkring 2 500 miljoner kronor, om man tar hänsyn till utgifterna på både driftbudgeten och kapitalbudgeten. Det är en oerhörd belastning på hela samhällsekonomin, en belastning som framför allt drabbar de stora löntagargrupperna och andra med dem jämförbara mindre inkomsttagare. Vi har kommit dithän, att omkring 40 procent av alla direkta skatter numera går till militären.

Det är väl uppenbart att sådana väldiga utgifter för improduktiva ändamål är en av de allra främsta orsakerna till den fortgående inflationen och därmed fortgående försämring av penningens värde. I andra länder börjar man nu alltmer inse, att man måste minska de militära anslagen. Jag vill erinra om att i England, där man ju har en konservativ regering, nu vidtager åtgärder på detta område, åtgärder som man beräknar skall medföra en sänkning av de militära kostnaderna med omkring 30 procent. I andra länder, främst Sovjetunionen och folkdemokratierna, har man redan genomfört betydande nedskärningar i utgifterna för krigsmakten.

Men här i vårt land tar regeringen tydligen sikte på att ytterligare öka de militära anslagssummorna. Jag tror mig kunna säga, att högern här i landet, som är den främsta drivkraften när det gäller militariseringen, bör kunna känna sig tämligen nöjd med detta läge. Den skrivelse från försvarsministern till överbefälhavaren, som refereras i detta utlåtande, tillåter jag mig karakterisera som ett knäfall för högern och de högre officerarna och deras krav på en forcerad upprustning, krav som också framförts vid olika tillfällen i motioner från högerpartiet. Det är väl också därför det inte finns någon högerreservation av betydelse i det föreliggande utlåtandet. Annorlunda är ju högerns inställning till andra frågor. När det gäller anslag till socialvården eller anslag till kulturpolitiken, då träder sparsamhetsvännerna på högerkanten i mycket

livlig aktivitet. Jag erinrar om den serie reservationer från högern som förelåg i fråga om socialpolitiken och skolväsendet, barnbidrag, husmoderssemestrar, stipendier för studerande ungdom, fria läroböcker m. m. — allt anslag som högern ville pruta på. Det är för resten karakteristiskt för detta parti och de intressen det företräder, att deras sparsamhetspolitik alltid går ut över de anslag som riksdagen vill göra för att främja den sociala och kulturella utbyggnaden. Vi får ofta höra från högern om nödvändigheten att spara på statens utgifter, vi hör förmaningar från talarstolarna och dess tidningspress att man skall ha förtroende för den enskildes förmåga att själv bestämma över sina inkomster, att skatterna skall kunna sänkas o. s. v. Men då det gäller utgifter, som slukar 40 öre av varje krona i direkt skatt, då lyser sparsamhetsnitet med sin frånvaro.

Jag uppfattar de direktiv som regeringen har utarbetat för den pågående försvarsberedningen ungefärligen som den linje för försvarsfrågans lösning, som högerpartiet har företrätt, och anser därför att direktiven måste karakteriseras som en kapitulation inför dess krav. Det är ju tydligt att regeringen nu har beslutat sig för att genomföra ÖB-planen, en plan som väckt en mycket stark och berättigad opinion ute i landet inte minst från anhängarna av de båda regeringspartierna. Nu skall emellertid planen överarbetas, som det heter, i militärt, tekniskt och ekonomiskt avseende. Man skall lägga upp en plan, som skall bibehålla det ursprungliga ÖB-förslagets grundprinciper, och man förutsätter att denna reviderade ÖB-plan skall framläggas utan dröjsmål. Att det kommer att innebära en ytterligare höjning av militäranslagen tror jag man kan säga utan varje som helst tvivel. Enligt dessa direktiv skall man gå fram på den linjen, att krigsmakten skall så att säga få full kompensation för penningvärdeförsämringen. De militära anslagen skall alltså göras värdebeständiga. Men det har inte varit tal om någon värdebeständighet när det gäller de sociala anslagen.

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

Barnbidragen är ingalunda värdebeständiga, och riksdagen har för någon vecka sedan också motsatt sig att göra dem värdebeständiga. Detsamma gäller folkpensionen, detsamma gäller över huvud taget alla anslagsposter på social- och kulturbudgeten. Men nu skall man som sagt göra militärmiljarderna värdebeständiga. Den ursprungliga ÖB-planens slutsumma var ungefär tre miljarder kronor, och när vi skall räkna om det till nuvarande penningvärde, d. v. s. ta hänsyn till den fortgående penningvärdeförsämringen, får vi kanske räkna med att slutsumman för den reviderade planen kommer att ligga någonstans mellan tre och en halv och fyra miljarder kronor. Det är en alldeles orimlig militärbudget för ett land som vårt, men det är den plan för en forcerad upprustning, som man nu begär att riksdagen skall sanktionera.

Hittills har regeringen avvisat kraven på att atomvapen liksom kemiska vapen och bakterievapen skulle införlivas med den svenska försvarsmakten. Denna regeringens ståndpunkt har hälsats med tillfredsställelse av de allra flesta svenskar, men jag fruktar att de nya direktiven varslar om eftergifter även på denna punkt. Om inte så är fallet, varför skall man då sätta en ökad anhängare av atomvapnen att utreda konsekvenserna av att införa dessa vapen vid den svenska krigsmakten? Vad är det för övrigt för utredning som behövs på den punkten? Atom- och vätebombens olygliga konsekvenser är alltför välkända för att behöva utredas.

Jag vill säga detta från denna talarstol, att ett fruktanvärt historiskt ansvar faller på dem som emot en bestämd folkvilja inför dessa barbariska massförintelsevapen i vår försvarsmakt. Enligt vår uppfattning har det svenska militärväsendet endast en uppgift, nämligen att försvara vårt lands neutralitet och nationella frihet. Vi menar, i motsats mot inflytelserika tidningar som företräder högern och folkpartiet, att landet skall försvaras oavsett varifrån ett eventuellt angrepp sättes in. Utifrån en sådan målsättning bör den militära organisationen

byggas upp. Det innebär att vi bör bygga på den levande värnkraften hos folket, en värnkraft som måhända bör vara utrustad för gerillakrigets uppgifter. Det kostnadskrävande flyget, som spelar en ringa roll i försvaret av hemorten, kan enligt vår mening skäras ned väsentligt utan att man därmed eftersätter landets faktiska värnkraft. Detsamma kan i viss mån sägas om den dyrbara utbyggnaden av stridsvagnsvapnet, som i vår svenska terräng med dess särskilda betingelser för markstrid inte ger valuta för pengarna.

Herr talman! Utifrån dessa synpunkter har jag tillsammans med andra motionärer i denna kammare yrkat på en nedskärning av de militära anslagen och bemyndigandena. Vi önskar där en besparing på omkring en halv miljard kronor. Jag har, herr talman, för ögonblicket inget yrkande, men jag har velat anföra dessa synpunkter på de nya direktiven för försvarsutredningen, och jag återkommer med mina yrkanden vid behandlingen av de olika punkterna.

Herr SVÄRD (h):

Herr Öhmans utläggningar i försvarsfrågan föranleder mig bara till tre konstateranden.

Vad försvarsberedningen har blivit enig om är att låta expertisen göra en undersökning om de lägsta kostnader, till vilka man kan få fram ett svenskt försvar, som kan försvara hela landet och som vid ett krigsfall kan göra det möjligt för oss att icke uppgiva någon del av landet utan segt motstånd. Herr Öhman accepterar inte denna målsättning, och följaktligen kan herr Öhman tala stora ord och många ord om möjligheterna att begränsa försvarsutgifterna.

De svenska försvarskostnaderna är vid en internationell jämförelse mycket låga. De är även efter den begränsning i försvarsutgifterna som engelsmännen nu håller på att genomföra icke ens hälften av de engelska försvarsutgifterna, räknat i förhållande till nationalinkomsten. Vilka utgifter för militära ändamål

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

som Sovjetimperiet med ockuperade områden har är det ingen som vet. Ingen vet det inom Sovjetryssland, under alla förhållanden icke någon vanlig medborgare. Detta är nog för att karakterisera vad som där händer. Alla tecken tyder på att de samlade militärutgifterna i dessa stater är långt högre än i några andra europeiska stater, också i förhållande till nationalinkomsten.

Herr Öhman talade slutligen om den levande värnkraften och använde detta vackra uttryck som utgångspunkt för en kritik av tanken att vi skulle utrusta vår levande värnkraft med vapen, som ger den en rimlig chans att möta en motståndare. Vad herr Öhman vill är att vår levande värnkraft skall möta en motståndare, utrustad med atomvapen och allt vad den moderna militärtekniken kan prestera, utan att ha någon möjlighet att försvara sig, utan att ha de medel som nu är oundgängliga. Det är innebörden av herr Öhmans ståndpunkt.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Öhman märker nog, att han hamnat i fel talarstol när han höll sitt anförande. Då man skall tala om avrustning, är det inte lämpligt att ställa sig i den svenska riksdagen, utan då bör man rimligen försöka tala med dem som går i täten när det gäller rustningarna här i världen och som använder rustningarna för att hålla andra folk nere i förtryck.

Vi kommer inte riktigt på jämställd fot när det gäller att diskutera dessa saker, herr Öhman, förrän herr Öhman styr om att man i Ryssland får samma möjligheter att tala för avrustning som herr Öhman har i det demokratiska Sverige — så folkdemokratisk är man ju nämligen inte vare sig i de s. k. folkdemokratierna eller i Sovjetunionen. Innan vi har kommit så långt, herr Öhman, vore det nog en gård av anständighet om herr Öhman inte stod upp och talade som han gjorde nyss.

Vi bör inte heller glömma, att en av de stater, för vilkas skull den svenska riksdagen måste bevilja så pass stora an-

slag till försvaret och som har vållat det nuvarande läget i världen, är den stat som herr Öhman beundrar. Denna stat nöjer sig som bekant inte bara med att rusta hemma, utan den använder också kommunistiska partier som femtekolonnare i de stater som inte vill underkasta sig den uppfattning som är förhärskande i Moskva. Så länge det förhåller sig på detta sätt, herr Öhman, är det inte värt att här plädera för nedrustning i stället för att söka påverka den stat som betar sig på detta sätt. Jag skulle därför vilja rekommendera att herr Öhman, när han nästa gång talar för avrustning, skall sätta sig i förbindelse med ledarna i Kreml och försöka komma till tals med dem och det s. k. ryska parlamentet, så att just femtekolonnarna avskaffas, även om herr Öhman då kanhända fick litet mindre än nu att sysselsätta sig med.

Med utgångspunkt från detta, herr talman, skulle jag vilja yrka bifall till vad som i detta sammanhang har föreslagits. Jag utgår ifrån att man inte på något håll i den svenska riksdagen faller för den barnsliga tanken, att vi skulle kunna skydda oss genom ett försvar som är inställt på gerillakrig. Om de stora staterna, exempelvis Sovjetunionen, använder sådana maktmedel som atombomben och vätebomben, får vi väl ta emot dem med samma varma servetter som de serverar oss, herr Öhman.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Herr Svärd yttrade i början av sitt anförande, att en enhällig försvarsberedning hade förordat de direktiv som finns återgivna under punkt 1. Jag har inte alls tvivlat på det, herr Svärd. Jag har sagt, att beredningen tydligen har helt fallit på knä för högerns krav, och det är också därför helt i sin ordning att det är högerns representant som här uppträder till försvaret för förslaget.

Sedan säger herr Svärd, att jag inte vill, att hela landet skall försvaras och att jag ifrån den utgångspunkten kan kräva en begränsning av utgifterna. Jag kan försäkra herr Svärd, att jag är en

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

minst lika livlig anhängare som någon annan av att hela landet skall försvaras. Men nu visar den moderna krigstekniken — senast från andra världskriget — att inget land, inte ens stormakterna, kan hindra invasion av fiendliga trupper. Om herr Svärd och högerpartiet när den illusionen, att det svenska folket skulle kunna skapa ett sådant försvar vid våra långa sjö- och landgränser, att ingen fiende i världen skulle kunna ta sig över gränserna, beklagar jag detta.

Jag har inte velat förorda att man skall uppge någon del av landet som går att försvara. Jag har förordat en annan organisation av vår försvarsmakt. Vi skall sluta med att leka stormakt, ty vi har varken folkresurser eller ekonomiska möjligheter till detta. Men så som den svenska försvarsmakten nu är uppbyggd, är den en miniatyrkopia av stormakternas militära organisation, som icke passar oss.

Låt mig göra ännu ett påpekande i sakfrågorna. Herr Svärd säger, att om vi skall ha levande värnkraft för att försvara landet, måste vi utrusta denna med moderna vapen, med andra ord atomvapen. Men, herr Svärd, atomvapnet är väl ändå inte ett försvarsvapen. Om en del av Sverige invaderas av främmande trupper, skall då den svenska försvarsmakten använda atombomber emot detta svenska område? Menar herr Svärd det? Jag bara ställer frågan.

Atomvapnet är ett typiskt anfallsvapen, och om Sverige vill utsätta sig för risken att omedelbart dras in i händelse av ett tredje världskrig, då bör vi införliva atomvapnet med vår krigsmakt — det tycker jag den senaste tidens erfarenheter talat så tydligt språk om, att man på den punkten inte ens behöver argumentera vidare.

Så har vi de andra frågorna, som alltid hör till när herr Svärd och herr Elowsson diskuterar sådana här saker. De vill så hjärtans gärna fly hemifrån, emigrera till ett annat land och säga: Se på det landet, se hur man har det där! Samtidigt erkänner herr Svärd, att han inte vet ett dugg om hur mycket

Sovjetunionens rustningar belöper sig till. I nästa andedrag är han dock helt säker på att rustningskostnaderna där är större än i något annat europeiskt land.

Jag vet bara det som redovisas i Sovjetunionens statsbudget. Den har publicerats, så den är tillgänglig också för herr Svärd. Jag vet inte om man kan få något annat grepp om den svenska militärbudgeten heller än genom att gå igenom vad vi här anslår av statliga medel. Det är nog klokast, herr Svärd, att vi håller oss till dessa fakta, och detsamma vill jag säga också till herr Elowsson.

Dessutom vill jag erinra om att Sovjetunionen nyligen har skurit ned sina väpnade styrkor med omkring två miljoner man, och att militärsänklagen i den senaste statsbudgeten sänktes med ungefär 10 miljarder rubel.

Till sist vill jag bara tillfoga, att det är en alltför haltande jämförelse man försöker sig på om man jämför rustningarna i Sovjetunionen å ena sidan och Sverige å den andra. Sovjetunionen genomled det andra världskriget med ohyggliga förluster. Folken i Sovjetunionen genomled också det första världskriget och fyra års interventionskrig efter det. Folken i Sovjetunionen kan inte undgå att se hur vissa västmakter, framför allt Amerikas förenta stater, bygger upp ett nät av krigsbaser runt Sovjetunionens territorium. Under sådana omständigheter förstår jag att Sovjetunionen vill se om sitt hus. Men man har också från det hållet ställt hart när otaliga förslag om att åstadkomma en internationell överenskommelse om förbud emot atomvapnet, om förbud mot vätebombsexperimenten och om allmän nedrustning och avspänning.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Herr Öhman tycks ha en mycket egendomlig uppfattning om hur det går till i svenska utredningar och beredningar. Han föreställer sig synbarligen, att vi där ägnar oss åt att knäfalla för varandra. Så är inte fallet,

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

herr Öhman. Det är inte i svensk politik vi knäfaller för varandra, det är i en politik, som kanske står herr Öhman närmare än svensk politik, som färdighet därvidlag är en förutsättning för framgång och även för en något så när sorgfri ålderdom.

Herr Öhman lever i den tron, att det taktiska atomvapnet är ett anfallsvapen. En enhällig internationell expertis anser däremot, att det taktiska atomvapnet främst är ett försvarsvapen, att det främst ger överlägsenhet åt den som försvarar sig. Och det är med denna utgångspunkt också naturligt, att herr Öhman är motståndare till ett taktiskt atomvapen.

Den sovjetryska avrustningen har vi hört talas om i ganska många år nu. Vi har inte sett några tecken på vart den avrustningen leder, men det finns andra som har gjort det, herr Öhman. Det ungerska folket har haft en upplevelse och en erfarenhet av vad sovjetrysk avrustning betyder i praktiken.

Till slut förmodar jag, att det varken är herr Elowsson eller jag som har någon vilja att emigrera till Sovjetryssland; jag trodde den viljan var starkare i kretsar där herr Öhman rör sig än i kretsar där vi rör oss.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Herr Öhman ville göra gällande att anledningen till att Sovjetunionen rustade var, att exempelvis För-
enta staterna har lagt upp flottbaser runt omkring Sovjetväldet. När herr Öhman resonerar på det sättet vänder han bakfram på historien. Han har inte märkt, att de där baserna runt Sovjetunionen började byggas först sedan det blev klart, att Sovjetunionen inte drog tillbaka sina trupper från randstaterna, från Västtyskland, Polen, Ungern och de andra stater som är mer eller mindre besatta. Man hade den bestämda känslan på västmaktshåll, att ryssarna tänkte fortsätta marschen fram över den europeiska kontinenten. Det var då man började dra örönen åt sig och bygga dessa baser.

Det råder inte det minsta tvivel om

att alla västmakterna — inte minst England och Frankrike, som är oerhört skuldsatta och har det besvärligt med sin ekonomi på grund av att de måste ha stora militärstyrkor — med uppräckt händer skulle ta fasta på verkliga fredsförslag som kom från Sovjetunionen. Och i så fall skulle man kunna tänka på att avrusta i alla länder, också i vårt land. När följaktligen herr Öhman står här och talar för avrustning, säger jag ännu en gång att han talar på fullkomligt fel plats. Han borde tala i Ryssland för den saken och försöka få ryssarna att förstå den västerländska uppfattningen i den här saken. På det sättet skulle han kunna få en början till någonting, som möjligen skulle kunna leda till en avrustning i framtiden, i stället för att göra som han gör nu, då han hjälper herrarna i Kreml att hålla politiska partier i andra stater — politiska partier, som vi nödvändigtvis måste räkna som en del av Sovjetunionens krigspotential. Så länge det är på det sättet skall inte herr Öhman inbilla sig att han vinner några proselyter i vårt land när det gäller avrustningsåtgärder av det slag, som han här har pläderat för.

Jag skulle vilja komplettera det herr Svärd sade beträffande atomstridskrafterna, när herr Öhman sade att det väl ändå inte är meningen att vi skall bombardera våra egna områden med atomvapnen. Ja, det beror minsann på det, herr Öhman! Om en främmande makt satt sig fast i en svensk hamnstad och ifrån den hamnstaden matar in sina sridsstyrkor i vårt land för att slå ihjäl vårt folk, skulle jag inte ha det minsta emot att fälla en atombomb mot den hamnstaden, även om herr Öhman råskade bo där.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag kan gå förbi vad herr Svärd sade om knäfallet. Jag ber om ursäkt, herr talman, men jag tyckte att det var ett så enfaldigt resonemang att det inte har med debatten att göra.

Det gällde här frågan om taktiska atomvapen. Var går nu gränsen mellan

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

de taktiska atombomberna och de s. k. strategiska? Kan herr Svärd eller den senast uppträdande atombombexperten, herr Elowsson, upplysa kammaren om var gränsen går? Det man brukar kalla taktiska atombomber är i alla fall bomber, som är betydligt starkare i sin spräng- och förstörelseverkan än de atombomber som fälldes över Hiroshima.

Jag frågade vidare herr Svärd om han ville bomba svenskt territorium med s. k. taktiska atombomber. Han undvek att svara på den frågan, men i stället svarade herr Elowsson. Jag vill notera detta till kammarens protokoll; jag tycker det är ruskigt och otrevligt att en ledamot av denna kammare kan stå upp och säga, att han icke skulle rygga tillbaka för att fälla atombomber över svenskt område. Så klart har icke ens Herbert Tingsten i Dagens Nyheter eller herr Oswald i denna kammare uttalat sig som nu herr Elowsson gjort.

Så påstod herr Elowsson att jag vänder historien bak och fram när jag talar om att Sovjetunionen är inringad av amerikanska baser. Han påstår att Sovjetunionen inte drog tillbaka sina trupper efter det andra världskriget. Herr Elowsson, jag måste verkligen returnera beskyllningen om att vända bak och fram på historien. Kanske herr Elowsson erinrar sig att det stod sovjetryska trupper på ön Bornholm i Östersjön; de drogs tillbaka omedelbart efter kriget. Kanske herr Elowsson också erinrar sig att det fanns sovjetryska trupper i Nordnorge; de drogs tillbaka. Kanske herr Elowsson kan erinra sig att det fanns en sovjetisk flottbas på Porkkala Udd; den drogs också tillbaka.

Beträffande Tyskland, herr Elowsson, ingicks det en gemensam överenskommelse mellan de under kriget allierade om vilka besättningszoner som skulle finnas. Men vem är det där, som har ensidigt slutit okupationsavtal till år 2004? Jo, det är Amerika, som med den västtyska regeringen har slutit ett sådant avtal. Sedan Atlantpakten skapats och sedan Västtyskland börjat remilitariseras och helt enkelt anslutits till A-

pakten, ingick Sovjetunionen och folkdemokratierna den s. k. Warszawapakten, som innebär att Sovjet får ha vissa truppstyrkor utplacerade i några av de folkdemokratiska länderna. Men det är åtskilliga tiotusentals amerikanska trupper förlagda till Frankrike, till England, till Västtyskland, till Holland och till andra länder och nu bereder man sig på att inrätta atombaser i Norge och Danmark med åtföljande amerikanska trupper. En debatt i dessa frågor i första kammaren skulle nog vinna på om också herr Elowsson försökte att se till fakta och icke bara tala av bara farten, som jag har intryck av att herr Elowsson ofta gör.

Herr Elowsson påstår att jag inte har någon resonans för mitt krav på nedskärning av rustningarna. Jag tror att det finns en väldigt stark resonans för min synpunkt, vilket ofta kommit till uttryck icke minst ifrån det parti, som herr Elowsson representerar, och vidare från den svenska fackföreningsrörelsen och från andra befolkningslager.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! Jag har en fråga att ställa till herr Öhman: När tror han att de sovjetryska trupperna skall lämna Estland, Lettland och Litauen?

De sovjetryska trupperna befinner sig i Ungern i enlighet med Warszawapakten, säger herr Öhman. Är det, herr Öhman, också på det sättet, att de sovjetryska truppernas massmord på civila ungerska medborgare skedde i enlighet med Warszawapakten?

Herr Öhman ställde frågan var gränsen går mellan ett taktiskt och ett strategiskt atomvapen. Jo, den gränsen går framför allt, herr Öhman, i det sätt, på vilket man har för avsikt att använda atomvapnet. Det finns ingen människa i detta land, som drömmer om att använda ett atomvapen för massförstörelseändamål. Men den sortens folk finns i andra länder, herr Öhman.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! När herr Öhman här talar så ivrigt till försvar för Sovjetunio-

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

nen, tänker han inte på att han avslöjar sig inte så litet. Han träder i de makters tjänst, som överallt där de uppträtt har bekämpat demokratin — och ändå sitter ju herr Öhman här i kammaren som resultatet av att vi har en demokrati. Det kan hända att herr Öhman kommit in i ett parlament även om vi haft en diktatur, såsom exempelvis i Sovjetunionen — det vet jag inte, men däremot är det alldeles uppenbart, att herr Öhmans strategiska utbildning, den gången han undergick sådan i Sovjetunionen, ligger något för långt tillbaka i tiden. Det var tydligen före atomvapnens tillkomst, och den utbildningen är nu inte aktuell. Därför resonerar herr Öhman också så som han gör.

Han ville också lägga i min mun ord, som jag inte sade. Herr Öhman påstod att jag skulle ha sagt, att vi skulle använda atomvapen till och med på svenskt område. Men det kan vara skillnad också på vad som är svenskt område — det kan vara fråga om ett område i vårt land, som är besatt av en fiende, som använder detta område som bas för att underkuva oss och våra hustrur och barn. Då är det inte ett svenskt område av samma karaktär som det var innan den främmande makten trängde in i vårt land och bemäktigade sig detta område.

Sedan ville herr Öhman ha reda på verkningarna av atombomben. Jag tycker att herr Öhman, som har så goda förbindelser med Ryssland, bör vända sig dit för att få reda på framstegen i frågan om atom- och vätevapnen. De har ju hunnit långt i Ryssland på det området och har säkerligen mycket större erfarenheter än vi. Jag tycker verkligen att det är underligt, att inte herr Öhman vänder sig till sitt rätta hemvist för att få reda på den saken. Det vore rätt naturligt om han så gjorde. Då skulle herr Öhman säkerligen få upplysning om de senaste framstegen på detta område, och då vore det inte så mycket för oss att tillägga i denna diskussion.

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Jag vill säga bara ett par ord till herr Svärd.

Han frågade när sovjettrupperna skall dra sig tillbaka från Estland, Lettland och Litauen. Såvitt jag vet är dessa länder republiker inom Sovjetunionen, och det är en åtgärd som genomförts med folkens vilja och som den svenska regeringen har godkänt. Jag kan därför inte alls säga vilka trupper som finns i Baltikum. Om herr Svärd vill ha reda på vilka trupper som finns där och hur länge de skall stanna, så riktar han frågan till fel adress. Det är kanske bäst att herr Svärd vänder sig till utrikesdepartementet eller personligen till sovjetregeringen för att ta reda på den saken.

Sedan påstod herr Svärd att de sovjetryska trupperna i Ungern utfört massmord på civilbefolkningen och frågade om det också stod i överensstämmelse med Warszawapakten.

Herr Svärd! Den ungerska tragedien är så pass allvarlig, att man inte borde raljera över den. Jag har personligen, i motsats till herr Svärd, bekvämat mig att fara dit ned för att tala med befolkningen. De som utförde verkliga massmord på befolkningen i Ungern var inte sovjettrupperna, utan det var band av reaktionärer, fascister och gamla Horthygendarmer, som opererade i Ungern under de sista dagarna av oktober och första dagarna av november. Sovjettruppernas inskridande satte emellertid stopp för dessa bestialiska massmord på den ungerska civilbefolkningen.

Till sist vill jag bara säga ett par ord om atomvapnen igen. Herr Svärd säger, att man inte kan dra någon gräns mellan ett taktiskt och ett strategiskt atomvapen. Det ger jag honom rätt i. Det är avsikten med dessa bomber, som avgör om de är av taktisk eller strategisk art, säger herr Svärd. Är herr Svärd alldeles säker på den saken?

Herr Svärd försvarade sin inställning till atomvapnen med att säga, att Sverige aldrig skall använda atomvapen för massförstörelse. Men vad skall vi då ha atomvapen till? Så snart en atombomb briserar, åstadkommer den massförstörelse. Man kan helt enkelt inte få en atombomb att brisera utan att det blir massförstörelse. Herr Svärd tycks glida

Ang. utredningsarbetet rörande försvarsfrågan

över till ståndpunkten, att vi skall ha atomvapen och bara lagra dem utan att använda dem. Herr Elowsson däremot säger, att vi kan bli tvingade att använda atombomber mot ett svenskt område som blivit besatt av främmande trupper. Herrarnas bud skiljer sig litet. Vi har här två representanter för atombombslinjen: Den ene säger att vi inte skall förstöra något med våra atombomber, medan den andre förklarar att vi kanske måste använda dem även mot svenskt område. Jag tycker att herrarna, som kanske umgås mera än jag i försvarsberedningen och andra militära kretsar, borde söka komma överens om hur ni egentligen skall ha det, så att ni åtminstone går fram på en enig linje i denna fråga.

Till sist talade herr Elowsson om mina förbindelser med Sovjetunionen. Jag försäkrar herr Elowsson, att jag icke har några andra förbindelser med Sovjetunionen än vad vilken svensk medborgare som helst kan få om han bara önskar inhämta upplysningar därifrån.

Herr TALMANNEN anförde:

Utan hänsyftning på någon särskild av de i debatten deltagande talarna vill jag hemställa, att man i fortsättningen i debatten väljer sina uttryck med den omsorg som överensstämmer med reglerna för svensk riksdagsdebatt.

Herr ELOWSSON, NILS, (s):

Herr talman! Det är, försäkrar jag, påfrestande att följa herr talmannens admonition, men jag skall inte desto mindre göra det.

Det som föranledde mig att på nytt begära ordet var när herr Öhman talade om förhållandena i Ungern. Han hade, sade han, bekvämat sig att resa dit för att ta reda på hur det i verkligheten låg till och hur händelserna hade utspelat sig i samband med revolten. Sedan kommer herr Öhman alltså hem till Sverige igen och talar om för oss »precis hur det är». Menar herr Öhman att vi tror på vad han berättar? Jag kan

försäkra honom! att ingen människa i detta land gör det — i varje fall är det mycket få.

Rätta förhållandet är ju att det ungerska folket alltid har velat bli kvitt det kommunistiska väldet, vilket alltifrån sin tillkomst endast har hållits uppe tack vare den ryska militären.

Herr talmannen yttrade nu, att han finge anmoda talaren att närmare hålla sig till det ämne, som föreläge till behandling.

Herr ELOWSSON, NILS, (s) fortsatte:

Det var, konstaterar jag, genom de ryska truppernas insättande som revolten i Ungern slogs ner. Det är väl, herr talman, ändå inte förbjudet att här erinra om att det förekom ryska stridsvagnar i Budapest. De arbetade på det sättet, att de utanför staden hade en etappstation. Från den etappstationen körde stridsvagnarna in i Budapest och krigade på förmiddagen. Sedan körde de tillbaka till etappstationen, fyllde på bensin och utspisade manskapet, varefter man körde in i staden på nytt. På det sättet gick det, kan man nästan säga, som en form av industriell drift.

Det var på det sättet man slog ned revolten i Budapest och över huvud taget i Ungern.

Om man ifrån den ryska regeringens sida vore så fredsvänlig, som herr Öhman söker få oss att tro, vore det väl den enklaste sak i världen att ryssarna drog tillbaka sina trupper inte bara från Ungern utan även från andra stater och lät människorna där sköta sig själva. Ryssarna vill ju för egen del sköta sig själva, och de vill inte att någon skall lägga sig i deras egna inre angelägenheter. Varför kan då ryssarna inte låta andra folk reda upp sina egna angelägenheter själva?

Herr ÖHMAN (k):

Herr talman! Med instämmande i herr talmannens admonition till den siste talaren om att hålla sig till ämnet för en svensk försvarsdebatt ber jag att få av-

Ang. arméns övningsanslag — Ang. arméns tygmaterielanslag

stå ifrån att i dag mera diskutera Ungern.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågakvarande punkten hemställt.

Punkterna 2—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 35***Ang. arméns övningsanslag**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* m. fl. (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* m. fl. (II: 305), hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 23 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Övningar m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 31 500 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 258 och II: 305.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Herr talman! Det förslag, som kommunisterna här framlagt, gäller repetitionsövningarna, som man vill slopa detta år liksom närmast föregående. Riksdagen beslöt i fjol, att den åtgärd som då företogs skulle vara en engångsföreteelse. Det är i konsekvens med detta uttalande av riksdagen som repetitionsövningarna nu återupptas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna

yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 36—41

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 42***Ang. arméns tygmaterielanslag**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, samt I: 351 och II: 437,

a) medgiva, att ett belopp av högst 40 000 000 kronor av det till armétygförvaltningens förfogande stående rörelsekapitalet under budgetåret 1957/58 finge utnyttjas i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 215 000 000 kronor;

c) till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 305 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 258, av herr *Öhman* m. fl., samt II: 305, av herr *Hagberg* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 250 000 000 kronor och det begärda beställningsbemyndigandet med 165 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 258 i denna kammare.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Ang. marinens övningsanslag — Anslag till fartygsbyggnader m. m.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 43 och 44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—72

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 73***Ang. marinens övningsanslag**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Övningar m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 26 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 258, av herr *Öhman* m. fl., samt II: 305, av herr *Hagberg* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 20 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 258.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 74—78

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 79***Anslag till fartygsbyggnader m. m.**

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta de fartygsbyggnader för flottan, som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 föreslagits;

b) godkänna de ändringar av tidigare planer för verksamheten under förevarande anslag, som i förenämnda statsrådsprotokoll angivits;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i samma statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar inom en kostnadsram av 100 000 000 kronor;

d) till Marinen: Fartygsbyggnader m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 107 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 258, av herr *Öhman* m. fl., samt II: 305, av herr *Hagberg* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 87 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 85 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motion nr 258.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga;

Anslag till anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen — Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 80

Anslag till anskaffning av vapenmateriel m. m. för marinen

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 85 000 000 kronor, dels ock till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

Vidare hade i förberörda båda likalydande motioner I: 258 av herr *Öhman* m. fl. samt II: 305 av herr *Hagberg* m. fl. hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 70 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 70 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å vapenmateriel m. m. inom en kostnadsram av 85 000 000 kronor;

b) till Marinen: Anskaffning av vapenmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Jag yrkar bifall till motion nr 258.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra

Punkterna 81 och 82

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83

Lades till handlingarna.

Punkterna 84—101

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag och med avslag å motionerna I: 254 och II: 301 samt I: 258 och II: 305, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 angivits medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 640 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 490 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 258, av herr *Öhman* m. fl., samt II: 305 av herr *Hagberg* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 390 000 000 kronor och beställningsbemyndigandet med 450 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Jag yrkar bifall till motion nr 258.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vi-

Anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m. — Anslag till försvarets forskningsanstalt

dare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 103

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 104

Anslag till drift och underhåll av flygmateriel m. m.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 258 och II: 305, såvitt nu vore i fråga, till Flygvapnet: Drift och underhåll av flygmateriel m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 106 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 258, av herr *Öhman* m. fl., samt II: 305, av herr *Hagberg* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att förevarande anslag måtte uppföras med 90 000 000 kronor.

Herr **ÖHMAN** (k):

Jag ber att få yrka bifall till motion nr 258.

Herr **GILLSTRÖM** (s):

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 258, såvitt nu vore i fråga; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 105—107

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 108

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116

Anslag till försvarets forskningsanstalt

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen enligt statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 förordade ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 4 620 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehatt

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Söderquist* (I: 252) och den andra inom andra kammaren av herrar *Boija* och *Wedén* (II: 298), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte besluta om inrättande av sex tjänster för forskardocenter i Ce 30 med placering vid försvarets forskningsanstalt till en sammanlagd kostnad av 142 128 kronor;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson* och fröken *Andersson* (I: 253) och den andra inom andra kammaren av herr *Munktell* m. fl. (II: 297), i vilka hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag härutinnan måtte besluta att inrätta sex nya tjänster vid försvarets forskningsanstalt för forskardocenter i lönegrad Ce 30 och att anvisa därför behövliga anslag eller 142 128 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 252 och II: 298 samt I: 253 och II: 297,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen

för försvarets forskningsanstalt, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 föreslagit;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 620 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Jacobsson, Svärd, Skoglund* i *Doverstorp, Malmborg* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors, Heckscher* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 252 och II: 298 samt I: 253 och II: 297,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1957 och reservationerna föreslagit;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 4 762 000 kronor.

Herr SVÄRD (h):

Herr talman! År 1954 omorganiserades försvarets forskningsanstalt. Sedan dess har anstalten successivt byggts ut, och försvarsforskningen har undan för undan fått ökade framförallt personella resurser. Departementschefen är angelägen om att denna successiva utbyggnad fortsätter, och det är också utskottet. Det råder alltså inga delade meningar i det avscendet. Det råder inte heller några delade meningar om den betydelse, en vetenskaplig underbyggd försvarsforskning har både för att öka slagkraft-

Anslag till försvarets forskningsanstalt
ten i vårt försvar och för att åstadkomma effektivast möjliga utnyttjande av de anslag som ställs till försvarets förfogande.

I dessa grundläggande avseenden råder alltså enighet, men vi skiljer oss från varandra i någon mån, en mån som dock icke skall överdrivas, när det gäller den takt, i vilken forskningsanstaltens utbyggnad skall ske. Vad reservanterna här vill är att riksdagen nu skall ställa medel till förfogande för sex tjänster som forskardocenter vid anstalten. Vi är medvetna om att man mot denna tanke kan resa formella invändningar, att dess omedelbara realiserande kanske inte står alldeles i överensstämmelse med riksdagspraxis, men vi reserverar oss anser å andra sidan, att det är så utomordentligt viktigt att försvarets forskningsanstalt får möjligheter att till sig knyta unga specialutbildade forskarbegrävningar, som dels kan sättas in på särskilt aktuella forskningsuppgifter, där snabbhet i arbetet är särskilt angelägen, och dels kan användas för den grundforskning som är så väsentlig för att den tillämpade forskningen skall ge bästa möjliga resultat. Det är, herr talman, karaktäristiskt för utvecklingen i alla länder, att man numera satsar alltmer på den vetenskapliga och tekniska forskningen när det gäller försvarsändamål. På allra senaste tiden har ju denna inställning fått ett klart uttryck i Storbritannien, där man nu har vidtagit långtgående åtgärder för att »ge vetenskapsmännen och teknikerna deras chans att utträtta någonting i försvarets tjänst». Jag tror att detta är klokt, och jag tror också att det är nödvändigt att även vi på detta område gör vad vi kan.

Med den motiveringen, herr talman, yrkar jag bifall till den vid punkten avgivna reservationen av herr Ohlon m. fl.

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det är riktigt, att avdelningen och utskottet i stort sett är ense om utbyggandet av försvarets forskningsanstalt. När riksdagen 1954 beslöt en förstärkning av dess resurser, genom-

Om ökat bidrag till soldathemsverksamheten

fördes i samband med detta omorganisationsbeslut även en stark upprustning. Det bestämdes då att upprustningen av forskningens resurser på detta område skulle ske successivt. Sedan dess har år 1955 inrättats elva ledande forskartjänster, 1956 inrättades ytterligare fjorton ledande forskartjänster och nu föreslås av Kungl. Maj:t tretton nya ledande forskartjänster. Det kan inte vara något tvivel om att den successiva utbyggnad som 1954 års riksdag beslöt uppfylles genom dessa steg för steg vidtagna nya utbyggnader.

Vad man inte kunnat enas om är förslaget beträffande forskardocenter. Utskottets majoritet har ansett att de steg, som tas enligt vad jag nyss angivit, får anses vara tillräckligt stora. Man kan t. o. m. ifrågasätta, om anstalten under sina hushygnadsbestyr har möjlighet att svälja så mycket mer. Forskardocenterna skulle bli någonting nytt, en institution som saknar motsvarighet i den nuvarande organisationen. Det är möjligt att herr Svärd har rätt i att det kan vara lämpligt att utnyttja forskardocenter i detta sammanhang, men utskottet menar att den frågan bör prövas närmare, innan man rekommenderar riksdagen att fatta beslut i saken. Ett beslut i dag skulle dock kosta 142 000 kronor.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till det anförda få yrka bifall till vad utskottet har hemställt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Svärd begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 116, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Svärd begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 34.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 117—146

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 147

Om ökat bidrag till soldathemsverksamheten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Personalvårdsverksamhet m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 277 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Weiland m. fl. (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr Gustafsson i Bogla m. fl. (II: 44), hemställts, att riksdagen måtte för ökat bidrag till soldathemsverksamheten utöver vad som av Kungl. Maj:t under förevarande punkt föreslagits för budgetåret 1957/58 anvisa 50 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anført bland annat:

»Med hänsyn till den gagnande verksamhet, som soldathemmen bedriva, ha-

Om ökat bidrag till soldathemsverksamheten

de enligt utskottets mening en ökad medelstilldelning för detta ändamål varit motiverad. I nuvarande ekonomiska läge är utskottet emellertid icke berett förordna, att anslaget uppräknas utöver Kungl. Maj:ts förslag. Det motionsvis gjorda yrkandet avstyrkes alltså.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 27 och II: 44, till Personalvårdsverksamhet m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 277 000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrarna *Ohlson, Ivar Johansson, Sundelin, Pålsson, Jacobsson, Malmberg* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrarna *Rubbestad, Nihlfors* och *Heckscher* ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»Soldathemmen bedriva en omfattande och för krigsmaktens manskapspersonal betydelsefull verksamhet. Soldathemmens ekonomiska läge är emellertid i hög grad prekärt. För att denna verksamhet skall kunna bedrivas med önskvärd intensitet är en ökad bidragstilldelning erforderlig. Erinras må, att det nu utgående statsbidraget, 100 000 kronor, varit oförändrat sedan år 1950. De avsevärda prishöjningar på olika områden, som sedan dess inträffat, ha alltså icke återspeglats beträffande denna del av den personalvårdande verksamheten. Chefen för försvarsstaben har med hänsyn härtill föreslagit, att ifrågakvarande bidrag höjes med 50 000 kronor. Samma yrkande framställs i de föreliggande motionerna. Även utskottet finner starka skäl tala för detta förslag och vill därför tillstyrka, att för beredande av ökat bidrag till soldathemsverksamheten det av Kungl. Maj:t under förevarande punkt äskade anslaget höjes med 50 000 kronor till 327 000 kronor.

Utskottet hemställer, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 27 och II: 44, till Personalvårdsverksamhet m. m. för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 327 000 kronor.»

Herr WEILAND (fp):

Herr talman! På denna punkt föreligger en motion av mer än ett tjugotal ledamöter av riksdagens båda kamrar. I motionen föreslås höjning av anslaget till soldathemsverksamheten med 50 000 kronor.

Utskottet har vid behandlingen av denna fråga ställt sig välvilligt till motionen, såvitt jag kan bedöma. Soldathemsverksamheten betecknas t. o. m. av utskottet såsom en gagnande verksamhet. Man torde sålunda i och för sig inte ha haft något emot att bevilja anslagshöjningen. Men så är det någonting som kommer emellan, här liksom så ofta annars — utskottet talar om »nuvarande ekonomiska läge». Det ekonomiska läget här i landet skulle med andra ord vara sådant, att vi för närvarande inte har råd att öka vårt anslag till soldathemsverksamheten med 50 000 kronor. Är det verkligen så illa ställt i Sveriges land just nu? Jag förbehåller mig rätt att tvivla på den saken. Alltså måste det väl också finnas andra orsaker till utskottets ställningstagande — vilka dessa är skall jag dock inte försöka utforska.

Emellertid vill jag poängtera att utskottet säger, att soldathemsverksamheten är verkligt gagnande. Alla vi, som i någon mån varit i kontakt med denna verksamhet, har också funnit att den är synnerligen betydelsefull och behjärtansvärd och att den bör understödjas.

Jag skulle inför utskottets ställningstagande också vilja göra en annan reflexion. Om man ger ut tio kronor och får etthundra kronor igen, så menar jag att det ur ekonomisk synpunkt är utomordentligt klokt att ge ut de tio kronorna. Och jag tror mig kunna påstå, att staten får mer än tio gånger, eller ungefär så mycket, tillbaka om den ger ut det lilla belopp som här är föreslaget. Går jag igenom soldathemsverksamhetens årsredogörelser, finner jag nämligen att man på frivillighetens väg har insamlat i det närmaste en miljon kronor och ställt till denna verksamhets förfogande. Jag tycker nog att riksdagen borde vara så generös, att den i handling visar sin upp-

Om ökat bidrag till soldathemsverksamheten

skattning av att människor vill offra för detta arbete så som de gör.

När jag sålunda gått igenom dessa handlingar och kommit till det resultat, som jag här har redovisat, måste det leda till att jag kommer att yrka bifall till den reservation, som föreligger på denna punkt, av herr Ohlon m. fl. Den reservationen är, såsom jag redan antytt, inte sådan att den skulle åstadkomma några större svårigheter för staten.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Som en av reservanterna på den punkt, vi nu behandlar, skall jag be att få säga några ord. Det föreligger ju här en reservation, som är avgiven av elva av statsutskottets ledamöter. Jag har på avdelningen deltagit i behandlingen av detta ärende och redan där reserverat mig.

Soldathemsverksamheten har enligt min mening en mycket stor betydelse. Som jag ser saken är väl ändå det väsentliga på försvarsområdet i första hand den mänskliga kraften som tages i anspråk. Jag tänker på våra unga värnpliktiga, och jag tänker också på de unga stamanställda. De är utan tvivel i behov av den personalvård, som soldathemmen ger. Det är inte tillräckligt för dem att bara besöka ett »fik», det må nu ligga inom kasernområdet och kallas marketenteri eller utanför och kallas kaffé; det ger kanske inte den trivsel som dessa unga är i behov av.

Jag vill erinra kammaren om att det är en icke liten del av våra unga värnpliktiga, som under sin värnpliktstid fortsätter sina studier och försöker förkovra sig. Det ges inte möjlighet för dem att idka dessa studier på de lokaler jag nyss nämnde, medan däremot soldathemmen ger dem en avskild vrå, där de i lugn och ro — måhända med en kopp kaffe eller annan förtäring — har möjlighet att studera vidare på den utbildning de strävar efter.

Det är klart att det, såsom motionären nyss sade, alltid kommer någonting

emellan vid behandlingen av ett ärende, och rätt ofta göres det ju en hänvisning till det ekonomiska läget. Som ledamot av statsutskottet är jag klart medveten om att det argumentet får lov att användas och också får ha sin tyngd. Men i detta fall, då det gäller ett så relativt blygsamt belopp som 50 000 kronor, verkar detta argument alldeles ovanligt torftigt, och jag har följaktligen inte kunnat ansluta mig till den argumentationen.

Jag vill också erinra om att bidraget till soldathemmen har stått oförändrat ända sedan år 1950. Med hänsyn till pris- och lönhöjningar, försämrade penningvärde eller vad man nu vill kalla det vore det väl ändå rimligt att i år ge en liten förstärkning, synnerligast som det rör sig om en förstärkning av så blygsamma mått som 50 000 kronor. Jag tror att de här pengarna blir synnerligen väl använda, och jag betonar än en gång att det mest väsentliga inom försvarsbudgetens område väl ändå är den mänskliga kraften, våra värnpliktiga och våra stamanställda. Jag vill inte hävda den meningen att detta skulle vara den enda åtgärden, men jag tror att det är en mycket betydelsefull åtgärd i förhållande till den ringa penning som det hela kostar.

Jag vill med det sagda, herr talman, be att få ansluta mig till motionärens yrkande, och jag yrkar alltså bifall till den av herr Ohlon m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

I herr Pålssons yttrande instämde herrar *Bengtson* (bf), *Boman* (fp), *Anders Johansson* (fp), *Arrhén* (h), *Nord* (fp), *Uno Olofsson* (fp), *Ollén* (fp), *Johan Persson* (fp), *Åkesson* (fp), *Huss* (fp), *Edström* (fp), *Gustafsson* (bf) och *Sunne* (fp).

Herr GILLSTRÖM (s):

Herr talman! Det kan ju inte påstås att utskottet ställt sig kallsinnigt till de synpunkter på frågan som motionärerna och reservanterna anlagt. Det finns säkert anledning att tala vackert om denna verksamhet. Men det som anfördes kan också sägas om många, många punk-

Anslag till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd

ter i budgeten, där alla önskemål inte kan uppfyllas. Det rör sig här, som någon av reservanterna yttrade, bara om 50 000 kronor. Men det skulle vara intressant att räkna ut var det skulle sluta, om man lägger 50 000 kronor till varje punkt i budgeten där det behövs mera pengar. Utskottet, som inte har något emot soldathemmens verksamhet i och för sig, anser dock att man kan klara sig med det anslag som nu utgår. Utskottet har inte kunnat vara så välvilligt att det i detta speciella fall velat frågå Kungl. Maj:ts förslag, eftersom utskottet i många andra utgiftsfrågor måst visa samma återhållsamhet, en återhållsamhet som även alla de, vilka nyss instämde med reservanterna, säkert brukar tala om ibland.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlon begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 54.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 148—157

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 158

Lades till handlingarna.

Punkterna 159—168

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egenfliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Anslag till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för nämnda budget-

Anslag till medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd

år anvisa ett förslagsanslag av 418 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 71) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 77), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta ökning av medelsanvisningen under förevarande anslag med 29 970 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas till vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

b) till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 418 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Helén* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

b) till Medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 448 000 kronor.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! På denna punkt föreligger en reservation, som närmast gäller frågan om förvaltningen av sjukvårds-

beredskapsnämndens utrustning. Denna utrustning beräknas ha ett värde av minst 40 miljoner kronor. Det är alltså ganska betydande värden som nämnden har att utöva tillsyn över, och enligt uppgifter som lämnats är de personella resurser, som står till förfogande för att utöva denna tillsyn, inte större än att man endast kan inspektera en tredjedel av förråden varje år. Det gäller ju här en utrustning, som är mycket värdefull och som det är angeläget att hålla vid en sådan standard att den i varje läge är fullt användbar. Det måste därför också vara angeläget att man har möjlighet att utöva den kontroll och tillsyn av densamma, som kan anses erforderlig.

Med anledning härav har vi reservanter ansett det nödvändigt att föreslå en uppräknning av anslaget till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal på denna punkt med 30 000 kronor för att därigenom bereda nämnden möjlighet att utöva en mera effektiv och kontinuerlig tillsyn av dessa förråd.

Jag ber, herr talman, med denna korta motivering att få yrka bifall till den av herr *Ohlon* m. fl. avgivna reservationen, som föreligger på denna punkt.

Herr **HUSS** (fp):

Herr talman! Såsom herr *Jacobsson* redan framhållit, finns det för litet personal tillgänglig för att utöva den tillsyn, som det här är fråga om. Det är inalles en byråintendent och tre assistenter, som dels skall vaka över en utrustning som är värd 40 miljoner kronor, och dels — vilket nästan tar huvudparten av deras arbetstid — verkställa nya upphandlingar. Därtill kommer visserligen lokala redogörare med små arvoden på några hundra kronor. Det är klart att den tillsyn, som de kan utöva, inte kan bli så värst omfattande. Följden av denna bristfälliga tillsyn har blivit att bara en tredjedel av förråden hinner inspekteras varje år. Nu är det att märka att en stor del av denna materiel är mindre hållbar eller blir snabbt omodern och därför behöver omsättas och ersättas med ny.

Anslag till utrustning m. m. av beredskapssjukhus

Motionärerna och reservanterna begär nu tre extra-ordinarie tjänster för ökad inspektion. Utskottet säger att beredskapsnämnden redan från början har fått en relativt stark kansliorganisation. Detta kan vara sant, om man inte tar hänsyn till att denna kansliorganisation uppgift till större delen faller utanför tillsynen av denna materiel och upphandlingen av densamma. Dit hör nämligen hela krigsplaceringsbyrån och dessutom medicinalstyrelsens sjuksköterskeregister.

Utskottet menar vidare att den nuvarande utrustningsetappen först borde slutföras och det framtida personalbehovet sålunda säkrare kunna bedömas, innan man vidtar några ändringar. Nu är att märka att härtill åtgår det, om man utgår från den nya materiel, som departementschefen föreslår för nästa budgetår, tre till fyra år. Det synes uppenbart att mycket av den ömtåliga materielen på denna tid hinner förfaras på grund av bristfällig tillsyn och att värden därigenom skulle kunna gå till spillo som vore mångfaldigt större än vad denna extrapersonal kan komma att kosta.

Med hänsyn till att detta inte kan vara någon riktig ekonomisk utgångspunkt för tillsynen av dessa förråd, hemställer jag liksom herr Jacobsson, om bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det gäller här en omplanering av beredskapssjukhusorganisationen, och det har väl aldrig rått full enighet om hur denna organisation skall se ut. Det har företagits utredningar, och man har försökt att ordna det så att det skulle bli så praktiskt som möjligt. Krigssjukhusen skulle ju småningom övertas av den civila sektorn, och såsom reservanterna säger är det stora värden som det gäller att väl förvalta. Men utskottet har ansett, att det går att klara en tillsyn över denna materiel med den förstärkning som departementschefen nu föreslår, nämligen tillfällig arbetskraft. Departementschefen yrkar ju på en höjning av anslaget med 33 000 kronor, varav 12 000 kronor för tillfällig arbetskraft i

form av experter och dylikt, och kommer fram till ett anslagsbelopp på 418 000 kronor, under det att reservanterna begär 448 000 kronor.

Utskottet har som sagt funnit, att man kan tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, och jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Huss* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 4 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

Anslag till utrustning m. m. av beredskapssjukhus

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag

Anslag till utrustning m. m. av beredskapssjukhus

samt med avslag å motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 4 800 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 71, av herrar *Sundelin* och *Lindblom*, och II: 77, av herr *Ohlin* m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta minskning av medelsanvisningen under förevarande anslag med 1 493 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ohlön*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Helén* samt fröken *Liljedahl* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 71 och II: 77, såvitt nu vore i fråga, till Utrustning m. m. av beredskapssjukhus vid krig eller krigsfara för budgetåret 1957/58 anvisa ett reservationsanslag av 3 307 000 kronor.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Den fråga som berörs i denna punkt gäller materielanskaffning till beredskapssjukhusen m. m. Departementschefen föreslår anslag för att täcka materielanskaffning för 2 800 vårdplatser. Såsom vi anförde i den reservation, som nyss behandlats under punkt 3, anser vi att det föreligger betydande svårigheter när det gäller tillsynen av den materiel som redan finns och att man inte gärna borde anskaffa ytterligare materiel i större mängd, så länge man inte har möjlighet att utöva nödig tillsyn över de förråd man redan har. Enligt den plan som är upprättad för beredskapssjukhusen räknar man med att antalet vårdplatser skulle kunna begränsas till 110 000. För närvarande har anskaffats materiel för 101 000 vårdplatser. Det saknas alltså utrustning för 9 000 vårdplatser. Man kan ju alltid diskutera, i vilken takt den ursprungliga planen skall fullföljas. Men när man nu

har kommit så nära, att man har anskaffat materiel för 101 000 av planerade 110 000 vårdplatser, kan man väl våga säga, att planen i stort sett fullföljts. En diskussion om i vilken takt de återstående platserna skall utrustas måste gälla omdömesfrågor och kan inte ge så mycket.

Såsom vi redan har påpekat är det svårt att öva tillsyn över de förråd som finns. Härtill kommer att man genom den av reservanterna föreslagna begränsningen av materielanskaffningen till att avse 1 000 vårdplatser för kommande budgetår skulle kunna göra en besparing på i runt tal 1 490 000 kronor. Det är, som vi ser det, en rätt avsevärd summa, och jag vågar uttala den mening, att man kanske kan få bättre användning för detta belopp under punkter som behandlas senare i dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation av herr *Ohlön* m. fl., som avgivits under denna punkt.

Herr **HUSS** (fp):

Herr talman! Såsom herr *Jacobsson* har framhållit sammanhänger ju denna fråga intimt med den nyss avgjorda frågan om tillgången till personal hos medicinalstyrelsens sjukvårdsberedskapsnämnd.

Vår motion var avgiven med den avsikten, att även om man lyckades vinna gehör för framställningen om ökad personal för att få litet bättre tillsyn över dessa jättelika förråd, skulle man göra ett tillfälligt avbrott i nyanskaffningen eller åtminstone en tillfällig minskning. När nu vår hemställan om ökad personal har avslagits, synes det mig vara dubbelt viktigt att man gör ett uppehåll i materielanskaffningen för att låta den personal som finns försöka inhämta efterläpningen i fråga om tillsynen, så att man åtminstone har någon garanti för att materielen, som är värd så många tiotal miljoner, skall kunna anses vara någorlunda tillfredsställande.

Under punkt 3 underströk utskottet vikten av en fortlöpande kontroll av förordshållningen. Såvitt jag kan förstå an-

Anslag till utrustning m. m. av beredskapssjukhus

tyder utskottet härmed, att utskottet inte tycker att kontrollen för närvarande är tillräcklig. Nu heter det emellertid under punkt 6, att utskottet inte finner det styrkt, att tillsynen över befintliga förråd är så bristfällig att materielanskaffningen bör inskränkas. Konsekvensen av ett sådant resonemang måste enligt min mening bli den, att om förråden redan nu är så stora, att tillsynen inte kan bli fullgod, gör det ingenting om man ytterligare ökar förråden utan att skaffa mera personal. Motionärerna menar att en sådan tankegång är ohållbar och att den strider mot ekonomiska principer. I stället borde man, såsom jag inledningsvis antydde, först se till att eftersläpningen inhämtas, innan man på nytt börjar upphandlingarna i den gamla skalan.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att i likhet med herr Jacobsson få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Kungl. Maj:ts förslag innebär, herr talman, att man skulle upprusta 2 800 nya vårdplatser. Enligt reservanternas förslag skulle detta antal minskas till 1 000 vårdplatser. Då vi inte funnit det styrkt, att tillsynen är så bristfällig som reservanterna vill göra gällande, har vi ansett oss böra följa Kungl. Maj:ts förslag. Förslaget innebär en väsentlig minskning av vad sjukvårdsberedskapsnämnden själv begärt i sina petita. Nämnden begärde nämligen 6 796 300 kronor, och detta belopp har Kungl. Maj:t prutat till 4 800 000 kronor, d. v. s. samma belopp som utgår under innevarande budgetår.

Herr talman! Jag skall inte utveckla dessa synpunkter ytterligare. Jag vill bara tillägga, att utskottsmajoriteten finner det underligt, att reservanterna kräver mera folk och mindre materiel. Jag tycker att man även i ett fall som detta skall sträva efter så mycket materiel som möjligt med så litet folk som möjligt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Herr Karlssons invändning att man kräver mera folk och mindre materiel har redan fått sin förklaring i de anförande som herr Jacobsson och jag hållit. Vi har sagt oss, att om personalen för närvarande är för liten — vilket herr Gustaf Karlsson och utskottet åtminstone antydningssvis medger — vore det riktigt att först göra en paus i upphandlingarna och under tiden lära upp den personal, som behövs för att få en fullgod tillsyn. Detta var alltså skälet till denna skenbara motsägelse.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Huss begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlon begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befun-

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

nos vid omröstningens slut rösterna ha-
va utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 28.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 7—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24**Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus**

Under punkten 29 av elfte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen enligt statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 föreslagit, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 116 975 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Edström* (I: 73) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* m. fl. (II: 93), i vilka hemställdes, att riksdagen måtte besluta nyanställning av personal vid statens sinnessjukhus i överensstämmelse med vad i dessa motioner föreslagits samt att erforderligt anslag härför måtte beviljas;

dels en inom första kammaren av herr *Snygg* väckt motion (I: 72);

dels en inom första kammaren av herr *Thun* väckt motion (I: 300), vari hemställdes, att riksdagen vid behandling av förslag om personalstat vid sinnessjukhusen dels måtte »beakta fördelningsfrå-

gan», dels att det vid Ulleråkers sjukhus utöver förslaget måtte ske en tilldelning av tvenne tjänster som avdelningssköterskor för familjevården;

dels en inom andra kammaren av herr *Johanson* i Västervik m. fl. väckt motion (II: 358), vari hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under elfte huvudtiteln: Statens sinnessjukhus måtte besluta, att ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus i Ce 5 skulle utökas med 35 mot av departementschefen föreslagna 13 samt att erforderliga medel skulle ställas till förfogande härför;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. (I: 39) och den andra inom andra kammaren av fru *Thorsson* m. fl. (II: 28), i vilka hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 1 under riksstatsens elfte huvudtitel, punkten 29, måtte besluta, att i fråga om personal för befintliga platser på de statliga sinnessjukhusen skulle inrättas 251 nya tjänster som egentlig vårdpersonal och 70 nya tjänster som ekonomibiträden samt att anvisa 40 000 kronor för fortsatt försöksverksamhet i fråga om psykologernas medverkan i sinnessjukvården;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 76), i vilka föreslagits, såvitt nu var i fråga, att riksdagen skulle besluta, att antalet nya befattningar som ekonomibiträden för centralkök och servering skulle höjas från av departementschefen föreslagna 13 till 70 samt att vederbörande anslag skulle uppräknas med erforderligt belopp.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga,

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

Reservationer hade avgivits

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 förordat;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 116 975 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen.

I motiveringen hade utskottet beträffande de i ämnet väckta motionerna anfört bland annat:

»Utskottet har funnit de till stöd för yrkandena anförda skälen i huvudsak bärande. Å andra sidan kan inte bortses från att den planmässiga utbyggnaden av personalorganisationen bör ske med beaktande av andra angelägna behov ävensom rekryteringssvårigheter och svårigheter att anskaffa bostäder. Enligt vad utskottet inhämtat är situationen i rekryteringshänseende relativt gynnsam utom i vad avser tillgången på läkare. Medicinalstyrelsen räknar sålunda med att kunna besätta flertalet av de föreslagna nya tjänsterna. En rundfråga från styrelsen har å andra sidan visat, att vissa sjukhus har svårigheter att anskaffa bostäder åt sina anställda.

På grund av det anförda är utskottet icke berett biträda förevarande motioner i vidare mån än att utskottet förväntar att Kungl. Maj:t i största möjliga utsträckning beaktar motionärernas förevarande yrkanden vid framläggande av förslag till nästa års riksdag i fråga om den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen.»

a) av herrar *Ohlson*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fru *Thorsson*, herr *Helén*, fru *Sjövall* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i vissa angivna delar hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 73 och II: 93, II: 358, I: 39 och II: 28, med bifall till motionerna I: 75 och II: 76, sistnämnda fem motioner såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 72 och I: 300,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 förordat;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 118 861 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 73 och II: 93, I: 72, I: 300, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört rörande den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen;

b) av herr *Hesselbom*, som likväl ej antytt sin åsikt;

c) av herr *Thun*, likaledes utan angiven mening.

Herr *JACOBSSON* (sp):

Herr talman! I departementschefens uttalande på denna punkt heter det: »Målet för mentalsjukvårdens uppbyggnad är att föra upp denna vårdgren till samma standard och klass som kroppssjukvården. De psykiskt sjuka har självfallet samma rätt till en fullgod, effektiv

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

och human vård som de kroppssjuka och någon klyfta mellan mentalsjukvård och kroppssjukvård bör i längden icke få bestå.» Det är ett uttalande som jag tror vi alla är villiga att skriva under, och det är också med verklig tillfredsställelse man konstaterar, att det på senare tid även gjorts allvarliga ansträngningar att så småningom nå fram till en sådan jämställdhet.

Inom utskottet råder, det är jag angelägen att framhålla, säkerligen också full enighet om denna målsättning. På de punkter där det råder delade meningar gäller det mera frågan om utvecklingstakten och hur långt man för dagen kan sträcka sig beträffande de förbättringar, som i olika avseenden bör komma i fråga.

Det är dessa meningsskiljaktigheter som föranlett den reservation som finns på denna punkt, och jag ber att med några ord få närmare utveckla reservanternas synpunkter.

Frågan om på vilket sätt vården vid våra sinnessjukhus främst skall kunna förbättras är — därom är alla i stort sett eniga, och det understryks också kraftigt av medicinalstyrelsen — i främsta rummet beroende av huruvida erforderlig läkar- och vårdpersonal kan tillhandahållas. Den rent personliga omvårdnad och kontakt, som framför allt inom mentalsjukvården är av så utomordentlig betydelse, är på grund av rådande brist på vårdpersonal icke möjlig i den utsträckning som vore önskvärd.

Det är självfallet att med den storlek våra mentalsjukhus i regel har är det oundvikligt att de får en anstaltsprägel, som väsentligt avviker från den hemmiljö patienterna i allmänhet är vana vid. Men när man dessutom, just på grund av denna brist på personal för vård och tillsyn, exempelvis måste tvinga patienterna att gå till sängs klockan 18.00 och låser in dem i sina rum utan nödig tillsyn och utan någon som helst sysselsättning, då har man företagit ingrepp i den enskilda människans normala livsföring som är av den arten, att man måste fråga sig — aldeles bortsett från de medicinska och behandlings-

mässiga synpunkterna — om inte de rent humanitära skälen är tillräckligt starka för att snabbt söka åstadkomma en ändring i detta avseende.

Från medicinalstyrelsens sida understryks starkt de missförhållanden jag här påtalat och som främst är rådande vid de gamla sinnessjukhusen. Detta poängterades ytterligare vid en föredragning vi hade i tredje avdelningen i statsutskottet med representanter från medicinalstyrelsen, och på särskild fråga förklarade också vederbörande, att de krav på personalförstärkningar, som styrelsen framställt, egenligen var minimikrav och att alla de begärda tjänsterna måste anses vara av utomordentlig angelägenhetsgrad, detta beträffande såväl läkare som vårdpersonal.

Nu gör man gärna den invändningen, att om antalet tjänster ytterligare ökas ges därmed inga garantier för att de blir besatta, och man vet inte om det finns bostäder åt befattningshavarna. Jag vill invända, att man därom inte vet någonting bestämt. Det är möjligt, kanske till och med troligt, att man inte kommer att lyckas helt. Men jag vill erinra om att medicinalstyrelsen bedömer förutsättningarna som relativt gynnsamma, både när det gäller rekryteringen av personal och i fråga om anskaffning av bostäder.

Jag är av den bestämda meningen, att vi här är inne på ett område där vi måste göra allt som med våra personella resurser kan vara möjligt att göra, även om det kostar något, och jag upprepar än en gång: Jag tror att vi på denna punkt är i stor sett ense, och jag tror också vi är ense om att våra gamla sinnessjukhus inte i första hand bör ha karaktären av förvaringsanstalter utan framför allt vara vårdanstalter, rustade att i alla de fall där det kan vara möjligt återföra människorna till hälsa och välbefinnande och till en plats i produktionslivet.

Jag ber också, herr talman, att få säga några ord om den reservation som finns under punkt 25, då dessa båda punkter hör nära samman. Det gäller i denna punkt kosthållet, ekonomipersonalen och utrustningen vid sjukhusen.

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

När man studerar detta område finner man att det råder en påfallande skillnad i priset på kosten mellan mentalsjukhusen och kroppssjukhusen. En undersökning som medicinalstyrelsen verkställt visar, att medan dagkostnaden vid de statliga sinnessjukhusen under år 1955 i genomsnitt utgjorde kronor 2: 02, motsvarande kostnad vid kroppssjukhusen utgjorde kronor 2: 83. Att det råder en viss skillnad kan vara fullt förklarligt. Vid kroppssjukhusen behöver man ju mera dietkost och kanske också större variationer i kosthållet av andra orsaker. Men att det här också är fråga om en viss standardskillnad torde vara otvivelaktigt.

Från vårt håll har vi motionsvis framfört yrkande om en viss höjning av kostanslaget per vård dag för att möjliggöra tillhandahållandet av en mera differentierad och fullvärdig kost. Vi har under behandlingen inom avdelningen och utskottet frånträtt detta yrkande, ehuru vi i och för sig anser detsamma i hög grad berättigat, och inskränker oss till att i stället yrka på viss ökning av ekonomipersonalen och ökat anslag till anskaffning av inventarier och köksutrustning. Vi finner det nämligen i första hand angeläget att sjukhusens köksavdelningar utrustas på ett sådant sätt, att de råvaror som användes kan tillvaratagas och utnyttjas på bästa sätt, att maten kan serveras varm och i så aptitligt skick som möjligt o. s. v.

Slutligen har vi också biträtt medicinalstyrelsens förslag om att bereda den del av personalen å sinnessjukhusen, som ej haft tillfälle att genomgå grundutbildning eller högre utbildning, möjlighet att genom kursverksamhet vidga sina kunskaper, något som vi tror skall vara värdefullt för vården och samtidigt också stimulera personalen i dess arbete.

Detta är några av de skäl, som vi reserveranter velat framföra. Vi tror att de är ur praktiska och sakliga synpunkter välgrundade. Vi tror också att de är hållbara ur de humanitära och allmänmänskliga synpunkter, som vi väl alla torde vara överens om att man här bör anlägga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som under punkt 24 avgivits av herr Ohlon m. fl.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Till vad herr Jacobsson här yttrade skulle jag vilja tillfoga några ord.

Som de ärade riksdagsledamöterna säkerligen observerat, har vår mentalsjukvård väsentligt förändrats under senare år. Det är främst de nya kemiska läkemedlen, som givit läkekonsten nya vapen i handen och omskapat sinnessjukvården. Vid en undersökning, som nyligen gjorts å staten New Yorks 27 mentalsjukhus, har man kunnat konstatera att vårdtiden på ett par år förkortats med icke mindre än 23 procent, och enligt vad docent Gunnar Lundquist meddelat mig, har man även hos oss gjort jämförlig iakttagelse. Dessutom är det väsentligt lugnare på sjukavdelningarna, de s. k. akuta fallen kan mycket snabbare utskrivas, och en hel del patienter, som man tidigare ansett vara kroniska och opåverkbara, har kunnat utskrivas till verksamt liv och arbete. Dessa lugnande kemiska medel har dessutom gjort de kirurgiska ingreppen, framför allt den s. k. lobotomien, i många fall onödiga.

De nya medlen har även givit nya uppslag till lösningen av problemet angående de psykiska sjukdomarnas orsaker. När människor haft kroniska psykiska defekter, har man förr tänkt sig, att det rört sig om organiska skador, men när det nu visar sig att en rad kemiska medel kan påverka symtomen, måste man ta den inställningen under omprövning. Kan ej felet i stället ligga hos de kemiska processerna i kroppen? Att de olika preparaten visat sig ha olika verkningar på olika sjukdomstillstånd, kan bli god hjälp på vägen. Man kan på så sätt få en uppfattning om var de griper in och följaktligen även om var orsakerna är att söka.

Dessa nya medel gör emellertid nytta ej blott vid ett flertal olika psykiska sjukdomstillstånd, som är förenade med spänning, oro eller ångest, t. ex. vissa

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

schizofrenier — vilka förr ansågs omöjliga att påverka och förbättra — utan de lindrar även besvär vid ett flertal sjukdomstillstånd av växlande typ, såsom vissa senila förändringar samt när man vill avvänja från alkoholism och andra narkomanier.

Även om vi ej bör glömma att det viktigaste fortfarande inom psykiatrien är den personliga psykiska behandlingen, utgör allt det nu sagda något synnerligen löftesrikt. Patienterna blir lugnare och lättillgängligare, och sålunda lättare att nå med denna behandling. Medlen är ofta ren välsignelse när det gäller att tillfälligt hjälpa människor under särskilt pressande situationer, och främst lovar de mycket i fråga om att hjälpa oss att finna sjukdomarnas orsaker. Först när vi så gjort, kan man säga, att sinnessjukvården blivit verkligt framgångsrik.

Det finns emellertid ett villkor för att kunna utnyttja allt detta nya, allt detta löftesrika, och det är personal och utrustning.

Vad gör då departementschefen och statsutskottets majoritet i denna situation? Såsom herr Jacobsson nämnde, är deras inställning välvillig, men de har inte riktigt förstått, vad som erfordras för att klara läget. Man sparar och man avslår även, vill jag säga, mycket måttfulla äskanden från medicinalstyrelsens sida. Vad jag med min syn på denna fråga särskilt vänder mig emot är, att man inskränkt på forskningsläkartjänsterna och på de internmedicinska konsulterna, genom vilka tjänster dessa nya rön särskilt skulle kunna föras framåt och göras välsignelsebringande för ett stort antal sjuka.

Man får med tacksamhet notera, att utskottet använt mycket välvillig skrivning beträffande motionerna I: 73 och II: 93 och funnit de till stöd för yrkandena i motionerna framförda synpunkterna i huvudsak bärande. Som motiv för avslagsyrkandet har man bland annat åberopat rekryteringssvårigheter beträffande läkarna. Det kan ju vara riktigt beträffande en del av de tjänster, som skulle ha besatts med psykiatriker, men

det är helt oriktigt beträffande de internmedicinska konsulttjänsterna, där det finns gott om utbildat folk som vill söka, och förefaller även oriktigt beträffande forskningsläkartjänsterna, vilka under senare tid varit betydligt lättare att besätta med hänsyn till läkarnas nu bättre framtidsmöjligheter på detta område. Jag har hört att medicinalstyrelsen just framhållit detta.

Det är personal för forskning och personal för effektiv sjukvård som behövs på våra mentalsjukhus. Jag vill understryka vad herr Jacobsson nyss sade att det går inte längre att sköta dem som kronikeranstalter, vilket man fortfarande i icke så liten utsträckning gör, åtminstone beträffande de äldre anstalterna.

Vad jag nu sagt om läkarna gäller i lika hög grad om den övriga såväl vård- som ekonomipersonalen. Den är absolut otillräcklig. Vi vet att personalen på vårdavdelningarna utgör för närvarande vid landets statliga sinnessjukhus 3,6 patienter per personalenhet, under det att kroppssjukhusens motsvarande siffra ej ens är hälften. Statens sjukhusutredning hade mycket måttliga anspråk, då den menade att vi åtminstone borde sträva efter att komma till siffran 2,8 för mentalsjukhusen.

Vad leder detta till? Herr Jacobsson belyste detta i olika avseenden. Jag vill bara peka på en sak. Medicinalstyrelsens utredning har visat att på grund av personalbrist patienterna får gå till sängs kl. 18 varje dag. Vi har nog svårt att sätta oss in i den situationen att dagligen i årtal tvångsvis gå till sängs kl. 18. Enligt aktuell politisk nomenklatur kan man ju säga att de har lagstadgad rätt att gå till sängs kl. 18, med avvikelse från normen otillåten.

Lika svåra är förhållandena beträffande ekonomipersonalen, något som med all tydlighet framgått av ekonomiföreståndarinnan Kerstin Larssons utredning. Patienterna kan i mycket ringa utsträckning få dietmat, därför att personal saknas. Jag tar detta som ett exempel.

Jag instämmer sålunda i vad reser-

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

vanterna anført och yrkar här bifall till reservationen av herr Ohlson m. fl. vid punkt 24.

Eftersom vi, herr talman, i detta sammanhang även skall behandla punkt 25 i utskottets utlåtande, tillåter jag mig att säga ytterligare några ord.

De skäl, som medicinalstyrelsen framfört i sitt förslag om kursverksamhet för den del av sjukvårdspersonalen å sinnessjukhusen, som icke fått tillfälle att genomgå grundutbildning eller högre utbildning, är utomordentligt starka. Det skulle här gälla studieverksamhet på fritid genom föreläsningar och diskussioner under ledning av läkare, socialkuratorer, psykologer m. fl. För detta ändamål har medicinalstyrelsen äskat ett årsanslag av 6 000 kronor.

Trots de anförda starka skälen har departementschefen avstyrkt, och utskottets majoritet har även gått på avslag.

För en landstingsman som vet, hur mycket som i dessa dagar fordras av sjukvårdens huvudmän för att, i den mån det är möjligt, medverka till att de sjukas skötsel handhas av så kunnig och välutbildad sjukvårdspersonal som möjligt, är detta rätt förvånande. Mentalsjukvårdens utveckling är starkt progressiv, såsom jag nyss sade. Det är nödvändigt att hålla den personal, som sköter de mentalt sjuka, underkunnig om denna utveckling. Övrig sjukvårdspersonal utbildas och skolas ju på motsvarande sätt genom landstingens försorg. Det är här alltså inte fråga om något nytt, utan det gäller att även på mentalsjukvårdens område tillämpa en praxis, som har utvecklats genom landstingens försorg då det gäller kroppssjukvården. Personalen vid sinnessjukhusen bör även den vara så kunnig och välutbildad som möjligt.

Jag yrkar, herr talman, på denna punkt bifall till reservationen av herr Ohlson m. fl., vari hemställes om bifall till motionerna I: 74 och II: 94. Jag yrkar även bifall till samma reservation beträffande dess övriga punkter berörande upprustningen av maskin- och inventariebeståndet vid statens sinnessjukhus jämte höjning av kostanslaget.

Den utredning, som inom medicinalstyrelsen verkstälts av ekonomiföreståndarinnan fru Kerstin Larsson, har ju visat, hur undermåligt det nuvarande kosthållet är och hur välmotiverad en förbättring är av detsamma. Den tvivlande bör sätta sig in i denna utredning. Maten kan, såsom herr Jacobsson erinrade om, i stor utsträckning ej serveras varm. Kaffet, som är ett viktigt och uppskattat inslag i dessa patienters enformiga tillvaro, är fortfarande i viss utsträckning uppblandat med kristidssurrogat. Fru Larsson säger: »Säkerligen skulle en höjning av kvaliteten på kaffet mötas med glädje. Framför allt gäller detta om ransonen på kaffe per patient (f. n. 15—20 gram per dag) kunde höjas något.»

Särskilt påpekar fru Larsson, att pengar och personal ej finns för dietkost på de undersökta sjukhusen, vilket medfört att de mest handikappade av dessa patienter, nämligen de som är både psykiskt och fysiskt sjuka, får mindre god behandling. Fru Larsson berättar huru som en sockersjuk patient är efter år fått äta fläsk, varannan dag stekt, varannan dag kokt, ett mycket litet sortiment kål- och rotsaker samt surt äppelmos, respektive sura lingon varannan dag. Det är sannerligen ingen storartad omväxling i kosthållet.

Ett annat exempel på skillnaden mellan personal- och patientkosten är att under det att personalen får ägg en eller flera gånger i veckan, serverar tre av de tio sjukhusen ägg till patienterna endast vid påsk. Vi bör tänka på detta, när vi nu i slutet på veckan reser hem till påsk för att äta våra påskägg. Det är nu till påsk som patienterna på sinnessjukhusen får årets enda ägg. För dem blir det ett verkligt påskägg, ett minne för året.

Staten som ansvarig för denna sjukvård kan omöjligt låta förhållandena i fortsättningen förbli så otillfredsställande. Jag noterar med tacksamhet att utskottet i många avseenden sökt att komma till rätta med problemet och att utskottet gjort en mycket välvillig skrivning. Det lyckligaste hade dock varit, om utskottet hade velat gå ett steg ännu

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

längre och bifalla de väckta motionerna, vilka enligt min uppfattning är ytterst välmotiverade.

Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen även i fråga om punkt 25.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det föreliggande utlåtandet omfattar en rad punkter, och det är över lag fråga om en mycket omfattande och penningkrävande verksamhet. De förslag, som Kungl. Maj:t här framlagt för riksdagen, har grundligt övervägts och penetrerats kanske under flera månader i förväg. Det måste då naturligtvis vara mycket svårt för enskilda riksdagsmän att begära justeringar av dessa förslag. Vi som suttit i utskottet och arbetat med dessa frågor och därvid som material haft både Kungl. Maj:ts förslag och motionerna, har nog inte kunnat undgå det intrycket att det är litet svårt för oss att här göra några justeringar. Motionerna må vara hur välformulerade och välmotiverade som helst. Faktum är dock att det finns många andra behjärtansvärda punkter i utlåtandet, som inte blivit föremål för motioner men där det vore lika angeläget att få till stånd en förbättring. Vi måste hålla i minnet att även Kungl. Maj:ts utgångspunkt är att söka få till stånd en förbättring av förhållandena inom sinnessjukvården, men att man icke kan göra allt på en gång. Vi har sagt upprepade gånger förut från utskottets sida, och jag har personligen framfört den meningen, att vi får gå ett steg i taget även när det gäller reformer på detta område.

Jag skall bara nämna några siffror för att kammarledamöterna skall förstå, att det inte är så lätt att säga, om vi skall ha några sköterskor här och några vårdare där. Vi har 9 587 tjänster i sinnessjukvården under innevarande år. Av dessa är 220 läkare och 7 211 övrig vårdpersonal. Det utbetalas löner på i runt tal 101 137 000 kronor. Dessa siffror bör vara en tankeställare för dem som tycker

att vi skall göra några justeringar här. Jag skulle vilja utveckla detta ytterligare, men jag anser mig göra kammaren en tjänst genom att försöka begränsa mig, fastän detta är rätt svårt och jag kanske ändå blir litet långgrandigare än jag brukar vara.

Jag skulle vilja säga, att jag blir på något sätt obehagligt berörd av att man varje år kommer och gör påpekanden om brister i sinnessjukvården som om det ingenting hade gjorts under senare år, som om Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten stode likgiltiga inför de problem som föreligger. Så är det icke. De olika meningar, som yppas på dessa två punkter, innebär inte, att den ena gruppen har mindre intresse för saken än den andra. Samtliga i avdelningen och i utskottet — och jag är alldeles övertygad om att det gäller samtliga i denna kammare — hyser ett allvarligt intresse för att reformera sinnessjukvården så att den kommer fram i nivå med vår kroppssjukvård. Detta är innebörden av den plan som riksdagen justerade så sent som förra året, och om det råder ju inga delade meningar. Men vi är på det klara med att detta inte kan gå på en gång, och då kommer man alltid fram till en avvägningsfråga: Hur mycket kan man anslå till sjukvård, hur mycket kan man anslå till det ena och det andra ändamålet? Det är ju banalt att dra fram dessa avvägningsproblem, ty de förekommer ju på varenda huvudtitel och även i andra fall, och dem kan man alltid diskutera. Jag vill inte påstå att Kungl. Maj:ts avvägning är den allra riktiga. Jag skulle nästan våga tro att inrikesministern själv skulle kunna säga, att han inte är så alldeles säker på att han har träffat på pricken rätt här, men han har gjort efter bästa förstånd och samvete. Det har vi gjort i utskottet också, och vi har kommit fram till att biträda Kungl. Maj:ts förslag, som ju ändå innebär att höja sinnessjukvården till ett högre plan.

Det har riktats den anmärkningen från reservanternas sida, att Kungl. Maj:t inte har föreslagit den personalförstärkning som medicinalstyrelsen har

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

begärt, och mot utskottsmajoriteten har man då sagt, som herr Edström nu sade, att den inte har rätt fattat situationen. Då herr Edström talade om den saken, fick jag faktiskt det intrycket, att han trodde att han talade till medicinarna i Lund och inte till kammarens ledamöter, ty här måste man ju göra dessa avväganden av vad man kan sätta i gång med i fråga om nybyggnader, och här har ju sedan flera år tyngdpunkten lagts på att bygga nya sjukhus och att rusta upp från botten. Jag medger gärna att medicinalstyrelsens krav på förstärkning av personalen även på de gamla sjukhusen därvid i viss mån har fått släpa efter, men vi har nog kommit fram till att det är viktigare att bygga upp detta från botten och sedan förbättra på det gamla i fråga om personalen, så mycket man orkar med. Vi är ju från utskottsmajoritetens sida inte heller okänsliga för detta, vi bara förmenar, att reservanternas förslag att nu direkt gå på ett beslut i punkten 24 om förstärkning av personalen, en förstärkning som skulle kosta 1 886 000 kronor, inte kan ha så stor betydelse, då hela kostnaden enligt Kungl. Maj:ts förslag går upp till 116 975 000 kronor. Tillsammans innehåller dessa punkter ett anslagsbelopp på 163 520 000 kronor, och det är alltså inte småsaker det gäller. Jag väjer inte undan därför att det kostar pengar i och för sig, och det gör sannolikt inte utskottsmajoriteten heller, men vi återkommer till denna avvägning mot andra nödvändiga verksamhetsgrenar, varom jag nämnt tidigare.

Herr Jacobsson nämnde, att vi hade representanter från medicinalstyrelsen uppe i utskottet, och det är riktigt att medicinalstyrelsens chef sade, att vad styrelsen föreslagit är ett minimikrav, om man skall rusta upp dessa sjukhus till den nivå som vi anser behövlig för den närmaste tiden, men även en medicinalstyrelsens förslag får vägas mot andra styrelsers och verks förslag, och därför har vi funnit oss i att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Jag tillåter mig emellertid att återge det stycke i utskottsutlåtandet, som motiverar utskotts-

majoritetens ståndpunkt. Det återfinnes på s. 37 i det utlåtande som vi nu behandlar.

Utskottet, som först refererar innehållet i motionerna, säger därefter: »Utskottet har funnit de till stöd för yrkandena anförda skälen i huvudsak bärande. Å andra sidan kan inte bortses från att den planmässiga utbyggnaden av personalorganisationen bör ske med beaktande av andra angelägna behov även som rekryteringsvårigheter och svårigheter att anskaffa bostäder. Enligt vad utskottet inhämtat är situationen i rekryteringshänseende relativt gynnsam utom i vad avser tillgången på läkare. Medicinalstyrelsen räknar sålunda med att kunna besätta flertalet av de föreslagna nya tjänsterna. En rundfråga från styrelsen har å andra sidan visat, att vissa sjukhus har svårigheter att anskaffa bostäder åt sina anställda. På grund av det anförda är utskottet icke berett biträda förevarande motioner i vidare mån än att utskottet förväntar att Kungl. Maj:t i största möjliga utsträckning beaktar motionärernas förevarande yrkanden vid framläggande av förslag till nästa års riksdag i fråga om den fortsatta utbyggnaden av personalorganisationen.»

Utskottet gör sålunda en beställning och förutsätter att dessa yrkanden skall beaktas vid den avvägning som varje år måste göras. Vi förmenar att det i nuvarande situation är nödvändigt att förfara på det sättet, och vi hoppas att Kungl. Maj:t, i första hand inrikesministern, skall kunna uppfylla utskottsmajoritetens här uttalade önskan ungefär på det sätt som har kunnat ske när det gäller tidigare uttalade önskemål. Under ett par tre års tid har det gjorts sådana beställningar från riksdagens sida, och i stort sett har de beställningarna kunnat effektueras. Jag tror att detta är den väg man måste gå. Om riksdagen vill opinera, får den säga: »Så och så vill vi ha det, men med hänsyn till den ekonomiska situationen får vi respektera de avvägningar Kungl. Maj:t har gjort i de förslag som omedelbart skall avgöras.»

Jag skall inte här gå in på några detaljer i fråga om de nya tjänsterna. Även

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

i år föreslår ju Kungl. Maj:t en betydande förstärkning av antalet tjänster. Hela antalet nya tjänster är i år 418, vilket visserligen är mindre än som föreslogs föregående år, nämligen 446. Det är klart att de flesta av dessa nya tjänster hänför sig till det nya sjukhuset i Gullberna i Karlskrona. Men utskottet anser att detta är en riktig anordning. Det har lett till att behovet av nya tjänster på de äldre sjukhusen inte helt har kunnat tillfredsställas — det är sant — men vi hoppas som sagt att man nästa år skall kunna genomföra en komplettering därvidlag.

Jag ber sedan, herr talman, att få säga några ord om kosthållet; det gäller punkt 25. Herr Jacobsson har refererat departementschefens yttrande på ett alldeles riktigt sätt. Man strävar efter en förbättring av kosthållet som har varit dåligt. Men, ärade kammarledamöter, det blev inte dåligt i fjol eller i går, utan det har varit så i alla tider. Det har varit ännu sämre. Bara för några få år sedan var det betydligt sämre än det är nu. Man talar här också om att patienterna låses in klockan 6. Ja, detta började inte heller i fjol, utan så har det varit i alla tider, kanske ännu värre. Men nu har man fått syn därpå, och då vill man ändra det ögonblickligen. Det måste helt enkelt ändras, ty det är inhumant, den saken står klar för alla. Men vi måste försöka laga så, att vi får möjligheter att planera litet för sådana ändringar.

Men nu gällde det, herr talman, frågan om kosten. Utskottet säger som sagt att den bör förbättras och att man strävar efter en standardhöjning. Det är väl alldeles självklart att allteftersom vi, som är friska och arbetar, har fått en väsentlig standardhöjning även på det området, skall vi se till att också våra sjuka medmänniskor får del av den. Om det råder inte heller några delade meningar. Men även här föreligger praktiska svårigheter.

Med anledning av herr Edströms anförande, i vilket han skildrade, hur det förhöll sig med kosthållet, skulle jag

vilja göra en liten parentes, herr talman. Han talade om att de sjuka på våra mentalsjukhus nu till påsk skulle få årets ägg och om en del andra matförhållanden — lingonsylt, äppelmos och vad det nu gällde. I det sammanhanget åberopade herr Edström en utredning och namngav till och med den som hade gjort utredningen. Det skulle jag kanske inte ha velat göra, men jag känner mig förpliktad att återge det betyg som medicinalstyrelsens chef gav utredningen. Han medgav i och för sig det berättigade i en kostförbättring på sinnessjukhusen, men förklarade att utredningen ändå kanske behövde korrigeras en liten smula. Det är, tillåt mig säga det, tillräckligt dåligt ändå utan att man behöver framställa förhållandena på ett färgat sätt.

När utskottet i punkt 25 förklarar sig inte kunna gå med på de anslagshöjningar, som är nödvändiga för att få till stånd en omedelbar förbättring, beror det återigen på att vi här har att göra med en avvägningsfråga. Men även i detta fall gör utskottet en beställning, som innebär att man först och främst bör förstärka anslaget till sådana inventarier som erfordras för att en standardförbättring skall kunna ske.

Herr Edström vände sig i sitt anförande särskilt till landstingsmännen i kammararen, och jag vill också göra det. Ni som sysslar med kroppssjukhusens kosthåll vet ju, hur svårt det egentligen är på detta område. Det är inte bara pengar det gäller, utan det gäller kanske än mer förmågan hos de människor i ledningen som har hand om dessa viktiga ting. Detta är således inte bara en fråga om pengar, men det är en sida av saken, och beträffande angelägenheten av att nästa år åstadkomma en förstärkning har inte utskottsmajoriteten svävat på målet. Vi hoppas att inrikesministern vid de avvägningar, som framdeles måste göras, skall få de resurser som behövs för att klara denna sak.

Jag vill inskränka mig till detta, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag under punkterna 24 och 25.

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

Herr THUN (s):

Herr talman! Under statsutskottets utlåtande, punkt 24, som gäller anslaget till Statens sinnessjukhus: Avlöningar, har jag i motionen nr 300 i denna kammare föreslagit, att riksdagen vid behandling av förslag om personalstat vid sinnessjukhusen dels måtte beakta fördelningsfrågan, dels att det vid Ulleråkers sjukhus utöver det föreliggande förslaget måtte ske en tilldelning av tvenne tjänster som avdelningssköterskor för familjevården.

Vid behandlingen av förevarande punkt i statsutskottet anmälde jag en blank reservation för att på så sätt beredas tillfälle att något närmare utveckla de synpunkter, som legat till grund för omnämnda motion.

Först vill jag dock inför departementschefen betyga min stora tillfredsställelse över de krafttag som nu tages för att bygga ut vår eftersatta mentalsjukvård. Detta mitt erkännande förhindrar mig dock inte att framhålla att vad som nu föreslås ingalunda är tillfyllest.

I min motion framhåller jag att fördelningen av begärd personalförstärkning till statens sinnessjukhus hittills har skett mellan sjukhusen efter ett jämförelsetal, som bygger på förhållandet mellan personal och patienter på respektive sjukhus. I samband med den nu pågående upprustningen måste denna anordning med ett odifferentierat kvotsystem såsom utslagsgivande anses mycket otillfredsställande. Det är en mängd olika faktorer som man säkerligen måste ta hänsyn till vid denna personalfördelning. En mycket erfaren läkare vid sinnessjukvården framhåller bl. a. om vårdavdelningens storlek, att avdelningar med hög omsättning kräver förhållandevis mer personal än större avdelningar med låg omsättning. Vidare framhålles karaktären av kronisk avdelning eller akut behandlingsavdelning; de medicinska terapiformer, som för närvarande håller på att arbeta sig fram, är personalkrävande, och för ett rationellt genomförande fordras tillräckligt med sjukvårdspersonal. Det framhålles även

att förekomsten av undervisning och utbildning av sjukvårdspersonal på en avdelning inte medför någon lättnad i den övriga personalens arbetsbörda, utan snarare tvärtom. Elevantalet bör sålunda ej schablonmässigt läggas till det faktiska antalet av övrig personal, vilket kommer att innebära en direkt sänkning av kvotittdelningen.

Till slut bör uttalas att utbyggandet av olika former av arbetsterapi ur personalsynpunkt bör bedömas efter lokala förhållanden. I många fall kan behovet av sjukvårdspersonal i samband med nyanlagda terapiavdelningar visa en ökning. Anläggandet av stora och dyrbara terapiavdelningar förutsätter en genomgång av personalbehovet, eftersom anläggningskostnaderna blir meningslösa, om ej avdelningarna kommer att utnyttjas.

En överarbetning av principen för fördelning av personal vid statens sinnessjukhus är sålunda påkallad för att få fram en effektivare och rationellare lösning på denna viktiga fråga än det nuvarande schablonmässiga förfarandet medger. Att en odifferentierad personalkvotering kan leda till icke önskvärda resultat, torde förhållandena på Ulleråkers sjukhus utgöra ett bevis för. Avdelningen för familjevård därstädes är den största som förefinnes vid statligt sinnessjukhus i landet. Den har ett platsantal på omkring 240 med en omsättning av cirka 500 patienter, av vilka 90 kunnat försöksutskrivras från sjukhuset. Antalet vård dagar under föregående år för psykiskt sjuka människor, uppgick till omkring 60 000. För bedrivande av denna verksamhet finns tillgängliga, förutom läkare, två föreståndarinnor jämte en ekonomist för handhavandet av förrådet. Förutom detta arbete handhar föreståndarinnorna hjälpverksamheten vid sjukhuset, som även blir synnerligen omfattande, då sjukhuset kan uppvisa en nyintagning av mer än 900 patienter.

Förstärkningen av sjukvårdspersonalen inom familjevården vid Ulleråkers sjukhus, såsom den föreslagits av medicinalstyrelsen, har icke kunnat godtagas

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

av departementschefen, kanske närmast beroende på att sjukhuset schablonmässigt blivit bedömt som en enhet.

Jag noterar att statsutskottets skrivning är synnerligen välvillig då det gäller ett bättre tillgodoseende av sinnessjukvårdens personalbehov, och jag uttalar den förhoppningen att departementschefen med beaktande därav skall, så långt det är möjligt, ta hänsyn till de av mig anförda synpunkterna.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Representanten för utskottet, herr Karlsson i Munkedal, säger att vi har så många anställda vid mentalsjukvården — det är över 10 000. Jämför man emellertid detta tal med antalet anställda vid kroppssjukvården — som säkert är betydligt över 20 000 — kan man inte bli så förvånad som herr Karlsson tycktes vara när det gällde mentalsjukvården. Allra minst var det väl herr Karlssons mening, att detta påpekande skulle vara ett argument för att sluta anställa behövlig personal; hans mening var sannolikt att ge oss en föreställning om vilken storleksordning mentalsjukvårdens personal har. Vid jämförelsen mellan kropps- och mentalsjukvård bör vi också komma ihåg, att omkring 40 procent av hela antalet vårdplatser vid sjukhusen i landet torde disponeras av mentalsjukvården men att kroppssjukvården har minst dubbelt så stor personal.

Vidare säger herr Karlsson att man av kritiken får det intrycket, att ingenting skulle ha gjorts för att avhjälpa missförhållandena. Det tror jag nu inte är riktigt. Visst erkänner vi att det har gjorts en hel del, och vi instämmer även i herr Karlssons mening, att man inte kan göra allt på en gång. Men eftersom upprustningen av personalen vid befintliga vårdplatser började redan 1953, måste man ändå fråga sig när denna upprustning äntligen skall kunna bli fullständig.

Motionärernas och reservanternas kritiska inställning beror inte minst på det

förhållandet, att medicinalstyrelsen har begärt såsom oundgänglig en förstärkning med cirka 750 anställda vid befintliga vårdplatser, medan Kungl. Maj:t endast går med på ungefär 400. Då är det att märka, att medicinalstyrelsen ändock har prutat 235 platser, om jag minns rätt, på det antal som sjukhusdirektionerna hade hemställt om. Det är inför detta väldiga svalg mellan vad som begäres såsom oundgängligt och vad som beviljas, som man helt naturligt får intrycket att upprustningen måhända inte sker med den snabbhet som det skulle kunna vara möjligt att mobilisera.

I detta sammanhang måste jag något beröra argumentet om rekryteringssvårigheter, även om utskottet självt avtrubbar det genom att säga, att dessa svårigheter inte förefaller att vara så särskilt stora, om man undantar läkarna. Jag frågar — och jag tror att jag har ställt den frågan tidigare här i kammaren — om det inte är så, att man just skapar rekryteringssvårigheter genom att upprätthålla en underbemanningspolitik. Tror herr Karlsson att det skulle vara möjligt att få sjöfolk till ett fartyg, som normalt behöver 30 besättningsmän, om man ville bemanna det med endast 20 besättningsmän? Jag bortser här alldeles från de bemanningsbestämmelser som kan finnas i vår sjölag. Jag tror inte att det skulle bli möjligt för någon skeppare, vare sig svensk eller av annan nationalitet, att segla med en sådan underbemanning. Men här begär man att personal skall rekryteras till sjukhus, där vederbörande vet att de kommer att få arbeta mycket mer än som är skäligt, därför att det inte finns tillräckligt stor personal på avdelningarna. Det är självklart att rekryteringen försvåras just genom att man anställer för fåtalig personal. Naturligtvis finns det orter där man av andra orsaker har svårt att rekrytera personal — i vissa fall medverkar väl bostadssvårigheterna — men åtminstone när det gäller ekonomipersonalen måste nog herr Karlsson ge mig rätt i att det på flertalet platser är möjligt att få tag i all den personal, som man skulle behöva inom detta område, eftersom den

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

kan rekryteras bland befolkningen på respektive orter.

Slutligen har vi frågan om kosthållet. Herr Karlsson säger att det i alla tider har varit som nu, men att man plötsligt fått syn på att missförhållanden föreligger; och följaktligen måste dessa missförhållanden avhjälpas omedelbart. Nej, herr Karlsson, det är ingen som begär att de skall avhjälpas omedelbart. Vi hade tänkt oss en liten justering uppåt av anslaget till själva kosten och vidare en justering av antalet anställda i detta sammanhang, speciellt ekonomipersonal. Men vad är det som departementschefen föreslår? Jo, av 79 begärda tjänstemän — om jag minns rätt — tillhörande ekonomipersonalen vid befintliga platser, tillstyrker departementschefen två. Det är ju alldeles självklart att dessa två nyanställda inte på något sätt kan medverka ens till att svårigheterna börjar bli mindre än de förut varit.

Herr talman! Jag har med det anförda velat lämna ett bidrag till debatten och vill i likhet med föregående talare, herrar Jacobsson och Edström, yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Huss yttrade sig beträffande antalet anställda inom sinnessjukvården och påstod att jag liksom skulle anse att det inte behövdes någon mer personal. Jag begriper inte var herr Huss fick detta ifrån, ty jag tillhör utskotts-majoriteten, och vi har ju beställt förslag till nästa år om ytterligare utökning av personalen. Man kan väl inte dra sådana slutsatser, att jag skulle hysa den meningen att det är tillräckligt med personal inom sinnessjukvården.

Jag talade om, varför jag nämnde dessa två siffror, som gällde antalet tjänster och avlöningskostnaderna. Det var för att framhålla organisationens storlek och svårigheten inte minst för utskottets ledamöter att göra justeringar när det gäller detaljer. Här var alldeles nyss en talare uppe, som visserligen inte

stälde något yrkande men som väckt en motion som går ut på att det skall anställas ytterligare två sköterskor på sjukhuset vid Uppsala. Sådana detaljer finns litet varstans i motionerna, och det är detta pussel som det är så svårt att få ihop, så att det blir riktigt och rättvist, när det finns en så stor organisation. Då får man lita på den slutliga omprövningen i Kungl. Maj:ts kansli av dessa frågor.

Det var detta jag ville säga, herr talman, och jag hoppas att det inte var någon mer än herr Huss som fattat mitt anförande så galet som han.

Herr HUSS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag erinrar herr Karlsson om att jag omedelbart efter det att jag nämnde den siffra det här gäller tillade, att jag var övertygad om att herr Karlsson inte hade den meningen att den skulle vara en begränsningssiffra.

Herr JOHANSSON, RUNE, (s):

Herr talman! På ett par punkter skulle jag vilja instämma med herr Karlsson i Munkedal. Den ena punkten är att frågan, i vilken omfattning förstärkningsåtgärder bör vidtas och takten i dessa förstärkningar, är ett avvägningsproblem. Den andra punkten är hans uttalande att dessa förhållanden, sådana vi nu har fått dem beskrivna, inte hänför sig till närmaste gårdagen utan är förhållanden som varit rådande vid våra mentalsjukhus under en lång rad av år. Jag tror att detta är riktiga konstateranden. Jag tror också att det är riktigt att, samtidigt som man säger detta, också göra det konstaterandet, som herr Karlsson för sin del snuddade vid, att vi är på väg att söka oss ur det besvärliga tillstånd som mentalsjukvården befinner sig i. Vi söker ju att bygga nya sjukhus — vi har särskilda organ för detta — och de förslag riksdagen haft och har att pröva har gällt och gäller årliga anslag till nybyggnader och upprustning av befintliga byggnader, på mellan 30 och 35 miljoner kronor.

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

Å andra sidan kan vi inte komma ifrån, att riksdagens ledamöter i allmänhet för litet känner till hur förhållandena egentligen är vid våra mentalsjukhus. Riksdagen har år efter år vid sin prövning tagit emot vad medicinalstyrelsen äskat via inrikesdepartementet och som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition på detta område, och man har gjort en bedömning på grundval av detta material. Men när det sedan här i riksdagen göres en beskrivning, där man kanske tvingas att blotta vissa förhållanden, som vi tycker är besvärande, är det liksom vi vill slå ifrån oss med bägge händerna. Vi kan naturligtvis fråga oss, hur länge vi skall hålla på med detta. Är det inte skäl i att vi någon gång söker att få en kartläggning av läget inom mentalsjukvården för att se det som det är och att vi vid våra försök att göra en avvägning med hänsyn till våra ekonomiska resurser får ta vederbörlig hänsyn till hur det i verkligheten ser ur?

Den pågående utredningen — den som mentalsjukvårdsdelegationen svarar för — har för avsikt att söka göra en sådan kartläggning. Jag tror att dess betänkande kommer att framläggas under senare delen av året. Det skulle annars kanske ha varit av visst intresse att i denna debatt lämna en liten redovisning för utredningsarbetet, men jag skall inte göra det nu. Det kunde ju göras gällande att det vore ett försök att färga förhållandena. Men de är, som herr Gustaf Karlsson säger, så dåliga att man inte behöver färga dem.

Jag tror, att om vi kan vara överens på den här sista punkten, kan vi komma till en fråga som jag tycker är ganska viktig. För att belysa den vill jag erinra om att det för något år sedan förekom i den amerikanska televisionen en redovisning av förhållandena vid de statliga sinnessjukhusen i Amerika. Dessa är sämre än vid sinnessjukhusen här, och det vill inte säga litet. Denna redovisning i televisionen föranledde emellertid en mycket omfattande och livlig diskussion bland den amerikanska allmänheten, och denna diskussion kom att

medföra att man delade sig i två läger. Det ena lägret menade ungefär så, att det här är förskräckligt, så här kan det inte få vara. Det andra lägret åter sade, att det spelar ju egentligen inte så stor roll, hur dessa människor har det, ty de har inget medvetenhetsliv i vanlig bemärkelse; de kan inte ta intryck av sin omgivning och därför gör det inte så mycket, om väggarna är kala eller söndriga, möblerna är dåliga o. s. v.

Jag tror att det också här i vårt land finns många som har den uppfattningen, att det inte spelar så stor roll, hur man ordnar det för dessa människor och att man med utgångspunkt från en sådan inställning inte kan finna anledning att skyndsammare än som nu sker söka åstadkomma en förbättring. Moderna psykiatriker har emellertid påvisat att en sådan uppfattning inte längre kan anses riktig; att även de människor det här gäller har ett medvetande, tar intryck av sin omgivning och påverkas av denna. Är omgivningen sådan, att den påverkar dem negativt, så blir det inte utan följder. Om man söker gestalta omgivningen trivsamt och trevligt, påverkas de gynnsamt härav. Jag tror att det är med utgångspunkt från en sådan inställning, som vi också måste handla och som vi väl också i vissa fall söker handla.

Därmed är vi egentligen framme vid det som herr Gustaf Karlsson berörde som en avvägningsfråga, varvid han gav sig in på ett, som jag tyckte, principiellt ganska intressant resonemang. Utskottet, säger han, prövar de föreliggande äskandena i huvudsak med utgångspunkt från de förslag som Kungl. Maj:t lägger fram. Utskottet anser sig därvid icke kunna gå utöver den ram, som Kungl. Maj:t i sin proposition har föreslagit. Men, herr Gustaf Karlsson, bakom Kungl. Maj:ts förslag har man ju ändå medicinalstyrelsens äskanden. Det är den för sjukvården ansvariga medicinala myndighetens äskanden som prövas av Kungl. Maj:t. Jag kan inte finna att det vid departementets prövning har kunnat förebringas sådana skäl mot vad medicinalstyrelsen anfört, att man utan

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

vidare kan följa vad Kungl. Maj:t här föreslagit, ty vid denna prövning har skett en ekonomisk avvägning. Men det slutgiltiga avgörandet får väl ändå sägas ligga hos riksdagen, och om riksdagen vid en prövning av Kungl. Maj:ts och de ansvariga medicinala myndigheternas förslag finner anledning att gå på vad de medicinala myndigheterna äskat, så tycker jag att en sådan prövning inte är oriktig utan ganska rimlig. Vid den prövning, som måste ske på departementsplanet, blir det en avvägning mellan alla de olika ting som så småningom kommer att föreläggas riksdagen. Där får det ena behovet trängas med det andra. Men jag undrar — jag skall inte ställa någon samvetsfråga till herr inrikesministern — om han är så förfärligt glad och tillfredsställd över den avvägning som skett och som i Kungl. Maj:ts proposition gett till resultat, att han inte kunnat föreslå erforderliga medel för att tillmötesgå de medicinala myndigheternas äskanden. Om man med utgångspunkt från de bekymmersamma förhållanden, som råder vid våra mentalsjukhus, försöker sig på en bedömning, som bör sträcka sig något längre än till det plan som herr Gustaf Karlsson själv kom fram till, nämligen till en avvägning mellan hur vi som friska människor ser på förhållandena och hur mycket vi är beredda att avstå till dem som är sjuka, så tror jag väl ändå att vi vid en sådan avvägning har all anledning att säga oss, att nog skulle vi väl kunna vara med på att avstå något litet av de förmåner, som vi har, för att ge härav åt de sjuka.

När man kommer fram till denna fråga, som närmast berör personaluppsättningen vid våra mentalsjukhus, är det ett litet bekymmer som jag tycker det finns anledning att observera, nämligen att den förstärkning av personalresurserna som ändå föreslås, inte är helt och fullt tillfredsställande. Den tar visserligen sikte på att öka personalen och stoppa in några här och där, men jag är inte övertygad om att man så att säga haft möjligheter att sätta in de nya och ökade resurserna på de platser, där det skulle vara lämpligast.

Vid vägningen var de mest behövs, väger man i allmänhet mot bakgrunden av bristsituationer, och det är i och för sig riktigt. Vi har emellertid konstaterat att det vid våra mentalsjukhus råder en tröghet och en inaktivitet som är ytterst besvärande. Den grundar sig självfallet på bristen på personal. Vi besökte för någon tid sedan ett sjukhus, där det fanns två läkare som skulle ha hand om 669 patienter. Det fanns naturligtvis ingen möjlighet för dessa läkare att utöva någon aktiv vård av sina patienter. Det är självfallet inte heller möjligt för personal vid sjukhus med en överbeläggning upp till 50 procent att vårda patienterna, utan personalen tvingas till någon form av övervakning och ingenting annat. Det är naturligtvis detta förhållande som gör att vår mentalsjukvård befinner sig i dagens bekymmersamma läge.

Å andra sidan har man nu försökt i anslutning till upprustningen och nybyggandet att också påverka personalen till en aktivare behandling av patienterna. Visst försöker vi med arbetsterapi och sysselsättning för våra patienter, men när vi granskar den sysselsättnings-terapi, som förekommer, måste vi nog konstatera att på det stora flertalet av våra sjukhus är det inte mer än omkring 15 procent av patienterna som deltar däri. Sporadiskt kan de ta del i städningsarbete, i köksarbete osv., men någon ordnad sysselsättning förekommer inte. Det är klart att detta mycket menligt påverkar patienterna. De har inga möjligheter att ryckas upp, och det går inte att nå några resultat av en sådan vård.

När man alltså här på vissa sjukhus försöker få i gång en aktivare verksamhet, kräver detta självfallet ökade personalresurser, men där blir ofta bedömningen från de centrala myndigheternas sida denna: här har vi ett sjukhus där man är aktiv, där man har aktiva läkare och aktiv personal, och det finns ingen anledning att sätta in ny personal där. Följaktligen får man vid det sjukhuset kämpa under ytterst besvärliga förhållanden för att över huvud taget kunna hålla den aktivitet uppe till vilken man

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

har nått, men man kan inte förbättra den, man kan inte nå längre, därför att man inte får tillräckligt med resurser. Det blir naturligtvis så, att när man år efter år har sökt efter förstärkningar, försökt att åstadkomma någon form av aktivitet men inte har fått någon hjälp och någon förstärkning, då kommer besvikelsen, då faller man lätt tillbaka i ett tröghetsförhållande, och inaktiviteten ligger så småningom snubblande nära igen.

Därför tror jag att det är mycket viktigt att vid en tidpunkt som denna, då vi kan förmärka stegrad aktivitet på en rad av sjukhus, det också blir en signal från de anslagsbeviljande myndigheternas sida, som innebär att man observerar detta och är beredd att ge stöd åt en sådan fortsatt verksamhet. Därför måste vi vara beredda att ställa de nödvändiga resurserna till förfogande. Gör vi inte detta, betyder det att vi också här hämmar utvecklingen, och det tycker jag skulle vara det sämsta som just nu kunde inträffa. Jag tror därför att man vågar säga, att när vi här skall väga mellan det äskande som görs i Kungl. Maj:ts proposition och det som de sinnessjukvårdande myndigheterna på vällovliga grunder har redovisat — och ytterst blir det ju här ett försök till vägning mellan vad vi är beredda att avstå i annat sammanhang — så bör man svara ja till vad som föreslås i de föreliggande reservationerna, vilka jag ber att få yrka bifall till.

Häri instämde herr *Ohlon* (fp), fru *Sjöström-Bengtsson* (s) samt herrar *Sundelin* (fp), *Boman* (fp), *Branting* (s), *Aastrup* (fp), *Ollén* (fp) och *Snygg* (s).

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord i anledning av herr Johanssons resonemang att vi kanske inte vet så mycket om hur det egentligen är inom sinnessjukvården. Därmed avsåg han oss litet var, och jag kan hålla med honom. Statsutskottets tredje avdelning har dock,

så långt det har varit möjligt, sökt att få insikt i den här organisationen. Vi har besökt åtskilliga av dessa gamla sinnessjukhus. Vi har tagit god tid på oss och gått igenom de olika avdelningarna. Jag måste säga att den tristess, som liksom har strömmat igenom både kropp och själ på en efter en dags studium vid ett av våra gamla sinnessjukhus, släpper inte på länge. Men denna stämning hos människor, som skall handlägga dessa problem, får ju ändå inte vara avgörande när det gäller att bedöma vad som är ekonomiskt möjligt.

Jag fattade faktiskt i långa stycken herr Rune Johansson, som om vi egentligen vore eniga i våra synpunkter, men han slutade med att yrka bifall till reservationen, därför att det skulle vara en signal som skulle förmå dem, som framlägger förslaget i kanslihuset, att komma med bättre förslag nästa år. Jag vill med all styrka hävda att utskottets majoritet har givit en sådan signal i det stycke av utlåtandet som jag tillät mig att föredra här i kammaren. Det är enligt min mening en tillräckligt stark signal. Vi må vara hur bekajade som helst av intresse för sinnessjukvården, så kommer vi ändå inte förbi att i årets förslag har gjorts ekonomiska avväganden. Jag vet inte vilka andra förmåner vi har fått avstå från därför att detta belopp har ökats så väsentligt i år. Alla vet vi väl, hur arbetet går till. Dessa ekonomiska spörsmål dryftas månadsvis i kanslihuset, och man kommer överens om att så och så mycket kan man släppa till på det och det området och så och så mycket på det och det. Jag hävdar den meningen, att har man träffat detta avgörande under mycket svåra och ingående överläggningar, kan inte riksdagen rubba det på det sätt reservanterna föreslår. Riksdagen skall självfallet vara fri och obunden i sina prövningar — det kommer aldrig på fråga att den inte är det — men jag tror att riksdagen får ha så pass mycken respekt för dessa ekonomiska avgöranden, att riksdagens intresse får knytas till vad som skall kunna göras nästa år, och här har vi gett en signal. Här har vi gett inrikesministern

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

oreserverat stöd och sagt ifrån, att nu skall han se till, att han får pengar till en väsentlig personell förstärkning här, till en väsentlig förstärkning av servicen vid våra sinnessjukhus. Det är den vägen som riksdagen i nuvarande ekonomiska läge ovillkorligt måste gå enligt min bestämda mening.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets framställning.

Herr JOHANSSON, RUNE, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är två frågor som anmäler sig i anslutning till detta herr Karlssons senaste inlägg. Den ena är: Vilka garantier har vi för att avvägningen hos Kungl. Maj:t har större förutsättningar att nästa år resultera till förmån för mentalsjukvården än vad vi har haft i år? Jag har nogsamst läst vad utskottet har skrivit, och har funnit att man skjuter det hela på framtiden, man vill inte vara med om att träffa det avgörande som här önskas från riksdagens sida.

Den signal, som jag talade om, var inte bara den signal som så att säga skulle utgå till departementen. Jag har inte försökt uppkalla herr inrikesministern, men jag har ändå varit litet fundersam, om hans innersta förhoppningar blivit tillgodosedda i fråga om vad som behövs för mentalsjukvårdens vidkommande. Men den signal, som jag skulle vilja ha avgiven, är en signal till all den personal som finns vid våra sjukhus och som under årtionden fått arbeta under orimliga förhållanden. Man har inte uppmärksammat dessa förhållanden och gett denna personal de resurser som är nödvändiga. Från riksdagens sida borde man vid något tillfälle ge till känna att man inser de besvärligheter som mentalsjukvårdens personal arbetar under, och att man är beredd att försöka förstärka deras resurser. — Självfallet inte så att man med ens kan avbeta hela fältet och med ens ge de förstärkningar som är nödvändiga. Låt mig bara erinra om att utbyggnadsplanen för vår mentalsjukvård, för att få upp den ur det tillstånd, där den nu

befinner sig, trots att vi årligen anslår 30 till 35 miljoner kronor, kommer att ta 15 år. Därför tror jag, att när vi försöker avväga här, bör vi vara på det klara med att vad de sinnessjukvårdande myndigheterna här har gjort är bara ett litet försök att nå en förbättring, som personalen har all anledning räkna med att den skall få, men som Kungl. Maj:t inte har funnit möjlig. Jag tycker att riksdagen borde kunna ta steget fullt ut och ge den förstärkning som i reservationerna föreslås.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s) kort genmäle:

Det är egentligen personalen som det här gäller. Antalet är 140 eller något sådant. Det finns en synpunkt när det gäller personalrekryteringen som inte har berörts i debatten, och det är, att även om det finns folk, bör rekryteringen ske med viss urskillning. Det är inte enbart kvantitetet det gäller utan kvalitet, och det bör enligt min mening fästas litet avseende vid detta. Man måste ha människor att välja på, så att man får in de bästa, de ambitiösaste i denna vård. Detta tror jag är så pass allvarligt, att man också av denna anledning borde nöja sig med att ta det steg som utskottsmajoriteten rekommenderar. Det skulle utifrån dessa synpunkter vara till gagn för sinnessjukvården själv, om man följde utskottsmajoriteten.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag är fullt överens med herr Karlsson om att detta är ett avvägningsproblem och att vi har många eftersatta områden. Men man behöver blott tänka efter något, hur det varit i samhällsdiskussionen under de senaste åren för att få klart för sig, att mentalsjukvården väl ändå är det allra mest eftersatta. Om det inom detta område, som herr Gustaf Karlsson nämnde, har varit illa ställt så länge, kan jag inte finna, att detta skulle vara någon motive-ring för att inte nu påskynda förbättringarna.

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Rune Johansson nyss sagt. Vi måste ge en signal till personalen å mentalsjukhusen, som är så utarbetad, så otillräcklig och som arbetar under så otillfredsställande förhållanden, som den gör, ge dem ett löfte som innebär att det ska bli bättre.

Jag vill blott tillägga med utgångspunkt från mitt första anförande, att vetenskapens framsteg på detta område gjort problemen än mer aktuella än tidigare. Sinnessjukvården i dag är något helt annat än sinnessjukvården för tio år sedan. Vi behöver höja vår sinnessjukvård till lika god standard som vår kroppssjukvård. Vi har nu större möjligheter än tidigare att hjälpa dessa mentalt sjuka, att hjälpa dem bli friska och arbetsföra igen.

Om det från riksdagens sida manifesteras en verklig önskan om upprustning av vår sinnessjukvård, tror jag även, att detta skulle väcka genklang inom departementet. Vi bör komma ihåg att redan medicinalstyrelsen i sitt anslagsäskande hade nedbantat sjukhusens krav högst väsentligt. Här har nu departementschefen i sin tur sedan nedbantat medicinalstyrelsens anslagskrav till cirka hälften. Så har säkert ej gjorts utan påverkan och hänsynstagande till statsfinansiella skäl.

Det är olyckligt för staten, att det här finns jämförelseobjekt. Vore det så, att staten hade hand om all sinnessjukvård inom landet, kunde man tro att det vore omöjligt att sköta den på ett bättre sätt. En stor del av sinnessjukvården i landet lyder dock under andra sjukvårdshuvudmän och står på betydligt bättre standard.

Jag vill endast nämna en sak till. Det har antytts, att den undersökning, som fröken Kerstin Larsson gjort inom medicinalstyrelsen beträffande kostförhållandena o. dyl., eventuellt skulle kunna misstänkas vara något för starkt färgad. Jag har aldrig hört, att utredningar inom kungliga styrelser skulle vara färgade, då det gäller så allvarliga ting som här. Då den utredning, som föreligger, gjorts inom medicinalstyrelsen, anser jag, att

vi kan ha all orsak att tro på densamma. Intet har framkommit som tyder på att den icke skulle vara riktig.

Jag tillåter mig, herr talman, att ännu en gång yrka bifall till reservationen.

Herr JACOBSSON (fp):

Herr talman! Jag vill inte mycket förlänga denna långa debatt. Jag begärde ordet närmast i anledning av herr Gustaf Karlssons första anförande, vari han nämnde att det är svårt att göra justeringar i departementschefens förslag och att upprustningen av mentalsjukvården måste ske i etapper. På den senare punkten är vi väl fullständigt eniga. Ingen inbillar sig väl heller att vi menar att de förstärkningar på vissa punkter, som vi har föreslagit i reservationen, skulle anses innebära någon verklig och slutgiltig lösning av mentalsjukvårdens problem här i landet.

När herr Gustaf Karlsson vidare säger att han känner sig obehagligt berörd över att man diskuterat frågan precis som om man på detta område inte skulle ha gjort något alls, kan jag inte underlåta att säga att jag tycker att herr Karlsson slår in öppna dörrar. Det är väl ändå ingen som har diskuterat på det sättet; allra minst har jag gjort det.

Jag nämnde i mitt första anförande, att när det gäller målsättningen på detta område är vi väl i stort sett eniga. Jag har också den uppfattningen att inte minst herr Gustaf Karlsson, utskottets ärade talesman här, personligen är angelägen att befrämja en god utveckling på mentalsjukvårdens område. När vi här föreslår förbättringar i vissa detaljfrågor, så är det måhända i det stora sammanhanget relativt obetydliga saker, även om man ifrån vår synpunkt sett tycker att det är något högst väsentligt.

Det har som ett huvudargument i debatten emot reservanternas ståndpunkt anförts, att man här måste avväga olika intressen mot varandra och att det egentligen i stort sett rör sig om en avvägningsfråga. Jag tycker för min del att det är ett argument, som i detta sammanhang inte är alldeles hållbart. Det är

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

klart att vi rör oss med avvägningsfrågor, inte bara på detta område utan på snart sagt alla områden, men vi rör oss här, i motsats till vad fallet är på många andra områden, på ett fält där vi ändå i stort sett är eniga om att det råder missförhållanden, som behöver avhjälpas. Jag har fått det intrycket, att utskottets talesman också har den uppfattningen. Under sådana förhållanden kan jag inte se annat än att det här inte så mycket gäller en fråga om en avvägning av de ekonomiska resurserna som fastmera en fråga om den reaktionstid vi behöver för att besluta oss för vilka åtgärder som skall vidtagas.

Jag konstaterar, att det inte är någon i denna debatt som gjort invändningar mot reservanternas ståndpunkt i sak. Man tvärtom understryker att de missförhållanden, som vi har påtalat, är för handen, och man är angelägen att i den mån det blir ekonomiskt möjligt också vara med om att avhjälpa dem.

Jag vill med detta ha sagt, att den sakliga motivering, som vi i reservationen har anført för vår ståndpunkt, alltjämt kvarstår oemotsagd efter denna debatt. Med den utgångspunkten ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Denna diskussion började med punkterna 24 och 25 i utskottsutlåtandet. Jämfört med hur debatten sedan utvecklats sig innehåller dessa punkter detaljfrågor om också i och för sig viktiga sådana. Från att syssla med de ting, som punkterna 24 och 25 avser, har debatten utvecklats — framför allt genom de inlägg som gjorts av herrar Gustaf Karlsson och Rune Johansson — till att bli en principdebatt, och som rubrik på den skulle man möjligen kunna sätta: Sjukvårdens andel av folkhushällets samlade resurser.

Det har kommit in i sammanhanget någonting, som man kallat ett avvägningsproblem. En talesman för reservanternas nyss ville bestrida att avvägningsproblemet här skulle vara väsentligt och

menade, att det fastmer är fråga om olika längd av en reaktionstid.

Jag tillåter mig hysa den meningen, att vi i denna diskussion har en gemensam utgångspunkt, nämligen den, att vi är överens om att satsa allt vad vi lämpligen kan på hälso- och sjukvården i landet och därmed även på mentalsjukvården, men att meningsskiljaktigheterna närmast rör frågan om vad vi lämpligen kan.

Det finns två synpunkter jag skulle vilja anlägga på detta s. k. avvägningsproblem.

Vi har efter min mening för länge sedan i vår utgiftspolitik passerat den punkt där de samlade statliga utgifterna börjat bli samhällsekonomiskt äventyrliga. De flesta av oss medborgare vill inte gärna dämpa konsumtionsönskemålen, och de undan för undan stegrade anspråken från statens sida på skatter möts vid löneförhandlingarna med krav på kompensation. Samtidigt har det visat sig, att näringslivet utvecklas i en numera dämpad takt och att den gemensamma brödkakan alltså inte växer till med samma hastighet som den nominella köpkraften ökar. Det är alldeles uppenbart att var och en som sysslar med statsfinansiella avvägningsproblem måste ha denna bakgrund för ögonen och följaktligen fråga sig på praktiskt taget varje punkt: Är denna utgift så nödvändig, att vi inte kan för tillfället undvika den? Om den frågan skulle besvaras med nej måste han ytterligare fråga: Är resurserna i övrigt sådana, att vi med sikte på de närmaste åren kan åtaga oss denna utgift?

Det var den ena synpunkten. När man ifrån den kommer till att vi inte har obegränsade resurser, kommer avvägningsproblemet att få en annan aspekt. När det då blir fråga om sjukvården i sin helhet, träder givetvis mentalsjukvården in i bilden, främst på grund av att vi här har att göra med ett eftersatt vårdområde både när det gäller forskning, undervisning och egentlig vård. Det är naturligt att man när resurserna är begränsade måste eftersträva att ge en viss prioritet åt mentalsjukvården för

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

att så snart som möjligt inhämta den efterläpning som har uppkommit.

Här bör dock rättvisligen sägas, att det på de senaste åren har gjorts verkliga kraftansträngningar. De som jämför kostnaderna, byggnadsbeståndet och personaltätheten nu och för några år sedan måste utan vidare erkänna att så är fallet.

Då blir frågan: Kan vi skynda mera än vad vi gör? Där har vi den för ögonblicket konkreta frågeställningen då det gäller detta avvägningsproblem. Här har redan sagts, att om vi skall öka ut personalen måste vi göra kapitalinvesteringar för att få bostäder åt den nya personalen, och när det gäller kosten, som vi vill förbättra, måste vi också börja på investeringssidan och skapa de rent lokalmässiga förutsättningarna för de förbättringar, som vi är ense om att försöka åstadkomma.

Från reservanthåll sägs, att vi inte gjort den riktiga avvägningen, och herr Rune Johansson satte i fråga, huruvida man också inom kanslihuset gjort en rätt avvägning. Jag tillhör dem som många gånger hyser den uppfattningen, att kanslihuset icke gör riktiga avvägningar, men det återstår för herr Johansson och andra att bevisa, att man på denna punkt förfarit felaktigt inom kanslihuset med hänsyn till det samlade behovet av utgifter på andra områden. Så har icke skett. Och här måste jag ju i likhet med herr Gustaf Karlsson säga, att vi här i riksdagen befinner oss i ett underläge när det gäller budgetära frågor. Vi har nämligen inte den samlade överblick, som vi åtminstone i mera optimistiska stunder tror att man har inom kanslihuset. Vi saknar i riksdagen en central budgetbehandling. Vi har visserligen budgetbehandlingen rätt centraliserad inom statsutskottet, men det finns ju även ett annat budgetutskott. Såsom frågorna för närvarande strömmar till och behandlas har vi här i riksdagen med nuvarande budgetteknik helt enkelt inte möjlighet att få den totalbild över hela läget, som erforderas för att vi från riksdagens sida utan vidare skulle kunna säga, att vår avvägning i en viss frå-

ga är bättre än den som kanslihuset gjort. Vi måste vidare ha en föreställning inte bara om utgifterna utan också om resurserna.

Vi är, herr talman, i den angelägenhet, som det nu gäller, överens om syftet, men vi är litet oense om takten för att åstadkomma de önskvärda förbättringarna. Accepterar vi att det här är fråga om ett avvägningsproblem, måste vi se problemet just mot bakgrunden av att det gäller att få till stånd den riktiga avvägningen i utnyttjandet av våra tillgängliga resurser. Om vi överanstränger våra resurser, skadar vi mer än vad vi gagnar. Den faran har vi löpt nu ganska länge här i landet. När det gäller avvägningen på sjukvårdens område tror jag att tidpunkten nu också är inne för oss att fundera över, huruvida vi inte rent av är tvungna att en smula dämpa utvecklingstakten i fråga om kroppssjukvården, kanske minst då det gäller forskning och undervisning, men möjligen på vårdsidan. Därigenom kunde vi kanske få möjlighet att med de begränsade resurser vi har koncentrera våra ansträngningar på förbättringar inom sinnessjukvården, som otvivelaktigt är det mest eftersatta området inom vår sjukvård.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Tredje avdelningens ärade ordförande har på ett mycket bra sätt klargjort utskottets synpunkter på föreliggande fråga. Även herr Bergh har nyss gjort några ytterligare klarlägganden. Eftersom jag har deltagit i tredje avdelningens arbete vid handläggningen av denna fråga vill jag ändock tillägga några ord, trots att denna debatt redan håller på att bli ganska utdragen.

Jag vill först bestämt reagera mot vad herr Rune Johansson här sade när han halvt om halvt tycktes anse, att utskottet inte visat den vidsyn som är nödvändig inför behandlingen av en sådan fråga som denna. Utskottsmajoriteten har, ansåg herr Johansson, mest sett på vad departementschefen har föreslagit

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

och har inte lyssnat på vad vederbörande medicinska myndigheter anfört. Jag vill då i likhet med herr Karlsson i Munkedal erinra om att vi i utskottet såväl i år som tidigare år, när dessa frågor varit under behandling, haft föredragningar i tredje avdelningen av representanter för medicinalstyrelsen. Tredje avdelningen har även årligen gjort resor till olika sinnessjukhus ute i landet. Avdelningens ledamöter har därvid skaffat sig upplysningar och kännedom om förhållandena. Vid avdelningens besök inom det äldre sjukhusbeståndet har vi fått en skrämmande bild av läget. Vid besök på nyare sjukhus, exempelvis Sidsjön, har vi däremot fått det intrycket, att det vid dessa vårdanstalter är ganska bra ordnat. Vid de äldre sjukhusen är det framför allt den stora överbeläggningen som verkat skrämmande. Mot denna bakgrund hälsar vi med särskild glädje den nybyggnad av sinnessjukhus som nu skall komma till stånd.

Ytterst är det, såsom redan påpekats i debatten, här fråga om ett avvägningsproblem. Det är inte bara Kungl. Maj:t, som måste tänka på att det gäller att få till stånd den lämpliga avvägningen mellan olika utgifter, utan även utskottet och riksdagen måste i hög grad ta hänsyn till denna synpunkt.

Utvecklingen har ju för övrigt, såsom också påpekats, ingalunda stått stilla när det gäller sinnessjukvården. Jag behöver bara erinra om att det i år föreslås inrättande av 418 nya tjänster. Utskottet säger även i sin skrivning, att det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget i stort sett motsvarar de intentioner, åt vilka utskottet gav uttryck i sitt föregående år avgivna utlåtande. Därför hoppas vi också att vad utskottet skriver i år, alltså att det bör bli en ytterligare utbyggnad i motionernas syfte, skall ge departementet råg i ryggen. Detta uttalande av utskottet kommer helt säkert att få till följd att riksdagen nästa år från Kungl. Maj:t får förslag om den ytterligare utbyggnad av sinnessjukvårdens resurser som utskottet nu uttalar önskemål om.

Med dessa ord ber även jag, herr tal-

man, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag skall inte närmare gå in på de meningssmottningar, som här kommit till uttryck mellan utskottsmajoritet och reservanter, utan vill nöja mig med att lämna några upplysningar för att komplettera den bild som här givits. De gäller inte sinnessjukvårdens tillstånd, ty därvidlag är nog i stort sett riktigt vad som sagts, sinnessjukvården släpar våldsamt efter och har gjort det i åtskilliga årtionden, men jag vill lämna några siffror för att belysa den nuvarande upprustningstakten.

Låt mig först säga något om storleken av de medel, som anslagits för byggande av nya sjukhus. Det är ju en stor överbeläggning på sjukhusen. Byggnaderna är nedslitna, och en mycket omfattande upprustning är nödvändig. En sådan har också pågått under ett antal år. Under exempelvis perioden 1948/1949—1952/1953 investerade staten i byggnader för sinnessjukvården ungefär 61 miljoner kronor. Under den därpå följande femårsperioden — alltså inklusive det budgetår, som riksdagen i dag har att ta ställning till — investerar staten i fasta priser, alltså i samma penningvärde, 148 miljoner kronor. Under första delen av upprustningsperioden investerades alltså i sjukhusbyggnader 61 miljoner kronor och under andra delen 148 miljoner kronor i, märk väl, samma penningvärde räknat. Som säkert kammarens ledamöter känner till anvisar riksdagen för närvarande ett belopp till byggande av sinnessjukhus, som är tillräckligt för att få fram ett nytt sjukhus varje år av låt mig säga samma storlek som Gullberna, som man anser har den storleken som ett sinnessjukhus bör ha, d. v. s. för mellan 700 och 800 personer.

Detta om byggnaderna.

Det har naturligtvis inte heller stått stilla beträffande personalförstärkningen. Vi hörde nyss av herr Karlsson i Munkedal, att vi inom sinnessjukvården har ungefär 9 000 anställda. Det antalet ökas

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

årligen — under de senare åren har det varje år tillkommit så där en 400 personer. Om vi tittar på utökningen under den 10-årsperiod, som jag nyss talade om när det gällde byggnaderna, kan vi konstatera att vi under den första hälften, d. v. s. perioden 1948/1949 — 1952/1953, fick ungefär 900 tjänster ytterligare. Under den därpå följande femårsperioden, 1953/1954 — 1957/1958, blir antalet inemot 1 400 nya tjänster.

Det är klart att man kan säga att den takten är otillfredsställande och att det borde ha gjorts mer — mycket mer, reservanterna anser också det. Deras yrkande går visserligen inte ut på så mycket mer för nästa budgetår, men till de stora höjningar, som vi föreslagit, vill de dock lägga ett par miljoner. Det kan hända, att om jag hade kommit med dubbelt så stora krav i år på riksdagen, så hade man ändå från något håll i alla fall föreslagit ytterligare ett par miljoner. Ett stort behov finns nämligen, det är jag den siste att vilja bestrida, och för min del är jag angelägen att takten blir så snabb som möjligt. Men man har all anledning, när man bedömer dessa frågor, att göra klart för sig, att vi dock befinner oss i en ganska intensiv upprustningsperiod just nu — låt vara att man kan säga, i likhet med reservanterna, att det borde ha gjorts ännu litet mer i år.

Sedan vill jag säga några ord om läkartillgången. Det är smått om läkare vid sinnessjukhusen med många tjänster vakanta. Jag känner inte till varifrån herr Rune Johansson hämtat det exempel, som han gav oss, där två läkare skulle sköta ett uppenbarligen alltför stort antal patienter, men jag sade mig själv, att det vid just den sjukvårdsinrättningen nog lär finnas flera tjänster än två. Det är inte i fråga om antalet tjänster som det brister, utan här är det fråga om omöjligheten att få läkare till redan existerande befattningar. Och den svårigheten avhjälpes man inte genom att riksdagen nu säger att vi skall ha ytterligare några tjänster.

Beträffande läkartillgången vill jag också säga ett par ord närmast i anslutning till vad herr Edström nämnde om

angelägenheten av att få läkare till ett specialområde, varvid han försvarade sin ståndpunkt med att just den sortens läkare går det att skaffa, även om det är svårt att skaffa sinnessjukläkare i allmänhet. Jag vill göra den invändningen att vi har att göra med någonting som närmast kan betraktas som kommunicerande kärll när vi talar om läkare av olika kategorier. Utökar man väsentligt läkarkåren på sjukhusen, föreställer jag mig att det blir åtskilligt mycket besvärligare att få provinsialläkare o. s. v. Man har nog all anledning att ta hänsyn till den totala läkartillgången, och det totala läkarbehovet, när man bedömer dessa frågor.

Jag har, som sagt, herr talman, inte i vidare mån velat lägga mig i de meningsbrytningar, som här kommit till uttryck, än att jag velat försöka något komplettera den bild som här givits.

Herr JOHANSSON, RUNE, (s):

Herr talman! Det är egentligen bara om byggnationen, som jag skulle vilja säga ytterligare några ord. De siffror som herr statsrådet anförde är ju alldeles riktiga, men jag tror att det finns anledning att klargöra, att de bör ses mot bakgrunden av det behov som föreligger och den generalplan, som vi fastställde för några år sedan och som innefattar en redovisning av uppbyggnadsbehovet till i det närmaste 500 miljoner kronor. Det om någonsin vittnar i vilket uselt tillstånd vår mentalsjukvård befinner sig.

Det är då också riktigt, som jag här tidigare sagt, att om man kostar på 30 miljoner kronor om året för upprustning och nybyggnader, är det visserligen mycket pengar, men med den takten tar det 15 år att realisera den generalplan som vi har bestämt oss för och som ändå egentligen bara rent nödortfött fäcker det behov som vi utmätte för något år sedan. Därför ställs man naturligtvis inför frågan: Skall vi låta dessa 15 år gå, under vilken tid vi visserligen bygger nya sjukhus och rustar upp en del av de gamla, utan att det, såvitt jag

Anslag till avlöningar vid statens sinnessjukhus

förstår, finns tillräckligt utrymme för att underhålla de sjukhus vi nu har och dem som vi bygger? Under dessa 15 år kommer ju förslitningen av de nuvarande sjukhusen och även av de nya att fortsätta. Det är den frågan vi måste ställa: Är vi beredda att säga, att det tillstånd vi nu har visserligen är besvärligt, men att det inte gör någonting, om det tar 15 år innan vi avhjälp det?

Är vi då inte medvetna om att mentalsjukhusens nuvarande tillstånd inte ger resurser att förbättra människorna i den omfattning som borde vara möjlig? Betyder inte detta, att man skall gå rakt på sak, att vi låter tusentals människoliv ödas i våra sjukhus därför att vi inte är beredda att ställa tillräckliga resurser till förfogande? Vid en jämförelse mellan mentalsjukvården och i ett par andra länder — Danmark, Holland — är skillnaden så stor, att den gör ett bekymmersamt intryck.

Jag skall inte försöka redovisa hur förhållandena ter sig just nu vid våra sjukhus. Jag har sagt att det får komma i det betänkande som kommer att publiceras under höstens lopp.

Den sista punkten i mitt anförande gällde ett faktiskt förhållande vid ett sjukhus så sent som i vår. Det är riktigt, som herr statsrådet säger, att där finns flera tjänster inrättade — jag tror det finns fyra tjänster. Med vad hjälper tjänsterna, om man har fyra tjänster men bara två av dem är besatta? Och där finns två läkare, som skall ha vårdnaden om 669 patienter. På den punkten är herr statsrådet och jag överens, men jag drog fram saken för att klargöra, att vården av dessa patienter måste bli i det närmaste obefintlig, eftersom läkarna inte har möjligheter att kunna sköta ett så stort antal. Sedan är vi väl fullt överens om att bristen på läkare är mest markant inom psykiatrien och att detta är ytterst beklagligt. Vi söker efter vägar för att komma till rätta med problemet. Vi hoppas att de lasarettpsykiatriska klinikerna skall bli utbildningscentra, där man kan få fram läkare. Vissa möjligheter har vi väl i fråga om läkare inom invärtes medicinen,

där man bör kunna få en viss förstärkning.

Vi befinner oss alltså i den situationen att det är brist på läkare. Dessa spelar naturligtvis den betydelsefullaste rollen i sjukvården, men de kan ju ändå i någon mån ersättas av den övriga personalen, de som så att säga har den omedelbara omvårdnaden av patienterna. Då ett tillräckligt antal läkare inte står till förfogande vid våra sjukhus, måste man alltså öka kadern av den övriga personalen, annars kommer det hela att stå stilla. Jag tycker nog att det är ett dåligt argument då man anför bostadsfrågan som en av stötestenarna när det gäller att utöka denna personal. För några år sedan bestämde vi oss ju för att staten inte längre skulle tillhandahålla bostäder åt personalen vid statliga inrättningar mer än i en mycket ringa utsträckning. Vid Gullberna sjukhus gjorde man det exempelvis endast till 15 procent av personalen. I övrigt får personalens bostadsfråga ordnas på annat sätt.

Om jag inte tolkat utskottsutlåtandet fel, har utskottet inhämtat att situationen i rekryteringshänseende är relativt gynnsam då det gäller all personal utom läkarna. Det är därför vi mycket hårt håller på att man här bör inrikta sig på att nu förstärka den övriga personalen.

Herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över att herr Rune Johansson visar ett så påfallande starkt intresse för förhållandena på detta område; det gör man när man har fått ta del av hur det ligger till där. Jag har gjort det, och herr Johansson har också varit och tittat på en del hurudant läget är.

Den internationella jämförelse han här gjorde skall jag inte ge mig in på, men jag tror att vad han sade kan behöva underkastas en granskning.

Vad jag framför allt nu vill säga är att jag tycker att herr Johansson i vissa punkter slår in öppna dörrar. Att be-

Anslag till omkostnader vid statens sinnessjukhus

hoved av en upprustning finns har ingen bestritt och att snabba åtgärder är angelägena är vi också på det klara med. Det har alla sagt.

Vad beträffar sjukhusbyggnadsfrågan framhöll jag att vi anslår mellan 30 och 35 miljoner kronor om året, d. v. s. ungefär tillräckligt med medel till ett nytt sjukhus. Herr Johansson menade att detta är otillfredsställande. Det är möjligt. Men det är inte den saken det är fråga om här just nu. Om takten för sjukhusbyggandet är för långsam, får vi diskutera när byggnadsfrågan kommer upp. Jag för min del har på den punkten inte gjort annat uttalande än ett konstaterande av byggnadsvolymen i dag jämförd med vissa tidigare år.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom appresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans upp-

fattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 49.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten 25**Anslag till omkostnader vid statens sinnessjukhus**

Under punkten 30 av elfte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t förslagit riksdagen att till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 545 000 kronor.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

dels en inom andra kammaren av herr *Johanson* i Västervik m. fl. väckt motion (II: 358);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Sjöström-Bengtsson* m. fl. (I: 39) och den andra inom andra kammaren av fru *Thorsson* m. fl. (II: 28);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sundelin* och *Lindblom* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin* m. fl. (II: 76);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Huss* och *Edström* (I: 74) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer* och fru *Thorsson* (II: 94).

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat:

»Av den av medicinalstyrelsen begärda ökningen av förevarande anslag, 6 910 000 kronor, har departementschefen tillstyrkt ett belopp av 5 070 000 kro-

Anslag till omkostnader vid statens sinnessjukhus

nor. Skillnaden hänför sig i det väsentliga till delposterna Inventarier och Utspisning. I motionerna II: 358 samt I: 75 och II: 76 har yrkats, att kostpriset vid de 10 undersökta sjukhusen och vid övriga sjukhus beräknas till i genomsnitt 2 kronor 50 öre respektive 2 kronor 30 öre mot av departementschefen föreslagna 2: 40 resp. 2: 20. I sistnämnda båda motioner ävensom i motionerna I: 39 och II: 28 har därjämte, i kostförbättrande syfte, hemställts om en ytterligare utökad inventarieanskaffning. I motionerna I: 74 och II: 94 har understrukits angelägenheten av den av medicinalstyrelsen förordade fortbildningskursen för sjukvårdspersonal.

Utskottet finner de till grund för nu redovisade yrkanden liggande skälen i huvudsak bärande. Vad särskilt angår kosten är enligt utskottets mening disproportionen mellan dagkostnaden vid de statliga sinnessjukhusen och motsvarande kostnad vid kroppssjukhusen fortfarande alltför stor. För att sinnessjukvården skall erhålla en med kroppssjukhusen likvärdig koststandard synes i första hand en upprustning av maskin- och inventariebeståndet bära åstadkommas. En sådan upprustning skulle samtidigt innebära ökade möjligheter till en rationellare och därmed mindre personalkrävande tillredning och tillagning.

Om utskottet sålunda allmänt sett ställer sig positivt till här förevarande motionsyrkanden finner sig utskottet ändock icke heller i detta sammanhang bära i vidare mån biträda motionerna, än att utskottet — med godtagande av departementschefens förslag som ett steg mot ytterligare förbättring av standarden — uttalar en förväntan, att de synpunkter utskottet ovan anfört särskilt beaktas vid bedömandet av medelsbehovet för budgetåret 1958/59.

I övrigt har utskottet icke funnit anledning till särskilt yttrande i anledning av Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottet hemställer,

I. att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76,

sistnämnda fem motioner såvitt nu är i fråga, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 545 000 kronor;

II. att riksdagen må i anledning av motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande koststandarderna och personalutbildningen vid sinnessjukhusen.»

Reservationer hade anförts

a) av herrar *Ohlon*, *Sundelin* och *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén*, fru *Thorsson*, herr *Helén*, fru *Sjövall* samt fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Om utskottet» och slutade med »budgetåret 1958/59», bort ha va följande lydelse:

»Mot bakgrunden av det anförda förordar utskottet, med tillstyrkande av motionerna I: 39 och II: 28, såvitt nu är i fråga, att delposten till inventarier uppräknas med 200 000 kronor utöver vad departementschefen föreslagit.

Utskottet anser vidare, att starka skäl talar för ett bifall till medicinalstyrelsens förslag om kursverksamhet för den del av sjukvårdspersonalen å sinnessjukhusen, som icke har tillfälle att genomgå grundutbildning eller högre utbildning. En sådan kursverksamhet skulle enligt utskottets mening vara värdefull för vården och samtidigt stimulera personalen i dess arbete. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna I: 74 och II: 94.»

samt att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 75 och II: 76, såvitt nu vore i fråga, med bifall till motionerna I: 74 och II: 94, I: 39 och II: 28 samt med avslag å motionen II: 358, sistnämnda tre motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens sinnessjukhus: Omkostnader för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 46 751 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 74 och II: 94, II: 358, I: 39 och II: 28 samt I: 75 och II: 76 i skri-

Ang. driftbidrag till vårdanstalter för psykiskt efterblivna

velse till Kungl. Maj:t giva till känna vad under punkten anförts rörande koststandarden vid sinnessjukhusen;

b) av herr *Hesselbom*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **JACOBSSON** (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Ohlon m. fl.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11 punkten 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 86;

Nej — 48.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 26—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39

Ang. driftbidrag till vårdanstalter för psykiskt efterblivna

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 28 och II: 32 till Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 8 465 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 28, av herr *Aastrup*, och II: 32, av fröken *Liljedahl* och herr *Rimmerfors*, hade hemställts, att i enlighet med ett av medicinalstyrelsen framlagt förslag 95 000 kronor måtte anslås för halvöppen daghems-vård för psykiskt efterblivna.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade fröken *Elmén* och fröken *Liljedahl* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 28 och II: 32 till Bidrag till driften av vårdanstalter för psykiskt efterblivna för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 8 560 000 kronor.

Fru **SJÖSTRÖM-BENGTSSON** (s):

Herr talman! Mot bakgrunden av den uttömmande och synnerligen givande debatt, som alldeles nyss har förts om sinnessjukhusen, kan det väl tyckas att vad reservanterna begär under denna punkt av utskottets utlåtande är åtminstone i riksdagssammanhang av ganska liten betydelse, men för familjer med psykiskt

Ang. driftbidrag till vårdanstalter för psykiskt efterblivna

efterblivna barn rör det sig om problem som de möter dagligen och som vållar dem de mycken oro och synnerligen stora besvärligheter.

Jag vill konstatera att departementschefen, motionärerna och även utskottet tycks vara eniga med medicinalstyrelsen om nyttan av att skapa institutioner av typen halvöppen barnavård för utvecklingshämmande barn. Såväl departementschefen som utskottsmajoriteten förebär emellertid som skäl för sitt avslagsyrkande, att statsbidragsgivningen till kommunerna är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Då skulle jag vilja fråga: Har denna Kungl. Maj:ts prövning av statsbidragsgivningen till kommunerna utgjort ett hinder för andra anslag, eller är det bara i detta och några andra avseenden som man anfört denna prövning såsom skäl för ett avslagsyrkande? I senare fallet förstår jag inte, varför en sådan prövning skulle utgöra skäl för riksdagen att avvisa just detta anslag, som dock enligt min mening är ett av de angelägnare, för att använda ett mildt uttryck.

Det rör sig här om utvecklingshämmande barn, som föräldrarna föredrar att under folkskoleåldern och — när det gäller de djupast efterblivna — även senare ha hemma i stället för att skicka dem till en anstalt. Föräldrarna behöver emellertid — främst kanske modern — en del hjälp både i fråga om vården och när det gäller uppfostran av dessa barn. Det är tungt för en mor att ständigt syselsätta sig med och uppmärksamma ett barn av den här typen. Den avkoppling, som hon skulle kunna få genom att det bleve möjligt för henne att lämna ifrån sig barnet några få timmar dagligen, vore därför ytterst värdefull för henne. Och ändå är kanske inte den saken allra viktigast — jag anser det också synnerligen betydelsefullt, att modern får hjälp och råd av sakkunniga — det vore kanske rättare att använda ordet erfarna — vid barnets uppfostran och vård.

Genom lekskolan kommer dessa mammor också i kontakt med andra mödrar, som befinner sig i samma svåra situation, och även detta har enligt min me-

ning stor betydelse. Förut bar man ofta sökt att så långt möjligt dölja, att man har ett efterblivet barn i familjen. Modern har därigenom kanske känt sig isolerad och haft känslan av att stå ensam med sina svårigheter, men genom kontakten med andra mödrar i samma situation blir hon helt befriad från denna ensamhetskänsla.

Vad det sedan betyder för barnen att få en del regelbundna vanor och komma samman med andra barn, efter att tidigare ofta ha varit helt utestängda från yttervärlden, det behöver jag egentligen inte orda om; det fordras inte så värst mycken fantasi för att förstå den saken.

Min erfarenhet hänför sig till Göteborg, där vi har mycket goda erfarenheter i de hänseenden, som jag nu talat om, genom de två daghem eller rättare lekskolor som vi har för psykiskt efterblivna barn.

Jag skall inte fortsätta så länge till. Jag har endast med dessa ord velat ge uttryck för att det här anslaget är angeläget och behövs nu. Avslagslinjen innebär ett uppskov på obestämd tid. Jag yrkar därför bifall till den vid punkt 39 fogade, med 5 betecknade reservationen.

Jag vill bara tillägga en sak. Om riksdagens ledamöter hade kommit i kontakt med dessa problem och haft inte bara den erfarenhet, de vunnit genom en rundvandring på en anstalt, utan även sett hur det kan te sig i ett hem där det finns ett säreget barn, med de svårigheter som är förenade därmed, tror jag att riksdagen skulle vara villig att anslå de medel, som reservanterna anser är behövliga för att man på många fler ställen, där behov uppstår, skall kunna inrätta lekskolor av den typ jag har talat om.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Vad frågan här gäller är om den verksamhet som vissa kommuner, bl. a. Stockholm och Gävle, har satt i gång med i form av daghem och andra sysselsättningsavdelningar för vård av psykiskt efterblivna barn, skall ha stats-

Anslag till karolinska sjukhuset

bidrag eller inte. Bortsett från att alla remissinstanserna, utom statskontoret, har tillstyrkt statsbidrag, är detta en fråga av principiellt stor betydelse. Statsbidrag utgår nämligen till alla andra vårdgrenar, som avser psykiskt efterblivna barn, och man kan fråga sig varför just denna vårdgren skall bli utan statsbidrag.

Statsutskottet hänvisar till att statsbidragsgivningen är föremål för Kungl. Maj:ts prövning och att denna verksamhet därför inte nu bör ges något stöd från statligt håll.

Man frågar sig emellertid, om det verkligen är möjligt att Kungl. Maj:t tar upp till omprövning frågan om ett statsbidrag, som inte finns, och om det inte är en oundgänglig förutsättning för att över huvud taget denna bidragsfråga skall kunna komma till omprövning, att riksdagen har intagit en positiv ståndpunkt till att bidraget skall utgå.

Med denna motivering vill jag, herr talman, i likhet med fru Sjöström-Bengtsson yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om att det inte skulle vara motiverat med ett statligt stöd till sådana här lekskolor, eller vad man nu vill kalla dessa små inrättningar för psykiskt efterblivna barn.

Utskottet framhåller också i sitt utlåtande önskvärdheten av att Kungl. Maj:t ägnar särskilt beaktande åt möjligheterna att i lämplig form bereda verksamheten det stöd, som befinner sig erforderligt.

Riksdagen kan emellertid inte alldeles gå förbi formerna för bidragsgivningen. Det ligger på Kungl. Maj:ts bord dels ett förslag från sinnesslötredningen, som ännu inte är till alla delar klarlagt och behandlat, och dels förslaget om förenklad statsbidragsgivning till kommunerna. Detta får man lov att ta hänsyn till, och det är det som gjort att utskottsmajoriteten här gått på en avstyrkande linje men sagt att Kungl. Maj:t bör ägna uppmärksamhet åt detta spörsmål och såvitt möjligt komma med förslag om stöd till

denna verksamhet. Längre har utskottet inte ansett sig kunna gå i nuvarande läge.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den första propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 40—44

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45

Anslag till karolinska sjukhuset

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957 föreslagna ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58, dels ock till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 927 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* m. fl. (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herrar *Östlund* och *Edlund* (II: 221), hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Karolinska sjukhuset: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 28 617 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 202 och II: 221, i vad de berörde förevärande anslag,

Anslag till karolinska sjukhuset

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 827 000 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i *Doverstorp* och *Nilsson* i *Göingegården* samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 202 och II: 221, i vad de berörde förevarande anslag,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för karolinska sjukhuset, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för karolinska sjukhuset, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Karolinska sjukhuset: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 28 627 000 kronor.

Herr BERGIL, RAGNAR, (h):

Herr talman! Avlöningsanslaget till karolinska sjukhuset föreslås av utskottets majoritet höjt med 3 757 000 kronor. Av det stora beloppet är ungefär 1,4 miljoner kronor automatiska utgiftsstegringar. Sedan har vi en del som kan sägas vara beroende av tidigare fattade beslut och som för den skull också kan hänföras under rubriken automatiska utgiftsstegringar. Nu visar det sig emellertid att dessa beslut, som jag i detta sammanhang tänker på, inte i sin helhet

har kunnat förverkligas. Lungkliniken exempelvis kan således inte fullt tagas i anspråk vid den tidpunkt man förutsatte då propositionen skrevs. Det rör sig här om mycket pengar; avlöningarna för ett halvt år belöper sig enligt uppgift i propositionen till 1 632 000 kronor. Vidare har vi att ta hänsyn till en utökning av personal, som icke hänförs till tidigare fattade beslut e. d., på omkring 670 000 kronor.

I det läget har jag jämte ett antal andra reservanter ansett att de pengar, som utskottet har tillstyrkt, med ytterst stor sannolikhet inte helt kommer att behöva tagas i anspråk. Vår prutning begränsar sig till allenast 200 000 kronor. Det betyder att vi är med på en del nya tjänster. Prutningen skulle otvivelaktigt ha kunnat göras betydligt större utan att några väsentliga intressen hade trätts för nära. Här förhåller det sig nämligen så att det ökade avlöningsanslaget i vad det avser nya tjänster icke korresponderar mot ett ökat antal vårdplatser o. s. v. Enär vi måste spara i den mån vi kan, tycker vi att en nedsättning med 200 000 kronor på denna punkt är ytterst väl befogad. I det sammanhanget vill jag också peka på att avlöningsanslaget för karolinska sjukhuset sedan 1954 har stigit från i runt tal 19 miljoner till 29 miljoner enligt föreliggande förslag. Man kan fråga sig: När skall den utvecklingen sluta?

Jag vill knyta an till vad jag sade i mitt anförande för en stund sedan, att det är mycket sannolikt att vi bl. a. av skäl, som har att göra med sinnessjukvårdens behov, blir tvungna att något dämpa på utvecklingstakten när det gäller kroppssjukhusen.

Detta är, herr talman, en motivering som principiellt även täcker de reservationer som finns knutna till punkterna 47 och 54 — den första punkten gäller serafimerlasarettet och den andra akademiska sjukhuset. Även på dessa punkter har man utöver täckning av automatiska utgiftshöjningar föreslagit personalförstärkningar, som i och för sig är önskvärda, men som i nuvarande läge såvitt reservanterna förstår utan oöver-

Anslag till serafimerlasarettet

komliga olägenheter kan anstå. Med den motiveringen har vi på båda dessa punkter yrkat nedsättningar med 50 000 kronor på vardera anslaget.

Jag ber, herr talman, att nu i första hand få yrka bifall till den vid punkt 45 fogade reservationen.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Det var med visst intresse som jag och jag antar andra av kammarens ledamöter tog del av herr Berghs förklaring tidigare under punkterna 24 och 25, att man inte hade möjlighet att inom utskottet överblicka där föreliggande frågor på samma sätt som ett departement. Nu skulle jag vilja ställa till herr Bergh den frågan: Hur anser man sig på högerhåll kunna överblicka de sannolikt ännu mycket mer invecklade frågorna under punkterna 45, 47 och 54 på ett bättre sätt än departementet har gjort?

Herr BERGH, RAGNAR, (h) kort gällde:

Herr talman! Det är bäst att jag omedelbart försöker ingå i svaromål.

När vi behandlade punkten 24 ville reservanterna ha en höjning av anslaget med i runt tal 1,9 miljoner kronor. Det gick vi emot, även om det kunde anföras skäl för höjningen, skälen därför har redovisats. Nu har herr Huss i någon mån, såvitt framgår av hans fråga, missförstått frågeställningen. Här är det inte fråga om en stor höjning av anslaget trots våra knappa resurser, utan vad vi föreslår är en liten minskning, som vi motiverar med att man i det trängda läge, vari vi befinner oss, inte utan starka skäl skall utöka personal utan att samtidigt öka antalet vårdplatser.

När vi alltså kan peka på dels att antalet vårdplatser inte föreslås bli ökat i motsvarande omfattning och dels att lungkliniken icke kommer i bruk i den omfattning och den tid som förutsattes när propositionen skrevs anser vi oss ha välgrundade skäl för att avvika från den avvägning som gjorts i kanslihuset.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Kammaren har här att ta ståndpunkt till ett par tre reservationer, som är av helt annan karaktär än de reservationer kammaren tidigare haft att pröva. Här gäller det prutningar på Kungl. Maj:ts förslag. Utskottsmajoriteten har inte vågat sig på att göra dessa prutningar, ehuru den är väl medveten om att anslagshöjningarna och kostnadsökningarna är väsentliga. Men vi har måst ta i betraktande det förhållandet, att karolinska sjukhuset är ett undervisningssjukhus, som innefattar en kombination av vård och undervisning. Allt detta kräver mycket personal, och det kan ibland också vara svårt att göra avvägningar mellan vården, undervisningen och forskningen.

Utskottet har som sagt godtagit Kungl. Maj:ts förslag, och jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ragnar Bergh m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 46

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 47***Anslag till serafimerlasarettet**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för serafimerlasarettet, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 7 901 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 202, av herr *Mannerskantz* m. fl., och II: 221, av herrar *Östlund* och *Edlund*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Serafimerlasarettet: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 7 851 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för serafimerlasarettet, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för serafimerlasarettet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Serafimerlasarettet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 7 851 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid denna punkt.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med

de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Ragnar Bergh* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 48—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54

Anslag till Akademiska sjukhuset i Uppsala

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Akademiska sjukhuset i Uppsala, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Akademiska sjukhuset i Uppsala, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 347 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 202, av herr *Mannerskantz* m. fl., och II: 221, av herrar *Östlund* och *Edlund*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte för budgetåret 1957/58 under elfte huvudtiteln till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare anvisa ett förslagsanslag av 2 297 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Ragnar Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Nilsson* i Göingegården samt fröken *Karlsson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, re-

Anslag till utbildningskurser för instruktionssköterskor m. m.

servationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 202 och II: 221, såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Akademiska sjukhuset i Uppsala, vilka påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1957;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Akademiska sjukhuset i Uppsala, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1957/58;

c) till Akademiska sjukhuset i Uppsala: Avlöningar till läkare för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 297 000 kronor.

Herr BERGH, RAGNAR, (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 55—101

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 102

Anslag till utbildningskurser för instruktionssköterskor m. m.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 140 000 kronor.

I en inom andra kammaren av fröken *Liljedahl* m. fl. väckt motion (II: 142) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till ordinarie utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett i förhållande till departementschefens förslag med 14 128 kronor förhöjt anslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 142 till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 140 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Jacobsson*, fröken *Elmén*, herr *Widén* och fröken *Liljedahl*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionen II: 142 till Bidrag till utbildningskurser för instruktionssköterskor och husmödrar vid sjukvårdsanstalter m. fl. för budgetåret 1957/58 anvisa ett anslag av 154 100 kronor.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Motionärerna har här hemställt om en mindre höjning av det anslag, som Kungl. Maj:t och utskottet har tänkt sig. Höjningen uppgår till ett belopp av något över 14 000 kronor. Därmed förhåller det sig på följande sätt.

Sedan 1917 anordnas det kurser av det slag, som det här är fråga om, nämligen vissa kompletteringskurser för avdelningssköterskor, husmödrar m. fl. dels vid sjukvårdsanstalterna och dels vid sjuksköterskeskolorna. Sedan 1935 har det utgått statsbidrag för detta ändamål. Emellertid beslöt riksdagen 1955 att frågan skulle tas upp till förnyad granskning, och medicinalstyrelsen fick i uppdrag att göra denna överarbetning. Det har dock visat sig att medicinalstyrelsens sjukhusbyrå, närmare bestämt den-

na byrås sjuksköterskeavdelning, är så belastad med arbete och har så otillräckligt med sekreterarpersonal, att den inte inom de närmaste åren kan hinna med detta arbete.

Emellertid har Svensk sjuksköterskeförening förklarat sig villig att övergångsvis ordna med kurserna i fråga, under förutsättning att staten betalar huvudparten av de direkta kostnader, som det här är fråga om. Man har hittills fått endast två tredjedelar av dessa kostnader, och medicinalstyrelsen har flera gånger föreslagit att detta belopp skulle ökas till tre fjärdedelar, allra helst som man vid beräkningen av de direkta kostnaderna har kommit till ett belopp som nog torde ligga flera tiotusental kronor under det verkliga. Emellertid har Kungl. Maj:t inte funnit sig kunna gå med på detta och inte heller utskottet.

Jag anser att denna ytterst modesta framställning hade bort tillmötesgå i högre grad än som skett, och jag får därför yrka bifall till den vid punkten förgade reservationen.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Det är inte mycket att säga utöver vad utskottet redan har anfört i sitt utlåtande såsom skäl till att den motion det här gäller inte kunnat tillstyrkas. Anledningen är således, att det inom medicinalstyrelsen pågår en översyn av den högre utbildningen för sjuksköterskor och att det i avvaktan på resultatet av denna översyn inte har ansetts lämpligt att ändra någonting i fråga om bidraget till sjuksköterskeföreningens kursverksamhet.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till abortförebyggande åtgärder *Punkterna 103—115*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116

Anslag till abortförebyggande åtgärder

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionen II: 7 till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 284 000 kronor.

I motionen II: 7, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte under elfte huvudtiteln Medicinalstyrelsen: Abortförebyggande åtgärder bevilja ett anslag av 340 000 kronor.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! På denna punkt har medicinalstyrelsen begärt en uppräknig av anslaget till kuratorer för att avhjälpa överhängande hjälpbehov hos de abortsökande. Man har begärt en ökning med 26 000 kronor och hänvisat till att tre nya byråer beräknas komma till under 1957 och att antalet abortsökande kommer att öka. I samband med ett annat ärende som återkommer längre ned på föredragningslistan har vi i första lagutskottet blivit upplysta om att medicinalstyrelsen vid anvisning av dessa medel till de olika byråerna utgår från ett belopp av 20 kronor per nyinskriven sökande. Det är sannerligen inte något stort belopp, och det kan inte räcka till att i någon större grad avhjälpa tryckande svårigheter. Departementschefen har inte ansett sig kunna medge större höjning än 10 000 kronor, och det betyder, såvitt jag förstår, att man är beredd att minska detta blygsamma belopp av 20 kronor till dessa människor. Detta anser jag orimligt och beklagar det djupt. Vid behandling av abortmotioner underströk första lagutskottet i sitt utlåtande 1955 mycket starkt nödvändigheten av att statsmakterna här ställde erforderliga medel till förfogande för den förebyggande verksamheten, för kampen mot

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

aborterna. Denna mening har första lagutskottet alltjämt, och i reservationen till det ärende, som vi sedan får till behandling, har också reservanterna givit uttryck åt samma uppfattning.

Jag kan, herr talman, med hänsyn härtill inte för min del vara med om att inte gå medicinalstyrelsen till mötes i dess begäran om 26 000 kronor, vilket innebär att man fasthåller vid den avvägning som man utifrån sparsamhetssynpunkter i övrigt har stannat för. Jag ber därför, herr talman, helt kort att få yrka bifall under punkt 116 till det anslag på 26 000 kronor som har begärts av medicinalstyrelsen för ifrågavarande ändamål.

Herr KARLSSON, GUSTAF, (s):

Herr talman! Detta är ju en svår fråga, men även den är föremål för en viss utredning. Vi har under dessa omständigheter inte funnit att det finns skäl att frångå Kungl. Maj:ts förslag. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu föredragna punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock av fru Wallentheim, att riksdagen skulle i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 7 till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 300 000 kronor.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 117—135

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 136 och 137

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budget-

året 1956/57 till Bidrag till uppförande av bombsäkra cisternanläggningar för flytande bränslen, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs änyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1957/58 till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala**

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 32 och II: 72 ävensom I: 35 och II: 37, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen till statsrådsprotokollet över eklesiastikärenden för den 3 januari 1957 anfört;

b) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 600 000 kronor;

II. med anledning av motionerna I: 117 och II: 133 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående den virologiska avdelningen av hygienisk-bakteriologiska institutionen vid universitetet i Uppsala.

Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag innebar bland annat att 2 1/2 arbetskrafter inom assistent- och biträdeskategorierna vid universitetsbibliote-

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

ket i Uppsala skulle indragas från och med den 1 april 1958. Motsvarande förslag hade framlagts beträffande universitetsbiblioteket i Lund. Dessa personalbesparingar hade av departementschefen förordats i anledning av att nämnda bibliotek skulle komma att betjänas av den centraliserade katalogisering av det svenska trycket, som enligt ett av Kungl. Maj:t framlagt, av riksdagen numera tillstyrkt förslag skulle genomföras genom kungl. bibliotekets försorg.

I de likalydande motionerna I: 35, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 37, av herr *Lundberg* m. fl., hade hemställts, att riksdagen i avvaktan på resultatet av pågående organisationsundersökningar måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om personalindragningar vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund från och med den 1 april 1958.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Jacobsson* och *Arrhén*, fröken *Elmén*, herrar *Widén*, *Nilsson* i Göingegården och *Blidfors*, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett, att utskottets yttrande angående motionerna I: 35 och II: 37 bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 32 och II: 72 ävensom med bifall till motionerna I: 35 och II: 37, såvitt här vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtagna de ändringar i personalförteckningen för Uppsala universitet, som föranleddes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Uppsala universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

c) till Uppsala universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 606 000 kronor;

II. med anledning — — — (lika med utskottet) — — — i Uppsala.

Herr *OHLON* (fp):

Herr talman! Såsom kammararens ledamöter vet är universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund landets största och mångsidigaste bibliotek. På deras service hänger inte bara forskningen utan även en väsentlig del av undervisningen vid universiteten, för att nu inte tala om att dessa bibliotek har betydelse genom att de lämnar service även för andra delar av landet när det gäller forskning och undervisning. Båda bibliotekens personalresurser har länge varit otillräckliga, och 1947 verkställde därför 1945 års universitetsberedning en omsorgsfull prövning av bibliotekens resurser. Resultatet härav redovisades i december 1947. Då yrkades också på en förstärkning av personalen vid båda biblioteken. En del av de önskemål, som 1945 års universitetsberedning uttalade, förverkligades strax efter det att förslagen framlagts. Men 1949, d. v. s. för 8 år sedan, upphörde ökningen av universitetsbibliotekens personalstyrkor. Uppsala universitetsbibliotek, som det nu närmast är fråga om, har sedan dess inte erhållit någon förstärkning av sin biblioteksutbildade personal. Samtidigt har en kraftig expansion av universiteten ägt rum både beträffande antalet universitetslärare och antalet studenter. Statsmakterna har ju också varit inriktade på att stimulera tillströmningen till universiteten, för att vi skulle få de utbildade personer på olika områden, varav det föreligger stort behov. Utvecklingen har resulterat i en eftersläpning i fråga om väsentliga arbetsuppgifter vid universitetsbiblioteken, och på grund därav har deras funktionsduglighet märkbart nedsatts. Var och en som är förtrogen med universitetsverksamhet vet ju, att om universitetsbiblioteken inte snabbt kan fullgöra sina funktioner, blir både undervisningen och forskningen lidande.

I årets statsverksproposition har universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund blivit synnerligen onådigt behandlade. Jag skall inte gå in på frågan om ansla-

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

gen för bokinköp — dessa anslag har inte ökats trots prisstegringar och ständigt höjda anspråk — utan jag skall hålla mig till personalsidan.

För närvarande försiggår i Uppsala och Lund en organisatorisk översyn av verksamheten vid universitetsbiblioteken. Utan att invänta resultatet av denna undersökning har ecklesiastikministern i sin proposition föreslagit en indragning av två och en halv arbetskrafter från och med den 1 april nästa år vid vart och ett av universitetsbiblioteken. Motiveringen är att det svenska trycket skall — enligt vad riksdagen nyligen har beslutat — katalogiseras centralt vid kungl. biblioteket i Stockholm. Ecklesiastikministern menar tydligen att denna centralkatalogisering skulle göra det möjligt att dra in arbetskrafter vid universitetsbiblioteken. På vilken utredning ecklesiastikministern grundar sitt förslag är obekant. Faktum är emellertid, att verkan av centralkatalogiseringen inte kommer att sätta in förrän någon gång på hösten nästa år. Det svenska trycket strömmar nämligen in med en viss eftersläpning, och även efter det att centralkatalogiseringen har satts i kraft kommer universitetsbiblioteken att bli belastade enligt den gamla ordningen.

Dagens situation är alltså den att ecklesiastikministern i förbidan på en ny anordning, varom man ännu inte vet någonting med säkerhet, och i förbidan på en organisatorisk översyn, som ännu inte är avslutad, föreslår en minskning av arbetskrafterna. Detta kan inte sägas vara ett riktigt förfarande. Reservanterna har därför yrkat att universitetsbiblioteken såväl i Uppsala som i Lund skall under hela nästa budgetår få behålla den arbetskraft som för närvarande finns. Sedan får vi nästa år se hur de nya anordningar, som kan vidtas, kommer att utfalla.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Statsekonomiskt sett är detta ingen stor fråga. Reservanternas förslag kostar för nästa budgetår för vart och ett av universitetsbiblioteken endast 6 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t äskat, mot-

svarande lönekostnaderna för ett kvartal för de tjänster, som här är ifrågasatta till indragning. Att förebringa statsekonomiska skäl i detta sammanhang torde därför vara ganska meningslöst.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att ett genomförande av centralkatalogiseringen kan beräknas medföra en besparing av arbetskraft vid vardera av universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund, uppskattad till 2,5 befattningshavare. Att dessa befattningshavare kan indragas är icke en bedömning som gjorts av ecklesiastikdepartementet på egen hand, som den föregående ärade talaren tycktes mena, utan departementet stöder sig härvid på en mycket noggrann undersökning, som gjorts av statens organisationsnämnd. Det är att märka, att organisationsnämnden sedan en ganska lång tid tillbaka är sysselsatt med mycket ingående undersökningar beträffande universitetsbibliotekens arbetssätt, något som tydligen också är reservanterna bekant. Avsikten med undersökningarna är ju att organisationsnämnden skall lägga fram förslag om en radikal rationalisering av universitetsbibliotekens verksamhet. Ett led i rationaliseringen är den föreslagna centralkatalogiseringen. Det är alldeles givet att centralkatalogiseringen möjliggör personalbesparingar på universitetsbiblioteken; det är ju själva syftet med centralkatalogiseringen, och annars skulle det inte vara någon mening att göra den.

De pliktexemplar som bokförlagen enligt gällande bestämmelser är skyldiga att överlämna till kungl. biblioteket i Stockholm, universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund samt stadsbiblioteken i Göteborg och Umeå katalogiserar för närvarande dessa bibliotek var för sig, vilket naturligtvis inte kan vara rationellt. Meningen är nu att kungl. biblioteket från och med den 1 januari 1958 skall katalogisera detta tryck efter en viss metod, som organisationsnämnden i samråd med biblioteksteknisk expertis låtit utarbeta. Kungl. biblioteket skall

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

därefter tillstålla vart och ett av de nämnda universitetsbiblioteken och stadsbiblioteken exemplar av de katalogkort, som uppgjorts och mångfaldigats på kungl. biblioteket. Den katalogisering, som man således i fortsättningen skall utföra på kungl. biblioteket, slipper man i framtiden att göra separat på varje universitetsbibliotek.

Som jag nämnde tidigare är det givet att man genom centralkatalogiseringen sparar arbetskraft på universitetsbiblioteken. Om man inte skulle kunna göra detta, vore ju hela reformen med centralkatalogisering meningslös. Kan man inte genom en centralkatalogisering spara arbetskraft på universitetsbiblioteken, skall man inte heller gå med på en kraftig personalökning på kungl. biblioteket just för att möjliggöra centralkatalogiseringen, men det har riksdagen redan beslutat om. För egen del tycker jag att det är fullkomligt absurt att tänka sig att centralkatalogiseringen inte skulle möjliggöra personalbesparingar på universitetsbiblioteken, och organisationsnämnden har ju efter en ingående och objektiv undersökning kommit fram till att man genom centralkatalogiseringen på vardera universitetsbiblioteket sparar arbetskraft motsvarande 2,5 befattningshavare.

Jag har ansett det angeläget, att detta förhållande kom till uttryck i statsverkspropositionen i samband med att förslag framlades om en betydande personalförstärkning på kungliga biblioteket för att genomföra denna centralkatalogisering. Jag anser det nämligen mycket viktigt att man slår fast, att centralkatalogiseringen skall följas av en minskning av universitetsbibliotekens katalogiseringspersonal. Centralkatalogiseringen innebär också att man går in för ett enhetligt katalogiseringssystem. Enligt organisationsnämndens uppfattning är det inte meningen att den centrala katalogiseringen i fortsättningen på varje universitetsbibliotek skall utbyggas med en mängd finesser. Det är alltså inte meningen, att den arbetskraft, som genom centralkatalogiseringen lösgöres på universitetsbiblioteken, i stället skall använ-

das på dessa bibliotek för att differenciera och individualisera katalogiseringen i en utsträckning, som icke är förenlig med den centrala katalogiseringens syften. Det har syntts mig angeläget att detta klart slås fast.

Om det på grund av omständigheter, som man inte kunde förutse i höstas och inte heller nu med säkerhet kan förutse, skulle visa sig att man på universitetsbiblioteken inte hinner med att katalogisera allt 1957 års tryck efter det gamla systemet till den 1 april 1958, så får man anlita extra arbetskraft härför.

Nu menar reservanten herr Ohlon att man inte kommer fram så där snabbt som det förmodas i propositionen att få den nya katalogiseringen färdig för bruk på universitetsbiblioteken. Men det är i alla fall ett faktum, att man inte skall ha någon löpande katalogisering för 1958 på universitetsbiblioteken. Därför tror jag i alla fall att den här besparingen skall kunna göras.

Jag vill också erinra om att Uppsala och Lunds universitet har icke ordinarie poster som överstiger 3,6 resp. 3,3 miljoner kronor. På dessa anslagsposter finns det självfallet så mycket medel för extra arbetskraft, att även biblioteken kan få pengar till tillräcklig personal om så skulle behövas. Det gäller ju här endast ganska små summor — herr Ohlon påpekade att det var endast ett kvartals lönekostnader för de tjänster som skall indragas — och därför kan de behövliga medlen säkerligen ordnas inom de vida ramar jag här har nämnt.

Man kan vänta sig att organisationsnämndens undersökningar och förslag skall vara avslutade resp. framlagda till höstens budgetberedning, så att det kommer att kunna göras ett mera definitivt ståndpunktstagande i nästa års statsverksproposition. I vilken riktning resultatet kommer att gå, om det blir en nettobesparing av arbetskraft eller inte, undandrar sig bedömande nu. Den tid som beröres av beslutet i dag, då det eventuellt kan bli vissa svårigheter för universitetsbiblioteken, är bara ett kvartal.

Med vad jag har anfört här är jag så-

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

ker på att universitetsbiblioteken inte kommer i alltför stora svårigheter, alldeles särskilt inte med katalogiseringen, som vi kommer att få överlämnad till det centrala organet, kungl. biblioteket. Att man därför att det nya organisationsförslaget inte föreligger skulle avstå ifrån att under det närmaste året genomföra centralkatalogiseringen, har jag inte menat vara den rätta politiken. Vid behandlingen av frågan om KB för någon vecka sedan framkom inte heller att opponenterna skulle velat göra detta. Jag menar för min del, att centralkatalogiseringen är en sådan verkligt önskvärd reform, att man inte bör uppskjuta den därför att det eventuellt kan visa sig bli en eller annan svårighet av, märk väl, icke så stor omfattning, under ett kvartal.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr OHLON (fp) kort gemäle:

Herr talman! Jag är ense med ecklesiastikministern om angelägenheten av en centralkatalogisering av det svenska trycket. Det är inte därom diskussionen förts. Jag är också ense med honom därom, att en sådan anordning bör medföra en rationalisering av biblioteksverksamheten i landet och en inbesparing av arbetskraft. Men då det nu förhåller sig på det sättet, att bägge de stora tongivande universitetsbiblioteken här i landet är underbemannade och har en brist på arbetskraft, som överstiger den besparing som centralkatalogiseringen i och för sig innebär för biblioteken i Uppsala och Lund, finner jag det vara mindre rationellt att vidtaga en indragning och göra sig av med folk.

Nu säger ecklesiastikministern, att om det efter den 1 april nästa år skulle visa sig, att universitetsbiblioteken inte kan ordna sin verksamhet med de anslag för personal, som här föreslås i propositionen, då får de anlita extra arbetskraft. Men, herr statsråd, det är väl ändå ett olämpligt förfarande där man

handlar fram och åter, där den högra handen inte vet riktigt vad den vänstra handen vill. Det vore väl bättre att låta verksamheten få fortlöpa kontinuerligt, till dess man får full klarhet över situationen.

Ecklesiastikministern hänvisar också till den rationaliseringsutredning som nu försiggår i fråga om universitetsbiblioteken. Denna översyn är anförtrodd åt överbibliotekarierna vid respektive bibliotek, som har att verkställa den i samråd med organisationsnämnden. Redan i dag vet man på grundval av denna översyn att det föreligger en svår brist på arbetskraft vid universitetsbiblioteken. Det är inte meningen att den genom centralkatalogiseringen ledigblivna personalen skall användas för katalogiseringsarbete. Den sålunda erhållna personalförstärkningen behövs för att man vid våra universitetsbibliotek skall få till stånd en mera effektiv service. Som det nu är ordnat blir det ofta långa väntetider för professorer, forskare och studenter, vilket innebär en förlust av arbetstid som måste sägas vara motsatsen till en rationell ordning.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Herr Ohlon tycks vara berfäst övertygad om att universitetsbiblioteken behöver ytterligare arbetskraft. Jag vet inte vilka starka belägg herr Ohlon anser sig ha för denna uppfattning. Han nämnde, om jag uppfattade honom rätt, i sitt sista anförande liksom i förbigående att det pågår en undersökning om behovet av arbetskraft. Men, herr Ohlon, när man har startat en sådan undersökning, som organisationsnämnden håller på med, om bibliotekens behov av arbetskraft och med det uttryckliga syftet att söka få till stånd en rationalisering, är det väl för det första icke praktisk politik att föregripa den undersökningen. När man samtidigt så starkt understrukit behovet av en rationalisering måste vi väl för det andra hysa starka förhoppningar om att en rationalisering också skall bli resultatet av den pågående undersökningen. Ingen

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

kan i dag med säkerhet uttala sig om behovet av arbetskraft vid universitetsbiblioteken, om denna centralkatalogisering inte hade kommit till stånd. Vad vi absolut kan säga är däremot, att centralkatalogiseringen i och för sig kommer att spara arbetskraft. Jag har också i dessa stycken utformat propositionen med tanke på att för riksdagen klargöra, att den utökning av personalen, som nu skett vid kungl. biblioteket, skall motsvaras av en inbesparing på andra håll.

Såsom jag sade i mitt föregående anförande vet vi säkert, att den pågående undersökningens resultat kommer att föreligga vid nästa budgetberedning, alltså för det budgetår som börjar den 1 juli 1958. Det är således endast ett kvartal som det här rör sig om.

Jag kan heller inte finna att vi har behandlat universitetet alltför snävt. Herr Ohlons uttalanden om det sätt, på vilket vi behandlat bokanslagen, tyder inte på att herr Ohlon skulle ha någon alltför ingående kännedom om vad som härvidlag är det verkliga förhållandet. Faktum är ju att universitetsbibliotekens bokanslag har uppräknats gång på gång under senare år. Framför allt blev det ju en uppräkning förra året av anslaget till Lund för vissa speciella ändamål i samband med färdigställandet av ombyggnaden där. Denna uppräkning fortsätter även i år och har bl. a. satt sina spår i en viss ökning av anslaget till personal. Kungl. Maj:t har därför ingalunda intagit en så negativ inställning över hela linjen till dessa frågor som herr Ohlon ville göra gällande.

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte gå in på frågan om bokanslagen. Det är alldeles riktigt att det under de senaste åren skett en kraftig uppräkning av universitetsbibliotekens bokanslag, inte minst för inköp av utländsk litteratur. Denna uppräkning har emellertid samband med den internationellt försiggående inflationen, som fördyrar bokinköpen. Den hänger också samman med att våra universitet under senare år har expande-

rat på ett tidigare fullkomligt okänt sätt. Antalet professorer, forskare och studenter har kraftigt ökat, och i samma mån växer naturligtvis också påfrestningarna på universitetsbiblioteken.

Ecklesiastikministern frågade mig, varifrån jag har mina kunskaper om universitetsbiblioteken och deras förhållanden. Jag har för all del inte så särskilt stor kunskap härom. Jag var dock år 1947 med i arbetet inom 1945 års universitetsberedning. Vi gjorde en mycket noggrann utredning om universitetsbibliotekens organisation och kunde konstatera, att det redan då, således 1947, förelåg brist på arbetskraft. Denna brist har ännu icke fyllts ut. Var och en måste väl inse, att eftersom universitetens verksamhet under de år, som gått sedan dess, kraftigt utvidgats, så måste påfrestningarna på universitetsbiblioteken vara ännu större i dag än vad de var år 1947. Det var sannerligen inte fråga om brist på 2,5 arbetskrafter år 1947, utan personalunderskottet var ännu större.

Ecklesiastikministern hänvisar till den utredning, som är i gång, och anteciperar resultatet av utredningens verksamhet. Jag är övertygad om att den kommer att medföra rationaliseringsåtgärder, men när man annars diskuterar sådana här ting i kammaren, brukar det från statsrådets sida framhållas, att man icke skall vidtaga några förändringar, förrän den pågående utredningen är klar. Nu är statsrådet färdig att gå handlingarna i förväg och verkställa indragningar, innan resultatet av överbibliotekariernas och organisationsnämndens undersökningar är färdiga.

Herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Jag kan förstå, om herr Ohlon med sitt resonemang velat driva det dithän, att vi inte skulle ha bifallit personalutökningen vid KB för att genomföra centralkatalogiseringen. Är det verkligen herr Ohlons mening, att detta hade varit det riktiga i dagens läge?

Herr OHLON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är fasligt vad jag måtte uttrycka mig otydligt. Jag har ju

Ang. personalindragning vid universitetsbiblioteket i Uppsala

sagt ifrån, att jag anser att centralkatalogiseringen är en riktig åtgärd, och om icke den vidtagits — med påföljd att vi inte fått fyra nya tjänster vid kungl. biblioteket — hade vi fått möta en ännu större ökning vid de av rikets övriga bibliotek, som får det svenska trycket, alltså Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå.

Herr **ARRHÉN** (h):

Herr talman! Det föreföll, när man hörde statsrådets framställning här, som om argumenteringen kunde vara hållbar ganska långt, men i mitt tycke var den inte hållbar i sin helhet.

Det förefaller, som om herr statsrådet inskränker sig till att visa upp ett ögonblicksfotografi, som alltså icke har sin giltighet ens för den närmaste framtiden. Men planläggningen bör väl här vara så pass realistisk, att den håller över en något längre tidrymd. Herr statsrådet erinrar sig säkerligen formuleringarna i 1946 års skolkommissions betänkande, där det med skärpa framhölls, att i den nya skolan skulle biblioteket bli »skolans hjärtpunkt». Det förhåller sig, såsom herr Ohlon har framhållit, på samma sätt med universiteten. Biblioteken där tillhandahåller de verktyg, med vilka de studerande och lärarna har att röra sig, när de skall förkovra sina kunskaper på olika områden. Om man till denna allmänna reflexion lägger vad vi kan förutse beträffande framtiden, ter sig bilden ganska skrämmande. Herr statsrådet har säkerligen läst dagens tidningar och har måhända därvid uppmärksammat, att departementet erhållit brev från skolöverstyrelsen, där den skisserar gymnasiernas framtida utveckling i detta land. För den närmaste tioårsperioden har man räknat med ett 80-tal nya gymnasier, och gymnasiernas antal skall stegras från i nuvarande stund 34 000 till ungefär 65 000. Det innebär för visso ett rätt fantastiskt perspektiv. Reflexen av detta blir, att man inom en mycket snar framtid har att påräkna ett ökat tryck också på universitetsorganisationen. Därigenom kommer universitetsbiblioteken också in i bilden.

Herr Ohlon erinrar om att 1945 års universitetsutredning hade den saken fullt klar för sig och därför också begärde nya tjänster för universitetsbiblioteken. Men de kraven har tillgodosetts i mycket ringa utsträckning. Herr statsrådet har nu själv, underbart nog, i sitt sista anförande påpekat, att det pågår undersökningar av organisationsnämnden, vilka kommer att bli avslutade under detta år eller möjligen i början av nästa. Då bör man väl i rimlighetens namn invänta resultatet av dessa undersökningar. Mot bakgrunden härav och den utveckling i övrigt, som här angivits, bör man väl inte rusa i väg och på grundval av en liten delundersökning beträffande vad denna centralkatalogisering kan tänkas innebära i fråga om personalförändringar dra in tjänster, särskilt när det rör sig om så obetydliga vinster, som man i detta sammanhang tror sig kunna inhösta. Jag tycker, att det är mycket orealistiskt att handla på detta sätt. Det ter sig från mina utgångspunkter fullkomligt meningslöst.

Detta har gjort, herr talman, att jag har ställt mig bakom reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Herr Arrhén tycker att man här skulle ha planerat över en litet längre tidrymd på en gång. Ja, herr Arrhén, skulle vi göra som vi mest brukar göra — jag erkänner att vi brukar göra på annat sätt i andra fall — skulle vi inte ha tagit den obestridliga fördel, som centralkatalogiseringen medför, redan från nästa budgetår och alltså med början från årtalet 1958, utan vi skulle ha skjutit på den ett år till för att kunna se på organisationsnämndens undersökningar om universitetsbiblioteken samtidigt. Jag har ställt den frågan till herr Ohlon, om han hade velat det, och han säger att han, innan jag hann ställa frågan, hade sagt att han inte vill det. Nu är även herr Arrhén oklar på den punkten. Han menar att vi skulle se det hela i ett sammanhang och planera på längre tid. Jag var för min del så över-

Anslag till Lunds universitet

tygad om värdet av centralkatalogiseringen, att jag menade att vi kan genomföra den omedelbart, men förutsättningen för att regeringen skulle kunna reflektera på att göra det var att man presenterade reformen som den rationaliseringsreform den är. Man ökar arbetskraften på ett håll och minskar arbetskraften i något större utsträckning på ett annat håll. Jag tyckte för min del att det var angeläget att få saken genomförd så fort som möjligt och menade att det glapp på ett kvartal med vissa svårigheter för universitetsbiblioteken, som det här kan bli, skulle man kunna ta, och dessa svårigheter skulle man kunna motverka genom de reservmedel som i alla fall står till förfogande vid universiteten i en omfattning som ur denna synpunkt är tillräcklig.

Herr **ARRHÉN** (h) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om herr statsrådet i sitt sista anförande gav en interiör av sin Davidskamp med statsrådet Sträng i finansdepartementet. För att få igenom centralkatalogiseringen måste ecklesiastikministern tydligen kunna påvisa att detta medförde en besparing. Det är visserligen bekant, att våra statsmakter för närvarande kämpar med en obegriplig pennnigknapphet, men det är ju ändå märkligt att man är så förnöjsam, att man med tacksamhet mottager ett så obetydligt belopp som 12 000 kronor och sedan släpper igenom förslaget.

Herr statsrådet **PERSSON**:

Om herr Arrhén hade suttit i min stol, skulle herr Arrhén då ha låtit centralkatalogiseringen falla för ett år?

Herr **NÄSSTRÖM** (s):

Herr talman! Efter den utförliga redogörelse, som ecklesiastikministern har lämnat för detta ärende, tror jag att kammaren håller mig räkning för om jag endast yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden

propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 63 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Ohlon* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 101;

Nej — 34.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagit, att han avstode från att rösta.

Punkterna 2—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Anslag till Lunds universitet

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna 1:20

Anslag till Lunds universitet

och II: 22 samt I: 35 och II: 37, sistnämnda bägge motioner såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade överenskommelser för inordnande av vissa lärarbefattningar vid de medicinska fakulteterna i Lund och Göteborg i läkarorganisationen för vederbörande undervisningssjukhus;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anför;

c) godkänna under punkten införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

d) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 20, av herrar *Holmqvist* och *Huss*, samt II: 22, av herrar *Adamsson* och *Braconier*, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att preceptoratet i ämnet ekonomisk historia vid Lunds universitet måtte omvandlas till professur från och med den 1 juli 1957 samt att preceptorn O. Bjurling därvid måtte, i enlighet med ett av universitetskanslern tillstyrkt förslag, utan professurens ledigförklarande utses till innehavare av densamma.

På sätt under punkten 1 angivits hade i de likalydande motionerna I: 35, av herr *Osvald* och fru *Hamrin-Thorell*, samt II: 37, av herr *Lundberg* m. fl., hemställts, att riksdagen i avvaktan på resultatet av pågående organisationsundersökningar måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om personalindragningar vid universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund från och med den 1 april 1958.

Reservation hade anförts av, utom annan, herrar *Ohlon*, *Sundelin*, *Jacobsson* och *Arrhén*, fröken *Elmén*, herrar *Widén*, *Nilsson* i Göingegården och *Blidfors*, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén*, vilka ansett, att ut-

skottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 20 och II: 22 ävensom med bifall till motionerna I: 35 och II: 37, såvitt här vore i fråga,

a) godkänna av departementschefen förordade överenskommelser för inordnande av vissa lärarbefattningar vid de medicinska fakulteterna i Lund och Göteborg i läkarorganisationen för vederbörande undervisningssjukhus;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1957/58, vidtaga de ändringar i personalförteckningen för Lunds universitet, som föranleddes av vad departementschefen anför;

c) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för Lunds universitet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

d) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 13 206 000 kronor.

Herr **OHLON** (fp):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare yttrade angående biblioteksanslaget vid Uppsala universitet ber jag att få yrka bifall till motsvarande reservation för Lunds universitets vidkommande.

Herr **HUSS** (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas en motion av herr *Holmqvist* och mig om att preceptoratet i ekonomisk historia vid universitetet i Lund måtte omvandlas till professur.

Det märkliga med denna fråga är att motioner i samma riktning har väckts vid alla riksdagar från och med år 1951 med undantag av år 1952 och att utskottet alla dessa år gjort välvilliga uttalanden i samband med motionerna, även om utskottet inte velat yrka på att framställningen skulle bifallas. Det är detta

egendomliga förhållande, som ger mig anledning att här påtala saken utan att framställa något direkt yrkande. Utskottet säger beträffande samma fråga vid Uppsala universitet, att spørsmålet för närvarande är föremål för bedömande inom 1955 års universitetsutredning och att det därför torde komma att i ett större sammanhang bli föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Jag vill med hänvisning till vad jag här framhållit om ärendets långa lidandehistoria hemställa att ecklesiastikministern måtte ägna förslaget, som har tillstyrkts av vederbörande myndigheter, en välvillig uppmärksamhet.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Då den föregående ärade talaren inte framställde något yrkande kan jag inskränka mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förordragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 8—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35

Anslag till tandläkarhögskolan i Malmö

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58, dels ock till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 798 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kam-

Anslag till tandläkarhögskolan i Malmö
maren av herr *Huss* m. fl. (I: 34) och den andra inom andra kammaren av fröken *Karlsson* m. fl. (II: 36), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö skulle från och med den 1 juli 1957 omändras till professur i ämnet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för tandläkarhögskolan i Malmö, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1957/58;

b) till Tandläkarhögskolan i Malmö: Avlöningar för budgetåret 1957/58 anvisa ett förslagsanslag av 2 798 000 kronor;

c) i anledning av motionerna I: 34 och II: 36 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anført.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet får beträffande det i motionerna I: 34 och II: 36 gjorda yrkandet framhålla följande. Vid både 1955 och 1956 års riksdagar har utskottet haft att taga ställning till motionsvis framställda förslag angående omändring av laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö till en professur i ämnet, med den nuvarande laboratorn i barntandvård vid högskolan A. E. Syrrist — som av för ändamålet särskilt tillkallade sakkunniga befunnits kompetent till professur i barntandvård — såsom förste innehavare av den ifrågasatta professuren. I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1956: 78, punkten 35, anförde utskottet, att det syntes utskottet angeläget, att omfördälda laboratorsbefattning omändrades till professur, varigenom Malmöhögskolan skulle erhålla en önskvärd förstärkning på det viktiga område, som barntandvården representerade. Utskottet förutsatte, att förslag i ämnet komme att föreläggas 1957 års riksdag. Riksdagen, som godkände utskottets ifrågavarande

Anslag till tandläkarhögskolan i Malmö

uttalande, beslöt i enlighet med utskottets därom gjorda hemställan att i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

Ehuru utskottet i fjol så starkt underströk önskvärheten av att förslag om inrättande av ifrågavarande professur förelades innevarande års riksdag, har Kungl. Maj:t icke hos riksdagen gjort framställning därom.

Utskottet, som vidhåller sin tidigare i ärendet intagna ståndpunkt, vill betona att förevarande fråga enligt utskottets mening bör vinna sin lösning vid nästa års riksdag. Vid sådant förhållande torde motionerna I: 34 och II: 36 icke böra till någon annan riksdagens åtgärd föranleda än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet i anledning av motionerna anfört.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Ohlson, Sundelin, Jacobsson, Arrhén* och *Skoglund* i Dovers-*torp*, fröken *Elmén*, herrar *Widén* och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Vinge* samt herrar *Heckscher* och *Helén* ansett, att det stycke i utskottets yttrande, som började med orden »Utskottet, som» och slutade med »motionerna anfört», bort hava följande lydelse:

»På grund av den ståndpunkt riksdagen tidigare intagit i detta ärende anser utskottet sig böra förordna, att riksdagen biträder det i motionerna I: 34 och II: 36 gjorda yrkandet på så sätt, att principbeslut nu fattas angående omändring från och med budgetåret 1958/59 av ovannämnda laboratorsbefattning i barntandvård till professur i ämnet med laboratorn Syrrist som förste innehavare av professuren» samt att utskottet bort under c hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 34 och II: 36 besluta, att laboratorsbefattningen i barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö skulle från och med budgetåret 1958/59 omändras till professur i ämnet med laboratorn A. E. Syrrist som professurens förste innehavare.

Herr EDSTRÖM (fp):

Herr talman! Tandrotan hör ju till våra mest utbredda folksjukdomar, och barn drabbas särskilt hårt av kariessjukdomens skador, inte bara genom tandvärk och därav orsakat lidande, utan i mycket stor omfattning också genom förlust av tänder under uppväxtåren, med nedsatt tuggningsförmåga samt störningar och hämningar i bettets tillväxt och utveckling som följd.

De ekonomiska konsekvenserna av tandsjukdomarna är betungande både för den enskilde och för samhället. Dessa sjukdomar belastar ju det svenska folkhushållet med en totalutgift på nära 300 miljoner kronor om året.

Trots ökad examination av tandläkare och en fortsatt utbyggnad av folktandvården med stigande kostnader kan man med de samlade resurser, som i dag står till förfogande, ej tillfredsställa behovet av tandvård. Sålunda kan förskolebarnen i de flesta distrikt i Sverige icke erhålla tandvård för annat än akuta åkommor. I många distrikt lämnas också vissa årsklasser av skolbarnen utanför den organiserade tandvården, då de icke kan medhinnas på grund av den utbredda tandförstörelsen. Samtidigt föreligger också stora svårigheter för ungdomen att få vård inom rimlig tid, vilket kan äventyra tidigare behandlingsresultat.

Det är särskilt olyckligt, att vården av barnens och ungdomens tänder är eftersatt, då den är av grundläggande betydelse för individens framtida bettförhållande. Tyvärr är det också så, att tandrötefrekvensen i vårt land är bland de högsta i världen och till och med förefaller att vara i stigande bland barn och ungdom.

Även om det är många olösta problem vad beträffar kariessjukdomens orsakskomplex, så har dock senare års forskningsresultat gjort det möjligt att utforma vissa förebyggande åtgärder. Forskningen har visat, att en hög konsumtion av socker och sötsaker under vissa förutsättningar medför stora risker för tandskador.

Då tandrotan är en sjukdom, som har sin starkaste spridning och mest destrue-

rande verkan under barnaåren, är det självklart, att det kariesprofylaktiska arbetet i första hand blir en barntandvårdsfråga.

Statsmakterna har klart deklarerat sin positiva inställning till den kariesförebyggande linjen. I överensstämmelse med denna inställning och med tanke på vår prekära tandvårdssituation borde det därför vara av största vikt, att en förstärkning av forskningen och undervisningen inom barntandvården snarast genomfördes.

Som bekant har motioner väckts både 1955 och 1956 med syfte att ändra laboratoriefattningen vid avdelningen för barntandvård vid tandläkarhögskolan i Malmö till en professur. Ökningen av tjänstgöringstiden till följd av en sådan ändring skulle komma barntandvården till godo genom att det blir större möjligheter för forskning och handledning av befattningshavarna vid avdelningen i deras utbildning och verksamhet inom barntandvårdens forskningsområde.

De nämnda motionerna behandlades också mycket välvilligt av statsutskottet, som fann det angeläget att den ifrågasvarande laboratoriefattningen omändrades till professur, varigenom malmöhögskolan skulle erhålla en önskvärd förstärkning på detta ämnesområde.

I nu förevarande motioner, I: 34 och II: 36, har samma yrkanden som i de tidigare nämnda gjorts. Ehuru utskottet i fjol så starkt underströk önskvärdheten av att förslag om inrättande av ifrågasvarande professur förclades innevarande års riksdag, har Kungl. Maj:t icke hos riksdagen gjort framställning därom. Motionärerna hemställer under sådana förhållanden, att riksdagen själv måtte besluta i ärendet.

Vi finner av utskottets skrivning, att enighet synes råda inom utskottet beträffande saken. Det är endast i fråga om formen som man skiljer sig något åt. Reservanterna har anslutit sig till motionärernas synpunkt, vilkas talan jag här för, att riksdagen redan i år bör besluta om denna angelägna professur.

Jag tillåter mig att med den anförda motiveringen yrka bifall till denna av

Anslag till tandläkarhögskolan i Malmö herr Ohlon m. fl. vid punkt 35 fogade reservation.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Det skulle kanske vara överflödigt att foga något till vad utskottet har skrivit på denna punkt. Jag tror att det är till fyllest. Vi har ju tidigare i dag diskuterat avvägningsfrågor, och denna punkt gäller i hög grad en avvägning. Vad beträffar själva saken, kariesbekämpandet och liknande ting, är vi nog fullständigt överens, men jag vill göra det tillägget till utskottets skrivning, att vi redan i fjol skrev ganska positivt på denna punkt, och jag hoppas att det skall bli möjligt för Kungl. Maj:t att utan något längre dröjsmål ordna denna sak.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande mom. a och b av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt angående mom. c.

På gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. a och b hemställt.

Sedermera gjordes enligt de i fråga om mom. c förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 36—81

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82

Lades till handlingarna.

Vid förnyad, punktvis skedd, av statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående an-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

slag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1957/58, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 12 och 13

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 66, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om vissa åtgärder beträffande ungdomsvårdsskolorna, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 februari 1957 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 71, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

3) förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt; samt

4) förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623).

I propositionen hade föreslagits fortsatt successiv avveckling av fastighetsbeskattningen samt vissa åtgärder för att i beskattningshänseende neutralisera verkningarna av den höjning av taxeringsvärdena, som kunde förutses vid 1957 års allmänna fastighetstaxering. Sålunda hade föreslagits, att det s. k. repartitionstalet för fastighetsbeskattningen skulle sänkas från nuvarande 4 till 2,5. I propositionen hade vidare föreslagits, att intäkt av en- och tvåfamiljsfastighet, som för närvarande beräknades efter 3 procent av taxeringsvärdet, skulle beräknas efter 2,5 procent av det nya taxeringsvärdet. Därjämte skulle för fastighet av nämnt slag, vilken av ägaren nyttjades såsom bostad, medgivas ett extra avdrag å 200 kronor. Skattepliktsgränsen för byggnad på annans mark, som enligt stadgandet i 5 § 4 mom. kommunalskattelagen utgjorde 500 kronor, hade föreslagits höjd till 3 000 kronor. I syfte att gynna sparandet hade föreslagits, att det extra avdrag om 100 kronor för ensamstående och 200 kronor för äkta makar gemensamt, som för närvarande medgäves vid beräkning av inkomst av kapital, skulle höjas till 300 kronor för ensamstående och till 600 kronor för äkta makar gemensamt. Slutligen hade föreslagits, att beloppet för skattefri förmögenhet och för skattefri kvarlåtenskap skulle höjas från 50 000 kronor till 80 000 kronor.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 409 av herr *Werner* m. fl. och II: 509 av herr *Onsjö* m. fl.;

B) de likalydande motionerna I: 410 av herr *Sörlin* m. fl. och II: 510 av herr *Jacobson* i Vilhelmina m. fl.;

C) de likalydande motionerna I: 412 av herr *Spetz* m. fl. och II: 522 av herr *Sjölin* m. fl.;

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

D) de likalydande motionerna I:413 av herr *Spetz* och II: 523 av herr *Sjölin* m. fl.; kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

E) de likalydande motionerna I: 414 av herrar *Hansson* och *Anders Johansson* samt II: 519 av herr *Strandh* m. fl.; 2) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändrad lydelse av 10 § och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 577) om statlig förmögenhetsskatt;

F) de likalydande motionerna I: 415 av herrar *Birke* och *Arrhén* samt II: 521 av herr *Bengtsson* i Göteborg m. fl.; 3) antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapsskatt; samt

G) de likalydande motionerna I: 416 av herr *Lindblom* m. fl. och II: 520 av herr *Ahlsten* m. fl.; 4) för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

H) de likalydande motionerna I: 417 av herr *Hagberg* m. fl. och II: 525 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl.; samt

I) motionen II: 524 av herrar *Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 209 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 254 av herr *Ohlin* m. fl.;

II) de likalydande motionerna I: 215 av herrar *Gustafsson* och *Sundin* samt II: 259 av herr *Nilsson* i Tvärålund;

III) de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bengtson* m. fl. samt II: 258 av herrar *Pettersson* i Norregård och *Andersson* i Björkäng;

IV) de likalydande motionerna I: 309 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 390 av herr *Cassel* m. fl.; samt

V) de likalydande motionerna I: 371 av herr *Aastrup* och II: 459 av herr *Kollberg* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet under återopande av vad däri anförts hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om ändring i kom-

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag om fastighetsskattens slutliga avveckling måtte föreläggas senast 1960 års riksdag samt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa härför erforderlig utredning;

C) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bengtson* m. fl. samt II: 258 av herrar *Pettersson* i Norregård och *Andersson* i Björkäng, de likalydande motionerna I: 309 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 390 av herr *Cassel* m. fl., såvitt motionerna avsåge bostadssparande, ävensom de likalydande motionerna I: 371 av herr *Aastrup* och II: 459 av herr *Kollberg* m. fl., såvitt motionerna avsåge sparkonto hos bank, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet; samt

D) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 209 av herr *Ohlon* m. fl. och II: 254 av herr *Ohlin* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 215 av herrar *Gustafsson* och *Sundin* samt II: 259 av herr *Nilsson* i Tvärålund,

3) de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bengtson* m. fl. samt II: 258 av herrar *Pettersson* i Norregård och *Andersson* i Björkäng,

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

4) de likalydande motionerna I: 309 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 390 av herr Cassel m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 371 av herr Aastrup och II: 459 av herr Kollberg m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 409 av herr Werner m. fl. och II: 509 av herr Onsjö m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 410 av herr Sörlin m. fl. och II: 510 av herr Jacobson i Vilhelmina m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 412 av herr Spetz m. fl. och II: 522 av herr Sjölin m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 413 av herr Spetz och II: 523 av herr Sjölin m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 414 av herrar Hansson och Anders Johansson samt II: 519 av herr Strandh,

11) de likalydande motionerna I: 415 av herrar Birke och Arrhén samt II: 521 av herr Bengtsson i Göteborg m. fl.,

12) de likalydande motionerna I: 416 av herr Lindblom m. fl. och II: 520 av herr Ahlsten m. fl.,

13) de likalydande motionerna I: 417 av herr Hagberg m. fl. och II: 525 av herr Nilsson i Svalöv m. fl. samt

14) motionen II: 524 av herrar Larsen i Hedenäset och Nilsson i Tvärålund,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Det av utskottet framställda lagförslaget var i nedan angivna delar så lydande:

5 § 4 mom.

Därest värdet av byggnad eller med varandra sammanhängande byggnader, som äro uppförda å mark, för vilken garantibelopp icke skall upptagas såsom skattepliktig inkomst för byggnadsägaren, understiger 3 000 kronor, föreligger icke skatteplikt för byggnaden eller byggnaderna.

24 § 2 mom. första stycket

Är annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare (enfamiljsfastighet) eller två familjer jämte personliga tjänare (tvåfamiljsfastighet) och föreligger ej fall, som avses nedan i sista stycket, skall såsom intäkt av fastigheten upptagas ett belopp motsvarande för helt år räknat två och en halv procent av fastighetens taxeringsvärde året näst före taxeringsåret. Finnes ej taxeringsvärde åsatt för året näst före taxeringsåret, beräknas intäkten på grundval av fastighetens värde, uppskattat enligt de grunder, som gällt för åsättande av taxeringsvärde för året näst före taxeringsåret.

25 § 3 mom. andra stycket

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs må dock fysisk person, som blivit för året näst före taxeringsåret eller för taxeringsåret mantalsskriven å honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 200 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall upptagas såsom intäkt av fastigheten. Äger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsvarande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande oskift dödsbo under förutsättning att någon delägare i boet blivit mantalsskriven å fastigheten.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Spetz, Söderquist, Kollberg, Gustafson* i Göteborg och *Strandh*, vilka ansett,

a) att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under punkten A 1 hemställa, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 412 av herr *Spetz* m. fl. och II: 522 av herr *Sjölin* m. fl. för sin del antaga i reservationen infört förslag

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

b) att utskottet — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 209 av herr Ohlön m. fl. och II: 254 av herr Ohlin m. fl. — bort under punkten A 3 hemställa, att riksdagen måtte antaga följande

*Förslag
till*

förordning om upphävande av förordningen den 26 juli 1947 (nr 581) om kvarlåtenskapskatt

Härigenom förordnas, att förordningen den 26 juli 1947 om kvarlåtenskapskatt skall upphöra att gälla med utgången av år 1957.

II) av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv, vilka på anförda skäl

dels under punkten A 1 hemställt, att riksdagen måtte — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 icke kunnat av riksdagen förändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 417 av herr *Hagberg* m. fl. och II: 525 av herr *Nilsson* i Svalöv m. fl. — för sin del antaga det av utskottet framställda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med de ändringar och tillägg, att 24 §, 25 § 1 mom., 45 §, 46 § 1 mom. samt anvisningarna till 25 §, punkterna 2 och 3 av anvisningarna till 24 §, punkt 1 av anvisningarna till 36 §, punkt 2 av anvisningarna till 38 § och punkt 1 av anvisningarna till 54 § erhöles den i nämnda motioner angivna lydelsen ävensom att 25 § 3 och 4 mom., punkt 6 av anvisningarna till 24 § och punkt 3 av anvisningarna till 39 § skulle upphöra att gälla;

dels också ansett, att utskottet bort under punkten C hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 216 av herr *Bengtson* m. fl. samt II: 258 av herrar *Pettersson* i Norregård och *Andersson* i Björkäng, de likalydande motionerna I: 309 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 390 av herr *Cas-*

sel m. fl., såvitt motionerna avsåge bostads- och amorteringssparande, ävensom de likalydande motionerna I: 371 av herr *Aastrup* och II: 459 av herr *Kollberg* m. fl., såvitt motionerna avsåge sparkonto hos bank, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet;

III) av herrar *Hagberg*, *Spetz*, *Söderquist*, *Kollberg*, *Nilsson* i Svalöv, *Gustafson* i Göteborg och *Strandh*, vilka ansett, att utskottet — under hänvisning till innehållet i de likalydande motionerna I: 309 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 390 av herr *Cassel* m. fl. samt de likalydande motionerna I: 371 av herr *Aastrup* och II: 459 av herr *Kollberg* m. fl. — bort under punkterna D 4 och D 5 hemställa, att riksdagen för sin del måtte antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändrad lydelse av 46 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

IV) av herrar *Niklasson*, *Bengtson* och *Vigelsbo*, vilka av angivna orsaker ansett, att utskottet bort under punkten D 6 hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 409 av herr *Werner* m. fl. och II: 509 av herr *Onsjö* m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till sådana åtgärder för stimulerande av nysparandet, att sparande i form av amortering av skuld skulle kunna premieras i samma utsträckning som övrigt sparande.

I reservationen I av herr *Spetz* m. fl. hade för 25 § 3 mom. andra stycket kommunalskattelagen föreslagits följande avfattning:

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs må dock fysisk person beträffande honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet åtnjuta ett extra avdrag med, för helt år räknat, 400 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall upptagas såsom intäkt av fastigheten. Åger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsva-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

rande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande oskift dödsbo.

Den i reservationen II av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i Svalöv förordade lydelsen av 24 och 25 §§ kommunalskattelagen innebar bland annat, att den nuvarande schablontaxeringen av en- och tvåfamiljfastigheter skulle upphävas och inkomstberäkningen i stället alltid ske enligt de för t. ex. hyresfastigheter gällande bestämmelserna, innebärande skattskyldighet för verkligen åtnjutna inkomster och avdragsrätt för utgivna omkostnader.

I reservationen III av herr *Hagberg* m. fl. hade för de i 46 § 2 mom. tredje stycket kommunalskattelagen intagna bestämmelserna om avdrag för premier för kapitalförsäkringar m. m. föreslagits följande avfattning:

Avdrag, som i första stycket 3) här ovan avses, skall beräknas till ett belopp av minst 150 kronor eller, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift eller levt tillsammans med andra maken, för dem båda gemensamt till ett belopp av minst 300 kronor. Härjämte skall gälla, att nu avsett avdrag ej må för skattskyldig åtnjutas till högre belopp än 400 kronor; dock att, om skattskyldig under beskattningsåret varit gift och levt tillsammans med andra maken, ifrågavarande avdrag för dem båda gemensamt må åtnjutas med högst 800 kronor. Avdrag med högst 800 kronor må vidare åtnjutas om skattskyldig under beskattningsåret varit ogift (varmed jämställes änka, änkning eller frånskild) och haft hemmavarande eller av den skattskyldige helt eller delvis underhållet barn, som stått under hans vårdnad och för vilket rätt till allmänt barnbidrag föreläggat.

Angående sättet för betänkandets föredragning yttrade

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! I avseende å föredragningen av bevillningsutskottets betänkande nr 32 hemställas;

att detsamma må företagas till avgö-

rande punktvis och punkten A 1 på det sätt, att först föredrages det däri framställda lagförslaget paragrafvis med anvisningar, slutbestämmelser, ingress och rubrik sist, varefter utskottets hemställan i punkten A 1 föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta betänkandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A

Det av utskottet framställda lagförslaget

5 § 4 mom.

Herr **SPETZ** (fp):

Herr talman! När vi förra våren behandlade frågan om ett uppskov med fastighetstaxeringen yttrade finansministern här i kammaren följande: »Men jag ber reservanterna komma ihåg, att det svenska folket inte bara består av skogsägare och ägare av fast egendom. Vi har kanske t. o. m. ett flertal, som är löntagare och som saknar fast egendom. För dem måste ett förskjutande av en revidering av taxeringsvärdena framstå som ett försök att gynna vissa grupper på andra gruppers bekostnad. Är man beredd att ta den konsekvensen helt och fullt ut och ärligt tala om att det är detta som ligger i bakgrunden, då kan ingen neka reservanterna att föra fram sina önskemål om att skjuta på fastighetstaxeringen.» Och direkt till mig sade finansministern: »Jag hoppas inte bli misspågad i min uppfattning, att när herr Spetz är ute och talar om att han önskat skjuta på fastighetstaxeringen, är han, som den ärlige man han är, också beredd att tala om, att det har en aspekt, om man ser det ur löntagarsynpunkt, och en annan aspekt, om man ser det ur skogsägarsynpunkt.» Jag kan försäkra, herr talman, att det varit min stående text under valrörelsen, och jag har heller inte, som den ärlige man jag är, underlåtit att tala om den beställ-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

ning, finansministerns utredningsman fick, att presentera ett förslag, som eliminerade den skattehöjning som de uppräknade fastighetsvärdena kunde föranleda för fastighetsägarna. Det hände att någon åhörare häpet frågade, vad fastighetstaxeringen i så fall skulle tjäna till och om finansministern alldeles hade glömt att folket inte består av enbart fastighetsägare. Men det frågas ju så mycket dumt på valmötet!

Den proposition, som kammaren nu skall ta ställning till, är i huvudsak byggd på utredningsmannens förslag. Den avser inte endast att eliminera skattehöjning för fastighetsägarna, utan därjämte att vara ett led i en fortsatt successiv avveckling av fastighetsbeskattningen. Med det syftet för ögonen måste det vara angeläget att under avvecklingstiden, som enligt ett enhälligt utskotts mening skall vara kort, t. o. m. mycket kort, inte öka den särskilda skattebördan, som åvilar vissa fastighetsägare.

Sänkningen av repartitionstalet från 4 till 2,5 eliminerar en skattehöjning vid en 60-procentig höjning av taxeringsvärdena. I den motion, I: 412, som jag och några kamrater väckt, har anförts exempel på höjningar som avsevärt överstiger 60 procent. Det gäller just sådana distrikt, där det övervägande ligger sådana fastigheter som regelmässigt betalar en effektiv fastighetsskatt. De distrikt, som jag nämner i motionen, är skärgårdsdistrikt. Det är i huvudsak fiskare och sjömän, som har sina egnahem inom dessa fastighetsdistrikt. Det finns ingen anledning att tro, att Göteborgs och Bohus län i detta avseende skulle vara ett undantag i hela landet. I dessa kommuner uppkommer en ökning av den särskilda skattebördan, en ökning som inte minst ur avvecklingssynpunkt måste te sig föga önskvärd i varje fall från statens sida. Jag tänker nu närmast på de krav på kompensation som kan komma att riktas från kommunernas sida. Nu är det ju så att en ytterligare sänkning av repartitionsantalet kan vara katastrofal för vissa kommuner, främst i Norrland. Jag säger »kan», ty det finns ingen till-

räckligt ingående undersökning, inga siffror som visar verkningarna av sänkningen av repartitionstalet för dessa kommuner. Jag har därför icke kunnat ansluta mig till kravet på ytterligare sänkning av repartitionstalet.

Hade man verkligen velat ta ett steg mot avveckling av fastighetsbeskattningen och därigenom minska övergångssvårigheterna, hade det varit rimligt, om utskottet gått på den linje som anvisats i motioner av herr Sjölin i andra kammaren och mig i denna kammare, nämligen ett skattefritt bottenbelopp på 20 000 kronor. Nu skall jag emellertid inte yrka bifall till detta förslag, då vi i beredningsutskottet kommit överens om att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om plan för fastighetsskattens avveckling. Av samma skäl skall jag inte heller yrka avslag på propositionen i vad den föreslår ändrad lydelse av 5 § 4 mom. kommunalskattelagen, ehuru jag måste säga att propositionen på denna punkt synes vara föga genomtänkt. Det förslag det här gäller har ju inte heller framlagts av utredningsmannen, utan har framkommit i ett remissyttrande och upptagits av Kungl. Maj:t.

Jag skall bara ta ett exempel. Andersson, Olsson och Svensson har var sin sommarstuga belägna intill varandra. Anderssons stuga ligger i hemortskommunen. Den är en äldre stabil byggnad på ofri grund. Tomten kan inte förvärvas och huset får inte ombyggas på grund av en fastställd byggnadsplan. Den har på grund härav ett lågt taxeringsvärde. Den är taxerad till 2 900 kronor, fastän den i själva verket är kanske värd det dubbla. Andersson blir nu helt skattefri för sin stuga, inte bara i fråga om kommunalskatten utan även i fråga om stats- och förmögenhetsskatten. Olssons stuga ligger också i hemortskommunen. Han äger en liten tomt på kanske 400 kvadratmeter, som är taxerad till 500 kronor. Hans stuga är mycket enkel och taxerad till 1 900 kronor. Det sammanlagda taxeringsvärdet är alltså 2 400 kronor. Olsson får betala både garantiskatt, statsskatt och eventuellt förmö-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

genhetsskatt. Svensson har en stor väcker tomt, fem gånger så stor som Olssons. Stugan är densamma som Olssons. Taxeringsvärdet är 3 900 kronor. Men Svensson är skriven i grannkommunen och slipper därigenom betala skatt till kommunen där stugan är belägen. Den lägst taxerade fastigheten — den som var taxerad till 2 400 kronor — är den enda av dessa fastigheter för vilken fastighetsskatt kommer att utgå. Man kan fråga sig: Var finns här jämlikhet och rättvisa? Hade det inte varit riktigare, om garantibeloppet alltid avjämnats till jämna hundratalet kronor? Då hade också Olsson sluppit betala skatt till kommunen för sin lilla fastighet.

Utskottet har nu två invändningar. Den ena skulle ligga i fastighetsägarens intresse av att dela upp sin fastighet i flera taxeringsenheter. Hur skall det gå till? Skall fastighetsägaren muta ordföranden i beredningsnämnden att i strid med bestämmelserna i 8 § kommunalskattelagen taxera andelar i en brukningsenhet som taxeringsenheter? Jag kan inte tro att utskottet menar det. Den andra invändningen är, att om en fastighet ägs av flera ägare, skulle den även med ett avsevärt taxeringsvärde kunna bli fri från garantibelopp. Men det är just vad som nu gäller. Om en syskonkrets exempelvis äger en sommarvilla eller ett litet jordbruk, är som regel högst en av dem bosatt på fastigheten eller inom kommunen. De övriga har, om de är bosatta utom kommunen, 3 900 kronor fria från garantibelopp. Är det då tio syskon, kan en fastighet med ett taxeringsvärde av 39 900 kronor bli skattefri redan nu. Jag har velat säga detta som en tankeställare till finansdepartementet, i händelse det skulle visa sig att avvecklingen av fastighetsbeskattningen skulle ta längre tid än bevillningsutskottet förutsatt.

Fastighetsskatten är principiellt en helt kommunal skatt. Men för ett speciellt slag av fastigheter skulle man kunna tala om en statlig fastighetsskatt, nämligen i fråga om schablontaxerade en- och tvåfamiljsfastigheter och sommarvillor. För alla andra fastigheter be-

skattas den verkliga inkomsten: fastigheter i jordbruk, i rörelse eller hyresfastigheter. Oavsett om det blir nettoinkomst eller förlust, taxeras inkomsten efter vanliga grunder; om det alltså blir förlust, får man göra avdrag på annan inkomst som man kan ha. Jag skall inte gå in på motiveringen för schablontaxeringen. Jag är i detta avseende ense med utskottet, men jag tycker nog att vi också skulle kunna vara ense om att en sådan taxering kräver den allra största försiktighet.

Kungl. Maj:t har nu föreslagit en sänkning av procenttalet från 3 till 2,5, varigenom sambandet med det allmänna ränteläget har släppts. Från vår sida har vi hävdad, att procenttalet redan från början borde ha varit 2,5. Denna sänkning kompenseras emellertid endast en höjning med 20 procent av taxeringsvärdena. Propositionen inför därför ett extra avdrag av 200 kronor, vilket innebär ett skattefritt bottenbelopp av 8 000 kronor, och därmed har även i detta avseende i viss mån accepterats taxeringsmetoden med ett skattefritt bottenbelopp. Denna kombination av dels sänkning av procenttalet och dels tillkomsten av ett extra avdrag medför, att det blir taxeringsvärdets absoluta höjd i förening med den procentuella höjningen av taxeringsvärdet som avgör, huruvida sänkning eller höjning av skattebördan i det särskilda fallet uppkommer. Det finns en tabell på s. 39 i utskottets betänkande som visar gränsvärdena vid olika höjningar av taxeringsvärdet. Jag har i min motion visat att höjningar upp till 80 procent förekommer i mitt hemlän — jag fick i går en uppgift om att höjningen i ett distrikt t. o. m. skulle ha varit 100 procent; men denna siffra kan jag inte verifiera. Om höjningen är 80 procent, ligger gränsen för skattehöjning i dag vid ett taxeringsvärde av 13 000 kronor. Redan när fastigheterna i dag har ett taxeringsvärde överstigande 13 000 kronor, uppstår alltså en höjd skatt till staten — observera att det blir en skatt till staten! Vi har yrkat att detta avdrag skall höjas till 400 kronor. Endast därigenom kan ju t. ex. tvåfamiljsvillorna,

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

som väl i dag har ett taxeringsvärde av 40 000, 60 000 eller 70 000 kronor, undgå en höjning av statsbeskattningen. För dessa fastigheter har det låsta hyresvärdet och de starkt ökade kostnaderna för reparationer och den kommunala servicen, såsom sotning, renhållning, vatten etc., försämrat den faktiska nettobehållningen, samtidigt som saluvärdena på grund av bostadsnöden har stigit.

Utskottet säger på s. 40 i betänkandet att ett bifall till yrkandet om extra avdrag å 400 kronor generellt sett skulle gå utöver syftet att kompensera egnahemsägare för den väntade höjningen av taxeringsvärdena. Jag har visat att detta inte blir fallet, och om så vore, skulle det vara ett stort fel? Här är det ju fråga om en avvägning. Höjningarna av taxeringsvärdena är mycket skiftande såväl inom ett beredningsdistrikt som mellan olika distrikt, från rent av sänkning i ett taxeringsvärde till höjningar av taxeringsvärdena på 100 procent och däröver — jag har hört exempel, som visat att höjningarna varit uppe t. o. m. i 300 procent.

Det är många faktorer, som inverkar vid en taxering. Ingen vågar väl påstå, att den nya taxeringen är riktigare än t. ex. 1952 års. En genomsnittlig höjning av t. ex. 50 procent innebär, att ungefär hälften av antalet fastigheter inom distriktet får en höjning, som överstiger 50 procent — det blir ungefär hälften av antalet fastigheter som får en höjning över 50 procent och hälften som får en höjning med mindre än 50 procent. Detta gäller i stort sett vilket procenttal man än väljer.

Ett extra avdrag på 200 kronor kommer att kompensera ett förhållandevis mindre antal egnahemsägare, under det att detta antal givetvis blir större vid ett avdrag av 400 kronor — den saken är uppenbar. Fortfarande kommer dock — även med ett avdrag på 400 kronor — ett icke ringa antal fastighetsägare att få en höjd statsbeskattning. Och ofta kommer detta att drabba just sådana, som på grund av den starka höjningen av taxeringsvärdet också får en höjd effektiv fastighetsskatt till kommunen.

Vilka belopp kan det röra sig om? Avdraget blir enligt vårt förslag 200 kronor högre än enligt propositionen. I de normala inkomstskikten blir det alltså fråga om 34 eller kanske 46 kronor. Det är belopp som kan betyda åtskilligt för den enskilde fastighetsägaren men som är utan större betydelse för staten. Att som utskottet gör rubricera detta som ett ensidigt gynnande av egnahemsägarna, finner jag minst sagt överdrivet. Tvärtom borde det vara en egnahemsägare väl unnat.

Detta gäller alltså de egnahem, där ägaren är mantalsskriven på fastigheten. Propositionen vill nämligen inte att detta avdrag skall gälla sommarstugorna. Dessa kommer därigenom i en stryk-klass. Sänkningen av procenttalet från 3 till 2,5 innebär ju att fastigheten kompenseras för en 20-procentig höjning av taxeringsvärdet, men i vilket distrikt stannar höjningen vid 20 procent? Av vilken anledning kan det nu anses lämpligt att höja skatten just på denna form av sommarvistelse? Om jag skaffar mig exempelvis en husvagn, en större motorbåt eller en havskryssare för att använda under min semester, så faller det ingen in att beskatta den kapitalinvesteringen. Vilken logik ligger det då i en sådan diskriminering av sommarstugeägarna? Det står på s. 40 i utskottets betänkande: »Ett utsträckande av det extra avdraget till sommarnöjesfastigheter o. dyl. — — skulle medföra att en mycket stor del» — det står »mycket stor del» — »av dessa fastigheter skulle ge underskott med därav följande komplikationer.» Jag har svårt att ta det på allvar. Avdraget får ju icke överstiga bruttointäkten från fastigheten. Förlust kan då uppkomma endast om fastigheten är belånad, och min erfarenhet — som synes bekräftad såväl av de skattelagssakkunniga som av utredningsmannen — säger mig att sommarstugorna i regel icke är belånade.

Utskottet anför i detta sammanhang avjämningsregeln som en faktor ägnad att förhindra skattehöjning. Det står i ultåtandet: »Framhållas må även, att beträffande sistnämnda slag av fastigheter höjning av fastighetsinkomsten i regel

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

på grund av gällande avjämningsbestäm-
melser kommer att föranleda ingen eller
blott högst obetydlig skattehöjning.» Då
förstår jag ingenting alls. Här är det ju
fråga om skatt till staten, och där gäller
att inkomsten skall avjämnas till jämna
10-tal kronor. Det betyder alltså att ett
taxeringsvärde på högst 400 kronor kan
bli skattefritt, men det kan också gå så
olyckligt, att just inkomsten från fastig-
heten gör att ett överskott, när den slut-
liga avjämnningen till fulla 100 kronor
skall ske, på låt oss säga, 90 kronor för-
svinner, så att inkomsttagaren i själva
verket gör en förlust. Han får skatta mer,
därför att han tvingas att ta upp denna
schabloninkomst från fastigheten.

Jag vet inte, om det kan vara någon
tankelapsus, eller vad jag skall kalla det,
så att man i utskottet kan ha tänkt på
avjämnningen i fråga om garantibeloppet,
alltså till kommunen, där ju 3 900 kronor
kan bli skattefria, som jag har nämnt.
Det gäller endast kommunen. Det gäller
icke staten, och här resonerar vi om
statsskatten. Utskottet har enligt min
mening icke lämnat någon som helst
rimlig motivering för denna — jag upp-
repar det — diskriminering av sommar-
stugeägarna.

Jag skall sedan här bara säga några
fa ord om de övriga punkterna i betän-
kandet. Beträffande storleken av försäk-
ringsavdraget har vi tidigare påpekat,
hurusom realvärdet har minskat på
grund av att avgifterna för den obligato-
riska sjukförsäkringen skall inräknas i
avdraget. Alla är vi ense om betydelsen
av ett ökat sparande även i försäkrings-
form. Jag skall emellertid inte uppehålla
mig vidare härvid, då jag hoppas att
näste talare kommer att närmare moti-
vera vår reservation på den punkten.

I fråga om kvarlåtenskapsskatten har
vi från vårt håll aldrig accepterat dess
principiella motivering. Den strider mot
vår rättsuppfattning och därför anser vi
att den skall bort. Vi kan inte finna nå-
gon anledning att avvakta någon utred-
ning härom. Vi yrkar därför ett omedel-
bart avskaffande av den skatten.

I övrigt vill jag uttala min tillfreds-
ställelse över att utskottet har kunnat

enas om skrivelsen till Kungl. Maj:t, så-
väl om plan för fastighets-skattens av-
veckling som om sparfrämjande åtgär-
der.

Herr talman! Beträffande den före-
dragna punkten har jag intet yrkande.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Det märkligaste inslaget
i det betänkande från bevillningsutskot-
tet, som vi här har framför oss, är nog
det enhälliga förslaget om att riksdagen
i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhå-
la om att proposition om fastighetsbe-
skattningens slutliga avveckling föreläg-
ges senast 1960 års riksdag samt att
Kungl. Maj:t låter verkställa härför er-
forderlig utredning.

Inte minst för dem, som under rätt
många år har visat särskilt intresse för
denna tidigare så kontroversiella och be-
svärliga skattefråga, är det naturligtvis
ganska fägningsamt att nu konstatera den-
na omsider vunna enighet. För egen del
vill jag gärna understryka den villighet
att äntligen komma till en uppgörelse,
som visats från skilda håll inom utskot-
tet. Och varför skulle jag inte i detta
sammanhang också kunna räkna en liten
tacksamhetens vårbloss till utskottets
ärade ordförande för hans medlande
verksamhet härvidlag?

För Kungl. Maj:t bör bevillningsut-
skottets enighet i denna väsentliga fråga
utgöra en maning att på allt sätt påskynda
de eventuellt ytterligare erforderliga
utredningarna, så att ett definitivt beslut
verkligen kan fattas i den ordning, som
utskottet förutsätter. Såsom kammarens
ärade ledamöter säkert har observerat,
skriver utskottet så utomordentligt be-
stämt på denna punkt, att jag anser att
Kungl. Maj:t har all anledning att beak-
ta detta.

Även om det sålunda föreligger enig-
het i denna dominerande fråga — frå-
gan om fastighetsbeskattningens avskaf-
fande — går ju meningarna isär i en del
detaljspörsmål. Herr Spetz har redan be-
rört några av dem. De avhandlas i de
fyra reservationer, som är knutna till
betänkandet. För egen del skall jag till-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

låta mig att här i all korthet säga några ord om dessa särmeningar.

Vi har på högerhåll i motioner hemställt, att den nuvarande schablontaxeringen av en- och tvåfamiljsfastigheter skall ersättas av sådan taxering som gäller beträffande annan fastighet i övrigt. Det är ju inte första gången vi har motionerat i den riktningen. Vi har kommit med sådana framställningar 1954, 1955 och 1956, och vi kommer nog att fortsätta med vår aktion efter denna linje tills vi, som vi hoppas, även i detta hänseende så småningom vinner förståelse. Vi menar nämligen, att det strider mot jämlikheten och rättvisan i beskattningen, att blott beräknad och inte verklig inkomst skulle komma att beskattas.

Såsom motiv för att för en del år sedan införa en sådan schablontaxering har bland annat anförts, att villaägaren inte borde anses åtnjuta lägre inkomst från det kapital som han investerat i fastigheten än den inkomst som han skulle fått, om han t. ex. insatt samma kapital i bank. Konsekvensen, herr talman, av ett sådant resonemang måste, såvitt jag förstår, bli ytterligt betänkligt. Hela inkomstbegreppet blir härigenom fullständigt godtyckligt.

Schablontaxeringen har även motive-rats med önskemålet att få en förenklad taxering. Vi anser inte en sådan argumentering bärande, men vi vill framhålla, att den största förenklingen naturligtvis skulle uppkomma, om man helt undantog egnahem från vad som är att räkna som förvärvskälla. Så länge detta inte sker, bör emellertid samma principiella avdragsrätt gälla beträffande egnahem som i fråga om övriga förvärvskällor. I vår reservation yrkar vi alltså på avskaffande av schablontaxeringen, när det gäller en- och tvåfamiljsfastigheter. På den punkten skiljer sig vår mening från den, som företräts av den föregående ärade talaren.

Så kommer jag till det avsnitt i betänkandet, som har rubriken »Sparstimulerande åtgärder».

Det är angenämt att kunna konstatera, att bevillningsutskottet även i detta hänseende omsider kommit till enighet —

med ett undantag som jag skall beröra om ett ögonblick — om en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari anhålles om en allsidig och förutsättningslös utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet. Jag tror, att vi alla har anledning att känna tillfredsställelse över detta ståndpunktstagande. Jag skall inte gå in på sparfrågan närmare — den ligger ju, såsom kammarens ledamöter givetvis är medvetna om, i luften på ett alldeles särskilt sätt i dessa dagar. I ett par hänseenden skulle jag emellertid vilja något litet kommentera betänkandet i denna del, samtidigt som jag gärna vill understryka enigheten.

För att det skall gå att övertyga människorna om att de bör spara, måste det vara lönande att spara. Det måste både framstå som och vara personligt fördelaktigt att i den egna budgeten räkna med största möjliga personliga sparkvot, särskilt för medborgare med de nu allt vanligare »mellaninkomsterna», men naturligtvis även för andra medborgare. En allmän skattesänkning, som verkligen angriper marginalskatteproblemet, framför allt i mellanskikten, medverkar uppenbarligen härtill. Men jag vill alldeles särskilt poängtera, att sin fulla verkningskraft får skattesänkningen först om den kompletteras med sparstimulerande reformer både av bestående art och sådana, som är nödvändiga för att bryta ett dödläge. Jag har det intrycket, att det är sådana tänkesätt som nu allmänt har omfattats i utskottet, då utskottet enat sig om skrivelsen med begäran om en allsidig och förutsättningslös utredning.

De omedelbart sparstimulerande insatserna måste otvivelaktigt läggas på bred front. Därtill kommer — och det vill jag på förekommen anledning särskilt understryka — att dessa åtgärder måste utformas utan farhågor för att även äldre sparande får del av dem. Vi har nog tidigare, jag behöver knappast påminna kammaren därom, i dessa hänseenden offrat rätt mycket åt ett perfektionsraseri, som har lett till att egentligen ganska litet, när allt kommer omkring, har blivit gjort på sparfronten. Som så ofta ti-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

digare här i riksdagen har det bästa blivit det godas fiende. Den väsentliga uppgiften är visserligen att stimulera till nysparande, men dels torde detta nysparande inte kunna ske utan att sparandet över huvud taget gynnas, dels har det existerande sparandet under de år som har gått, utsatts för sådana påfrestningar, att inga användningar kan resas emot att det i någon mån nu får fördelar. Det är — som vi från vårt håll ofta framhållit — bildandet av sparvanor som är det väsentliga målet för en sparfrämjande politik. Kan man inte åstadkomma dessa vanor, vinner man nog inte så mycket med vilka åtgärder man än kan komma överens om att konstruera.

En av de sparformer, som vi presenterat, har dock inte funnit nåd inför utskottets ögon och inte kommit med i den stora potten. Det är egentligen den enda skönhetsfläcken, tycker jag, på det här betänkandet. Jag syftar på frågan om premiering av amorteringssparande. Utskottet anser visserligen, att denna form av sparande i och för sig självfallet är av största betydelse. Ingen vill väl bestrida att utskottet har rätt när det uttrycker sig på det sättet. Samtidigt förmenar emellertid utskottet att detta spörsmål är av, som det heter, »alltför intrikat natur för att böra tas upp till prövning i detta sammanhang». Ja, herr talman, »intrikat» betyder invecklad, krånglig, kinkig o. s. v. Inte är frågan om amorteringssparande mer invecklad, mera krånglig och mera kinkig än de övriga sparformer, som det nu är meningen att i ett stort svep undersöka och utreda! Jag kan inte helt fria mig från misstanken att denna formulering är en liten undanmanöver.

Finns bara den goda viljan där, så kan nog saken ordnas. I en särskild reservation föreslår vi att även amorteringssparande skall tas med i den stora utredningen. Jag skulle nog ytterligare vilja säga, att utskottets avvisande ståndpunktstagande här har något av de obotfärdigas förhinder över sig.

Tillsammans med folkpartiet har vi en reservation, som gäller försäkringsavdraget eller försäkringssparandet, om man

vill använda den termen. Alla vet, att avdrag för vissa försäkringspremier nu får göras upp till ett belopp av 300 kronor för ensamstående samt 600 kronor för gift skattskyldig och för ensam person med minderårigt barn. Detta försäkringsavdrag anser vi bör höjas till 400 resp. 800 kronor. Vi har den rätt allmänna inställningen att försäkringssparandet är en av de bästa sparformer, man kan tänka sig. Den är en av de enklaste: den föranleder inte några administrativa svårigheter eller något trassel med kontroll och dylikt. Redan ur den synpunkten anser vi, att försäkringssparandet bör stimuleras, men vi menar också, att det nuvarande avdraget är alltför lågt, då — som herr Spetz redan antydde — avgiften för den obligatoriska sjukförsäkringen skall inräknas i avdraget. Av detta och många andra skäl, som jag nu inte hinner gå in på, bl. a. det minskade penningvärdet, erfordras en viss höjning av detta avdrag för att ytterligare stimulera denna, jag upprepar det, synnerligen betydelsefulla sparform.

Så till sist ett par ord om kvarlåtenskapsskatten. Ingen lär väl kunna påstå, att inte vi på vår kant under de gångna åren har arbetat på avskaffandet av denna olyckliga beskattningsform. Kvarlåtenskapsskatten har utan att äga någon egentlig statsfinansiell betydelse — den är, om jag inte missminner mig, i statförslaget för i år upptagen till 17 miljoner kronor, vilket ju är ett obetydligt belopp i de sammanhang, i vilka vi numera rör oss — blivit — jag tvekar inte att säga detta — något av en symbol för bristande förståelse för det långsiktiga sparandet. Därför måste denna skatteform avskaffas. Men, ärade kammarledamöter, jag vill mycket starkt understryka, att denna kvarlåtenskapsskatt måste avskaffas utan några motsvarande skattehöjningar på andra håll. Den skall avskaffas, den skall inte bara döpas om. Då emellertid frågan om kvarlåtenskapsskatten hänskjutits till en kommitté, vilken enligt sina direktiv är oförhindrad att föreslå kvarlåtenskapsskattens avskaffande, och då anledning

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

föreligger att antaga, att ett sådant förslag skall föreläggas 1958 års riksdag, har vi ansett oss kunna avstå från att nu ställa ett särskilt yrkande på denna punkt.

Jag har nu, herr talman, kommit till slutet på de små reflexioner, jag velat knyta till bevillningsutskottets betänkande. Erforderliga yrkanden kommer jag att framställa i anslutning till de olika paragraferna.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 4, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1957/58 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 4 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 161, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 4 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar; och

nr 164, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket, m. m.

Anmälades och bordlades bankoutskottets jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälningar, att till utskottet inkommit framställningar

dels från fullmäktige i riksgäldskontoret med förslag till dekorerings av första kammarens plenisal;

dels ock från fullmäktige i riksbanken om medgivande för fullmäktige att av riksbankens medel taga i anspråk visst belopp för omläggning av värmesystemet inom riksbankshuset i Stockholm.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1956/57, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 16.56.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 10 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående 5 § 4 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 32 punkten A 1 framtällda förslaget till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr NIKLASSON (bf):

Herr talman! Jag vill närmast knyta några reflexioner till den reservation, som är betecknad med IV. Jag skall därför bara i förbigående beröra de anföranden, som tidigare har hållits här, även om jag inte i allt delar den uppfattning som kommit till uttryck i dessa anföranden.

Det är framför allt två saker, som har kommit fram i debatten, nämligen frågan om taxeringen av bostadsfastigheter och vissa sparfrämjande åtgärder. Omkring själva huvudfrågan, fastighetstaxeringen, har ju utskottet i rätt stor utsträckning samlats, och det finns inte så stor anledning att beröra den. Jag vill emellertid beträffande taxering av bostadsfastigheter enligt schablonmetoden säga, att min personliga erfarenhet av metoden är, att den har ställt sig ganska fördelaktig jämfört med den gamla metoden. Vilken metod som kan anses medföra den största rättvisan är det mycket svårt att uttala sig om. Man kan givetvis säga att det är riktigt att ta inkomsten som den är och därifrån göra de avdrag, som kan göras, men speciellt beträffande avdragen framträder vissa svårigheter. Kostnader för underhåll är ju avdragsgilla, men det är ganska svårt att skilja på vad som är normalt underhåll och vad som är förbättring på en bostadsfastighet. Det är detta som medför svårigheterna vid taxering enligt den gamla metoden.

I allmänhet tror jag nog att schablon-taxering ger för de flesta ett gynnsammare resultat. Men det är klart att om man lägger ned mera avsevärda belopp på reparationer av en bostadsfastighet och får detta rubricerat som underhåll, så kan man komma ned till ett ganska lågt värde, kanske t. o. m. till ett negativt värde. För de flesta är det emellertid inte så. Beträffande bostadsfastigheter sköter väl ofta ägaren själv om reparationerna i viss utsträckning, och i dylika fall tror jag nog att schablonmetoden blir fördelaktigare.

Nu har det sagts att detta är det enda fall, där man använder schablonmetoden vid taxering. Det är väl ändå inte riktigt. Man har sedan länge använt schablon-taxering vid taxering av jordbruk, både när det gäller taxering av bostadsförmåner och av andra naturaförmåner. Dessa schabloner fastställs dock inte av riksdagen utan av taxeringsmyndigheterna i länet, och det är nog inte alltid som dessa schabloner är så särskilt fördelaktiga för den skattskyldige. Jag har tidigare använt schablonen för jordbruk, när jag deklarerat för annan fastighet, men jag har funnit, att den nuvarande schablon-taxeringen är fördelaktigare.

Det är klart att det förslag, som folkpartiet här står bakom, nämligen att man skulle öka avdraget från 200 kronor, vilket föreslagits i propositionen och utskottsutlåtandet, till 400 kronor, skulle ställa sig ännu fördelaktigare. Frågan är väl dock om vi inte då slår över åt det andra hållet, vilket inte heller torde vara riktigt.

Beträffande kvarlåtenskapsskatten kan jag ansluta mig till det yttrande, som herr Hagberg gjorde i denna fråga.

Det är, som jag nyss sade, beträffande reservation IV som jag närmast ville säga ett par ord. Där tar vi upp frågan om det sparande, som sker genom amortering av skulder. Herr Hagberg tog i viss mån upp den saken i sitt anförande och

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

han har i en reservation också berört den, men såvitt jag kan läsa ut åsyftar han endast sparande genom amortering på bostadslån. För egen del kan jag inte riktigt vara med på att det finns någon anledning att ställa den formen av amorteringssparande i särklass.

Sparandet har i dagens debatt fått ett allt mer framträdande rum. Anledningen är givetvis att näringslivets expansion och samhällslivet över huvud taget kräver allt mer omfattande investeringar. Det kanske också är på det sättet, att vår tids socialvård inger många den föreställningen, att det inte är så stor mening att spara. Man kan väl inte heller komma ifrån att skatterna har ett visst inflytande på sparviljan.

Nu har utskottet samlats kring att begära en förutsättningslös utredning beträffande bl. a. sparande genom insättning på konto och vissa andra sparformer. Utskottet har emellertid inte velat ge sin anslutning till förslaget att man även skall söka premiera sådant sparande, som sker genom amortering av skulder, och vi har därför på denna punkt tillåtit oss att anföra en reservation till utskottets utlåtande.

För att genom premiering kunna åstadkomma ett ökat sparande måste man för att inte begå orättvisor mot vissa kategorier av spararna söka bygga upp ett system, där varje form av sparande behandlas i görligaste mån lika. Sedan länge medges avdrag vid taxeringen för försäkringssparande. Man premierar på olika sätt banksparande. Vi söker uppmuntra till bostadssparande och annat målsparande. Den sparform, som berörs i vår reservation, är ofta den enda möjlighet till sparande som står skuldsatta företagare till buds, i varje fall om det gäller småföretagare. Det torde vara omöjligt att ange vilka summor de olika formerna av sparande kan uppgå till. Säkert torde dock vara att det sparande som sker genom skuld-amortering måste betraktas som en av de betydelsefullaste formerna.

Allt sparande innebär ju en begränsning av dagens konsumtion. I fråga om skuld-amortering, i all synnerhet när det

gäller bunden sådan, framträder detta med särskild styrka. Amorteringarna måste nämligen då erläggas i rätt tid för att vederbörande skall få fortsätta sin verksamhet och inte tvingas till en kanske förlustbringande realisation av sina tillgångar och en övergång till ett annat näringsfång, för vilket han kanske inte alls äger samma förutsättningar. Detta tvingar ofta vederbörande till en begränsning av sin privata konsumtion, som han kanske inte skulle underkasta sig om det endast gällde att få pengar över för att sätta in på banken eller för att kanske vidmakthålla en försäkring. För en dylik sparare måste det synas orättvist om hans sparande inte skulle medföra samma favörer som andra former av sparande.

Det har ofta anförts att tekniska svårigheter möter att kontrollera amorteringssparande. Svårigheterna härvidlag kan dock knappast sägas vara större än när det gäller sparande i andra former. Om vi över huvud taget vill premiera sparande genom skattelättnader måste vi nog tillse, att olika sparformer sammanföras i en gemensam grupp, och sedan bygga upp ett system av gemensamma avdrag vid taxering.

Ett punktsparande av den typ, som vi nu slagit in på, betraktar jag för min del som en övergångsform. Om vi för framtiden skall kunna bibehålla ett system med premierande av sparande genom skattelättnader, som vi nu syftar till, tror jag att vi måste söka komma fram till ett mera enhetligt system.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få förorda bifall till den med IV betecknade reservationen. Jag skall senare återkomma med direkt yrkande härom när vi kommer fram till voteringen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Någon av de föregående talarna har djärvt ställa den frågan: Vad skall egentligen fastighetstaxeringen tjäna till? Han tänkte att när man nu försöker motarbeta dess följder i vissa avseenden, kunde hela fastighetstaxeringen ha uppskjutits. Jag vill då bara erinra om att vi har någonting som heter

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

förmögenhetsbeskattnig, och det finns väl ingen anledning, varför man inte skulle söka uppskatta de förmögenheter som ligger i fastigheter på ett riktigt och rättvist sätt. Men samtidigt vill jag säga, att denna fastighetsskatt, som är huvudämnet för dagens förhandlingar, vill vi allmänt söka bringa ur världen snarast möjligt. Under sådana omständigheter bör man inte låta en upptaxering av fastigheterna få till följd, att man får en ökning av fastighetsskatten, åtminstone inte genomsnittligt sett, och det är det som gör att man kommit in på de föreslagna ändringarna. Att detta tal om förmögenheterna inte bara är ett tal ut i luften, kan vem som helst försäkra sig om genom ett noggrant studium av propositionen eller bevillningsutskottets utlåtande, där vi föreslår, att den undre gränsen, där förmögenhetsskatten skall sättas in, måtte höjas från 50 000 till 80 000 kronor och ävenså när det gäller kvarlåtenskapsskatten.

Jag sade, att vi allmänt vill avskaffa fastighetsskatten. Den fick i grund och botten sin dödsdom för några år sedan, då man gjorde en undersökning för att få fram hur effektiv fastighetsskatten var och då det visade sig, att den genomsnittligt inte var särdeles effektiv men var effektiv där man minst önskade det. Den var inte effektiv för jordbrukare i allmänhet under normala förhållanden, men den kunde vara effektiv för jordbrukare som befann sig i nödläge, och som var hårt skuldsatta. För egnahemsägare var den i allmänhet i hög grad effektiv men på ett tokigt vis, och den är fortfarande effektiv på så tokigt sätt, att ju mer skuldsatt en egnahemsägare är, desto mer effektiv är fastighetsskatten. Den är tillika i hög grad effektiv då det gäller hyresfastigheter.

Det är denna undersökning som öppnade ögonen på många och bland annat på mig. Jag fick klart för mig, att denna fastighetsskatt i den form den har kan vi inte bibehålla; den måste vi avlägsna. Den stämmer inte med det rättsmedvetande vi har, i den mån det är allmänt på denna punkt, och här tror jag det finns ett rätt allmänt rättsmedvetande.

Departementschefen föreslår därför i sin proposition, att man skall fortsätta »den successiva avvecklingen av fastighetsskatten». Dessa ord om en fortsatt successiv avveckling av fastighetsskatten står alltså redan i propositionen. Det är fråga om ett steg i den riktningen, och man har också i propositionen sagt, att det bör vara möjligt att avveckla den inom en nära framtid.

På detta bygger utskottet vidare. Utskottet har enhälligt ansett, att man skall vidtaga denna nedsättning från 4 procent till 2,5 procent, och vidare lika enhälligt att man skall söka avskaffa skatten snarast, senast 1960.

Som utskottets ordförande känner jag mig givetvis tacksam för att de olika politiska partierna inte har drivit sina särmeningar så hårt, att man inte kunde hålla ihop inför detta betydelsefulla ställningstagande från bevillningsutskottets sida, som jag hoppas snart skall bli riksdagens ställningstagande, nämligen att skatten bör avskaffas snarast möjligt och senast år 1960. Men man kan fråga: När man har den uppfattningen, som jag här deklarerat för min personliga del och för utskottets del, varför inte då avskaffa fastighetsskatten omedelbart? Ja, vi vet ju alla, att det är en hel rad av kommuner, som då skulle sättas i en mycket besvärlig situation. Det är kraftverkskommunerna, som nu kommer i blickfältet, det är sommarstugekommunerna, som nog också skulle kunna få det mycket besvärligt, och även en del andra kommuner. Detta gör, att utskottet också enhälligt menat, att vi inte kan avskaffa fastighetsskatten omedelbart, men vi ber riksdagen anmoda Kungl. Maj:t att snarast möjligt tillsätta en utredning, som arbetar skyndsamt, för att överväga på vilka villkor och under vilka förutsättningar fastighetsskatten kan helt avskaffas. Nu får vi fastighetstaxeringen färdig i år, och ett följande år bör vi kunna se, hur pass effektiv denna nya fastighetstaxering är. Vi får därmed en överblick av läget, och man kan sedermera diskutera och överväga, vilket år man skall ta till utgångspunkt för sina resonemang, om det bör vara 1956 eller

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

ett senare år. Det är ju en sak som får prövas. Jag tycker inte det skulle vara omöjligt att kunna få fram en utredning och ett förslag redan till 1959 års riksdag, men det kan ju tillstöta sådana svårigheter, att man inte hinner till den tidpunkten, och därför har utskottet skrivit, att det förutsätter att ett förslag om fastighetsskattens avskaffande skall kunna ligga på riksdagens bord år 1960. Det begär en skyndsam utredning och förslag senast detta år.

Detta enhälliga ställningstagande från de olika partiernas sida är jag personligen glad för, ty detta är en orättfärdig skatt som vi nu ändå ser slutet på.

På andra punkter har inte utskottet kunnat bli lika enigt, och det gäller framför allt egnahemsvillorna. Där föreslår Kungl. Maj:t att man skall nedsätta beräkningsprocenten från 3 procent till 2,5 procent, men för att särskilt de mindre egna hemmen skulle undslippa en skattehöjning skulle man därutöver ha ett extra avdrag på 200 kronor.

Högern har ju här sin gamla ståndpunkt kvar. Den har från början varit motståndare till denna schablontaxering och vill ha bort den. Däröfver är kanske inte något att säga, om man bortser från att man därmed motsätter sig den utomordentliga förenkling för deklaranterna och för taxeringen, som ändå genom denna schablontaxering åstadkommit, och om man bortser också från det faktum, som den förra utredningen visade, att genomsnittligt har denna schablontaxering inte visat sig vara en hårdare beskattning än den gamla.

Folkpartiet har däremot gått på en annan linje. Det har hela tiden varit anhängare av schablontaxeringen, men man vill öka avdraget på 200 kronor till 400 kronor.

Nu har regeringen och även utskottet räknat med att för egnahemmen har man ett emotse en höjning av taxeringsvärdena med en tredjedel eller ungefär 33 procent. Det var så man uppskattade det då man satte i gång med fastighetstaxeringen. Huruvida det blir på det sättet, därom vet jag ingenting med bestämdhet. Herr Spetz hade vissa erfarenheter

från hans och mitt gemensamma län. Jag har hört talas om en del erfarenheter från annat håll, som pekat i annan riktning. Vi har haft att räkna med att denna genomsnittliga höjning med en tredjedel i det stora hela skulle slå in. I en del fall kan det bli mindre, i en del fall högre, men genomsnittet är detta, och man måste räkna med schabloner vid ett ställningstagande i sådana fall.

Om det blir en genomsnittlig höjning med en tredjedel innebär propositionen ingen ökning utan i stället en minskning av den beräknade bruttointkomsten för egnahem upp till ett fastighetsvärde av för närvarande 60 000 kronor, vilket med en tredjedels höjning skulle betyda ett fastighetsvärde upp till 80 000 kronor.

Om man sätter gränsen till 60 000 kronor kommer det att innesluta det stora flertalet av egnahem här i landet. På den punkten råder ingen tveksamhet. Och om det blir en höjning med en tredjedel, så blir det, jag upprepar det, trots detta ingen skatteökning. Om det skulle bli en ökning med mera än en tredjedel, t. ex. med 50 procent, skulle det betyda inte ökning utan minskning av skatten när det gäller fastigheter upp till ungefär 27 000 kronor med nuvarande fastighetsvärde, vilket alltså blir 40 000 kronor efter den nya taxeringen.

Om dessa förutsättningar skulle visa sig inte slå in och genomsnittet alltså inte skulle stanna vid höjning med en tredjedel, får man givetvis överväga huruvida en omläggning skulle kunna bli erforderlig. Med våra utgångspunkter skulle det dock inte erfordras. De smärre fastigheterna skulle kanske kunna drabbas med en ökning av mer än den tredjedel, som man räknat med, men genom 200-kronorsavdraget kommer de i så fall inte att drabbas av någon höjning av fastighetsinkomsten. Om fastigheter är onormalt lågt taxerade och blir upptaxerade långt öfver tredjedelen, kan det bli en höjning av fastighetsinkomsten. Men är det orimligt att för lågt taxerade fastigheter blir taxerade efter vad som kan betraktas som skäligt?

Utskottet har inte kunnat finna annat än att propositionens liksom utskot-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

tets gemensamma kalkyler på denna punkt håller. Men vi får avvakta och se tiden an. Propositionen har gjort ett undantag, nämligen då det gäller sommarnöjesfastigheter. Dessa får räkna sig till godo den allmänna nedsättningen av fastighetsberäkningen från 4 procent till 2,5 procent, det är uppenbart, ty den kommer alla fastigheter till godo. De schablontaxeras vidare efter 2,5 procent, men de får inte det extra avdraget på 200 kronor.

Här vill folkpartiet inte bara ge sommarnöjesfastigheterna det extra avdraget, utan det vill dessutom ge dem ytterligare ett avdrag på 200 kronor, sammanlagt alltså 400 kronor. Varför skall man beskatta dessa sommarnöjesfastigheter, säger man. Lyxbåtar, husvagnar o. s. v. inkomstbeskattas ju inte. Lyxbåtar är ju i varje fall förmögenhetsbeskattade, men det är ju ett uppslag, herr Spetz, för finansministern att undersöka huruvida han inte under en punktbeskattning skulle kunna dra in lyxbåtar och andra liknande föremål. Med den aktning jag har för herr Spetz vill jag inte undervärdera det uppslaget, fastän jag var rätt benägen att göra det!

Men hur kommer beskattningen att verka för sommarnöjena såsom den är föreslagen av folkpartiets representanter? Jo, det skulle verka så att en sommarvilla på upp till 16 000 kronors värde skulle inte anses ge ägaren ett öres inkomst, ty de 400 kronor, som beräkningen med 2,5 procent skulle ge, skulle ju enligt folkpartiets förslag falla bort. Och om man hade ett sommarnöje värderat till 25 000 kronor, men med en liten skuld av 5 000 kronor på det, så skulle också detta bli skattefritt med ett avdrag på 400 kronor. Eftersom de flesta sommarnöjen är relativt lågt taxerade, skulle det betyda att de blir skattefria, och jag har litet svårt att förstå att det kan stämma med allmänt rättsmedvetande att den, som har råd att skaffa sig en fastighet till sådant värde — jag tänker närmast på de högre beloppen — inte på något sätt skall beskattas för den. Jag kan inte finna något riktigt däri.

Därtill skulle komma den besvärlighe-

ten, att fastighetens ägare kan få underskott på det hela, och detta skulle då tillgodoräknas honom i den ort, där han har sin övriga inkomst. Detta skulle betyda en direkt och besvärlig komplikation i hela taxeringsarbetet.

Jag skulle vilja nämna ytterligare några siffror. Om sommarnöjets nuvarande taxeringsvärde är 10 000 kronor, så kan det genom denna ändring av skatteberäkningen höjas ända upp till 14 000 kronor, med 40 procent, utan att någon ökning av den statliga skatten inträder. Eu 20 000-kronorsvilla skulle kunna höjas upp till 26 000 kronor, med 30 procent, utan någon som helst skatteökning. Och om man skulle räkna med den totala skatten — det blir ju en minskning på fastighetsskattens område — så kunde 10 000-kronorsvillan höjas nära intill 16 000 kronor, med nära 60 procent, utan någon som helst total skatteökning, medan 20 000-kronorsvillan kunde höjas nära intill 30 000 kronor, ungefärligen 50 procent, utan någon som helst skatteökning.

Jag tror att den skicklige taxeringsman, som herr Spetz är, vid närmare besseende måste erkänna att han något har överskattat de faror för sommarnöjesbyggelsen, som hotar i det föreliggande förslaget, och kanske litet grand underskattat den betydelse som hans eget förslag har, då det kommer att befria sommarstugeägare från skatt i vida större utsträckning än jag tror att han velat räkna med. Om man gör beräkningarna efter folkpartiets förslag, så finner man att det kommunalt sett inte betyder någonting, därför att garantiskatten alltid finns där. När vi nu avskaffar garantiskatten, skall vi då införa nya beräkningsgrunder och en ökad skatt för att kommunerna inte skall bli helt utan inkomster av de sommarstugor, som nu översvämmar många delar av landet?

Jag vill inte medverka till att herr Spetz skall få dessa bekymmer, och därför avstyrker jag på det bestämdaste hans förslag på denna punkt — av rent personlig välvilja, jämte naturligtvis en del ideologiska funderingar!

Sedan kommer jag över till de spar-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

stimulerande åtgärderna. Utskottet har visserligen föreslagit en skrivelse om en allsidig och förutsättningslös undersökning på den punkten — och jag är glad åt att den har samlat utskottet — men vi är inom utskottet fullt på det klara med vilken betydande hjälp åt sparandet som finansministern har gått in för då han föreslagit höjning av avdragen för inkomst av kapital upp till 600 kronor för gifta. Detta betyder dock att man kan ha 14 000 kronor på sparbank utan att behöva betala någon som helst skatt för ränteinkomsten på dessa pengar. Vi kan också vända på det och säga, att spararna tack vare denna ändring får mellan 5 och 6 procents ränta på sina pengar i stället för de 4 eller 4 1/4 procent som bankerna betalar. Detta innebär ett utomordentligt värdefullt handtag, som jag hoppas att man kommer att utnyttja i sparpropagandan, även om man kanske inte i de politiska motsatsernas Sverige riktar tacket till den rätte mannen — i detta fall icke utskottet, som är ett kollektiv, utan finansministern.

Men trots denna stora hjälp till sparandet har utskottet ändå velat föreslå en skrivelse om allsidig och förutsättningslös utredning av vägarna och sätten för att hjälpa penningssparandet. Man ingärdar det med åtskilliga reservationer, då man skriver att utredningen skall vara allsidig och förutsättningslös. Man hoppas att genom den komma fram till åtgärder som kan vara både lämpliga och möjliga att genomföra — ingen vill väl att vi skall besluta åtgärder som är vare sig olämpliga eller direkt omöjliga. Därom är utskottet alltså fullt enigt.

Varför har utskottet föreslagit denna skrivelse? Under de senaste åren har som bekant en mångfald uppslag kommit fram om hur man skall stödja sparandet. Vi är alla djupt medvetna om vad sparandet betyder för hela vårt land. Även om det individuella sparandet efter allt att döma är mycket stort i Sverige, om man jämför med flertalet andra länder, så skulle det ju vara lyckligt om det vore ännu starkare, ännu större. Detta har vi alla en känsla av — och då

sitter var och en i sin kammare, ofta med alltför tillslutna dörrar och nedrullade gardiner för fönstren, och spekulerar över vad man skall kunna föreslå. Det ena förslaget har som sagt följt det andra, förslagen har varit mer eller mindre goda, mer eller mindre värdefulla eller värdelösa. Under sådana omständigheter har det lätt kunnat hända — och det har hänt — att man vid en preliminär omröstning, kanske med lottens hjälp, har sagt att om det förslaget skall vi göra en skrivelse. Då kan det vara bättre att göra en generalinventering över olika framkomna förslag och se vad som kan göras av dem. Det är möjligt att man på det sättet skall kunna finna en väg, som kan vara lämplig att beträda.

Detta är inte en beställning av ett förslag utan av en *utredning* om dessa ting för att om möjligt få fram något vettigt förslag. Jag ber att få betona detta, ty när vi i bevillningsutskottet för något år sedan skrev om de periodiska understöden och studiehjälpen och begärde en förutsättningslös utredning beträffande dessa spörsmål, uppfattades det på en hel del håll som en beställning. Det var det ingalunda, utan det var en begäran om utredning för att se vilka vägar som var framkomliga i detta fall. Vissa av dessa vägar ansåg jag för min del vara framkomliga, andra vägar inte.

I detta fall är det också fråga om en förutsättningslös utredning och icke en beställning av bestämda förslag. Det är en önskan om att man prövar alla vägar för att komma fram till vettiga förslag. Därvidlag har utskottet inte tagit med försäkringssparandet, och det är av den anledningen att vi ju nyligen prövat den saken och höjt den avdragsfria försäkringspremien, för gifta till 600 kronor och för ogifta till 300 kronor. Kom ihåg att detta egentligen är ett avsteg från våra skatteprinciper, ty vi gör ett avdrag upp till 600 kronor, men det utfallna beloppet beskattar vi inte. Eljest är det ju så att man antingen beskattar premien och inte det utfallna beloppet, eller också undantar man premien och beskattar det utfallna beloppet. Man har

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

gjort ett undantag beträffande detta sociala avdrag för att premiera eller stimulera försäkrings-sparandet och höjt avdragsbeloppet till 600 kronor. Att beloppet höjdes, berodde ju på att det kommit till en del obligatoriska försäkringsavgifter, och för att då ge åt det frivilliga sparandet samma utrymme som förut höjdes dessa belopp, varigenom det för gifta blev ett svängrum för frivilliga premier för försäkrings-sparande på 400 kronor. Utskottet har inte funnit någon anledning att gå ifrån den linjen, i all synnerhet som det i år är första gången som den prövas, och innan detta år gått till ända och vi har fått några erfarenheter av hur systemet verkar, vet vi inte hur det utfaller.

Det föreligger ju också en framställning, som herr Niklasson nyss berörde, om amortering av skulder. Förslaget är rätt allmänt utformat i motionen. Under debatten i utskottet och här i kammaren har det inte fått någon mera precis utformning, men man talar om amortering av skulder för företagare. Om en hantverkare köper maskiner för så och så mycket, kan han enligt vanliga regler göra en avskrivning allt eftersom de förslites, under vissa förutsättningar med 30 procent, varjämte han på fem år kan få det hela avskrivet. Jag kan inte tro att avsikten kan vara att man, förutom denna avskrivningsrätt, varigenom hel avskrivning kan göras på i vissa fall fem år, skall ge en extra premie för amorteringen. Men det är innebörden, då man talar om ett amorteringssparande. Utskottet anser att hela detta spörsmål är synnerligen intrikat. Skall man nöja sig med hantverkare, smärre företagare inom olika näringsgrenar, eller skall man gå högre upp, till de stora bolagen och jätteföretagen, och även där medge ett amorteringsavdrag? Var skall man stanna? Det hela är, tycker jag, något oklart tänkt. Utskottet har inte kunnat ansluta sig till den linjen, samtidigt som utskottet har den allra största respekt för det utomordentligt viktiga sparande, som sker här i landet genom att man amorterar på skulder.

Till slut, herr talman, bara några ord

om kvarlåtenskapsskatten. Högern har här inte gjort något yrkande, därför att det pågår utredning om kvarlåtenskapsskattens eventuella ersättande med andra skatteformer — ja, det önskar ju inte högern, men det är i alla fall det som pågår. Jag tycker att i detta läge högerns avhållande från att nu yrka upphävande av kvarlåtenskapsskatten är en klar och realistisk linje. Folkpartiet vill avskaffa kvarlåtenskapsskatten omedelbart, trots att folkpartiet alltid har sagt att det kunde tänka sig en höjning av arvsskatten såsom en viss ersättning för avskaffandet av kvarlåtenskapsskatten. Nu stryker folkpartiet emellertid helt sambandet mellan dessa tvenne skatter och yrkar kort och kallt på ett avlägsnande av kvarlåtenskapsskatten — och blir därmed i detta avseende ensamma på skansen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i förevarande punkt och återkommer med yrkanden om bifall till utskottets övriga förslag allt eftersom de olika punkterna föredrages.

Herr SPETZ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjö Dahl riktade en fråga till mig hur jag skulle ställa mig — när fastighetsskatten blir avskaffad — till frågan om sommarvillorna då skall betala någonting till kommunen eller om vederbörande kommun skulle bli helt utan inkomster ifrån dessa villor. Ja, herr Sjö Dahl, det blir väl den utredning, som vi har varit eniga om att begära hos Kungl. Maj:t, som har att klargöra i vad mån man eventuellt skall ha någon skatt på detta område. Den frågan anser jag inte erfordra något svar i dag.

När det gäller sommarvillorna skulle jag vilja erinra om att när vi för inte så länge sedan hade den gamla metoden, om jag så får kalla det, d. v. s. innan schablonmetoden infördes, lämnade sommarvillorna praktiskt taget aldrig någon nettointäkt. Ofta blev det förlust, och det berodde helt enkelt på att dessa hus, som bara beboddes en eller kanske två månader om året, drog mycket

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

högre underhållskostnader än sådana fastigheter, som beboddes hela året. Det är väl rätt naturligt att ett hus som står obebott under så stor del av året på grund av kylan och andra orsaker kräver ett större underhåll. Jag skall inte sticka under stol med att många gånger var kanske ägarna i sådana ekonomiska omständigheter, att de lade ned ett extra underhåll, om vi skall kalla det så. De ville ha det mycket snyggt. Men det var dock ett underhåll som taxeringsnämnderna inte gärna kunde vägra godkänna, och därför blev det tidigare inga inkomster alls. Men nu kommer staten att ta ut en stigande skatt av dessa sommarstugeägare.

Herr SJÖDAHL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Spetz skildrade de förhållanden som rådde innan vi fick schablontaxeringen, då dessa villor i mycket stor utsträckning undantogs från skatt. Sedan har herr Spetz varit med om att införa schablontaxeringen så att de blev beskattade. Jag förmodar att det djupt nere i herr Spetz' själ finns en liten känsla att det där var nog inte alls så orättvist!

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Det är självfallet att man på ett så känsligt område som skattelagstiftningens bör eftersträva att utforma lagbestämmelserna så, att de så långt det är möjligt verkar lika för alla medborgare. Så har nog skett på de flesta områden, men i vissa fall tycker jag att det har gjorts eller i varje fall föreslagits undantagsregler, som avviker från den goda regel jag här inledningsvis nämnt.

Jag skall inte ingå på de punkter som berör repartitionstalets sänkning, ty utskottets ärade ordförande har redan behandlat den frågan, och jag har ingen anledning att ytterligare tala om den saken. Men det är på en punkt som jag inte helt delar de uppfattningar som förts fram, och den gäller villaägarnas extra avdrag på 200 kronor. Införandet av

schablontaxeringen var onekligen en betydelsefull förenkling och jag är helt anhängare av denna form för villataxering. Men det är klart att den utformades på ett sådant sätt, att man skulle nå en schablonmässig rättvisa. Om det blir förändringar på det ena eller andra sättet, får man givetvis sänka det procenttal som villaägarna får skatta efter. Det har man också gjort i detta fall. Men när man därutöver inför ett extra avdrag, då underkänner man ju sin egen argumentering. Nu säger man att det system man införde genom schablontaxeringen inte var rättvist, och vi bör därför införa ett extra avdrag på 200 kronor. Rent principiellt anser jag det inte riktigt att införa detta tvåhundra kronors avdrag. Därtill kommer, att vi genom schablontaxeringen nådde en förenkling, men nu går vi den andra vägen och gör det återigen krångligare genom att införa detta extraavdrag.

Vi hade frågan uppe motionsledes för ett par år sedan, men då avslog riksdagen förslaget om införandet av ett sådant 200-kronorsavdrag. Nu har man fått en något starkare motivering till följd av höjningen av taxeringsvärdena. Jag har inte gått så långt att jag reserverat mig mot 200-kronorsavdraget, men jag är ingalunda nöjd med den utformning det fått. Det är också en annan olägenhet som man inte kan bortse från och som också har berörts i ett par motioner. Avdraget kommer inte att gälla för jordbruksfastigheter. Visserligen är det så, att hyresvärdena av jordbruksfastigheterna inte knutits till taxeringsvärdena, och därmed avfärdar man tanken på 200-kronorsavdraget för jordbruksfastigheter, men skulle man följa den motivering som herr Spetz framlade, nämligen att man skulle införa ett skattefritt bottenavdrag av 8 000 kronor, då bör man fråga sig om det inte också borde gälla för jordbruksfastigheter. Jag skulle vilja fråga: Hur tror ni att skattebetalarna ute i det praktiska livet kommer att se på detta skatteavdrag? Tror ni att de kommer att förstå det rättvisa i att ägarna av villafastigheter får ett extra avdrag på 200 kronor, medan sådant av-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

drag inte medges för jordbruksfastigheter? Hur vi än resonerar teoretiskt om denna fråga, blir det oerhört svårt för skattebetalarna att finna någon rättvisa i att för den ena fastigheten medgives ett avdrag av 200 kronor, men inte för den andra.

I samband med repartitionstalets sänkning och genomförandet av den nya fastighetstaxeringen har det fria beloppet på förmögenhetsskatten och kvarlåtenskapsskatten höjts från 50 000 till 80 000 kronor. Beträffande kvarlåtenskapsskattens slopande pågår en utredning, och jag vill bara när det gäller folkpartireservationen, som går ut på ett avskaffande av kvarlåtenskapsskatten omedelbart, göra den reflexionen, att det ibland förefaller en smula inkonsekvent när man i det ena avseendet så bestämt hänvisar till att en fråga är under utredning, men i ett annat avseende lika klart säger att en fråga inte behöver utredas ytterligare. Jag kan ge ett sådant enkelt exempel som den fråga vi har debatterat här i flera år och som väl kommer att debatteras i år också, nämligen förslaget om slopandet av skatten på glass, vilket inte är någon särdeles stor fråga. Men det har inte funnits någon möjlighet att avskaffa den. Herr Spetz och hans partikamrater har i det fallet hänvisat till att frågan är under utredning, varför man inte kunde tänka sig att skatten skulle avskaffas. Men när det gäller denna skattereform, som är av betydligt större omfattning, yrkar man på att skatten skall avskaffas direkt fastän frågan är under utredning.

Om jag sedan skall säga några ord om sparandet, råder det fullständig enighet om önskvärdheten av att sparandet skall öka. Diskussionen rör sig dock om hur detta skall ske. Vi har försökt olika vägar; vi har haft premiesparande, som inte lett till det resultat vi hade hoppats, vi har haft skatteåterbäringssparandet, som inte heller ledde till önskvärt resultat, och vi har sedan lång tid tillbaka haft försäkringssparandet, vilket är den mest lyckade formen av sparande och ytterligare utbyggs under årens lopp. Det måste dock sägas, att

andra former rättvisligen borde kunna gynnas på samma sätt som försäkringssparandet. Svårigheten är bara att man inte vet, i vilka former detta skall kunna ske. Man tänker här närmast på det s. k. synliga sparandet, och då är det banksparandet som ligger närmast till hands. Antingen man sparar i form av livförsäkring eller sätter in pengarna på banken, skulle sparandet bli lika mycket privilegierat. Jag är mycket tacksam för det bifall, som min motion och den av herr Kollberg m. fl. väckta motionen om utredning om sparandet har fått.

Det finns emellertid två motioner, som är medtagna i utskottets utlåtande och som jag skulle vilja säga några ord om, nämligen motionerna nr 309 i första kammaren av herr Ewerlöf m. fl. och nr 390 i andra kammaren av herr Cassel m. fl. Jag skulle för min del ha önskat, att dessa motioner icke tagits med i utredningskravet. Att jag inte reserverat mig mot detta beror på att jag ytterligare vill understryka vad utskottets ordförande här sade, nämligen att utredningen skall bli allsidig och förutsättningslös. Såsom dessa motioner är utformade, önskar jag inte alls att de skall beaktas under utredningen.

Jag vill till att börja med säga att det målsparande, som det här gäller, över huvud taget är mycket diskutabelt. Det är mycket svårt att utforma ett målsparande så, att det kan utnyttjas av alla grupper och som blir så önskvärt, att man vill premiera detta på något sätt. Vad som nu framförts i dessa motioner har fått en sådan utformning, att man inte gärna kan acceptera tanken. Jag får erinra om att vid ett tillfälle har en motion av nära nog samma innehåll betecknats i denna kammare såsom en »slarvig motion», och jag skulle gärna vilja instämma i detta yttrande också vid behandlingen av årets motion. Det är förvånansvärt, att högern varje år för fram denna motion. I radion har förekommit diskussioner, där högerns partiledare sagt, att om det fanns något i förslaget som inte var tillfredsställande utformat, skulle det säkerligen rättas till. Men jag finner till min förvåning att det är sa-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

ker, som är högst anmärkningsvärda, som återkommer i denna motion.

Vad först och främst beträffar själva sparandet för bostad kan observeras, att förslaget är så pass oklart utformat i lagtexten, att jag faktiskt inte vet, i vilken form jordbruket skall komma med. Man har visserligen försökt att göra en ändring på denna punkt, men jag kan inte inse hur ändringen skulle komma att verka. I varje fall har det tidigare varit på det sättet, att man helt och hållet uteslutit jordbruket från denna förmån.

Det är emellertid också andra omständigheter som här inverkar. Förslaget är orättvist utformat så till vida, att det bara kan bli vissa grupper, som gynnas med ett sådant sparande. De, som har fastighet eller bostadsrättslägenhet, kan inte spara, ty detta skall vara förbehållet en grupp som skall skaffa sig fastighet eller bostadsrättslägenhet. Redan detta gör att man får en skarp avgränsning av de människor, som kan utnyttja detta sparande och de människor, som inte kan göra det. Detta sparande blir också aktuellt, där bostadsbristen är störst, nämligen i Stockholm och andra städer. Däremot får man på landsbygden, även om den enligt paragrafen skulle kunna tas med, inte något intresse för förslaget. En jordbrukare måste rimligen ha en bostad, och han kan därför inte heller ha något intresse av denna sparform.

Jag skulle dessutom vilja framhålla att sparandet är knutet till skatten, och därigenom får man återigen en gradering på så sätt, att man kommer att ge de större inkomstlagarna, som sparar på detta sätt, mera förmåner än dem som har mindre inkomster. Det är av sådana skäl som jag så bestämt anser, att detta förslag inte bör beaktas i utredningen om de olika formerna för sparande.

Sparandet kan ske i olika former, och en av de former som föreslagits är ett amorteringssparande — herr Niklasson har redan talat om detta och jag skall därför inte ägna många ord däråt. Jag vill påpeka att det är en smula anmärkningsvärt när man vill främja sparandet,

att man skall lägga så stor vikt vid själva utgångspunkten eller de olika former i vilka man skall spara. Om en människa avstår någonting och därigenom sparar, får man väl rimligen säga att om han använder besparingen till att ta en försäkring eller sätta in pengar på bank eller betala av en skuld, så är sparandet i och för sig lika viktigt för vederbörande. Därför erkänner jag att frågan om premiering av amorteringssparandet — såsom utskottet sagt — är av intrikat natur.

När emellertid herr Sjö Dahl sade att den motion det här gäller var allmänt utformad och inte hade så klara linjer, gjorde jag genast den reflexionen, att herr Sjö Dahl beträffande de andra motionerna starkt betonade att det var bra att man inte gett några speciella direktiv, utan endast fordrat en förutsättningslös utredning. Detta skulle man också kunna göra beträffande frågan om amorteringssparandet. Jag vill bara framhålla att jag är glad över att den högerreservation, som herr Hagberg talade för, inte vunnit något beaktande. Jag hoppas att den inte vinner något beaktande vid ytterligare tillfällen, därför att här har man åter igen en uppenbar orättvisa mot jordbruket. Det heter i lagförslagets 46 § 4 mom.: »Har skattskyldig, som är ägare av annan fastighet inrättad till bostad åt en familj jämte personliga tjänare» o. s. v. Det gäller alltså den som är ägare till »annan fastighet». Var och en vet vad det betyder — det betyder ägare av annan fastighet än jordbruksfastighet. Följaktligen har man här utan vidare helt tagit bort jordbruket. Detta göre sig inte besvär, om högerens amorteringsbesparande skulle genomföras. Detta blir nu inte fallet, men förslaget är i alla fall så utformat. Jag hoppas att man inte ytterligare skall behöva få se förslag, som är utformade på ett så uppenbart orättvist sätt mot en viss grupp.

Herr talman! Jag ber att på denna punkt få ansluta mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag och i övrigt till herr Niklassons reservation under punkt IV.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

Herr **HAGBERG** (h) kort genmäle:
Herr talman! När jag lyssnade till herr Niklassons anförande, kände jag stor tillfredsställelse. Jag fann, att de uppfattningar han framförde och de som jag gav tillkänna i det spörsmål, han närmast talade om, var ganska sammanfallande.

Jag är ledsn över att jag inte kan säga riktigt detsamma om det anförande, som hölls av den ärade talaren före mig här i talarstolen. Herr Bengtson var inne på de lagförslag, som i detta ämne är framställda i en av högerns motioner, och han tycktes mena, att de på något sätt skulle vara riktade emot jordbruket. Jag är överraskad över att herr Bengtson vill göra detta gällande — ty kan man för närvarande, herr Bengtson, skriva en motion i denna angelägenhet på något annat sätt? Eftersom jordbrukets byggnader inte är åsatta ett särskilt taxeringsvärde och följaktligen icke heller kan in-tecknas, kan tekniskt sett inte det amorteringsbelopp, maximerat till 700 kronor, som vi föreslår, framräknas.

Men, herr Bengtson, just med hänsyn till de tekniska omständigheter, som jag här har berört, vore det väl ganska rimligt att ta upp amorteringssparandet i hela dess vidd och låta även detta förvisso mycket betydelsefulla sparproblem ingå i den rekommenderade stora allmänna utredningen om de sparstimulerande åtgärderna, på samma sätt som herr Niklasson här har framhållit. Jag kan inte se, att det finns något som helst motsatsförhållande mellan oss på denna punkt, och det framgick ju inte heller av herr Niklassons anförande, att ett sådant motsatsförhållande skulle vara för handen. Men är det så, att herr Bengtson vill att jordbrukets bostäder skall särskilt taxeras, så må det så vara! Detta, herr Bengtson, kommer emellertid med säkerhet att leda till en väsentlig höjning av jordbrukets samlade taxeringsvärde, och det är väl en sak som vi knappast har någon anledning att medverka till.

Herr **BENGTSON** (bf):

Herr talman! Jag kan inte finna att

om jordbrukets bostadsfastigheter skulle taxeras separat taxeringen skulle bli högre för den skull. Det finns många bostadsfastigheter på jordbruk, som det knappast skulle bli något taxeringsvärde på alls, om man skulle uppskatta efter hyresvärdet. I fråga om hur högern utformar sina motioner vill jag säga, att denna motion har förekommit under åtskilliga år och fått kritik vid varje tillfälle. Högern brukar inte dra sig för att skriva långa lagtexter och långtgående förslag. Man kunde mycket väl ha utformat motionen på ett sådant sätt att jordbruket hade tagits med.

Herr Niklassons och mitt anförande står helt i överensstämmelse med varandra. Om herr Hagberg och hans partivänner velat ha en allmän utredning om amorteringssparandet, hade det varit bäst att de anslutit sig till reservation IV. Där har inte gjorts någon mannamån åt något håll, utan där påyrkas en förutsättningslös utredning om amorterings-sparande.

Herr **WERNER** (bf):

Herr talman! Den proposition som ligger till grund för bevillningsutskottets föreliggande utlåtande är i viktiga avseenden att betrakta såsom ett provisorium. Nedsättningen av repartitionstalet för fastighetsbeskattningen är ju, såsom också utskottet skriver, endast att betrakta som en etapp på vägen mot dess avskaffande. Det är för oss inom bondeförbundet i hög grad tillfredsställande att utskottet har skrivit så bestämt på denna punkt. Det är en sak som vi har arbetat för under lång tid att fastighets-skatten, som egentligen inte numera har någon uppgift att fylla, så småningom skall försvinna. Avkastningen från fastigheterna är ju föremål för beskattning i vanlig ordning liksom varje annan inkomst, och sedan denna beskattning har skett innehåller inte objektet något mystisk inre skattekraft, som berättigar till att man ur värdeobjektet tar ut ytterligare något i form av beskattning. Jag tänker då på de fall där fastighetsskatten blir effektiv.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

Nu är ju problemet inte fullt så enkelt. Det finns en rad av kommuner där de stora fastighetsobjekten ägs av juridiska personer eller andra med mantalsskrivningsort i annan kommun och där ett upphörande av fastighetsskatten skulle medföra mycket stora besvär för dessa kommuner. Jag avser närmast då de s. k. vattenkraftskommunerna och bolags-skogskommunerna. Med förhoppningen att fastighetsskatten snarast avvecklas förbinder vi även det bestämda kravet, att dessa kommuner i en eller annan ordning tillföres nödig ersättning för det skatteunderlag som de på så sätt mister. Det kan ju ske på olika vis. Det kan ske genom att man på ett effektivare sätt ordnar skatteutjämningen, så att man ändrar spårtalet i det nuvarande skatteutjämningssystemet och tillskjuter ett skatteunderlag, i den mån kommunens skatteunderlag per invånare minskas och blir otillfredsställande.

Vidare är ju höjningen av det s. k. skattefria taket från 50 000 till 80 000 kronor vid förmögenhetsbeskattningen att betrakta som ett provisorium. Vi är inte alls tillfredsställda med denna höjning och hoppas att den kommande utredningen eller — vid den fortsatta behandlingen — herr finansministern skall finna det möjligt att höja detta skattefria belopp från 80 000 kronor till ett värde, som kompenserar verkan av den fortgående inflationen.

En annan fråga, som vi väntar att få löst, är avskaffandet av kvarlätenskaps-skatten. Vi har vid många tillfällen sagt, att denna skatt saknar varje berättigande. Man kan t. o. m. göra gällande att staten förlorar på att kvarlätenskapsskatten finns. Jag kan belysa detta genom några påpekanden.

Kvarlätenskapsskatten är så konstruerad att den konfiskerar det översta skiktet av dödsboets odelade förmögenhetsmassa, och på grund därav blir varje arvslotsdel lägre beskattad. Men det kanske mest allvarliga är att en förutseende förmögenhetsägare i god tid slår sönder sin förmögenhet, och till följd därav går staten miste om ett avsevärt belopp vid den årliga förmögenhetsbe-

skattningen. Den svåraste verkan av skatten uppstår väl i de fall, då ägaren av ett familjeföretag dör. Inte nog med att företaget då mister sin ledare, det mister också nödvändigt produktionskapital. På grund därav blir det närmast omöjligt för den familjemedlem, som är närmast att överta företaget, att göra detta. Det kan i mycket hög grad äventyra en kontinuerlig drift och möjligheterna för de anställda att få stanna kvar. Denna omständighet utgör en allvarlig störning av företagaverksamheten, särskilt den i mindre format.

Några detaljer i propositionen som har berörts av de föregående talarna från bondeförbundet, har föranlett oss att väcka motionerna 409 i första kammaren och 509 i andra kammaren. Vi anser att den föreliggande propositionen har avvikit från den grundläggande principen för varje beskattning, nämligen att de skattskyldiga eller grupperna av skattskyldiga skall träffas likformigt av beskattningen. Här har framför allt påtalats, att ägaren av »annan fastighet» får ett schablonavdrag på 200 kronor, som ingalunda tillerkänns en motsvarande ägare inom jordbruket. Jag tänker på de tusentals och åter tusentals småjordbruk, som till hela sin struktur är jämställda med annan fastighet, där bostaden utgör den väsentliga delen av värdet. Denna grupp undantas nu fullständigt från den förmån som skatteavdraget på 200 kronor dock innebär. Att märka är att i den schablonuppskattning, som de centrala taxeringsmyndigheterna varje år gör, fastställs ett hyresvärde för jordbruksfastigheterna, som oftast ligger på en oskäligt hög nivå. Man tar nämligen inte hänsyn till att fastigheten kan vara obekvämt belägen, långt från allfarvägen, och man tar inte heller hänsyn till fastighetens standard. Det för dessa fastigheter fastställda hyresvärdet gör tillsammans med fastighetsskatten — som ibland är effektiv — att ägaren kommer i en särställning. Vi har inte kunnat underlåta att påpeka detta och begära rättelse, men det har inte visat sig möjligt för utskottet att tillmötesgå vår framställning. Jag uttalar dock den förhopp-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

ningen, att den rättvisepincip, som framställningen bygger på, kommer att tas under förnyat övervägande.

Vidare har motionärerna pekat på den omständigheten att två äkta makar kommer att från sin ränteavkastning av kapital i bank få göra ett schablonavdrag på 600 kronor. Detta motsvarar ju ett kapital på cirka 14 000 kronor. Däremot har man alldeles förbisett den form av sparande, som ur samhällsekonomisk synpunkt borde vara i allra högsta grad önskvärd, ja även borde bli föremål för omvårdnad och stimulans nämligen sparande genom amortering av skuld. Herr Sjö Dahl ansåg, att motionen var oklart utformad och att man hade bort ge tydligare direktiv. Han drog in frågan om amortering av redan avdragsgilla verktyg och maskiner i rörelse o. s. v. Jag kan inte förstå hur dessa saker kan blandas in i det här sammanhanget. Motionen yrkar ju endast på en utredning om sådana åtgärder, att »sparandet i form av amortering av skuld kan premieras i samma utsträckning som övrigt sparande». Något annat kan man inte utläsa ur motionen, och jag tycker nog att detta yrkande kunde ha övervägts grundligare eller åtminstone fått en mera tillmötesgående prövning från utskottets sida än vad som utskottet har givit till känna i sitt majoritetsförslag.

Herr Bengtson sade, att det kommer att bli mycket svårt att få folk, som för att kunna avsätta medel för att betala sina skulder kanske tvingas spara så att de lever på bristlägets ytterkant, att förstå att detta skall vara rättvist och riktigt, när de jämför sig med den som har förmånen att ha pengar i bank och finner att på så sätt insatta pengar blir föremål för en välvilligare behandling från samhällets sida än den form av sparande, som ligger i skuldammortering. Denna olika behandling kan inte försvaras med utgångspunkt från de jämlikhets- och rättvisesynpunkter som jag anser bör ligga som en grundprincip för varje skattelagstiftning.

Detta, herr talman, var några synpunkter jag har velat påpeka här, och jag skall be att få ansluta mig till det yrkande som gjordes av herr Niklasson.

Herr HAGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå vad herr Bengtson menar, när han säger, att, om vi från vårt håll hade särskilt intresse för en utredning rörande amorteringssparande i full utsträckning, skulle enklaste vägen för oss vara att gå på bondeförbundsreservationen, nr IV. Jag är, som sagt, överraskad över detta uttalande, ty jag förutsätter att herr Bengtson läst innehållet i vår reservation, där vi under bokstaven c hemställer att motionerna om bostads- och amorteringssparande måtte räknas in bland de motioner, i anledning av vilka det skall bli denna allsidiga och förutställningslösa utredning rörande åtgärder för att stimulera sparandet, som vi kommer att besluta om någon stund.

I bondeförbundsreservationen heter det på de sista raderna, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t »om skyndsamt utredning och förslag till sådana åtgärder för stimulerande av nysparandet, att sparande i form av amortering av skuld kan premieras i samma utsträckning som övrigt sparande». Jag har svårt att finna någon diskrepans — som det heter nu för tiden — emellan dessa yttranden. Vi är väl på samma linje, i varje fall har jag fattat det så, och, såvitt jag kan förstå, har herr Niklasson också fattat det på det sättet. Jag skulle mycket beklaga, om herr Bengtson hade en annan uppfattning i detta hänseende. Vi vill, såvitt jag begriper, båda ha en utredning rörande amorteringssparande i full omfattning inkluderad i den allmänna stora utredningen om de spastimulerande åtgärderna. Förhåller det sig inte så, herr Bengtson?

Herr BENGTON (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall gärna för herr Hagberg tala om, var diskrepansen finns mellan dessa reservationer. I högerreservationen av herrar Hagberg och Nilsson står mycket riktigt, att utredningen enligt deras uppfattning även bör omfatta »amorteringssparande av samma och liknande art som motionärerna angivit», men i det stycke som handlar om detta har endast åberopats de likalydan-

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

de motionerna I: 309 och II: 390, således endast de motioner som innehåller den enligt min mening felaktiga utformning av ett amorteringssparande, som anges i fjärde momentet av högermotionen. Det är detta som gör, att jag inte kan anse att våra reservationer handlar om precis samma sak. Högerens reservation har icke åberopat de motioner, som bondeförbundsreservationen stöder sig på.

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! Måhända kan det anses förmätet att lägga sig i den inre uppgörelse, som bevillningsutskottet haft nu under några timmar, men om jag redan från början säger att det inte är min avsikt att spela över hela registret utan att jag kommer att hålla mig till en enda punkt, hoppas jag på tillgift. I varje fall har jag inte velat låta detta ärende passera utan att göra några reflexioner kring en punkt.

Det gäller den punkt i utskottets utlåtande, där utskottet skriver, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att förslag om fastighetsskattens slutliga avveckling måtte föreläggas senast 1960 års riksdag samt att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa härför erforderlig utredning». Det är formuleringen av den satsen, som inger mig vissa bekymmer. Dessa bekymmer grundar sig på att jag inför den citerade formuleringen måste fråga mig, vad utskottet tänkt sig för metod att effektivt kompensera bolags- och kraftverkskommunerna. Jag hörde av herr Werner alldeles nyss, att han hoppades på statsbidrag, och en sådan metod lär väl kunna vara möjlig, men jag ifrågasätter om det är den riktiga i det här sammanhanget.

Jag vill först säga att jag är väl medveten om att just nu är fastighetsskatten endast i begränsad omfattning effektiv. Den omständigheten kan emellertid inte föranleda mig att bagatellisera frågan. Det är inte avsett som skryt, men jag vågar säga allt om man har fyrtio års erfarenhet som kommunalman, så har man skaffat sig en viss uppfattning om

vad fastighetsskatten betyder, i varje fall för inlandskommunerna i Norrland. Har man setat i en sådan kommun och mer eller mindre, kanske mest mer, sysslat med att hålla någon hyfs och ordning på kommunfinanserna och vidare känner till kommuner i omgivningen både i samma län och utomlän, där svårigheterna måhända har varit ändå större, är man inte helt beredd att bagatellisera fastighetsskattens betydelse för dessa kommuner. Den tid jag nämnde är tillräckligt lång för att man skall ha minnen och erfarenheter från två högkonjunkturer och en mycket lång mellanliggande lågkonjunktur. Detta säger mig att i vissa sammanhang är fastighetsskatten ingalunda betydelslös, och den är i varje fall i visst avseende ej heller orättvis.

Jag frågade vad utskottet hade tänkt sig då det gäller bolags- och kraftverkskommunerna. Jag vill erinra om att det inte är enbart förmåner som dessa företag lämnar till den bygd, där de verkar så där mera periferiskt. Det är ju också på det sättet, att vid inträdande lågkonjunkturer lämnar de någonting annat efter sig. Detta andra får i regel kommunernas sociala åtgärder ordna upp. Dylika ting kostar pengar. Det kan enligt min mening inte vara vare sig orättvist eller orimligt, om ägare till fastigheter, de må nu vara juridiska personer eller fysiska personer som bedriver en verksamhet ute i kommunerna, också skattevägen lämnar någonting till kommunerna. Det blir alltid någonting kvar efter deras verksamhet, som man får dra försorg om.

Jag är beredd på den invändningen, att dessa arbetsgivare numera har ett större socialt ansvar än tidigare. Man har menat, att kommunerna inte skulle behöva befara att bli tvungna ta hand om arbetslösa eller hjälpbehövande människor. Jag vill gärna hoppas och tro det, men det är så med mig, herr talman, att jag alltid är mycket försiktig med att sätta tilltro till nyfrälsta människor. Denna försiktighet finner jag nog lika motiverad vare sig det gäller arbetsgivare av typen bolag eller trävaruhandlare. Man kan ha anledning att befara

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

— jag tror att det är lugnast att bedöma saken så, i varje fall tills vidare — att det sociala ansvaret på den kanten nog är ganska direkt avhängigt av rådande konjunkturen. Det finns både hög- och lågkonjunkturer, och det finns kanske en motsvarande olikhet när det gäller det sociala ansvaret.

Under en lågkonjunktur kan dessa kommuner inte påräkna någon inkomstskatt från bolag eller utsocknes trävaruhandlare. Ett eventuellt skattepliktigt belopp kommer att taxeras där bolaget har sitt säte eller huvudkontor eller där trävaruhandlaren är mantalsskriven. Jag kan säga att jag är ense med utskottet så långt, att jag kan medge att fastighetsskatten i vissa fall är orättvis. Den är i varje fall onödig, i den mån den drabbar ägare som bor och är mantalsskrivna på fastigheten, men jag finner den, enligt vad jag nyss sagt, ingalunda orättvis då det gäller juridiska personer eller fysiska personer, som inte är boende eller mantalsskrivna på fastigheten.

Jag har sökt antyda vad varje något erfaren kommunalman vet, i varje fall uppe i våra bygder, nämligen att den nämnda typen av fastighetsägare vid lågkonjunkturer lämnar efter sig en del ting som kommunerna får ta hand om. Det kan under sådana förhållanden inte var orimligt om kommunerna via fastighetsskatten från vederbörande fastigheter kan påräkna någon inkomst eller kompensation för detta. Även om det i gynnsamma fall skulle vara så att dessa företag inte har lämnat slika uppgifter efter sig, ifrågasätter jag om det är oriktigt att ett företag, som hämtar råvaror och stora inkomster från råvarukommunerna — det må vara i den juridiska personens form eller i trävaruhandlarens skepnad — också lämnar en skatteintäkt till denna kommun. Man kan peka på att det för närvarande lämnas viss inkomstskatt, men det torde vara omöjligt att säkerställa den i en tid av lågkonjunktur. Då blir det intet över för den kommun, som är råvarubas för ett sådant företag.

Jag har, herr talman, anledning förmoda, att utskottets talesman är benägen

att underrätta mig om att de kommuner jag här talar om kommer att kompenseras genom ett på ett eller annat sätt konstruerat statsbidrag. Jag har till en sådan utväg ett par erinringar att göra. Vid det här laget har vi börjat binda oss för mycket stora statsbidrag till skilda uppgifter, och vi är beredda att lämna ytterligare medgivanden i detta avseende. Det är åtgärder som jag betraktar som betydelsefulla och nödvändiga, men jag är inte tvärsäker om att det är lyckligt att gå statsbidragsvägen i alla möjliga avseenden. Jag tror att landets finansminister har tillräckliga bekymmer att skaffa skatteintäkter och andra medel för att finansiera dels vad vi redan har beslutat och dels vad vi kommer att besluta. Det är saker som jag inte har någonting att erinra emot, men jag tycker att det i detta fall borde finnas en annan utväg. Går man in på statsbidragslinjen, blir det mycket lätt ett statsbidrag, som jag vill kalla avvänjningsbidrag. En och annan gång har vi fått ett sådant med femårig livstid. I något fall har sedan sagts att det skall förlängas någon tid. Ja, det är gott och väl, men med dessa bidrag följer i regel en rekommendation, att statsmakterna förväntar att kommunerna under denna tid skall anpassa sig till det nya läget, d. v. s. till det lägre skatteunderlaget. Jag kan för min del inte förstå, att det är någonting att sträva efter i detta fall.

Jag har velat säga detta, därför att jag tycker att det borde höjas en röst från inlandskommunerna i Norrland. Jag tror inte att jag är alldeles ensam om den uppfattning, som jag här något ofullständigt sökt ange.

Jag kommer, herr talman, när vi når så långt, att ställa ett yrkande på denna punkt, även om jag är medveten om att det inte kommer att betraktas annat än som en demonstration. Jag kommer ändå att göra det, därför att jag anser, att vad jag här givit uttryck åt bör komma till kammarens protokoll från denna debatt. Jag kan redan nu, med talmannens tillåtelse, tala om hur jag tänkt mig att punkten borde skrivas. Det gäller alltså punkt B i bevillningsutskottets utlåtande

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

nr 32, där det enligt min mening bör stå: att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande frågan om fastighetsskattens slutliga avveckling i vad avser sådana fastigheter, som äges av fysiska personer, vilka är boende och mantalsskrivna på fastigheten, samt att förslag härom måtte föreläggas 1960 års riksdag.

Herr WERNER (bf) kort genmäle:

Herr talman! Man kan mycket väl förstå herr Pålssons betänkligheter med den erfarenhet som han har såsom kommunalman i en norrländsk inlandskommun. Jag vill emellertid understryka att besvärligheterna för dessa kommuner vid en avveckling av fastighetsskatten inte är så stora, att de inte bör kunna lösas i samband med skattens avveckling. Det kan inte vara riktigt att ett system, som är orättvist och vars innehåll därför utdömts, skall kvarhållas på grund av vissa enstaka, isolerade förhållanden, som mycket väl kan beaktas på annat sätt.

Jag underströk i mitt första anförande mycket bestämt, att vår målsättning, fastighetsskattens avskaffande, förknippas med krav på att dessa råvaru- och kraftverkskommuner, som skulle mista en del av sitt skatteunderlag vid fastighetsskattens avskaffande, skall kompenseras i en eller annan form, antingen genom att staten anvisar skatteutjämningsbidrag eller också genom att till dessa kommuner återföres en viss del av den beskattningsbara inkomst, som hämtas från vissa objekt i vederbörande kommuner och att denna återbäring sedan får förstärka underlaget för kommunens behov av uttaxering.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Om det kan bidra till att förkorta debatten, ber jag att få avstå från ordet.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det var egentligen herr Pålssons anförande som uppkallade mig att begära ordet.

Jag vill börja med att på en punkt instämma i herr Werners tankegång. Om jag uppfattade honom rätt sade han, att om vi nu är överens om att den hittillsvarande fastighetsskatten måste betraktas som orättvis och olämplig men dess borttagande i ett visst, rätt begränsat antal kommuner skulle leda till icke önskvärda ekonomiska konsekvenser, så kan vi fördenskull inte behålla denna orättfärdiga skatt för alla andra kommuner, som ju är det stora flertalet, utan vi får i stället se till att särskilda åtgärder vidtas för att undanröja de olämpliga konsekvenserna i de kommuner där sådana kan uppträda. Utskottet har härvidlag anknutit till vad departementschefen framhållit. Han är också inne på avvecklingsfrågan och säger, att beträffande vattenkraftskommunerna, således de kommuner som herr Pålsson närmast talade om, är frågan om fördelningen av inkomsterna av vattenfallsfastighet redan nu föremål för prövning av skattelagsakkunniga. Utskottet har anslutit sig till detta uttalande och sagt, att hela problemet med dessa kommuner får undersökas och prövas. Utskottet har dock icke anvisat någon särskild väg för frågans lösning. Om man i någon av dessa kommuner efter fastighetsskattens borttagande skulle få en kommunal skattesats, som inte kommer att ligga över genomsnittet bland kommunerna i landet, kan jag för min personliga del inte anse det särskilt angeläget att inskrida hjälpande för att kommunen i fråga skulle kunna hålla sin skattesats *under* genomsnittet i landet i övrigt. Men i fråga om de kommuner, som det här närmast gäller och som både herr Pålsson och jag liksom utskottet ömmar för, bör en ordentlig undersökning göras för att se, hur man skall kunna hjälpa dem. Jag tror dock inte att den av herr Pålsson rekommenderade utvägen, d. v. s. att behålla fastighetsskatten för vissa grupper skattebetalare, trävaruhandlare och bolag, är en möjlig utväg. Det bör i stället bli utredningens uppgift att söka finna en lämplig utväg att lösa detta problem.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes det nu ifrågavarande momentet.

24 § 2 mom.

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation II i denna del.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att det nu föredragna momentet skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle, med godkännande därutinnan av den vid betänkandet fogade reservationen II av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv, besluta att antaga det förslag till ändrad lydelse av 24 § kommunalskattelagen, som förordats i motionerna I: 417 och II: 525.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av det föredragna momentet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 24 § 2 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 32 punkten A 1 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, med godkännande därutinnan av den vid betänkandet fogade reservationen II av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv, att antaga det förslag till ändrad lydelse av 24 § kommunalskattelagen, som förordats i motionerna I: 417 och II: 525.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstning

genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

25 § 3 mom.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation I a.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av det nu förevärande momentet samt vidare därpå att nämnda moment skulle godkännas med den lydelse, som förordats i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på momentets godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 25 § 3 mom. i det av bevillningsutskottet i betänkande nr 32 punkten A 1 framställda lagförslaget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den lydelse, som förordats i den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstade för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 36.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten A 1

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslaget.

Punkten A 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A 3

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 b.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Spetz m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten A 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr PÅLSSON (bf):

Herr talman! I anslutning till mitt anförande hemställer jag att punkten får följande lydelse: att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande frågan om fastighetskattens slutliga avveckling i vad avser sådana fastigheter, som äges av fysiska

personer, vilka är boende och mantals-skrivna på fastigheten, samt att förslag härom måtte föreläggas 1960 års riksdag.

Herr SJÖDAHL (s):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr Pålsson, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande frågan om fastighetsskattens slutliga avveckling i vad avsåge sådana fastigheter, som ägdes av fysiska personer, vilka vore boende och mantals-skrivna på fastigheten, samt att förslag härom måtte föreläggas 1960 års riksdag.

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten C

Herr HAGBERG (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 2 i denna del.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herrar Hagberg och Nilsson i Svalöv vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepåt propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. vissa ändringar i kommunalskattelagen m. m.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herrar *Hagberg* och *Nilsson* i *Svalöv* vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna D 1--D 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Nu föredrogos i ett sammanhang

Punkterna D 4 och D 5

Herr **HAGBERG** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i de nu förevarande punkterna hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hagberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32 punkterna D 4 och D 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Hagberg* m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 91;

Nej — 37.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten D 6

Herr **NIKLASSON** (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4.

Herr **SJÖDAHL** (s):

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Niklasson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse den-

na proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Niklasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 32 punkten D 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Niklasson* m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Niklasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 42.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna D 7—D 14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 25 januari 1957 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad propo-

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt sition, nr 66, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Till utskottet hade därjämte hänvisats ett flertal i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 66 icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 407 av herrar *Bengtson* och *Alvar Andersson* samt II: 507 av herrar *Rydén* och *Braconier* ävensom de likalydande motionerna I: 418 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 517 av herr *Lundberg* m. fl., såvitt motionerna avsåge skattefrihet för filmförevisningar, som anordnades av filmstudios, antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt med de ändringar av 13, 14 och 15 §§, som under punkten närmare angivits;

B) att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 419 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 516 av herr *Lundberg* m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående fortsatt stöd åt svensk filmproduktion;

C) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 408 av herrar *Kronstrand* och *Uno Olofsson* samt II: 508 av herr *Jönsson* i *Jämtlands Sikås* m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 418 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 517 av herr *Lundberg* m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 419 av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. och II: 516 av herr *Lundberg* m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 420 av herr *Hansson* m. fl. och II: 518 av herr *Gezelius* m. fl.,

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt

5) de likalydande motionerna I: 421 av herrar Wolgast och Nils Theodor Larsson samt II: 514 av herr Wachtmeister,

6) motionen I: 422 av herr Sveningsson,

7) motionen II: 512 av herr Christenson i Malmö,

8) motionen II: 513 av herrar Bengtsson i Göteborg och Braconier samt

9) motionen II: 515 av herr Hamrin i Jönköping,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Enligt utskottets förslag skulle 13 § i förordningen om nöjesskatt avfattas sålunda:

Vid erläggande av nöjesskatt för biograf föreställningar må, därest utöver barnmatinéer *högst tre föreställningar*, för vilka nöjesskatt skall utgå, ägt rum under veckan å samma visningsställe, befrielse åtnjutas från skatten i vad den avser sådant visningsställe till den del densamma för den veckan icke överstiger 75 kronor.

I motionen I: 422 av herr *Sveningsson* hade för nämnda paragraf föreslagits följande lydelse:

Vid erläggande av nöjesskatt för biograf föreställningar må, *om högst sex föreställningar, barnmatinéer oräknade*, ägt rum under veckan å samma visningsställe, befrielse åtnjutas från skatten i vad den avser sådant visningsställe till den del densamma för den veckan icke överstiger 120 kronor.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! När det som i detta fall gäller ett enhälligt utskottsutlåtande, brukar det inte vara så vanligt att man begär ordet och säger någonting, utan det är mera vanligt att låta ärendet passera, även om man inte är belåten och tillfredsställd. Vad beräffar detta förslag om nöjesskatt är det bara en enda punkt som jag vill säga ett par ord om, och det

är den punkt där man bereder de allra minsta biograferna en viss skattelättnad. I en motion har jag föreslagit, att man skulle ha sträckt sig litet längre i detta avseende än Kungl. Maj:ts förslag. Detta innehöll, att en biograf som har högst tre föreställningar per vecka skulle få en skattelättnad eller en minskad nöjesskatt med högst 60 kronor per vecka. Utskottet har bättrat på förslaget, och beloppet har höjts från 60 till 75 kronor utan att man föreslagit någon ändring på föreställningarnas antal. I min motion föreslogs, att man borde tillåta en sådan mindre biograf att ha högst sex föreställningar och att man borde godkänna ett skattefritt belopp per vecka på högst 120 kronor.

De biografer, som får den skattelättnad som utskottet har bestämt sig för, blir de allra minsta, de som finns ute på rena landsbygden. Är det ett någorlunda stort samhälle, låt oss säga på 1 000 eller 1 500 invånare, och man har en något så när hygglig lokal med en tillfredsställande biografutrustning och det hela sköts som det bör skötas, så nöjer man sig inte med en bioföreställning bara på lördags- och söndagskvällen, utan man vill ha bio någon mer kväll i veckan, och då skall företaget straffas och icke få denna skattelättnad. Detta kan inte vara riktigt.

Vi har ute i landsbygdskommunerna detta stora bekymmer att folket flyttar till städerna och till de större kommunala enheterna, så att landsbygdskommunerna avfolkas i mycket stor utsträckning. Man försöker lokalisera industri och företag till landsbygden och till de mindre tätorterna. Men en mycket viktigt sak för att folk skall trivas ute på landsbygden är att man ordnar något för allmänhetens fritid. Att det finns en biograf med en trevlig lokal med modern utrustning i ett landsortssamhälle är en mycket viktig faktor när det gäller att hålla folkmängden och skatteunderlaget i kommunen.

Även om utskottet aldrig så litet har bättrat på Kungl. Maj:ts förslag — ja, med hela 15 kronor per vecka — och därmed, som jag hoppas, något velat

Ang. ändring i förordningen om nöjesskatt

gagna landsbygden, har man ändå sett alldeles för snävt på detta problem. Den skattelättnad, som här föreslås, gagnar icke i någon nämnvärd utsträckning landsbygdskommunerna, vill jag påstå, ty de småbiografer som bara visar film på lördag och söndag är sådana, som med största sannolikhet för en mycket tynande tillvaro. Jag har svårt för att tro att dessa i någon nämnvärd omfattning kan hålla sig med en hygglig lokal; att de icke kan hålla sig med en modern bioutrustning, cinemascope och vad därtill hör, är jag ganska säker på.

Har man här menat att man skulle lämna ett litet handtag åt landsbygden, hade man behövt sträcka sig litet längre, så pass långt som jag har föreslagit i min motion, således att även småsamhäl- len med 1 000 å 1 500 invånare kunde ha fått del av denna skattelättnad. Det är samhällen av denna storleksordning som betyder någonting i en landskommun, men även på sådana platser har man stora bekymmer när det gäller att driva biografirörelse, ty filmhyrorna, nöjesskatten och omkostnaderna tar alltför mycket av de inkomster ett sådant före- tag ger.

Jag hade en förhoppning, när jag läm- nade min motion, att man skulle kunnat göra en så pass stor ändring i Kungl. Maj:ts förslag, att man i verkligheten hade gagnat landsbygdens intresse. När detta icke har skett, kan jag, herr tal- man, inte underlåta att yrka bifall till min motion i denna kammare, nr 422.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Utskottet har behandlat hela denna nöjesskatteproposition från den synpunkten, att man med den goda utgångspunkt, som angivits först av nöjesskatteutredningen och sedermera Kungl. Maj:t i propositionen, skulle försöka att få ett såvitt möjligt enhälligt utskott. Olika intressen har dragit åt olika håll, men vi har lyckats, i varje fall till utskottets belåtenhet, att åstadkomma ett enhälligt yttrande. Om herr Sveningsson hade tillhört utskottet, förstår jag att vi inte bara skulle ha fått en blank reser-

vation utan också en reservation i själva sakfrågan, en reservation som dock sak- ligt varit mycket svagt motiverad. De re- presentanter från landsbygden, som mo- tionerat i frågan och suttit i utskottet, har till slut enats om detta förslag, som ändå ger de små biograferna en skatte- lättnad på 75 kronor per vecka och 3 000 kronor per år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Även jag har väckt mo- tioner i denna fråga, och jag skall er- känna att utskottets behandling av mina motioner varit så välvillig, att jag egent- ligen inte hade tänkt yttra mig, men ef- ter herr Sveningssons anförande kanske det behövs ett litet klarläggande i denna fråga.

Kungl. Maj:t har på grund av utred- ning lagt fram ett förslag, som visserli- gen inte helt följer utredningen men som ändock gör det på de väsentliga punk- terna.

Jag vill peka på att teatern blir nöjes- skattefri — det är ett betydelsefullt steg — och att det föreslås av utskottet, med bifall till motionerna, att barnfilmklub- barna, filmstudios och även barnmatiné- erna med godkända filmer blir nöjes- skattefria, att skatten — som tidigare va- rit progressiv — nu blir proportionell, vilket betyder att skatten i realiteten blir något sänkt på biljetter som kostar över 2: 30. Jag vill även uttrycka min tacksam- het till utskottet, som så till vida bifallit min motion att man utsträckt befrielsen från 60 till 75 kronor per vecka för de biografer som kör tre föreställningar i veckan. På landsbygden är dessa biogra- fer många, och de kommer på detta sätt att få en skattelindring. Också de sam- lingslokalägande föreningarna ute i lan- det, som driver biografirörelse i sina egna fastigheter, kommer att få det bättre ställt; den ökade inkomsten av biograf- rörelsen kommer att göra det lättare för dem att klara sina fastigheter än tidiga- re.

Vad som hade varit önskvärt i detta

Om översyn av gällande abortindikationer

sammanhang skulle ha varit ett förslag beträffande stödet till filmproduktionen. Som det nu är, blir produktionen av film i viss mån snedvriden. Producenterna lockas att spela in filmer som skall ge mesta möjliga pengar, och det innebär att kvalitetsfilmer över huvud taget icke produceras i den omfattning som man skulle önska. Jag tänker då på de rena kvalitetsfilmerna, men framför allt kanske på barnfilmerna, som under de senaste tio åren inte torde uppgå till mer än 7 å 8 stycken. Antalet barnfilmer är alltså otillräckligt, och om man vill tänka på ungdomens fostran och tillgodose dess behov av sunda och värdefulla nöjen, måste man göra en kraftigare insats på detta område. Vi kan inte tillåta att vår uppväxande ungdom bara skall se de pang-pangfilmer, som importeras från Amerika och andra länder och som drar pengar ur landet när de visas här.

Jag tror som sagt att vi får vara överens om att en kraftigare insats behöver göras på detta område, och utskottet har på grund av min motion hemställt om en ytterligare översyn och ett förslag senast till 1959 års riksdag, i samband med att det nuvarande provisoriska stödet upphör. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att departementschefen så fort som möjligt vidtar sådana åtgärder på detta område, att ett förslag kan föreläggas riksdagen helst tidigare än 1959.

När det gäller televisionen pågår en utveckling, vars innebörd man inte nu kan få ett klart begrepp om. Televisionen kommer väl inte heller i vårt land att kunna klara sig utan att visa film; i Amerika visas ju film i TV i stor utsträckning, och det går i samma riktning i Danmark och andra länder. Man får som sagt hoppas att ett förslag lägges fram på den här punkten.

En tidningsredaktör har skrivit, att det nu föreliggande förslaget är lika betydelsefullt som stödet till samlingslokaler och tillkomsten av den statliga nämnden 1942. Detta visar på sitt sätt hur viktig och betydelsefull denna sak är framför allt för samlingslokalerna i vårt land, men även för verksamheten i stort på filmens område.

Därför vill jag uttrycka min glädje och tacksamhet över utskottets behandling av de motioner jag väckt. Jag hoppas även att utskottets skrivning skall resultera i ett förslag till stöd åt svensk filmproduktion.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande betänkandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionen I: 422; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckta motioner angående utlämnande av vissa lån utan hinder av gällande kreditrestriktioner;

nr 9, i anledning av väckta motioner om upphävande av den i valutalagen för Kungl. Maj:t givna fullmakten att medgiva öppnande och granskning av brev och andra försändelser för valuta-kontroll; samt

nr 10, i anledning av väckta motioner angående åtgärder i syfte att göra i bank sparat kapital värdebeständigt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om översyn av gällande abortindikationer

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner om en snar översyn av nu gällande abortindikationer.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 5 i första kammaren av herr *Ollén* m. fl. och nr 8 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att en översyn

måtte göras, snarast möjligt, av nu gällande abortindikationer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 5 och II: 8, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Domö, Ollén* och *Gustafsson* i Borås, fru *Boman* samt fru *Lidman-Frostenson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner I: 5 och II: 8, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att en översyn snarast möjligt måtte göras av nu gällande abortindikationer.

Herr **OLLÉN** (fp):

Herr talman! Vi motionärer och reservationer är tacksamma för att utskottsmajoriteten delar den allvarliga syn på abortproblemet, som bär upp motionen och reservationen. Det heter nämligen i utskottets utlåtande: »Den allvarliga grundsyn på abortproblemet, som sålunda uppstår motionärernas framställning, delas fullt ut av utskottet. Det är utan tvivel ett mycket betänkligt drag i samhällsbilden om abortfrekvensen är hög och allvarliga ansträngningar måste inriktas på att hålla denna nere vid en tolerabel nivå.» Vad som främst skiljer de båda parterna åt är synbarligen omdömet beträffande den social-medicinska indikationen. I 1946 års lagstiftning lyder paragrafen: »när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet.» Denna lagparagraf är så svävande och svårtolkad, att jag för egen del ifrågasätter, om det finns någon motsvarighet i hela vår lagstiftning. Går den som vill tolka lagen till den som skrivit lagen, blir han av dennes motivering knappast klokare. Justitieministern yttrade nämligen, att medan de medicinska bestämmelserna bör något avtrubbas, bör sam-

Om översyn av gällande abortindikationer

tidigt det sociala momentet understrykas starkare. Han säger: »I det förra hänseendet har det synt mig lämpligt att i den nya bestämmelsen undvika ett uttryck, som kan anses innebära krav på någon akut fara för kvinnan, och i stället använda någon bestämning, som direkt för tanken på en mera långsam nedslitning av hennes krafter.» Han tillägger: »Vidare har jag ansett behövt utmärka, att man icke skall taga hänsyn enbart till vad barnets födelse innebär för kvinnan utan, minst lika mycket, även till de omsorger och den arbetsbörda, som barnet för framtiden kan antagas vålla henne.» Man frågar sig: Till vilka ges dessa anvisningar, vilka berörs främst av dessa tolkningar? Jo, det gäller naturligtvis i första hand de läkare, de gynekologer, som har att utföra och taga det yttersta ansvaret för de aborter som det här rör sig om. Man frågar sig då vidare: Hur skall en läkare, hur skall över huvud taget någon människa kunna profetera om vilken arbetsbörda, som barnet för framtiden kan komma att vålla modern? Man inser omedelbart att många läkare rent instinktivt måste reagera mot en dylik målsättning. Det ligger helt utanför deras uppgift att ge sig in i någon helt problematisk bedömning, hur framtiden kan komma att te sig i det ena eller det andra fallet. För dem gäller däremot — som vi hävdar i motionen — den internationellt gällande *codex ethicus* som antagits av Sveriges läkarförbund och som kungör för alla, att läkaren slår vakt om livet, varhelst det finnes. Jag tror att ingen av oss är beredd att bagatellisera denna huvudregel, att skjuta den åt sidan utan mycket starka och hållbara motiveringar. Det är ju också av mycket stort intresse att kunna konstatera, att medicinalstyrelsen i sitt remissyttrande ger till känna, att »något tvång för en läkare att utföra ett abortingrepp icke kan anses föreliggas». Till detta mycket intressanta uttalande fogar medicinalstyrelsen en enligt min mening icke mindre intressant kommentar. Det heter nämligen: »I detta sammanhang får styrelsen åberopa, vad den härom anfört i sitt utlåtande den 19

Om översyn av gällande abortindikationer

december 1956 över betänkande med förslag till sjukhuslag m. m. Styrelsen anförde bl. a.: 'Syftet med förslaget om obligatorisk intagning av kvinnor (som erhållit tillstånd till legal abort) måste anses förfelat i och med att skyldighet för läkaren att utföra operationen icke föreskrivits.' Å andra sidan delar medicinalstyrelsen kommitténs mening att en sådan skyldighet ej må åläggas vederbörande läkare, vare sig hans vägran att utföra operationen grundar sig på medicinsk kontraindikation, då vägran är självfallen, eller på av ärlig övertygelse grundade samvetsbetänkligheter beträffande aborter över huvud taget.» Såvitt jag förstår måste det av medicinalstyrelsen skisserade läget — enbart det — motivera en översyn av nu gällande abortindikationer. Justitieministern förutsatte synbarligen vid lagens tillkomst skyldighet från läkarnas sida till abortingrepp, sedan medicinalstyrelsen gett sitt tillstånd. När nu hela läkarkåren med medicinalstyrelsen i spetsen bestriker en dylik skyldighet, står hela lagstiftningen på denna punkt på vacklande grund. Kanske kan det alltid uppbibras tillräckligt antal beredvilliga läkare i tveksamma fall, men enligt min mening är det av utomordentlig vikt att samförstånd kan uppnås i detta avsnitt med läkarkåren i stort, icke bara med enskilda läkare.

Jag deltog icke, herr talman, i den debatt, som för två år sedan fördes i denna kammare i samma ämne. Men jag kunde då icke underlåta att göra några reflexioner beträffande ett anförande, som hölls av en högt aktad ledamot av kammaren, fru Gärda Svenson, som yttrade sig närmast som ledamot av medicinalstyrelsens socialpsykiatriska nämnd. Som exempel på när nämnden beviljar ansökan om abort på indikationen »förutsedd svaghet» nämnde hon tre fall. Det första hade rena kriminella inslag. De båda andra fallen kan däremot vara förtjänta att återges.

I ett fall hade en kvinna fyra barn. Vid hembesöket var alla barnen snoriga, hade trasiga kläder och var bleka och eländiga. Kvinnan själv var djupt depri-

merad. Hon visste sig ingen levande råd. I detta fall tillstyrktes abort på indikationen »förutsedd svaghet»...

Det var en annan mor med nio barn. Hon var hårt sliten och mager, hon darade i hela kroppen och grät. Hon väddjade om hjälp och sade, att hon inte orkade längre. Det blev abort på samma indikation.

Så långt fru Svensons båda exempel. Jag betvivlar ingalunda, herr talman, att läget för de båda kvinnorna var svårt, men man måste fråga sig, om det icke var ekonomisk och social hjälp, social omvårdnad i detta ords bästa betydelse de behövde mer än ett abortingripande. Jag tycker att det ligger något ganska brutalt i att man från det svenska folkhemmets sida, från det socialt högtstående Sveriges sida, vill lösa en sådan här nödsituation genom ett bryskt operativt ingripande, genom att släcka ett spirande liv, som säkerligen hade varit välkommet under gynnsammare yttre förhållanden. I nästan samtliga remissyttranden säges det, att läget på abortfronten skulle vara vida bättre, om det ginge lättare att få t. ex. bostäder. Men ligger det icke något ganska upprörande i att vår tyvärr i mycket misslyckade bostadspolitik skall få sådana skrämmande konsekvenser, att spirande liv måste släckas?

Svenska samhället är väl ändå icke så maktlöst, så totalt renons på medel, att det icke i verkliga nödsituationer skall kunna mobilisera fram positiva resurser till hjälp för mor och väntade barn. Och på mig verkar det närmast cyniskt, att man i sådana fall väntar sig, att läkaren skall stå bakom dörren, beredd till tjänstgöring. Metoden är billig, men är den värdig ett kultursambälle? Mitt eget svar blir ett bestämt nej. Och den innebär ingen lösning på längre sikt. Riksförbundet för sexuell upplysning pekar i sitt remissutlåtande på den eviga kretsång det här ofta rör sig om och säger följande: »De abortsökande, som får sitt havandeskap avbrutet, kanske får en tillfällig hjälp i en akut nödsituation, men de återvänder oftast till samma dåliga miljö, samma bekymmer och svårighe-

Om översyn av gällande abortindikationer

ter. Utredningar har också visat, att åtskilliga snart åter blir gravida och åter önskar abort.»

Vad som gör att man ställer sig ytterst betänksam till sådana här kortsiktiga hjälpåtgärder är givetvis förutom starka etiska betänkligheter, att de visat sig vara långt ifrån ofarliga för modern. I motionen redogöres för professor Swanbergs undersökningar, vilka visar att vid abort efter tre månaders havandeskap i tio å femton procent synnerligen plågsamma och svårbotade fall av cystbildningar uppstår hos kvinnan. Medicinalstyrelsen säger i sitt remissvar, att komplikationer av detta slag bör kunna undvikas, om en annan operationsmetod följes. Professor Swanberg replikerar i sin tur, att medicinalstyrelsens metod är oprövad, och hänvisar i detta sammanhang till sista Nordiska kongressen för gynekologer, där det av ordföranden efter debatt sammanfattade omdömet löd: »Det finns tydligen ingen metod, som är säker.» För att undgå dessa svårigheter skulle man starkt vilja understryka det reformkrav, som Svensk kuratorsförening i sitt i många avseenden intressanta remissvar går in för, nämligen minskning av den lagstadgade tiden, inom vilken ett avbrytande av havandeskapet får ske. Föreningen ställer sig frågande till den långt utsträckta tiden 20—24 veckor och hänvisar till motsvarande lagbestämmelser i Danmark. Där har tidigare gränsen gått vid 12 veckor men efter revidering av lagen 1956 höjts till 16 veckor. Man tycker att denna fråga — ensamt den — är av den räckvidd och storleksordning, att den borde kunna motivera en översyn.

Beträffande tvåläkarintygen har ju vissa långtifrån sympatiska tendenser framkommit, skönjbara icke minst i den s. k. stockholmsutredningen. Medicinalstyrelsen medger att en utvidgad kontroll från dess sida är önskvärd och är beredd till en sådan. Även denna fråga motiverar en översyn.

Om de kriminella aborterna rör sig om cirka 10 000 fall och de legala år 1956 uppgick till 3 856 fall, så har vi en samlad abortsiffra på nära 14 000,

medan antalet levande födda under 1956 utgjorde 108 300. Siffrorna talar ett dyster språk, hur man än tyder dem. År 1945 utgjorde antalet födda 135 573. Sedan har siffrorna oavbrutet dalat, och man frågar sig, om vårt folkfattiga land har att emotse en ny nedgångsperiod, en ny avtappning med allt vad därtill hör. Medicinalstyrelsen har givetvis rätt däri, att de kriminella aborterna bör ägnas en långt större uppmärksamhet än vad hittills varit fallet och icke utan vidare betraktas som ofrånkomliga, men jag är icke övertygad om att kampen mot de kriminella aborterna kan föras med moralisk och etisk kraft och skärpa, om samtidigt gränserna för den legala aborten görs så vida, att folket självt förlorar respekten för livet som sådant, även för det spirande livet i fostrets gestalt. I utskottet gav man ganska upprörande exempel på hur denna respekt för livet och det levande börjat trubbas av på ett skrämmande sätt.

Jag tror dock aldrig, herr talman, att man kan komma till rätta med abortproblemet i stort, den kriminella likaväl som den legala aborten, med mindre mannens ansvar för det väntade barnet på ett helt annat sätt än nu fastställs i lag. Man kan tyvärr icke lagstifta fram kärlek, omvårdnad, trohet, omtanke, men man kan i lag slå fast att barnafadern har ett starkt ekonomiskt ansvar för det barn han sätter till världen. Den gamla bilden av den övergivna, förtvivlade kvinnan i väntan på barnet och mannen-barnafadern som smiter från ansvaret hör allt fortfarande till den vanligaste när det gäller själva viljan till abort. Det bristande intresset och ansvaret från barnafädernas sida är det mest skrämmande problemet i hela abortfrågan. Det gäller både inom äktenskapet och framför allt vid utomäktenskapliga förbindelser. I dessa senare hänseenden bör lagen ålägga den manliga parten vida större ekonomiskt ansvar med underhållsskyldighet, när kvinnan bär fram sitt barn, samt ersättnings- och underhållsskyldighet för såväl sjukhusvård som utebliven inkomst och eftervård. Denna underhållsskyl-

Om översyn av gällande abortindikationer

dighet bör ha prioritetsrätt, och lagstiftning om dessa ekonomiska skyldigheter bör ingå som ett av de allra främsta vapnen i kampen mot abortmentaliteten. Vi lever fortfarande i det utpräglade manssamhället, där moderns rätt och barnets rätt icke är skyddade på det sätt som är rimligt och rättfärdigt.

Jag har ett starkt intryck av att icke blott ekonomiskt utan även rättsligt och juridiskt en omvärdering bör ske i riktning mot ökat ansvar för barnafadern vid kriminell abort, speciellt i utomäktenskapliga fall. Det har ofta på mig gjort ett skrämmande intryck med den ensamma, övergivna och utblottade modern som den ensamt anklagande inför domarskranket, trots att barnafadern delaktighet i brottet genom grov ansvarslöshet träder så skarpt i blickpunkten.

Med denna motivering till kravet på översyn ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON (h):

Herr talman! Som en av motionärerna i år skall jag be att få säga några ord. Jag berörde den här frågan i någon mån redan under remissdebatten, och jag skall därför nu i dess rätta sammanhang be att få anlägga ytterligare några synpunkter på den.

Redan för elva år sedan, när den socialmedicinska indikationen kom till, fördes det ju här i kammaren en mycket intensiv debatt, och det är rätt intressant att jämföra resultatet av utvecklingen under dessa elva år med de farhågor som då uttalades. Då underströks det från flera håll att med den formulering av lagen, som herr Ollén nyss återgav, blir det de facto en social indikation, ehuru flertalet säger att man inte vill ha en sådan. Sedan dess har cirka 50 000 människoliv tagits med stöd av denna indikation.

Detta är kanske en av de allvarligaste frågor vi har. Det gäller dock ingenting mindre än människoliv. Det är därför beklagligt att ett sådant ärende kommer upp så sent på kvällen, när alla är

uttröttade och därför inte anser sig kunna vara inne här. Jag minns emellertid att landshövding Linnér, som då hade med denna fråga att göra, år 1946 sade att man i själva verket inte kommer till rätta med detta samhällsproblem genom lagstiftning i den ena eller andra formen. Sedan gick han in på hur svävande lagen var på denna punkt och konstaterade att det leder till något som man icke vill, nämligen legal abort på de facto sociala indikationer. Sådan har utvecklingen också blivit.

Både de, som är för, och de, som är emot de socialmedicinska indikationerna, betonar emellertid vikten — och på den punkten kan vi nog alla samlas — av att hjälp lämnas från samhällets och även från enskildas sida. Det är väl ändå en förklaring av oförmåga från samhällets sida att en blivande mor skall behöva genomgå abort, under hänvisning exempelvis till bostadsfrågan eller till ekonomiska faktorer. Jag tror att det på den här punkten behövs en djupgående upplysningsverksamhet.

Jag skall be att i detta sammanhang få citera vad Högerns kvinnoförbund uttalade i sitt år 1953 avgivna yttrande över 1950 års abortutrednings förslag. Vi gick emot de socialmedicinska indikationerna. Herr Ollén har gått in litet djupare på den sidan av saken, och jag skall därför inte upphålla mig vid den. Men vi betonade bland annat att det var betydelsefullt med upplysning för att visa, att frågan är komplicerad ur medicinsk, social och psykologisk synpunkt. Högerns kvinnoförbund skrev så här: »Förbundet hoppas att legal abort alltid kommer att betraktas som en utväg som skall kunna tillgripas endast i yttersta nödläge. Vi önskar därför en upplysningsverksamhet med syfte att få fram uppfattningen att varje abort, där den sociala faktorn är den dominerande, skall betraktas som ett samhällets nederlag, ej som ett medel att lösa en besvärlig situation.» Jag tror att den satsen är ganska viktig i detta sammanhang.

Nu säger man, att om indikationerna är för snäva, så ökas risken för ille-

Om översyn av gällande abortindikationer

gala aborter. Det är man med all rätt rädd för. Men vi har fått en biprodukt, som kanske inte var väntad — i alla händelser var den inte önskad från något håll. Vi har nämligen fått ett helt nytt abortklientel, ett klientel som aldrig skulle ha drömt om att gå till illegala abortörer. Jag minns inte, om herr Ollén var inne på den saken, men det är ganska intressant att konstatera, att av de illegalt aborterande är cirka 70 procent ogifta, medan bland de legalt aborterande cirka 70 procent är gifta. Det är, såvitt jag förstår, en ganska hög procent. Jag upprepar, att en hel del av dessa gifta kvinnor inte alls skulle ha tänkt på abort, om inte denna relativt lätta utväg hade funnits.

Herr Ollén nämnde något om risken för att akningen för människoliv avtrubbades. Man kan ju fråga: Var går gränsen, när skall man gripa in? Skall man över huvud gripa in när det gäller ett människofoster, som ju är ett liv? Jag tycker att vi har ganska näraliggande historiska exempel på vart det bär hän, om man börjar luckra upp känslan på detta utomordentligt viktiga område.

Nu säger någon, att det där är överdrifter. Det tror jag inte. Om man börjar kompromissa på den här punkten, kommer det fram social-etiska kedjereaktioner, som kan bli mycket allvarliga. I går stod i Morgon-Bladet en artikel av direktorn vid Sigtunastiftelsen Olov Hartman. Artikelnen hette just »Aborten och människovärdet». Jag skall inte gå in på alla de synpunkter som kom fram där — jag bara ber att få hänvisa till artikeln. För många, som kanske tycker att den ena vägen är lika riktig som den andra, vore det lämpligt att läsa artikeln.

Sedan säger man, att man inte vill ha illegala aborter: de är riskfyllda. Det är alldeles riktigt, men man får inte glömma bort det faktum, som läkarna har konstaterat, att även legala aborter är riskabla. De är ingalunda ofarliga, kanske främst ur psykologisk synpunkt. Sveriges läkarförbund uttalade senast i december i fjol, att det under senare

år har klarlagts, att ingrepp åsamkat ett betydande antal kvinnor för hela livet bestående skador. Detta är allvarliga ord.

Herr Ollén har redan varit inne på det glädjande faktum, att utskottet delar den allvarliga grundsyn som uppstår framställningen i motionerna. Men det är rätt egendomligt, när utskottet säger, att man vill att frekvensen skall hållas nere vid en »tolerabel nivå». Vilken är denna nivå? Man framhåller vidare — och det är likaledes ett glädjande faktum — att de legala aborterna har minskat. De är dock flera tusen om året, och jag har redan nämnt att ett ökat antal gifta kvinnor begär abort. I alla fall kan jag instämma i utskottsmajoritetens uttalande, att tendensen är hoppingsivande. Men jag har redan betonat vikten av att man har en klar gräns. För min del anser jag att inte ett enda fostermord borde få förekomma av övervägande sociala skäl.

Det är också betecknande att de medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund samt karolinska institutets lärarkollegium tillstyrker en översyn av indikationerna bl. a. under hänvisning till behovet av större klarhet. Sveriges läkarförbund tillstyrker också, liksom Svensk kuratorsförening, vilket också nämndes nyss.

Den sistnämnda föreningen hänvisade till en önskan att fostret skall vara färre veckor gammalt, om abort skall kunna beviljas. Jag förstår den tankegången. Det kan ur allmänmänsklig föreställningssynpunkt synas mindre upprörande, om en abort sker tidigare, men principiellt innebär aborten dock tagande av liv, och det är ingen skillnad, om fostret är tolv, tjugo eller tjugofyra veckor gammalt. Jag hörde för ett par timmar sedan en person, som varit i Kina i sex år, berättat att man där firar barnets ettåriga födelsedag tre månader efter födelsen. I och med detta säger man ju klart ut, att fostret har liv, att det redan från början är fråga om människoliv.

Det kan synas, som om jag står här och hårdrar det hela, men jag förstår inte, var man skall sätta gränserna, och

Om översyn av gällande abortindikationer

jag hänvisar ännu en gång till Olov Hartmans artikel. Där får man på ett utomordentligt sätt frågeställningen klar för sig.

Jag skall inte ta upp tiden längre, herr talman. Jag vill bara understryka och upprepa vad som står i reservationen: »Bedömanden av vad som må vara praktiskt eller te sig socialt eller ekonomiskt ändamålsenligt få aldrig tillåtas undanskymma det djupa allvaret i abortproblemet.»

I detta anförande instämde herr *Domö* (h).

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Denna fråga återkommer i riksdagen med jämna mellanrum. Motionerna duggar ganska tätt. Efter de något utvidgade abortindikationer, som beslöts av riksdagen år 1946, har det motionerats om ändringar i lagen gång efter annan. Så var förhållandet vid riksdagarna 1948, 1953 och 1955. Och i år, 1957, träffar vi åter igen på denna sak, som nu börjar förefalla oss vara en gammal bekant. Argumenten för och emot är inte och kan inte vara nya. Vad man i reservationen i första hand vänder sig mot är den nu gällande indikationen för legal abort, som i lagen benämnes socialmedicinsk.

Utskottsmajoriteten och reservanterna är, som herr Ollén påpekade, eniga om att en abort är en nödlösning i en förtvivlad situation, och jag anser att den socialmedicinska indikationen bör tillämpas först i allra yttersta nödfall. Detta är *en* sak. Men att, som reservanterna menar, helt avstå från en sådan lagbestämmelse, kan jag och mina meningsfränder i utskottet inte vara med om. Däremot kan jag hålla med reservanterna om att man bör söka undanröja abortönskningarna hos dem det vederbör. Utskottets majoritet anser emellertid, att detta inte skall ske därigenom att man söker hindra kvinnornas abortönskan att ta legala vägar. Utskottsmajoriteten hoppas liksom reservanterna på den familjerådgivning, som vi också tror skall ta hand om rådgivning i dessa frågor. Men

kvinnorna måste då komma i kontakt med dessa byråer. Om en ovälkommen graviditet bringar en kvinna till förtvivlan och hon vet att det kan finnas vissa möjligheter till legal abort, vore hon väl underligt skapt, om hon inte skulle vända sig dit, utan till en illegal abortör. På en rådgivningsbyrå tänker hon kanske bara få hjälp med ansökningshandlingar och annat som kan komma i fråga i sammanhanget, men jag har mig bekant, att man i många fall under ärendets gång, ofta med hjälp av en psykiater, kunnat bena upp hennes problem, så att de inte längre ter sig så fasansfulla, och därigenom lyckats få henne att avstå från att ansöka om den abort, som hon dessförinnan funnit vara hennes enda utväg.

Reservanternas förmodan — ty det är och kan inte vara annat än en förmodan — att de illegala aborterna inte minskat under de år lagen verkat får gälla för vad den kan. Däremot kan man av tabellerna på s. 20 i utskottsutlåtandet utläsa, att de legala aborterna från och med 1951 minskat. År 1954 visade en obetydlig ökning, men i stort sett kan vi notera en nedgång både i fråga om ansökningar om abort och i fråga om beviljade aborter. Detta kan bero på att medicinalstyrelsens socialpsykiatriska nämnd i dessa frågor kanske har varit återhållsammare än förut när det har gällt att bevilja abort, men det minskade antalet ansökningar kan också bero på rådgivningsbyråernas verksamhet.

Reservanterna tycker att det är alldeles särskilt olyckligt att 70 å 80 procent av de abortsökande är gifta kvinnor. Ja, det låter säga sig, och man frågar sig vad det kan bero på. En hel del, ja, de allra flesta av dessa gifta kvinnor, som söker abort, lever under sådana förhållanden, att ingen rådgivningsbyrå i världen kan hjälpa dem. Här kommer mannen med i bilden, som herr Ollén så utomordentligt skisserat, ehuru jag kommer med en annan manstyp än vad han gjorde. Det är ofta så i dessa hem, att mannen är alkoholist och utövar ett skräckvälde i hemmet, som gör

Om översyn av gällande abortindikationer

att både hustru och barn går i ständig ängslan för vad som skall hända, när den s. k. maken och fadern kommer hem. Det är nog ofta just mödrarna i dessa hem, som tack vare de socialmedicinska indikationerna kan få abort. Är det då underligt att de fasar för att under sådana förhållanden, som jag inte här kunnat beskriva så färgrikt som jag borde ha gjort, sätta ett nytt barn till världen, ett barn som de vet inte kan få växa upp ens under de allra mest elementära krav på människovärdig uppfostran och livsföring.

Egentligen skulle man ofta kunna plocka in dessa fall som jag har nämnt under de humanitära indikationerna, ty — förlåt att jag säger det herr talman, det är kanske inte opportunt — jag är övertygad om och jag vet att det förekommer våldtäkter också inom äkten-skapen. Som jag nyss nämnde, tycker jag att det inte är så märkvärdigt att den största procenten av de abortsökande utgöres av gifta kvinnor. Detta måste ju tyda på att frekvensen av abortsökande ogifta mödrar nedgått ganska väsentligt. Procenttalet för dem håller sig vid omkring 20 å 30 %. Detta ser jag med tillfredsställelse, ty det måste betyda att människorna fått en annan syn på dessa mödrar. Vanäran är inte längre så utpräglad som tidigare. Men jag vill ändå säga att när det gäller de mera kvalificerade yrkena lever det kvar en hel del fördomar på detta område. Det fordras, herr talman, ett stort mod av, låt oss säga, en sjuksköterska en lärarinna eller varför inte en byråchef att bära fram sitt barn, behålla det och säga att »det här är mitt barn». Om modet sviker, och det gör det ofta i de fall som herr Ollén har talat om, nämligen då mannen överger modern, så kan det finnas anledning för en abortansökan, som dock inte, såvitt jag vet, kan eller bör tillgodoses. Jag menar att vi alla bör se på dessa med samma aktning som vi ser på en gift moder. Gjorde vi det, skulle helt säkert en anledning till abortansökan elimineras. Aktningen för liv och respekten för liv har vi nog alla, såsom herr Ollén nyss nämnde. Jag tycker att

det är grymt att utsläcka ett liv, som redan tänts, men det kan vara grymmare att låta ett barn komma till världen, vars liv åtminstone under barndomen icke kan få en sådan gestaltning som det borde ha, då det icke ens kan få leva under något så när drägliga förhållanden.

I övrigt vill jag säga, att när man talar om aktningen för människoliv, borde konsekvenserna leda till förbud för all abort. Aktningen för människoliv borde ju vara lika stor beträffande *alla* liv. Vi kommer då fram till att vi inte heller kan medge abort på eugeniska skäl. Argumenten är som sagt inte nya.

Till sist vill jag bekänna min tro. Den är, att om vi skulle säga helt nej till de socialmedicinska skälen för abort, skulle vi driva en hel del av dessa mödrar i armarna på illegala abortörer. Om det medför fara för kvinnan, när aborter utföres av läkare, en sakkunnig, som vet hur det skall gå till, borde väl faran vara ännu större, om hon måste vända sig till en abortör, en amatör i gamet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru WALLENTHEIM (s):

Herr talman! Vi är nu återigen framme vid en diskussion om abortproblemet.

I den föreliggande motionen och i den allmänna debatten möter man ofta den föreställningen, att Sverige intar en föga smickrande tättplats i det här sammanhanget. Det är angeläget, tycker jag, att säga ifrån, att detta är fel och att Sverige för närvarande har den lägsta abortfrekvensen i Norden.

Man talar om att aborter medges nära nog på löpande band och om slapphet i tillståndsgivningen. Om man menar att abort medges på otillräckliga indikationer, vill jag verkligen efterlysa kritikens adress. Riktat den sig mot intygsskrivarerna, läkarna eller kuratorerna, som skriver sina intyg under tjänsteansvar? Avser kritiken den socialpsykiatriska nämnden i medicinalstyrelsen? Där sitter tre erkända specialister, en gynekolog, en psykiater och en eugeniker

Om översyn av gällande abortindikationer

samt en socialt erfaren kvinna. Är det möjligen på henne man skjuter? Även om hennes inflytande inte är obefintligt — vilket man tycks tro på en del håll — är det inte heller större än som motsvaras av hennes röst.

Jag har suttit i några år i den nämnden och vet en hel del om hur den arbetar. Varje ärende läses av samtliga ledamöter i nämnden var för sig. Det händer ofta, när ärendet sedan föredrages till avgörande, att det utspinner sig diskussioner, att man kanske under sammanträdet gång gör uppringningar åt olika håll, för att skaffa kompletterande upplysningar, eller att man remitterar ärendet för förnyad utredning, kanske till en specialist. Alla, som har haft någon praktisk erfarenhet av handläggningen av dessa ärenden — det må vara en läkare eller präst eller annan person avvisar bestämt påståendena om att ärendena behandlas med slapphet och att abort tillåtes på ganska generösa och osakliga grunder. Jag vill för min del med stöd av den erfarenhet, som jag har, bestämt tillbakavisa sådana påståenden.

Kritiken riktar sig i främsta hand mot den social-medicinska indikationen, såsom sagts här förut. Det är den, som skulle vara anledningen till att vi har kommit i ett, såsom motionärerna anser, ohållbart läge. Herr Ollén föredrog förut innehållet i denna indikation.

Är det då någonting alldeles speciellt, som vi har i den svenska lagen? Nej, det är det inte. Redan 1935 fick man en lag på Island, där det heter att vid bedömande av den fara, som kvinnan utsättes för, kan hänsyn bl. a. tas till om kvinnan tidigare fött många barn med kort mellanrum och det senaste barnet nyligen samt om mycket dåliga förhållanden råder i kvinnans hem på grund av många oförsörjda barn, fattigdom eller allvarlig sjukdom i hemmet.

I Finland har man en lag sedan 1950, vari det står, att vid bedömandet av den allvarliga faran för kvinnan skall jämväl hänsyn tas till synnerligen svåra levnadsvillkor för kvinnan, och övriga förhållanden, vilka inverkar på hennes hälsa, skall beaktas.

Slutligen antog man en lag i Danmark 1956, där det heter att på grundval av en värdering av samtliga omständigheter, och däribland de förhållanden, under vilka kvinnan lever, skall hänsyn tas icke endast till fysisk och psykisk sjukdom utan också till förhandenvarande eller hotande fysiskt eller psykiskt svaghetstillstånd. En än mer socialt betonad indikation förekommer även, i det att abort medges, när i särskilda fall allvarliga fysiska och psykiska defekter eller andra medicinskt grundade förhållanden medför, att kvinnan inte anses vara ägnad ta hand om sitt barn.

Denna lag antogs den 23 juni 1956. Är det verkligen någon i denna kammare som tror, att man i Danmark inte hade reda på innehållet i den svenska lagen och dess verkningar, eller att man var obekant med den propaganda, som har förts här i åtskillig tid? Det tror jag för min del inte.

Graviditeten innebär ofta en fysisk och psykisk påfrestning i sig själv för många kvinnor. Kanske många av kammarens ärade ledamöter tycker att det är överdrift. Jag kan bara svara, att de flesta av ledamöterna i denna kammare inte kan komma i den situationen. Finns sedan också sociala svårigheter eller emotionella spänningar i förhållandet till barnafadern, och kvinnan kanske befinner sig på gränsen av sin kapacitet, blir en abort den allt annat undanträngande tanken i syfte att komma ur den olidliga situationen.

Personligen har jag den övertygelsen att ingen frisk och normal kvinna, som lever under något så när hyggliga förhållanden, ställer sig i en abortkö med ovisst utgång och underkastar sig ett ganska inträngande utfrågande om de mest intima detaljer, om hon inte befinner sig under stark press.

Abort tillåtes inte på enbart sociala indikationer. Men i motsats till mom. 1 i lagen kopplas här orsakssammanhangen in, och detta gäller båda svaghetsindikationerna. Det skall föreligga klart uttalade medicinskt påvisbara rubbningar i kvinnans hälsotillstånd. Det är en missuppfattning, om någon tror att

Om översyn av gällande abortindikationer

enbart sociala förhållanden är tillräckliga för att abort skall medges på förutsedd svaghet.

Medicinalstyrelsen säger i sitt yttrande, att sjukdom, kroppsfel eller svaghet i och för sig icke kan vara avgörande för om en kvinna skall få abort eller inte. Det helt avgörande är kvinnans tillstånd och hur mycket lidande hon anses kunna utstå utan allvarlig fara för liv och hälsa. Detta uttalande tycker jag vittnar om en human och mänsklig grundsyn, och det klarlägger på ett enkelt sätt vad det hela egentligen rör sig om.

Reservanterna anser, att den socialmedicinska indikationen inte ger trygga garantier för att lidandet är tillräckligt stort för att legal abort skall medges. Man vill ha en tydligare lagteknisk utformning för att göra tillämpningen lättare och få en större jämnhet i bedömningen. Jag är rädd för att man här är rov för ett önsketänkande, om man är ute efter en rättvisa som kan avläsas i tabeller. Orsakerna bakom kvinnornas abortönskan är skiftande både till arten och graden. Men även människorna är varandra olika, liksom också deras motståndskraft. Man kan inte, förefaller det mig, få en mera tillförlitlig mätare på vad en människa tål utan risk än en bedömning av ansvariga och kvalificerade läkare i samarbete med en socialt erfaren kvinna.

Alldeles särskilt olyckligt tycker reservanterna det vara att så många gifta kvinnor, som förr inte kunde få laglig abort och som då inte heller kriminaliserade sig genom att gå till illegala abortörer, nu söker och beviljas abort. Vår nuvarande lag har, menar motionärerna och reservanterna, öppnat en dörr, vilket medfört en beklaglig ansvällning av abortklientelet, och det känner man sig högst oroad av. Jag måste erkänna att jag inte delar den oron. Jag är här inne på precis samma tankegång som fru Sjöström-Bengtsson. Mycket lidande utstår kvinnan i dag i många äktenskap, precis som hon alltid gjort, i synnerhet i sammanhang med den fråga som vi nu diskuterar. Självklart var förhållandena

i många avseenden värre förr än de är nu. Men själva lidandet som sådant tillåter jag mig icke gradera. Det betydliga antal gifta kvinnor, som finns i abortklientelet, säger oss i detta sammanhang ingenting annat än att vi i dag i fråga om de gifta kvinnornas läge inte längre accepterar vad man förr fann tolerabelt. Att så många gifta kvinnors abortansökningar beviljas, betyder bara att, med tillämpande av medicinalstyrelsens grundsyn på frågan om vad en kvinna rimligen kan utstå och orka med, de gifta kvinnorna precis som de ogifta i samma läge skall vara berättigade till samma hjälp. Ett annat förhållande skulle enligt min mening vara helt orimligt.

Att de gifta kvinnor, som får abort, är så många ger kanske många en chock. Det var det även för mig för några år sedan. Trista och sorgliga hemförhållanden, sviktande kvinnor — och män med för resten — i äktenskapen finns i mycket större utsträckning än jag någonsin kunde föreställa mig. Den erfarenheten leder mig fram till att säga, att om de gifta kvinnorna inte hade kommit till synes i abortklientelet, vore det något fel på lagen.

Vår tillit knytes nu till den utveckling som går ut på åtgärder i förebyggande syfte, en bättre sexualupplysning, effektivare hjälpåtgärder för kvinnor i abortsituation. Vi hoppas på en kommande familjerådgivning, som ser den abortsökande kvinnans läge i belysning av och i relation till familjegruppen och som tar hela familjen som utgångspunkt för sina stödjande insatser. I Socialmedicinsk tidskrift häftet 2 för i år finns en artikel, där man talar om aktivister i detta sammanhang och kommer till att det finns de, som vill tillåta och påbjuda rätt till abortering utan omgång och på tämligen generösa indikationer. Jag beklagar sådana skrivelser. Jag kan försäkra att jag inte alls står här som någon apostel för aborter. Aborter är en nödlösning, och man bör inte medverka till den, om det finns några andra lösningar. Men tyvärr finns det ofta inte några andra. Kvinnor, vilkas abortönskan utlöses och ökas genom

Om översyn av gällande abortindikationer

ett redan nedsatt hälsotillstånd — kanske rent av sjukdom — av social misär, bostadselände, alkoholism i familjen och mycket annat, dem skall samhället ge resolut hjälp, säger motionärerna och reservanterna, men vi skall inte ge dem den hjälpen via en abort. Ja, finns det någon här i kammaren, som kan ge praktiska, konkreta och realiserbara anvisningar på hur man exempelvis skall skaffa fram en bostad till en förtvivlad mamma, som inte har någon bostad eller som inte kan få ner en säng till bland dem som hon har förut och som av detta till andra besvär fått en svår psykisk depression? Vilken konkret hjälp skall vi ge en utpinad alkoholisthustru i det aktuella fallet? Jag försäkrar, att det är ingen lätt uppgift att sitta och handskas med dessa ärenden. Tyvärr är hjälpmöjligheterna små, och oftast finns de inte. Reservanterna måste vara medvetna om att deras rekommendationer är ord, bakom vilka det i många fall inte finns täckning för de människor som det gäller. Det vore alldeles utmärkt, om det vore annorlunda. Här behövs krafttag. Det har understrukits av alla remissinstanser och inte minst av första lagutskottet nu och för två år sedan, men, ärade kammarledamöter, viljan att få tillräckliga abortförebyggande åtgärder av olika slag, den vill man förfärligt gärna se, inte bara när vi resonerar om abortlagen och dess tillämpning, utan också när det gäller att genomföra de där åtgärderna och framför allt när de skall betalas, och jag måste säga, att jag inte alltid har funnit att herr Ollén har varit så villig när det gäller att släppa till de där pengarna. När vi behandlade elfte huvudtiteln i dag, märkte man ju vid punkt 116 senast, att det här finns divergenser.

Men jag vill också säga, att många, många gånger står man, särskilt när det finns emotionella spänningar mellan parterna, inför förhållanden som inte går att påverka med några pengar i världen och inte med några anordningar. Alla önskvärda hjälpåtgärder kan inte köpas för pengar. Motionärerna liksom reservanterna och även andra, som i

abortfrågan har en avvikande mening, återkommer ständigt och jämt till den etiska sidan. Det är, som medicinalstyrelsen uttryckt det, i väsentlig utsträckning just en fråga om lidandets problem. Jag kan inte heller för min del innehålla några reflexioner.

Vi har talat om de ogifta kvinnorna, som är övergivna och utlämnade och som av en barnafader uppageras att söka abort legalt. Om hon inte får det, hjälper han henne ofta nog välvilligt till en illegal abortör. Var kommer de etiska synpunkterna in på hans roll i dramet? Varken i motionerna eller hos reservanterna skymtar en antydning om vad vi skall göra för att avkräva honom hans ansvar, sett ur etiska synpunkter. Jag noterar med tillfredsställelse att herr Ollén och jag är fullt samstämda i detta stycke. Över den gifta kvinnans person har mannen, som fru Sjöström-Bengtsson var inne på, i och med äktenskapet en rätt, som han ofta tar, om den förvägras honom. Blir kvinnan sedan gravid, talar man med henne om etik, och man ruskar om henne, skuldbelägger henne med allt tal om mord o. s. v. Den utsläpade kvinna, av olika anledningar förtvivlad och driven till det yttersta, som ber om sterilisering för att orka med att vara en mamma bland de barn hon redan har, för att få rätt till en tillvaro utan att om och igen vara i s. k. omständigheter, får ofta inte en sådan operation, även om den är aldrig så motiverad, och mannen skall yttra sig i saken oavsett om de lever tillsammans eller inte. Även i det fallet talar man om ansvar och moral och etik. För min del tycker jag att det finns fog för påståendet, att det ofta är synd om kvinnorna.

Varje diskussion om hur man skall bringa ned den legala abortfrekvensen och vad man bör göra för att komma till rätta med dessa allvarliga problem måste tagas med de illegala aborterna i blickfältet. Är de legala aborterna ett allvarligt samhällsproblem, så är de illegala det i ännu högre grad. Gång efter annan ger tidningarna oss upplysningar om vad som händer i skumrasket. Jag vill

Om översyn av gällande abortindikationer

i det sammanhanget citera vad medicinalstyrelsen skriver: »De kriminella aborterna böra därför ägnas en långt större uppmärksamhet än vad hittills varit fallet.» — »Även om man utgår ifrån det i och för sig osannolika antagandet, att de kriminella aborterna icke innebära större fysiska risker än de legala, så måste de psykiska riskerna vara avsevärt större. Det kan dock icke vara likgiltigt för en kvinna, om hon vid en abortprovokation, som hon i sin belägenhet anser ofrånkomlig, samtidigt också begär en kriminell handling. Ur psykisk hygienisk synpunkt är detta ett allvarligt problem.»

Varför sätter man inte in sina ansträngningar mera på detta område? Vore inte ett opinionsarbete och försök att här komma fram till några lösningar mer angeläget ur humanitära, medicinska och etiska synpunkter än att gång efter annan ta upp motioner i denna fråga i kammaren och därigenom många gånger bidra till att blåsa upp en allmän diskussion, som tyvärr ofta i långa stycken är ganska ovederhäftig.

Av tabellerna i utskottets utlåtande kan man, som förut sagts, finna att utvecklingen — såsom första lagutskottet vågade förutsätta och hoppas för två år sedan — har vänt sig och att antalet aborter går ned. Det gör också de aborter, som beviljas på indikationen »förutsedd svaghet». De utgjorde 1955 8,2 procent av samtliga mot 9,6 procent 1950. Överdriver man verkligen inte denna indikations betydelse i sammanhanget?

Här skulle jag för övrigt också vilja framhålla, att under denna rubrik för man även sådana fall som får abort, t. ex. därför att vederbörande haft röda hund, som anses utgöra en oerhörd risk för fostret. Sådana, som har blodgruppskomplikationer, och sådana, som har uttalad sjukdom, för man även ofta under denna rubrik, därför att man inte vid bifallets meddelande skall ge vederbörande en upplysning om att hon är sjuk, eftersom det då kunde bli risk för ytterligare psykisk pålagring.

I likhet med vad som anförts i remis-

serna anser också jag att tidpunkten att begära en översyn av indikationerna med hänsyn till den glädjande utvecklingen är illa vald. Lagen har inte varit i tillämpning så länge. Abortrådgivningsbyråer har vi inte i mer än fjorton län. Vi har ett utredningsarbete som pågår för att söka finna former för en familjerådgivning som tar sikte på hela familjen och med sikte även på en effektivare abortbekämpning. En översyn av lagen skulle med hänsyn härtill enligt min mening vara ett psykologiskt missgrepp.

Över huvud taget tror jag, herr talman, att man gjorde denna fråga en verklig tjänst, om man lät utvecklingen fortgå och inte rev upp agitationen omkring detta allvarliga problem gång efter annan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken ANDERSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Fru Wallentheims anförande visar enligt min mening, hur ohyggligt viktigt det är att gång på gång, såsom fru Wallenheim säger, riva upp en diskussion om denna fråga. Här gäller det ingenting mindre än människoliv och jag hoppas att de, som burit fram motionerna, inte kommer att förtröttnas, förrän vi nått fram till att man inte under hänvisning till bostadsfrågans läge och dylikt skall tillåta att liv tages i detta land. Var stannar man, om man följer fru Wallentheims motivering? Varför skall vi inte också ta gamlas, sjukas och imbecillas liv? De har också svårt få bostäder, de har också svårigheter. Var går gränsen? Finns det klara indikationer, hur kan då den högsta medicinska sakkunskapen i landet säga att det behövs större klarhet på denna punkt.

Vidare talar man om kvinnans rätt. Men man glömmer att tala om barnets rätt. Bland det hemskaste, som jag kommer ihåg sedan elva år tillbaka, var påståendet att kvinnan skall råda över sin kropp. Kvinnan har inte bara sin kropp

Om översyn av gällande abortindikationer

att råda över i och med att hon bär ett spirande liv inom sig. Man har ställt frågan: »Vad skall man svara en kvinna i ett sådant nödläge som detta, om inte legal abort finns?» Olof Hartmann tar i en artikel upp den frågan och undrar: Vad skall man svara kvinnan efteråt? Då finns det också förtvivan, vilket intygas av läkare och andra.

Jag skall sluta med att citera vad Olof Hartmann vidare säger i sammanhanget: »Döda det som lever är lätt, men den motsatta åtgärden finns inte.»

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag har i allt samma uppfattning i denna fråga, som fru Sjöström-Bengtsson och fru Wallentheim på ett så värtaligt sätt uttryckt för kammarerna och jag skall därför inte tynga debatten med något längre inlägg.

Jag vill närmast, till skillnad från Ebon Andersson, beklaga att denna fråga så snart kommit upp i riksdagen igen. Jag anser att det är till skada för saken, att frågan diskuteras på det här sättet gång efter annan. Det väcker oro, och blotta misstanken om en ändring beträffande den social-medicinska indikationen gör kanske, att fler och fler kvinnor drivs över till de illegala abortörerna. Detta är ju den stora risken, som vi hela tiden har att räkna med. Vi kan inte bortse från sambandet mellan de legala och de illegala aborterna; varje gång vi inskränker möjligheterna till legal abort, utsätter vi oss för risken att kvinnorna i ökat antal vänder sig till de illegala abortörerna. Är det inte mer inhumant och brutalt än att ta hand om dem inom de legala former, som samhället kan medge?

Jag kan inte nog understryka vikten av att vi genom den legala abortmöjligheten får kontakt med de abortsökande kvinnorna och de många fall som kan räddas från abort. Ty det mål vi ser fram mot är att minska det totala antalet aborter. Vi har ingen glädje av att minska antalet legala aborter, om man samtidigt får en ökning av de illegala aborternas antal.

Vi hoppas och tror, att vi har fått

möjligheten att nedbringa det totala antalet aborter just genom den rådgivningsverksamhet och de abortförebyggande åtgärder som nu är igångsatta. Än så länge är de alltför litet utbyggda och har inte kunnat visa några större verkningar. Vi väntar på familjerådgivningskommitténs betänkande om en utbyggd rådgivningsverksamhet, ett betänkande som enligt uppgift skall framläggas under den närmaste tiden. Varför skall vi inte avvakta och se vart denna verksamhet kan leda, om den kan medföra en minskning av aborternas antal? Jag tror att det är på den vägen vi måste gå fram, och det har väl alla varit ense om. Jag anser att det vore till skada för hela saken, om vi ginge in för att beskära möjligheterna till legal abort på socialmedicinska indikationer.

Vi har haft en minskning av antalet legala aborter från år 1951, och det är naturligtvis i och för sig glädjande, men man kan ändå inte helt bortse från möjligheten att det kanske beror på att ett större antal kvinnor än tidigare har gått över till de illegala abortörerna. Därför tycker jag inte vi skall fästa alltför stort avseende vid dessa siffror, utan vi skall framför allt inrikta oss på de abortförebyggande åtgärderna och rådgivningsverksamheten.

Jag tycker det är ganska signifikativt att i denna fråga — en fråga som kanske mer än någon annan berör kvinnorna — står under motionen 35 män och 3 kvinnor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå upp igen i denna fråga, men när fröken Andersson ställer barnets rätt mot kvinnans rätt, kan jag inte riktigt vara med längre. Barnen har också en rätt att få leva ett människovärdigt liv, och när de inte kan få det, anser jag kanske att det är lika bra att de inte kommer till världen. Jag tycker inte det är riktigt att ställa dessa frågor mot varandra.

Om översyn av gällande abortindikationer

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ollén* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid fru *Gärde Widemar* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 29.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.09.

In fidem

G. H. Berggren